MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TARİHİ DOKUNUN KORUNMASI AMAÇLI KENTSEL TASARIM REHBERİ OLUŞTURULMASI İLKELERİ: İSTANBUL İLİ, BEYLERBEYİ-ÇAMLICA CADDESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Muhsine KANBEROĞLU

Anabilim Dalı: Mimarlık

Programı: Koruma ve Restorasyon

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mevlüde KAPTI

TEMMUZ 2023

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TARİHİ DOKUNUN KORUNMASI AMAÇLI KENTSEL TASARIM REHBERİ OLUŞTURULMASI İLKELERİ: İSTANBUL İLİ, BEYLERBEYİ-ÇAMLICA CADDESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Muhsine KANBEROĞLU

Mimarlık Anabilim Dalı

Koruma ve Restorasyon Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mevlüde KAPTI

TEMMUZ 2023

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım klavuzuna uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel etik kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- ücret karşılığı başka kişilere yazdırmadığımı (dikte etme dışında), uygulamalarımı yaptırmadığımı,
- ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

Muhsine KANBEROĞLU

Aileme,

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tez sürecim boyunca bilgi ve tecrübesiyle bana yol gösteren, karşılaştığım zorluklarda beni sabırla dinleyen, destekleyici ve pozitif tavrı ile motivasyon bulduğum, eğitimciliğinin yanında karakteriyle de bana rol model olan değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Mevlüde KAPTI'ya sonsuz teşekkürlerimi sunmak isterim. Aynı zamanda tez çalışmamı özveri ile değerlendirip çalışmanın gelişiminde emekleri olan Dr. Öğr. Üyesi Burcu BÜKEN CANTİMUR'a ve Dr. Öğr. Üyesi Ömer Devrim AKSOYAK'a değerli katkılarından dolayı teşekkürü borç bilirim.

Paylaştıkları belgeler ile tez çalışmama katkı sağlayan MSGSÜ Restorasyon Anabilim Dalı'na ve 6 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'na teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak, hayatım boyunca beni her kararımda destekleyip yanımda olan, sonsuz sabır ve saygı gösteren, sevgilerini hiçbir zaman eksik etmeyen ailem; annem Şeyda KANBEROĞLU, babam Kenan KANBEROĞLU ve ağabeyim Ahmet Enes KANBEROĞLU'na ve süreç boyunca yanımda olan tüm arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Temmuz, 2023

Muhsine KANBEROĞLU
(Mimar)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ viii
İÇİNDEKİLER x
KISALTMALAR xii
ÇİZELGE LİSTESİ xiv
ŞEKİL LİSTESİ xvi
ÖZET xxii
SUMMARY xxiv
1.GİRİŞ 1
1.1 Problemin Tanımı 2
1.2 Amaç ve Kapsam 3
1.3 Tezin Yöntemi 4
1.4 Tezin Strüktürü 6
2.TARİHİ DOKUNUN KORUNMASI AMAÇLI KENTSEL TASARIM REHBERİ 7
2.1 Tarihi Kent Kavramı 7
2.2 Tarihi Kent Korumanın Yasal Gelişim Süreci 9
2.2.1 Tarihi Kenti Koruma ile İlgili Uluslararası Yasal Düzenlemeler 9
2.2.2 Tarihi Kent Koruma ile İlgili Türkiye'deki Yasal Düzenlemeler 13
2.2.2.1 Osmanlı Dönemi Mevzuatları 13
2.2.2.2 Cumhuriyet Dönemi Mevzuatları 14
2.3 Tarihi Kentin Korunma Sorunları 17
2.3.1 Maddi Kaynak ve Toplumsal Bilinç 18
2.3.2 Uygulama ve Denetim Sorunları 19
2.3.3 Politik Baskılar ve Yasal Eksiklikler 20
2.4 Tarihi Dokuda Kentsel Tasarım 21
2.4.1 Kentsel Tasarım Kavramı 22
2.4.2 Koruma Bağlamında Kentsel Tasarımın Temel İlkeleri 22
2.4.3 Koruma Bağlamında Kentsel Tasarımın Çağdaş Yaklaşımları 24
2.5 Kentsel Tasarım Rehberleri 26
2.5.1 Kentsel Tasarım Rehberi Kavramı 26
2.5.2 Kentsel Tasarım Rehberi Amaç ve İlkeleri 27
2.5.3 Kentsel Tasarım Rehberinin Kapsamı ve Niteliği 28
2.5.4 Kentsel Tasarım Rehberinin Yasal Çerçevesi 29
2.5.5 Kentsel Tasarım Rehberi Çeşitleri 30
2.5.6 Kentsel Tasarım Rehberinin Hazırlanması 31
2.5.7 Tarihi Dokularda Hazırlanan Kentsel Tasarım Rehberleri 33
3.TARİHİ VE KENTSEL GELİŞİM SÜRECİ İÇİNDE BEYLERBEYİ- ÇAMLICA CADDESİ 35
3.1 Boğaziçi'nin Kent Tarihindeki Yeri ve Önemi 35
3.2 Boğaziçi Yerleşim Dokusu Değişim Süreci 36
3.3 Boğaziçi Koruma Yasa ve Kararları 38
3.4 Beylerbeyi Semti 43
3.5 Beylerbeyi Semti Sosyo-kültürel ve Ekonomik Yapısı 48
3.6 Beylerbeyi-Çamlıca Caddesi 50
3.6.1 Beylerbeyi-Çamlıca Caddesi Konumu 50

3.6.2 Beylerbeyi-Çamlıca Caddesi Coğrafi ve İklimsel Özellikleri 51
3.6.3 Beylerbeyi-Çamlıca Caddesi Sosyal Yapısı.....51
3.6.4 Beylerbeyi-Çamlıca Caddesi Tarihi ve Kentsel Gelişim Süreci 54
3.6.4.1 Osmanlı Öncesi.....55
3.6.4.2 Osmanlı Dönemi.....56
3.6.4.3 Cumhuriyet Dönemi.....59
3.6.5 Beylerbeyi Semti ve Beylerbeyi Çamlıca Caddesi Koruma Çalışmaları ..70
4. BEYLERBEYİ-ÇAMLICA CADDESİ KORUNMASI GEREKLİ MİRASI TESPİT VE ANALİZ ÇALIŞMALARI.....83
4.1 Kentsel Tasarım Rehberi İhtiyacı 83
4.2 Kentsel Tasarım Rehberi için Amaç ve İlkeler 85
4.3 Beylerbeyi- Çamlıca Caddesi ve Çevresi.....88
4.3.1 Kentsel Yapılanma 88
4.3.1.1 Kentsel Miras Alanı.....88
4.3.1.2 Özgünlük Analizi.....93
4.3.1.3 Ulaşım Analizi.....99
4.3.1.4 Yapı İşlev Analizi 103
4.3.1.5 Doğal Doku Analizi 107
4.3.1.6 Kat Sayısı Analizi 111
4.3.2 Alanın Yapısal Elemanları 115
4.3.2.1 Mekânsal Tipolojiler.....115
4.3.2.2 Cepheler.....117
4.3.3 Kentsel Tipolojiler.....138
4.3.3.1 Yol, Kaldırım ve Merdiven Dokusu.....139
4.3.3.2 Kent Mobilyaları.....141
4.3.3.3 Zemin Kat Kullanımı ve Cephedeki Estetik Algısı 143
4.3.3.4 Kentsel Mekânda Renk, Doku ve Malzeme 145
4.3.3.5 Kamusal Alanların Niteliği.....149
5.BEYLERBEYİ-ÇAMLICA CADDESİ İÇİN DEĞERLENDİRME VE KORUMA AMAÇLI KENTSEL TASARIM REHBERİ ÖNERİSİ 155
5.1 SWOT Analizleri.....155
5.2 Kentsel Tasarım Rehberine Dair Kararlar.....159
5.2.1 Kentsel Yapılanma 159
5.2.1.1 Kent İmajını Oluşturan Ögeler 159
5.2.1.2 Kentsel Miras Alanı.....160
5.2.1.3 Özgünlük.....165
5.2.1.4 Bağlantılar 169
5.2.1.5 İşlev.....175
5.2.1.6 Yeşil Doku 176
5.2.2 Alanın Yapısal Elemanları (Mekân ve Detaylar) 183
5.2.2.1 Mekânsal Tipolojiler.....184
5.2.2.2 Silüet 184
5.2.2.3 Cepheler.....186
5.2.3 Kentsel Mekân Tipolojileri 196
5.2.3.1 Yol, Kaldırım ve Merdivenler.....196
5.2.3.2 Kent Mobilyaları.....201
5.2.3.3 Zemin Kat Kullanımı ve Cephedeki Estetik Algısı 208
5.2.3.4 Kentsel Mekânda Renk, Doku ve Malzeme 211
5.2.3.5 Kamusal Alanlar 217
5.2.4 Uygulama ve İzleme.....219
6. SONUÇ 221
KAYNAKLAR.....227
EKLER 235

KISALTMALAR

CABE	**:** Commission for Architecture and the Built Environment
DETR	**:** The Department of Transport, Environment, and the Regions
GEEAYK	**:** Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
ICCROM	**:** The International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property (Kültürel Varlıkların Korunması ve Onarımı Araştırma Merkezi)
ICOMOS	**:** International Council on Monuments and Sites (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi)
İBB	**:** İstanbul Büyükşehir Belediyesi
KHK	**:** Kanun Hükmünde Kararname
KVKBK	**:** Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu
KUDEB	**:** Koruma Uygulama ve Denetim Büroları
MSGSÜ	**:** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
NACTO	**:** National Association of City Transportation Officials
TDK	**:** Türk Dil Kurumu
UNESCO	**:** United Nations Educational Scientific and Cultural Organization
yy	**:** Yüzyıl

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 5. 1 : Beylerbeyi- Çamlıca Caddesi SWOT analizi 157

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2. 1: Tez yöntem şeması (Kanberoğlu, 2023)..... 6
Şekil 2. 2: Kentsel Tasarım Rehberi Hazırlık Şeması (Kanberoğlu, 2023)..... 33
Şekil 3. 1: 1977'de çıkarılan 1/5000 ölçekli Boğaziçi nazım koruma imar planına göre hazırlanmış yerleşim düzenini ve yeşil alan dağılımını gösteren çizim, Beylerbeyi ve çevresi (Salman, 2004, s.194)..... 39
Şekil 3. 2: 1983 yılına ait 1/5000 ölçekli Boğaziçi nazım planına göre hazırlanmış yerleşim düzenini ve yeşil alan dağılımını gösteren çizim (Salman, 2004, s.200)..... 39
Şekil 3. 3: 1990-91 yılına ait 1/5000 ölçekli Boğaziçi geri görünüm ve etkilenme bölgelerine ait nazım plan revizyonuna göre hazırlanmış yerleşim düzenini ve yeşil alan dağılımını gösteren çizim (Salman, 2004, s.208)..... 41
Şekil 3. 4: François Kauffer Haritasında Beylerbeyi, 1786 (URL-1)..... 46
Şekil 3. 5: Boğaziçi'nden Konstantinopolis Haritası, 1793-1802 (URL-2)..... 47
Şekil 3. 6: F. Kauffer and I.B. Lechevalier, Constantinople Haritası, 1807 (URL-3) 47
Şekil 3. 7: Beylerbeyi Semti içinde Beylerbeyi Çamlıca Caddesi konumu (URL-4). 51
Şekil 3. 8: Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nde yer alan Bizans Dönemi'nden kaldığı varsayılan dört gözlü yaklaşık 7 metre yükseklik ve 12 metre genişlikteki bir sarnıç (Kanberoğlu, 2022)..... 56
Şekil 3. 9: François Kauffer Haritasında Beylerbeyi, 1819 (Gören, 2014, s.10)..... 57
Şekil 3. 10: Joseph Freiherr von Hammer-Konstantinopolis Haritası, 1831 (URL-5) 58
Şekil 3. 11: Moltke'ye ait İstanbul Haritası, 1836 (Gören, 2014, s.10)..... 58
Şekil 3. 12: Necib Bey Haritaları, 1924 (İBB Atatürk Kütüphanesi)..... 59
Şekil 3. 13: Anadolu Ciheti Haritaları, 1930-1935 (Kaynak: İBB Atatürk Kütüphanesi) 60
Şekil 3. 14: 1937 yılına ait hava fotoğrafında irdelenen yapı adaları (Harita Genel Müdürlüğü)..... 61
Şekil 3. 15: Hava Fotoğrafı, 1937 (Harita Genel Müdürlüğü)..... 61
Şekil 3. 16: Hava Fotoğrafı, 1942 (Harita Genel Müdürlüğü)..... 62
Şekil 3. 17: 774 ada 2 parsele ait hava fotoğrafı (Solda) 1937 yılı ve (Sağda) 1942 yılı (Harita Genel Müdürlüğü)..... 62
Şekil 3. 18: Hava Fotoğrafı, 1950 (Harita Genel Müdürlüğü)..... 63
Şekil 3. 19: (Solda) Cumhuriyet döneminde 774 ada 9 parselde bulunan boş arsaya inşa edilmiş yapı (Çeçener, 2008, s.42) ve (Sağda) yapının günümüzdeki hali (Kanberoğlu, 2022)..... 63
Şekil 3. 20: Hava Fotoğrafı, 1954 (Harita Genel Müdürlüğü)..... 64
Şekil 3. 21: Hava Fotoğrafı (Solda) 1950 yılı ve (Sağda) 1954 yılı, özellikle ana aks olan Yalıboyu Caddesi'ne komşu olan parsellerde inşaat faaliyetlerin yoğun olduğu bölge..... 64
Şekil 3. 22: Hava Fotoğrafı, 1702 ada 54 ve 55 parseller, sırayla 1950-1954-1972 yılları (Harita Genel Müdürlüğü)..... 65

Şekil 3. 23: (Solda) 1702 ada 54 ve 55 parsellerde bulunan boş arsaya inşa edilmiş yapılar (6 Numaralı KVKBK arşivi) ve (Sağda) yapıların günümüzdeki halleri (Kanberoğlu, 2022) 65
Şekil 3. 24: Hava Fotoğrafı, 1966 (Harita Genel Müdürlüğü) 66
Şekil 3. 25: 1960'lı yıllarda (Solda) 774 ada 50 parsele ve (Sağda) 1702 ada 42 parsele inşa edilmiş modern apartman yapıları (Kanberoğlu, 2022) 66
Şekil 3. 26: Hava Fotoğrafı, 1972 (Harita Genel Müdürlüğü) 67
Şekil 3. 27: 1960'lı yılların sonunda (Solda) 774 ada 45 parsele ve (Sağda) 1702 ada 45 parsele inşa edilmiş apartman yapıları (Kanberoğlu, 2022) 67
Şekil 3. 28: Hava Fotoğrafı, 1986 (Harita Genel Müdürlüğü) 68
Şekil 3. 29: Beylerbeyi Çamlıca Caddesi üzerinde benzer mimari üslup ile inşa edilen Cumhuriyet Dönemi yapıları (Kanberoğlu, 2022) 69
Şekil 3. 30: Cadde üzerindeki yapıların inşa edildiği dönemler (Kanberoğlu, 2023) 70
Şekil 3. 31: (Solda) 1702 ada 39 parseldeki Bestekar Rauf Yekta Bey köşkü, 1950 (Baraz, 1994a) ve (Sağda) yapının rekonstrüksiyon yapılmış hali (URL-6) 75
Şekil 3. 32: (Solda) 1702 ada 39 parseldeki yapının rekonstrüksiyon yapılmış hali (6 Numaralı KVKBK arşivi) ve (Sağda) proje iptal kararına rağmen kullanımın devam ettiği mevcut durum (Kanberoğlu, 2023) 76
Şekil 3. 33: (Solda) 1702 ada 50 parseldeki binanın yıkılmadan önceki hali (Çeçener, 2008, s.43) , (Ortada) Günümüzde yapının yerine garaj olarak kullanılması ve (Solda) Bu parselde koru içerisine yapılmış arazi asansörü (Kanberoğlu, 2022) 77
Şekil 3. 34: İmar yasağına rağmen 1072 ada 51 parselde bulunan yapının arkasında inşa edilen yeni yapı (Kanberoğlu, 2022) 77
Şekil 3. 35: (Solda) 1955 yılında ahşap bina yıkılarak yerine inşa edilen kagir yapı (6 Numaralı KVKBK arşivi) ve (Sağda) günümüzde yapının cephesinin kaplanıp çekme kat eklenmiş hali (Kanberoğlu, 2022) 78
Şekil 3. 36: (Solda) 1702 ada 52 parseldeki yapı (6 Numaralı KVKBK arşivi) ve (Sağda) günümüzde yapının cephesinin değiştirilip çekme kat eklenmiş hali (Kanberoğlu, 2022) 78
Şekil 3. 37: (Solda) 772 ada 12 ve 13 parseldeki yıkıldıktan sonra yerlerine otopark yapılan binalar (Çeçener, 2008, s.41) ve (Sağda) Aynı parsellerde Rebii Baraz'ın 1950 yılında odun deposu olduğunu belirttiği evin çizimi (Baraz, 1994a, s.123) 79
Şekil 3. 38: (Solda) 774 ada 7 parseldeki bina (6 Numaralı KVKBK arşivi) ve (Sağda) bu binanın yıkılmış hali (URL-7 Google Haritalar, 2014) 79
Şekil 3. 39: 774 ada 14 parselde yer alan yapının kamyon çarpan çıkması (6 Numaralı KVKBK arşivi) 80
Şekil 3. 40: 774 ada 12 parselde yer alan yapının yanmasına dair gazete haberi (6 Numaralı KVKBK arşivi) 81
Şekil 3. 41: (Solda) 774 ada 12 parselde yer alan yapının eski hali (6 Numaralı KVKBK arşivi) ve (Sağda) yapının günümüzdeki hali (Kanberoğlu, 2022) 81
Şekil 3. 42: 772 ada 4 parselde bulunan yanmış bina (6 Numaralı KVKBK arşivi) ..81
Şekil 4. 1: 1702 ada 33 ve 34 parsellerdeki günümüzde mevcut olmayan yapılar (6 Numaralı KVKBK arşivi) 90
Şekil 4. 2: (Solda) 1702 ada 49 parseldeki günümüzde mevcut olmayan yapı (6 Numaralı KVKBK arşivi) ve (Sağda) aynı parselin günümüzdeki hali (Kanberoğlu, 2022) 90
Şekil 4. 3: 772 ada 13 parseldeki güvenlik gerekçesiyle 2000 yılında yıkılmış ve günümüzde var olmayan yapı (6 Numaralı KVKBK arşivi) 90
Şekil 4. 4: Kültür ve Tabiat Varlıkları Analizi Paftası (Kanberoğlu, 2022) 91
Şekil 4. 5: (Solda) 772 adada bulunan yapıların 1980'li yıllardaki görünüşü (URL-7) ve (Sağda) aynı yapı adasının günümüzdeki durumu (Kanberoğlu, 2023) 93

Şekil 4. 6: 774 Ada 3 Parseldeki yapının rekonstrüksiyon yapılmadan önceki özgün hali (6 Numaralı KVKBK arşivi) 94
Şekil 4. 7: 774 Ada 3 Parseldeki yapının rekonstrüksiyon yapıldıktan sonraki hali . 94
Şekil 4. 8: 772 ada 3 parselde bulunan yapının; (Solda) Özgün kapısı (6 Numaralı KVKBK arşivi) ve (Sağda) rekonstrüksiyon yapılmış yapının özgün olmayan kapısı (Kanberoğlu, 2022) 96
Şekil 4. 9: (Solda) 1702 ada 39 parseldeki yapının özgün merdiveni ve (Sağda) yapının rekonstrüksiyon yapılmış hali (6 Numaralı KVKBK arşivi)..... 96
Şekil 4. 10: Özgünlük Paftası (Kanberoğlu, 2022)..... 97
Şekil 4. 11: (Solda) Cadde'nin Yalıboyu Caddesi ile kesişim noktasında akşam saatlerinde olan trafik (Kanberoğlu, 2023) ve (Sağda) Cadde üzerinde sabah saatlerinde oluşan araç trafiği (URL-8, 2014)..... 100
Şekil 4. 12: Ulaşım Analizi Paftası (Kanberoğlu, 2022) 101
Şekil 4. 13: Cadde'nin 1968 yılına ait fotoğrafında araç trafiği yokken yaya kullanımının yoğunluğu (URL-9). 103
Şekil 4. 14: (Solda) Sahil kısmında yoğunlaşan ticari yapılar ile Beylerbeyi Külliyesi ve (Sağda) Cadde'den tepelere doğru gidildikçe karma işlevli ve konut işlevli yapılar (Kanberoğlu, 2023) 104
Şekil 4. 15: 772 ada 14 parselde bulunan ofis olarak işlevlendirilmiş tarihi yapı (URL-10)..... 104
Şekil 4. 16: Yapı İşlev Analizi Paftası (Kanberoğlu, 2022)..... 105
Şekil 4. 17: Mikroklima etkisi oluşturan yapıların arka bahçesi ve koruluk alandaki yeşil doku (Kanberoğlu, 2022) 107
Şekil 4. 18: (Solda) 1702 ada 39 parselde bulunan Boğaziçi'nde sıkça rastlanan fıstık çamı ağacı ve bina çatısında devam eden bahçecilik faaliyeti, (Sağda) 772 ada 14 parseldeki yapının bahçesinde bulunan meyve ağaçları (Kanberoğlu, 2022)..... 108
Şekil 4. 19: Doğal Doku Analizi Paftası (Kanberoğlu, 2022)..... 109
Şekil 4. 20: 772 Ada 7 Parseldeki yapının 2015 yılından sonra yıkılması ile yapının bulunduğu parselin 2022 yılına kadar yeşillenip ağaçlanması (URL-11) 111
Şekil 4. 21: 1702 Ada 67 Parseldeki tabiat varlığı olarak koruma altına alınmış, yakın geçmişe kadar varlığını sürdürmüş ancak günümüzde mevcut olmayan çınar ağacı (6 Numaralı KVKBK arşivi) 111
Şekil 4. 22: Kat Adedi Analizi Paftası (Kanberoğlu, 2022)..... 113
Şekil 4. 23: (Solda) 772 ada 4 parseldeki binanın özgün iç mekânı ve (Sağda) 774 ada 13 parseldeki yeniden inşa edilmiş binanın değiştirilen iç mekânı (6 Numaralı KVKBK arşivi)..... 116
Şekil 4. 24: Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'ni çevreleyen bazı yapıların plan tipleri (Delimollaoğlu, 1989, s.52) 116
Şekil 4. 25: Çıkma Tipolojileri Paftası (Kanberoğlu, 2022) 119
Şekil 4. 26: Üst kat ve orta katında farklı büyüklükteki pencere boşluklu yapılar- 774 Ada 49 Parsel ve 774 Ada 13 Parsel (Kanberoğlu, 2022) 121
Şekil 4. 27: Çalışma alanına paralel cadde olan Beylerbeyi Küplüce Caddesi'ndeki 772 Ada 14 Parsel numaralı yapı, pencere üzerindeki özgün ahşap kafes örneği (Kanberoğlu, 2022) 122
Şekil 4. 28: Bodrum katların ışık ve hava alması için kaldırımda oluşturulan boşluklar (Kanberoğlu, 2022)..... 122
Şekil 4. 29: Pencere Tipolojileri Paftası (Kanberoğlu, 2022) 123
Şekil 4. 30: (Solda) Kemerli ahşap pencere ve (Sağda) ahşap motifli söve örnekleri (Kanberoğlu, 2022)..... 125
Şekil 4. 31: 772 ada 8 ve 9 parseller özgün pencere boşlukları (6 Numaralı KVKBK arşivi) ve değiştirilmiş pencere boşlukları (Kanberoğlu, 2022)..... 125
Şekil 4. 32: (Solda) 1702 ada 56 parsel özgün yapı girişi ve (Sağda) taşlık mekânı (6 Numaralı KVKBK arşivi)..... 126

Şekil 4. 33: (Solda) 1702 ada 35 parseldeki köşkün Cadde üzerindeki giriş kapısı (6 Numaralı KVKBK arşivi) ve (Sağda) kapının günümüzdeki hali (Kanberoğlu, 2022) 127
Şekil 4. 34: 772 ada 8 parselde bulunan yapının; (Solda) Özgün kapısı (6 Numaralı KVKBK arşivi), (Ortada) özgün olmayan kapısı (Kanberoğlu, 2022) ve (Sağda) yenilenmiş kapısı (Kanberoğlu, 2023) 127
Şekil 4. 35: Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'ni çevreleyen bazı yapıların kapı tipleri (Delimollaoğlu, 1989, s.54) 128
Şekil 4. 36: Kapı Tipolojileri Paftası (Kanberoğlu, 2022).....129
Şekil 4. 37: Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'ni çevreleyen bazı yapıların payanda tipleri (Delimollaoğlu, 1989, s.56) 131
Şekil 4. 38: Payanda Tipolojileri Paftası (Kanberoğlu, 2022).....133
Şekil 4. 39: (Solda) 772 ada 4 parseldeki cephe bezemeleri ile öne çıkan bir yapı (Kanberoğlu, 2022) ve (Sağda) 1702 ada 39 parselde bulunan koru içerisindeki köşkün balkon bezemeleri (6 Numaralı KVKBK arşivi) 135
Şekil 4. 40: (Solda) 772 ada 6 parseldeki yapının cephe bezemeleri ve (Sağda) 772 ada 7 parseldeki yapının cephe bezemeleri (Kanberoğlu, 2022).....135
Şekil 4. 41: 1702 ada 42 parseldeki Cumhuriyet dönemi yapısı geometrik motifli korkuluk detayı (Kanberoğlu, 2022).....136
Şekil 4. 42: (Solda) 1702 ada 56 parseldeki Cumhuriyet dönemi yapısı geometrik motifli korkuluğu ve (Sağda) 774 ada 59 parseldeki Cumhuriyet dönemi yapısının cephesindeki mozaik bezemeler ve geometrik motifli korkuluğu 136
Şekil 4. 43: (Solda) 1702 ada 44 parseldeki koru içinde bulunan yapının ön bahçesinde yığma taş duvar ve (Sağda) 1702 ada 33 parselde yüksek bir istinat duvarı (Kanberoğlu, 2022) 137
Şekil 4. 44: (Solda) 772 ada 3 parseldeki rekonstrüksiyon yapılmış yapının değiştirilen çatısı (Kanberoğlu, 2022) ve (Sağda) 1702 ada 47 parselde bulunan yapının özgün çatısı (6 Numaralı KVKBK arşivi).....138
Şekil 4. 45: Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nde bulunan yapıların çatı düzeni (URL-12) 138
Şekil 4. 46: (Solda) özgün cadde dokusunu ve yol kotu (6 Numaralı KVKBK arşivi) ve (Sağda) aynı alanının günümüzdeki hali (Kanberoğlu, 2022) 139
Şekil 4. 47: Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nde yaya akışının sürekliliğini bozan kaldırım düzeni.....140
Şekil 4. 48: (Solda ve ortada) özgün taş merdiven dokusu (Çeçener, 2008, s.43) ve (Sağda) merdivenlerin günümüzde beton malzeme ile yenilenmiş hali (Kanberoğlu, 2022) 141
Şekil 4. 49: Cadde üzerinde bulunan tarihi çevre ile uyumsuz aydınlatmalar (Kanberoğlu, 2022) 141
Şekil 4. 50: (Solda) Cephe üzerine yerleştirilmiş bir aydınlatma örneği ve (Sağda) Kamusal alanda bulunan bir aydınlatma örneği (Kanberoğlu, 2022).....142
Şekil 4. 51: Özgün sokak aydınlatma elemanları (Çeçener, 2008, s.42).....142
Şekil 4. 52: Kaldırıma park edilmemesi için konmuş babalar ve caddede bulunan çöp kovası (Kanberoğlu, 2022) 142
Şekil 4. 53: Kaldırımlardaki bitki yetiştiriciliği (Kanberoğlu, 2022) 143
Şekil 4. 54: Beylerbeyi Çamlıca Caddesi toplu taşıma durağı (Kanberoğlu, 2022)143
Şekil 4. 55: Zemin katları dükkân olarak kullanılan binalar (Kanberoğlu, 2022) 144
Şekil 4. 56: Trapez saç levhalar ile kapatılmış metruk bina, kaldırımın sürekliliğine zarar vermekte birlikte estetik olarak niteliksiz bir görüntü oluşturmaktadır....144
Şekil 4. 57: Garaj ve hurdalık olarak kullanılan ve kentsel estetik algıyı bozan bakımsız yapılar (Kanberoğlu, 2022).....145
Şekil 4. 58: Cephedeki muhdes elemanların oluşturduğu görüntü (Kanberoğlu, 2022) 145
Şekil 4. 59: Renk analizi paftası (Kanberoğlu, 2022).....147

Şekil 4. 60: Çalışma alanında geçmiş zamanda beri odak noktası olan I.Abdülhamid Han Çeşmesi'nin bulunduğu meydan (6 Numaralı KVKBK arşivi) 149
Şekil 4. 61: Çeşmeli meydan çizimi (MSGSÜ Restorasyon Anabilim Dalı Rölöve Arşivi, Arşiv Numarası: 10c/2284) 150
Şekil 4. 62: Çalışma alanında odak noktası olan I.Abdülhamid Han Çeşmesi'nin bulunduğu meydan ve oturma alanı (Kanberoğlu, 2023) 150
Şekil 4. 63: Boğaziçi ön görünüm bölgesi uygulama imar planı, 1983, Beylerbeyi (Gören, 2014, s.133) 151
Şekil 4. 64: Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'ni çevreleyen koru için Millet Bahçesi projesi (URL-13) 152
Şekil 4. 65: Rekreasyon alanı olarak kullanılma açılmış Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'ni çevreleyen koru ve korunun Cadde ile ilişkisi çitler ile kesilmiş kısım (Kanberoğlu, 2022) 153
Şekil 5. 1: Kentsel Miras Alanı Önerisi (Kanberoğlu, 2023) 163
Şekil 5. 2: Özgünlük Paftası (Kanberoğlu, 2023) 167
Şekil 5. 3: Ulaşım Önerisi (Kanberoğlu, 2023) 173
Şekil 5. 4: "Parklet" olarak adlandırılan parklarda kaldırımın çeşitli işlevlerde kullanımı (URL-16). 176
Şekil 5. 5: Mevcut durumda hurdalık, depo olarak kullanılan 1072 ada 38 ve 102 parsellerde bulunan yapıların yerel kullanıcıya hizmet eden ticari işlev önerisi (Kanberoğlu, 2023) 176
Şekil 5. 6: Yeşil Doku Önerisi (Kanberoğlu, 2023) 181
Şekil 5. 7: (Solda) 774 ada 1,2,3,4,50 parseller mevcut çekme katlar ve (Sağda)öneri çekme katlar (Kanberoğlu, 2023) 185
Şekil 5. 8: (Solda) 774 ada 1,2,3,4,50 parseller mevcut çekme katlar ve (Sağda)öneri çekme katlar (Kanberoğlu, 2023) 186
Şekil 5. 9: Çekme katları tam kat olarak değiştirilmiş yapılar (Kanberoğlu, 2023). 186
Şekil 5. 10: (Solda) 774 ada 10 parsel ve (Sağda) 772 ada 9 parselde bulunan yapıların özgün çıkma boyutları (Kanberoğlu, 2023) 187
Şekil 5. 11: 1702 ada 47 parselde bulunan yapının özgün çıkma boyutu (Kanberoğlu, 2023) 188
Şekil 5. 12: (Solda) 774 ada 49 parselde ve (Sağda) 1702 ada 57 parselde bulunan yapıların özgün pencere boyutları (Kanberoğlu, 2023) 189
Şekil 5. 13: (Solda) 772 ada 6 parselde (Sağda) 1702 ada 52 parselde bulunan yapıların özgün olmayan pencere boyut ve malzemeleri özgün boyutlara göre değiştirilmesi (Kanberoğlu, 2023) 190
Şekil 5. 14: 772 ada 8 parselde bulunan yapının; (Solda) Özgün olmayan kapısı, (Sağda) Özgün kapı restitüsyonuna göre yeniden üretilmesi (Kanberoğlu, 2023) 191
Şekil 5. 16: 1702 ada 33 parselde bulunan istinat duvarının; doğal eğim ile uyumlu, insan ölçeğinde ve doğal malzeme ile yeniden inşa edilmesi önerisi (Kanberoğlu, 2023) 193
Şekil 5. 17: Yol, Merdiven Dokusu ve Kaldırımlar Önerisi (Kanberoğlu, 2023) 199
Şekil 5. 18: Oturma elemanı önerileri (URL-19) 202
Şekil 5. 19: Yönlendirme tabelası önerileri (URL-20) 203
Şekil 5. 20: Bilgilendirme tabelası önerileri (URL-21) 203
Şekil 5. 21: Sınır elemanı önerileri (URL-22) 204
Şekil 5. 22: (Solda) Sınır elemanı önerisi (URL-23) ve (Sağda) Korkuluk önerisi (URL-24) 204
Şekil 5. 23: Sınır elemanı önerileri (URL-25) 204
Şekil 5. 24: Atık kutusu önerileri (URL-26) 205
Şekil 5. 25: Toplu taşıma durağı önerileri (URL-27) 206
Şekil 5. 26: (Solda) Cephe elemanı aydınlatma önerisi (Kanberoğlu, 2022), (Ortada) Duvar üzeri aydınlatma önerisi ve (Sağda) Merdiven aydınlatma önerisi (URL-28) 207

Şekil 5. 27: (Solda ve ortada) Yol için baba ve aydınlatma önerisi (URL-29) ve (Sağda) peyzaj aydınlatma önerisi (URL-30).....207
Şekil 5. 28: Özgün sokak aydınlatması önerisi (Kanberoğlu, 2023).....207
Şekil 5. 29: Zemin Kat Kullanımı Önerisi (Kanberoğlu, 2023).....209
Şekil 5. 30: Renk Doku ve Malzeme Önerisi 215

TARİHİ DOKUNUN KORUNMASI AMAÇLI KENTSEL TASARIM REHBERİ OLUŞTURULMASI İLKELERİ: İSTANBUL İLİ, BEYLERBEYİ-ÇAMLICA CADDESİ ÖRNEĞİ

ÖZET

Kültürel miras niteliğindeki tarihi dokular, özgün halleri ile korunup, çağdaş kentin olağan akışı içinde yaşatılmalıdır. Özgün kimlik ve karaktere sahip tarihi alanların korunması ve yaşatılması için o alana özgü değerlerin, sorunların, ihtiyaçların ortaya konarak değerlendirmesi gerekir. Kentsel tasarım rehberleri, belli bir konuyu veya alanı farklı boyutlardan, yönlerden, ölçeklerden ve içeriklerden detaylı biçimde ele alma imkânı sunmaktadır. Bu nedenle birçok farklı unsuru bir arada barındıran tarihi dokuların korunması ve kent hayatı içinde yaşatılması için kentsel tasarım rehberinin kullanılması uygun bir yöntem olarak değerlendirilmiştir.

Tez çalışması için örneklem olarak, kentsel miras alanı nitelindeki "Beylerbeyi-Çamlıca Caddesi" seçilmiştir. Boğaziçi köylerinden biri olan Beylerbeyi semtindeki en eski yollardan biri olan Beylerbeyi-Çamlıca Caddesi'ni çevreleyen yapılaşmanın Bizans Dönemi'ne kadar dayandığı rivayet edilmektedir. Cadde'ye korunması gerekli miras değeri kazandıran geleneksel konutlar ise 19.yy'da inşa edilmiştir. Cadde; tarihi çeşmesi, çeşmenin etrafındaki meydanı, tarihi çınar ağaçları ile Osmanlı Dönemi'nin klasik sokak dokusunun günümüze kadar ulaşmış örneklerinden biridir. Cadde üzerindeki Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarında inşa yapılar da dönemin özelliklerini yansıtan mimari tasarım özellikleri ile korunması gerekli yapılardır. Bu çok katmanlı doku ve Boğaziçi'nin doğal dokusunun bütünlük içinde varlığını sürdürmesi kent hafızasında önemli bir yer tutmaktadır.

Beylerbeyi- Çamlıca Caddesi'nin tarihi dokusunun oluşumu ve yapılaşma düzeninin gelişim süreci değerlendirilmiştir. Yaşanan değişim süreçleri, Beylerbeyi- Çamlıca Caddesi'nin hem fiziki hem de sosyal dokusunun etkilenmesine yol açmıştır. Tez kapsamında çağdaş kent hayatının tarihi doku üzerinde oluşturduğu baskı sonucu değişen düzenin tespiti yapılmıştır. Bu bağlamda 1950'li yıllarda yaşanan nüfus hareketi ve değişen imar yasaları ile bağlantılı olarak Cadde üzerindeki yapılaşma düzeni değişirken, çevre semtlerde gelişen yoğunluk artışı Beylerbeyi-Çamlıca Caddesi üzerinde baskı oluşturmaya başlamıştır. Yaşanan fiziki değişim süreci 1983 yılında çıkarılan Boğaziçi Yasası ile gelen yapılaşma yasağına kadar devam etmiştir ve o dönemden sonra Cadde üzerindeki inşa faaliyetleri yavaşlayarak durmuştur. Ancak günümüzde yoğunluğun oluşturduğu baskının tarihi doku üzerindeki olumsuz etkisi hala devam etmektedir.

Cadde üzerindeki geleneksel yapılaşma koruma altında olmasına rağmen özgün geleneksel konut dokusu yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Cadde aynı zamanda birçok semti merkez noktalara bağlayan ana arter olarak kullanılmaktadır. Metropol kentinin getirdiği yoğunluktan tarihi dokunun da etkilenmesi kaçınılmaz olmuştur. Bu süreçte özgün alanda var olan yerin anlamı zamanla kaybolmaya başlamış ve insan-mekân arasındaki ilişki zayıflamıştır. Birçok nedenle yıllarca çözülemeyen sorunlara müdahale yöntemlerinin geliştirilmesi gerekliliği, alanda yapılan gözlemler ve araştırmalar sonucu açığa çıkmıştır.

Kentsel tasarım rehberi kapsamında, alanın farklı unsurlarının üst ölçekten alt ölçeğe kadar detaylı tanımlamalarının yapılması amaçlanmaktadır. Cadde için hazırlanan

analiz çalışmaları ile mevcut problemler farklı boyutlarla irdelenerek ve mevcut durumun belgelemesi yapılmıştır. Analiz çalışmaları, mevcut duruma dair hazırlanan silüet çizimleri, alanın arazi modeli ve çeşitli zamanlarda çekilmiş fotoğraflarla desteklenmiştir. Alan çalışmaları ile geçmiş dönem fotoğrafları karşılaştırılarak mevcut durumun değerlendirmeleri yapılmıştır.

Analiz çalışmaları ile tespit edilen unsurların kentsel tasarım rehberinin yönlendirici işlevi doğrultusunda çözüme ulaştırılması ve tarihi alanda yaşam kalitesi yüksek bir kentsel mekân oluşturulması hedeflenmedir. Bu bağlamda kentsel tasarım rehberinin sentez bölümü kapsamında yaklaşım esasları belirlenmiştir. Bu esaslar; hedefler, standartlar ve öneriler olarak ayrılarak maddelendirilmiştir.

Tespit edilen sorunlara, hedefler ve standartlar doğrultusunda oluşturulan öneriler ile çözüm yolu geliştirilmiştir. Bu bağlamda Beylerbeyi- Çamlıca Caddesi'nin tarihi miras alanı niteliği korunarak geliştirilmesi önerilmektedir. Koruma esaslarına dair silüette ve mimari detaylarda öneriler geliştirilmiştir. Beylerbeyi- Çamlıca Caddesi'nin özgün karakterinin ortaya çıkması önünde engel oluşturan yoğunluğun azaltılması önerilmektedir. Yeni oluşturulan sokak düzenine dair yaklaşım esasları belirlenerek kamusal alanların niteliği arttırılmaya çalışılmıştır. Önerilerin tüm paydaşlar tarafından anlaşılır olması için çalışmalar, çeşitli diyagramlar ve görseller ile desteklenmiştir. Rehberin, belirlenen soruna yönelik tüm detaylara dair yönlendirmeleri içermesi gerektiği için önerilerde bazı teknik bilgiler ve ölçülendirmelere de yer verilmiştir.

Sonuç olarak; tez çalışması tarihi dokunun korunması esasına dayanarak geliştirilmiştir. Çağdaş koruma anlayışına göre tarihi dokular, ulusal ve uluslararası düzeydeki yetkilerin belirlediği doğrultuda korunmalıdır. Kentsel koruma sisteminin içinde son zamanlarda yer almaya başlayan kentsel tasarım rehberinde, çağdaş koruma anlayışına ek olarak kentsel tasarımın ilke ve esaslarını da belirleyici rol üstlenmektedir. Çalışma alanının tarihi dokusunun korunması için çağdaş koruma anlayışı benimsenmiştir. Kentin bir parçası olarak işlevini sürdürmesi gereken alan için kentsel tasarımın ilkelerinden ve hedeflerinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda Beylerbeyi-Çamlıca Caddesi için hazırlanmış kentsel tasarım rehberi kullanılarak elde edilen ürünün, tarihi ve doğal dokusu korunmuş yaşanabilir bir kentsel mekân olması hedeflenmektedir. Nitekim kentsel tasarım rehberinde nicel kararlara yer verilse de esas olan mekânın niteliğinin arttırılmasıdır. Ancak bu vesileyle insanın yer ile bağlantısı sağlanabilir.

Anahtar Kelimeler: Tarihi çevre koruma, tarihi kent, kentsel tasarım rehberi, Beylerbeyi, Beylerbeyi-Çamlıca Caddesi

PREPARATION OF AN URBAN DESING GUIDE PRICIPLES FOR THE CONSERVATION OF HISTORICAL TEXTURE: THE CASE STUDY OF İSTANBUL BEYLERBEYİ-ÇAMLICA STREET

SUMMARY

Historical textures, which are cultural heritage, should be conservated in their original state and kept alive in the usual flow of a modern city. To conservation historical areas with an original identity and character, it is necessary to identify and evaluate the values, problems, needs specific to that area. Urban design guides offer the opportunity to address a specific topic or area in detail from different dimensions, aspects, scales, and contents. For this reason, the use of the urban design guide has been evaluated as an appropriate method for the conservation of historical texture that contain many different elements together and for keeping them alive in urban life.

As a case sturdy for the thesis, “Beylerbeyi-Çamlıca Street”, which is an urban heritage area, was selected. Beylerbeyi-It is rumored that the construction surrounding Beylerbeyi-Çamlıca Street, one of the oldest roads in Beylerbeyi district, one of the Bosphorus villages, dates to the Byzantine Period. The traditional residences, which give the street the necessary heritage value to be conserved, are it was built in the 19. century. The avenue is one of the examples of the classic street texture of the Ottoman Period that has survived to this day with its historical fountain, the square around the fountain, historical trees. The buildings built in the first years of the Turkey Period on the street are also structures that need to be conserved with architectural design features that reflect the characteristics of the period. This multi-layered texture and the fact that the natural texture of the Bosphorus continues to exist in integrity occupy an important place in the city's memory.

The formation of the historical texture of Beylerbeyi-Çamlıca Street and the development process of the construction order were evaluated. The processes of change that have been experienced have led to the influence of both the physical and social texture of Beylerbeyi-Çamlıca Avenue. Within the scope of the thesis, the determination of the changing order because of the pressure created by contemporary urban life on the historical texture was made. In this context, while the construction order on the Street changed in connection with the population movement experienced in the 1950s and the changing zoning laws, the increasing density in the surrounding neighborhoods began to put pressure on Beylerbeyi-Çamlıca Street. The physical change process continued until the construction ban imposed by the Bosphorus Law in 1983, and after that period, construction activities on the Street slowed down and stopped. However, today, the negative impact of the pressure created by the intensity on the historical texture continues.

Although the traditional construction on the street is under protection, the original traditional housing texture is facing the danger of extinction. The street is also used as the main artery connecting many districts to central points. It has been inevitable that the historical texture will also be affected by the density brought by the metropolitan city. In this process, the meaning of the place that exists in the original space has started to disappear over time, and the relationship between human and space has decayed. For many reasons, the need to develop methods of intervention

to problems that have not been solved for many years has been revealed because of observations and research conducted in the field.

Within the scope of the urban design guide, it is aimed to make detailed descriptions of the different elements of the area from the upper scale to the lower scale. With the analysis prepared for the street, the existing problems were examined with different dimensions and the current situation was documented. The analysis was supported by the silhouette drawings prepared about the current situation, the terrain model of the area and photographs taken at various times. Evaluations of the current situation were made by comparing field studies and photographs of the past period.

It is aimed to solve the elements determined by the analysis studies in accordance with the guiding function of the urban design guide and to create an urban space with a high quality of life in the historical area. In this context, the principles of approach have been determined within the scope of the synthesis section of the urban design guide. These principles are divided into goals, standards, and recommendations.

A way to solve the identified problems has been developed with suggestions created in accordance with the goals and standards. In this context, it is proposed to develop Beylerbeyi-Çamlıca Street by conserving its historical heritage area. Suggestions have been developed on the principles of protection in the silhouette and architectural details. It is proposed to reduce the density that creates obstacles in front of the emergence of the original character of Beylerbeyi-Çamlıca Street. By determining the principles of approach to the newly created street layout, it has been tried to increase the quality of public spaces. To make the proposals understandable by all stakeholders, the studies were supported by various diagrams and visuals. Since the guide should contain guidance on all the details related to the identified problem, some technical information and measurements are also included in the recommendations.

As a result, the thesis study was developed based on the conservation of the historical texture. According to the modern understanding of conservation, historical textures should be protected in accordance with the national and international level authorities. In the urban design guide, which has recently started to take place within the urban protection system, in addition to the contemporary conservation approach, the principles and October principles of urban design also play a decisive role. A contemporary conservation approach has been adopted to protect the historical texture of the study area. The principles and objectives of urban design have been used for the area that should continue to function as a part of the city. In this context, it is aimed that the product obtained by using the urban design guide prepared for Beylerbeyi-Çamlıca Street will be a livable urban space whose historical and natural texture has been preserved. As a matter of fact, although quantitative decisions are included in the urban design guide, the main thing is to increase the quality of the space. Only on this occasion can a person's connection with the place be ensured.

Keywords: historical area conservation, historical city, urban design guide, Beylerbeyi, Beylerbeyi-Çamlıca Street

1. GİRİŞ

Tarihi çevreler, geçmişte var olan uygarlıklarının yaratıcı düşüncesini yansıtan yerleşme ve kalıntılardır (Ahunbay, 2004, s.116). Tarihi çevreler geçmişteki fiziki yapının anlaşılması için önemli olmakla birlikte o dönemin sosyal ve kültürel yapısının anlaşılması için de belge niteliğindedir. Geçmiş yaşantılar için önemli bir kaynak olan tarihi çevreyi anlamak, günümüzde tasarlanan ve gelecekte tasarlanacak yapılı çevre için özgün bir tasarım anlayışını beraberinde getirecektir.

Tarihi çevre; tek veya çok katmanlı yerleşmeler, üst ve alt ölçekte olan yapılaşmanın bütünüdür. Tarihi kent kavramı üst ölçekte bir yapılaşma biçimidir. Antik çağdan beri var olan kentler; evler, sokaklar, ortak yaşam alanlarının süreç içinde çoğalarak birleşmesiyle oluşmuştur. Günümüzde Türkiye toprakları içinde geçmiş uygarlıkların oluşturdukları kent sistemlerine dair kalıntıların hala var olduğu görülmektedir.

Günümüzde tarihi bir kent dokusu içinde toplum olarak bir arada yaşamak bazı güçlükleri beraberinde getirmektedir. İnsan ve toplum sürekli bir değişim içindedir. Bu sebeple kent de her zaman değişime ve gelişime açık olmalıdır. Bu çerçevede geçmiş dönemlerde yapılan özgün bir kent dokusunun korunup geleceğe aktarılması ne kadar önemli ise mevcut doku içerisinde değişimin ve gelişimin öngörülüp beklenen değişim süreçlerine hazırlık yapmak da o derece önemlidir. Nitekim var olan tarihi dokuyu koruyacak olan toplumdaki bireydir, tarihi dokunun günümüzde kullanımının mümkün olmaması demek o dokunun yok olmasına yönelik büyük bir tehdit unsurudur. Tarihi dokunun özgün niteliklerini koruyup geleceğe aktarmak temel hedeftir. Bu amaçla süreç boyunca yaşanacak olan koruma güçlükleri belirlenip çözüm yolları tasarlanmalı, gelişim için yeni stratejiler geliştirilmelidir.

İstanbul'daki Boğaziçi köylerinden biri olan Beylerbeyi'nde, tarihi gelişim süreci içerisinde korunmuş bir kent dokusu mevcuttur. Çalışma alanı olan Beylerbeyi-Çamlıca Caddesi ise geçmişteki farklı dönemlerin mimari dokusunu barındıran, özgün nitelikleri ile günümüze ulaşmış bir kültürel miras alanıdır. Beylerbeyi- Çamlıca Caddesi; özgün dokunun korunması açısından bazı güçlükler yaşanan, koruma sorunlarına yönelik çözümlerin üretilmesi gereken ve tasarım ilkelerinin oluşturulup bölgenin değerlerinin gelecek nesillere aktarılacak potansiyele sahip olan bir tarihi kent parçası olduğu için çalışma alanı olarak seçilmiştir.

1.1 Problemin Tanımı

Doğal ve tarihi dokusu ile İstanbul için büyük bir öneme sahip Boğaziçi, 1975 yılında doğal ve tarihi sit alanı olarak ilan edilmiştir. Sit alanına dahil olan Boğaziçi öngörünüm bölgesindeki Beylerbeyi semtinde yürütülen koruma çalışmaları ile semtinin özgün dokusu kısmen korunmuştur. Ancak Beylerbeyi semtinin de dahil olduğu Boğaziçi'nin birçok semti bugüne kadar gelen süreçte yaşanan politik, ekonomik değişim ve dönüşümün yarattığı olumsuz etkilerden kurtulamamıştır.

20. yüzyılın ortalarında başlayan kentteki hızlı değişim sürecinde geleneksel konut dokusu bozulmuş, özgün mimariye sahip binalar yıkılmış, doğal çevre harap edilmiştir (Salman, 2004, s.48). Boğaziçi'nde meydana gelen plansız yapılaşma sorunu ile tarihi doku doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenmiştir. Tarihi çevrenin mevcut olan değerleri ve alanın birçok yönden potansiyel güç barındırması göz ardı edilmiştir.

Çalışma alanı olan Beylerbeyi Çamlıca Caddesi, İstanbul Boğaziçi ön görünüm bölgesinin dolayısıyla Boğaziçi sit alanının bir parçasıdır[1]. Kentin değişim sürecinin olumsuz etkileri diğer bölgelerde olduğu gibi Beylerbeyi Çamlıca Caddesi üzerindeki dokunun değişiminde de etkili olmuştur. Kent merkezleri ve nüfusun yüksek olduğu gecekondu mahalleleri arasında kalan Cadde, zamanla terk edilmiş evlerin bulunduğu bir güzergâh olmaktan öteye gidememiştir.

Çalışma alanındaki geleneksel dokuyu oluşturan yapıların bir kısmı konut veya işyeri olarak kullanılmaktadır. Geleneksel konutların bir kısmının da metruk durumda olduğu görülmektedir. İnsan ihtiyaçları çağa bağlı olarak değişmektedir. Gerekli konfor koşulları sağlanmayan konutların terk edildiği veya ihtiyaçlar doğrultusunda değiştirildiği bilinmektedir. Ancak konutlarda yapılacak değişimler özgün dokuyu tahrip etmeyecek biçimde olmalıdır. Gerekli müdahaleler uzmanların eşliğinde çevredeki halkın da katılımıyla kültürel sürekliliğe fayda sağlayacak şekilde yapılmalıdır. Çalışma alanındaki tarihi dokunun ekonomik, sosyal veya kişisel nedenlerle terk edildiği tespit edilmiştir. Alanda bulunan metruk durumdaki konutların bir kısmı yıkılmış, bir kısmı da yıkılmak üzeredir. Tarihi yapıların terk edilmesi, tarihi kentin bütüncül bir korumasının sağlanamamasına yol açmakta ve tarihi sürekliliği kesintiye uğratmaktadır.

[1] 1974 yılında GEEAYK tarafından 1/5000 ölçekli" Boğaziçi Doğal ve Tarihi Sit Alanı Koruma Kararları" çıkarılarak Boğaziçi'nin sit tanımı yapılmıştır (Salman, 2004, s.278). İstanbul Boğaziçi alanının tarihi ve doğal güzelliklerini korumak ve geliştirmek amacıyla çıkarılan Boğaziçi Kanunu'nda (1983, s.6311) sınırları belirlenen alana göre çalışma alanı, ön görünüm bölgesinde yer almaktadır.

Yukarıda belirtilen sebeplerden, mekânda fiziksel ve tinsel olarak bütünlük sağlanamamaktadır. Bugüne kadar gelen süreçte Çamlıca Caddesi'ndeki özgün doku kısmen korunmuş ancak toplumun tarihi dokuyla ilgili farklı deneyimler edinebileceği bir sistem oluşturulamamıştır. Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nin tarihi dokusunda, koruma ve tasarım çerçevesindeki üst ve alt ölçek ilişkiler ağı çözülememiş bir problem olarak varlığını sürdürmektedir.

1.2 Amaç ve Kapsam

Günümüzde, kentsel koruma kavramı uluslararası çerçevede değerlendirilmektedir. Uluslararası bağlamda tarihi çevre ile ilgili tanımlamalarda yaşanan hızlı değişim sürecinde amaçlar, araçlar ve yöntemlerde yeni bir düzenleme yapılmıştır. Yapılan yeni düzenlemeye göre kültür mirasının tanımı kendi bireysel alanından çıkarak kentsel bütünün bir parçası olarak içine kimlik, süreklilik gibi somut olmayan kavramları fiziksel ve sosyal yönleri kapsayan değerler olarak ele alınmaya başlanmıştır. Geçmişte de var olan kentin silüeti, topoğrafya, peyzaj, kamusal alanların kullanımı gibi konular zamanla daha önemli görülmeye başlanmıştır. Özellikle tartışılan bir diğer konu kentin morfolojisini tanımlayan geleneksel parsellerin dönüştürülerek özgün nitelikleri bozan büyük ölçekli yapılaşmanın hızla kenti ele geçirmesidir. Tarihi bir çevrenin içinde veya etrafında yeni gelişen çevre ile uyum içinde gelişmesi gerekir. Nitekim tarihi çevre bir bütünün parçası olmakla birlikte önemli bir kaynak niteliğindedir (ICOMOS, 2011).

Tez çalışmasının örneklemi olan Beylerbeyi- Çamlıca Caddesi'nde, tarihi kent dokusu canlılığını yitirmiştir. Alanını sahip olduğu değerleri ön plana çıkarılarak, sürdürülebilir bir koruma sistemi içerisinde gelecek kuşaklara aktarılması için büyük bir potansiyele sahip olduğu görülmektedir. Ancak çalışma alanında yapılacak müdahaleler için bir araç oluşturmak gereklidir. Çalışma kapsamında kullanılan çağdaş yöntemlerle hazırlanmış ve gelişime açık olan araç, kentsel tasarım rehberidir. Rehberin amacı fiziksel ve ruhsal olarak tarihi mekâna ait hissettirecek kültürel mirası koruma önceliğinde bir tasarım anlayışı geliştirmek olmalıdır.

Sonuç olarak hazırlanan tezin amacı Çamlıca Caddesi'nin özgün niteliklerini koruyacak ve alanın potansiyelini açığa çıkaracak bir kentsel tasarım rehberi oluşturmaktır. Öneri niteliğinde olacak kentsel tasarım rehberinin stratejisi; koruma ve tasarım ilkeleri belirlemek, tarihi çevrede yapılacak kentsel tasarımların planlanması ve uygulamaya yönelik adımların belirgin bir şekilde tanımlanması olacaktır. Bu bağlamda Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nin İstanbul'un kent kimliğini oluşturan kültürel varlıklardan biri olarak yeniden öne çıkarılması amaçlanmaktadır. Bu tez kapsamında

oluşturulan kentsel tasarım rehberinin daha sonra hazırlanacak tarihi çevre koruma amaçlı kentsel tasarım rehberlerine ve Beylerbeyi- Çamlıca Caddesi ve çevresinde uygulanacak çalışmalara örnek teşkil etmesi hedeflenmektedir.

1.3 Tezin Yöntemi

Çalışmaya literatür araştırması ile başlanmıştır. Literatür araştırmasına Ulusal Tez Merkezi başta olmak üzere online erişim sağlanan dijital kaynaklarda, çalışma konusu ile ilişkili akademik çalışmaların taranması ile başlanmıştır.

Çeşitli üniversitelerin fen bilimleri enstitülerinde Beylerbeyi semti ile ilgili yüksek lisans tezlerinin yazıldığı görülmüştür. Literatür taraması ile Delimollaoğlu'nun (1989) Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nde hazırladığı "Boğaziçi Yerleşimlerinden Beylerbeyi'nde Bir Doku Araştırması" başlıklı teze erişilmiştir. Bu tez Cadde'nin geçmiş dönemki fiziki ve sosyal yapısına dair detayları da içerdiği için tez çalışması ile karşılaştırmalı değerlendirme yapmak için fayda sağlamıştır. Ancak çalışma alanı olan Beylerbeyi- Çamlıca Caddesi'nde çalışma konusu bağlamında güncel verilere dayanan kapsamlı bir koruma çalışmasının henüz yapılmadığı görülmektedir. Bu sayede yapılan çalışmayla güncel literatüre katkı sağlanacaktır. Aynı zamanda kentsel tasarım rehberi konulu tez ve makaleler incelenmiş ve bu akademik çalışmaların bölgenin sorunlarına yönelik farklı şekillerde değerlendirilip hazırlandığı anlaşılmıştır. Sonuç olarak akademik çalışmaların taranması, çalışmaya özgün bir yöntem ve farklı bakış açıları geliştirmek için fayda sağlamıştır.

Tez çalışmasının temel kavramları olan tarihi çevre ve tarihi çevre koruma, geleneksel konut dokusu, tarihi kent gibi kavramları "Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon" (Ahunbay, 2004)," Türk Evi" (Bektaş, 2013) kitapları ışığındaki bilgilerle açıklanmıştır. Ayrıca ICOMOS, UNESCO, Avrupa Konseyi gibi kurumların yayınladığı uluslararası kabul edilen belgeler ve Türkiye'de yayınlanan mevzuatlar incelenerek tez konusuyla ilişkisi irdelenmiştir.

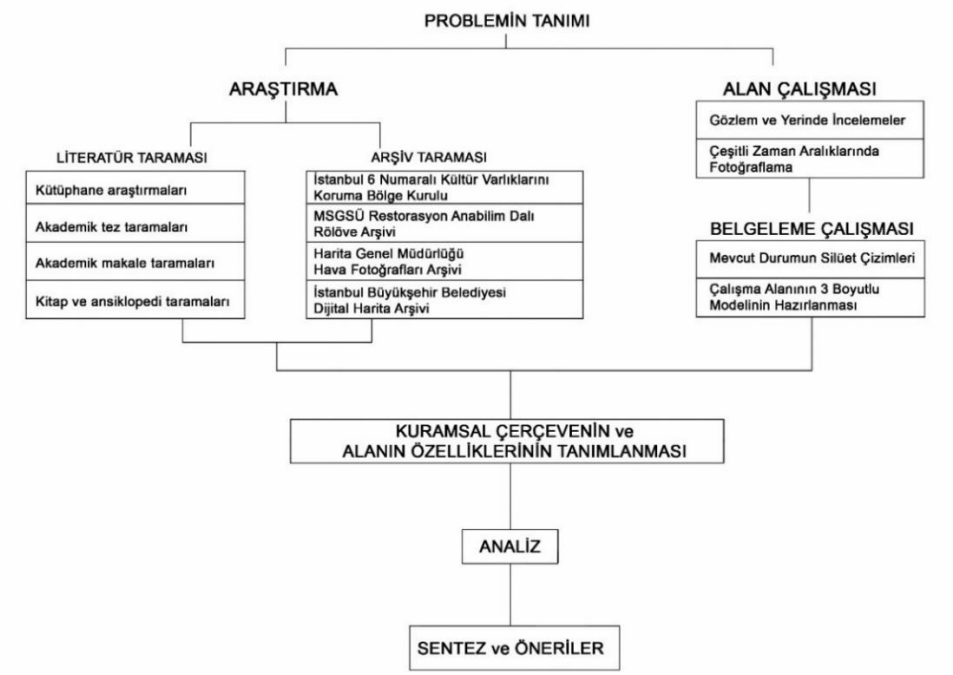
Çalışma alanı olan Beylerbeyi Semti'nin tarihi sürecinin araştırılması ve süreç içinde yaşanan değişim tespiti için yazılı ve görsel kaynaklara başvurulmuştur. İBB Atatürk Kütüphanesi, MSGSÜ Merkez Kütüphanesi arşivlerinden çalışma alanı ile ilgili kaynaklara ulaşılmıştır. Kütüphanelerin verilerinden elde edinilen Beylerbeyi Semti'nin tarihi sürecini açıklayıcı kaynaklar; 2 ciltlik "Teşrifat Meraklısı Beyzade Takımının Oturduğu Bir Kibar Semt: Beylerbeyi" (Baraz, 1994), "İstanbul Ansiklopedisi 5.Cilt" (Koçu, 1961), "Beylerbeyi Kültür ve Doğa Varlıkları Kılavuzu" (Çeçener,2008) kitaplarıdır.

Çamlıca Caddesi mimari özelliklerinin ve geçmişten bugüne kadar gelen sürecin incelenmesi için 6 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun bölge ile ilgili arşiv belgelerine başvurulmuştur. Kurul arşivinden cadde üzerindeki tescilli binaların eski fotoğrafları, bazı karar yazıları ve genel tescil belgeleri temin edilmiştir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nden belgeleme çalışması ve silüet çizimlerinde kullanılmak üzere güncel dijital haritalar, Harita Genel Müdürlüğü'nden ise geçmiş dönemlere ait hava fotoğrafları temin edilmiştir. Aynı zamanda MSGSÜ Restorasyon Anabilim Dalı arşivinden Beylerbeyi Çamlıca Caddesi ile ilgili geçmiş yıllarda hazırlanmış rölöve çizimleri tez çalışmasına katkı sağlamıştır.

Literatür çalışmasından sonra edinilen bilgiler ışığında çalışma alanının belgeleme ve analiz çalışmaları yapılmıştır. 2022 yılı boyunca çeşitli zaman aralıklarında çalışma alanına gidilerek fotoğraf ile belgelemeler yapılmış ve sorunlar yerinde gözlemlenerek incelemeler yapılmıştır. Oluşturulacak kentsel tasarım rehberinin stratejisinin belirlenmesi için bölgenin detaylı analiz çalışması yapılmıştır. Analiz çalışmalarından çıkan sonuçlara göre bölgede gerekli olan ihtiyaca yönelik bir koruma amaçlı kentsel tasarım rehberi hazırlanmıştır. Analizler ve tasarım rehberinden kullanılmak üzere caddenin silüet çizimleri hazırlanmıştır (Şekil 2.1).

Bölgede yapılan çalışmalar ve Çamlıca Caddesi için bir kentsel tasarım rehberinin nasıl bir içerikte olacağı belirlenmesinin ardından kentsel tasarım rehberi ile ilgili kavramlar araştırılmıştır. Bu konuda öncelikli faydalanılan kaynak, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Kentsel Tasarım Uygulama ve Araştırma Merkezi ile hazırlamış olduğu 3 ciltlik "Kentsel Tasarım Rehberleri (2015)" kitabıdır. Yurtiçinde ve yurtdışında kırsal ve kentsel mirası koruma amaçlı birçok kentsel tasarım rehberi incelenmiştir. İncelenen rehberler arasında çalışma alanı ile benzer ve farklı yönler gözlemlenerek özgün yöntemler geliştirilmiştir.

Tez çalışmasının daha etkili sonuçlanması için katılımcı yaklaşımın çalışmanın bir parçası olması önemlidir. Ancak tez çalışması sürecinde devam eden covid19 pandemi kısıtlaması nedeniyle katılımcı yaklaşım çalışmaya dahil edilememiştir.

Şekil 2. 1: Tez yöntem şeması (Kanberoğlu, 2023)

1.4 Tezin Strüktürü

Tezin giriş bölümünde çalışma alanının neden seçildiğinden ve çalışma alanın koruma konusundaki problemlerin açıklanması, konunun amacı kapsamı ve ele alınış biçiminden bahsedilmektedir.

İkinci bölümünde; çalışma konusu, tarihi çevre koruma ile ilişkilendirilerek açıklanmakta ve kentsel tasarım rehberi ile ilgili kavramlar irdelenmektedir.

Üçüncü bölümde; çalışma alanın bugünkü görünümüne gelene kadar olan süreç tarihi, sosyal ve fiziksel boyutta araştırması yapılmakta ve bu araştırmaların sonunda çalışma alanının, mevcut mahalle dokusu içindeki yeri ve önemi belirlenmektedir.

Dördüncü bölümde; çalışma konusunun kentsel tasarım rehberi oluşturulmasının gerekliliği ve rehber için benimsenecek ilkeleri belirtilmektedir. Belirlenen ilkelere göre Beylerbeyi- Çamlıca Caddesi'nin mimari dokusunun özgün nitelikleri belirlenmesine dair analiz çalışmaları ve koruma sorunlarının tespiti yapılmaktadır.

Beşinci bölümde; analiz çalışmalarının sonucunun değerlendirilmiş ve bu değerlendirmeler doğrultusunda koruma amaçlı kentsel tasarım rehberi ilkeleri hazırlanmıştır.

Altıncı bölüm ise tez çalışmasının değerlendirme sonuç bölümüdür. Tez çalışmasına dahil olacak ekler ise çalışma kapsamında değerlendirilen çeşitli belge ve karar yazılarıdır.

2. TARİHİ DOKUNUN KORUNMASI AMAÇLI KENTSEL TASARIM REHBERİ

Tez çalışmasının bu bölümünde, tez içeriğinin kavramsal çerçevesi açıklanmaktadır. Yılların birikimi olan kültürel, kentsel ve mimari niteliklerini barındıran tarihi çevrelerin korunması fikrinin ortaya çıkışı, bununla ile ilgili yürütülmüş bilimsel çalışmalar ve yasal zorunluluk haline gelmiş tarihi dokuların korunması gerekliliği, nedenleri ile irdelenmiştir. Bu bağlamda tarihi kent dokusunun bir parçası olan çalışma alanında bağlayıcı nitelikte olan kuramsal altyapılar ve yasal düzenlemeler irdelenmiştir.

Çalışma konusunun yöntemini içeren kavramlar bu bölüm kapsamında irdelenmiştir. Kentsel tasarımın kavramsal çerçevesi, kentsel tasarım rehberleri için bağlayıcı niteliktedir. Bu nedenle rehbere göre daha kapsayıcı bilimsel kabulleri içeren kentsel tasarım ile ilgili kavramlar koruma bağlamında irdelenmiştir. Daha sonra çalışma konusunun aracı olarak seçilen kentsel tasarım rehberinin özellikleri açıklanarak tarihi dokunun korunması için uygun bir yöntem olduğu belirlenmiştir.

2.1 Tarihi Kent Kavramı

İnsanların yaşamlarını birbirlerine göre biçimlendirmesi, kenti oluşturur. Antik çağda insanların yaptığı evler birlik içinde sokakları oluşturdu. Sokaklar birleşerek alanları oluşturdu ve alanlar da birleşerek kenti oluştu. İnsanlar geçmişten beri üretim yapılabilecek verimli alanların çevresinde yerleşmeler oluşturdu Antik çağda su en büyük verim getiren kaynaklardan biri olduğu için nehir, deniz gibi su kaynakları kentlerin oluşmasının yapı taşlarından biridir. İlk kent örneklerin ise uzun bir tarihi geçmişe sahip olan Anadolu topraklarında verimli alanlar üzerine kurulmuş olduğu görülmektedir (Bektaş, 2013, s. 75-79).

İlk kent örnekleri, günümüzün içi boşaltılmış kent kavramının aksine içinde sosyal bir varlık olan insanın yaşadığı bilinciyle kurgulanmıştır ve günümüz kent kurgularına örnek niteliğindedir. Bektaş'a göre (2013, s.76) bir yerleşmenin kent olabilmesi için yerleşim birimleri içinde tiyatro, meclis, tapınak gibi ortak kullanım alanları olması gereklidir. Buradan anlaşılacağı üzere kent kurgusu fiziksel yapılanmayla birlikte sosyal değerleri de içine almaktadır. Kent kavramı insanın yaşayış biçimine göre şekillendiğine göre durağan, kesin çizgilerle sınırları çizilmiş bir mekân olarak nitelendirilemez.

Tarihi kentler ise geçmişten gelen dönemlerin kimliklerine sahip ve kendine özgü karakterleri olan mimari, arkeolojik, sosyal değerlerin bir bütünlük içinde yıllarca birikmesiyle oluşan kent yerleşmeleridir.

Kentbilim Terimleri Sözlüğünde[2] çevre koruması kavramı *"Kentlerin belli kesimlerinde yer alan çağbilimsel ve yapıtasarcılık değerleri yüksek yapıtlarla, anıtların ve doğa güzelliklerin kentte bugün yaşayanlar gibi gelecek kuşakların da yararlanması için her türlü yıkıcı, saldırgan ve dokuncalı eylemler karşısında güvence altına alınması."* şeklinde açıklanmaktadır.

Çağdaş koruma anlayışına göre de tarihi alanlar, kentsel bütünün bir parçası olarak değerlendirilirken hayatın olağan akışının içine katılarak koruma sağlanması gerekmektedir (ICOMOS, 1987; ICOMOS, 2011). Bu da çağdaş dünyanın getirdiği koşullar altında ezilmeyerek değişen çağlara uyum sağlayan planlar yapmakla ve devamlı yapılan planların güncellenmesiyle mümkündür. Planların içeriğindeki tavsiyeler veya kararlar toplumun da katılımıyla uzmanlar tarafından hazırlanmalıdır.

Tarihi kentler, geçmiş ile toplum arasındaki bağı kuvvetlendirir. Toplumların kültürel birikimleri koruması yalnızca içinde bulunduğu çevre için değil tüm insanlık tarihi için bir sorumluluktur. Tarihi dokular, farklı disiplinler için bilimsel kaynak olarak gösterilebilir. Gelişmişlik düzeyi arttıkça tarihi çevrelere yüklenen değerin de arttığı görülmektedir. Tarihin değerlerin korunması konusuna gerekli özen gösterilirse bilime, sanata katkı sağlamanın yanında ekonomik ve sosyo-kültürel olarak toplumun üst düzeylere çıkmasına ve kalkınmaya da katkı sağlanabilir. Aynı zamanda geçmiş dönemlerin estetik algısını yansıtan tarihi çevreler, günümüzde üretim yapan tasarımcıların özgünlüklerini geliştirmek için de yol gösterici niteliktedirler.

Tarihi kentin miras niteliği, insan belleğinin önemli bir parçasıdır. İnsanın geçmişte var oluş farkındalığına somut bir belgeyle kanıt olan tarihi çevreler, mümkün olduğu kadar özgünlüğü ve tüm çeşitleriyle korunmalıdır. Toplumdaki her bireyin elinde olan değeri bozmadan geleceğe aktarma bilincine ve sorumluluğuna sahip olması gerekir.

Koruma kavramı, Türkiye Cumhuriyeti anayasasında da sosyal haklar başlığı altında yer almaktadır. Bu da demek oluyor ki devlet nezdinde bireyin korunmuş çevrede yaşaması sosyal hakkı ve sosyal sorumluluğudur (Tankut, 2005, s.9).

---

[2] TDK Güncel Türkçe Sözlük, Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü, Kentbilim Terimleri Sözlüğü (Keleş, 1980).
Url: https://sozluk.gov.tr/

2.2 Tarihi Kent Korumanın Yasal Gelişim Süreci

Sürekli değişim içinde olan insanın, içinde bulunduğu mekânı da değiştirmek istemesi öngörülebilir bir eylemdir. Ancak değişimin konusu kültür miras olan tarihi kent olunca, değişim için ortak kabuller gereklidir. Kültürel mirasa yapılacak müdahaleler bireysel inisiyatife bırakılmamalıdır. Kültürel mirası koruma süreci, farklı disiplinlerdeki uzmanların öncülüğünde hazırlanmış belgeler doğrultusunda yürütülmelidir.

Yasal çerçevede bir yaklaşım gerektiren tarihi çevre koruma ile ilgili birçok ülkede mevzuatlar çıkarılmıştır. Bugün hala tarihi alan koruma çalışmaları ulusal ve uluslararası kurumların yetkisi ve sorumluluğunda yürütülmektedir. Uzmanlar tarafından tarihi alanların korunması için gerekli bilinç düzeyi oluşturulmaya çalışılmaktadır. Yasaların aksi bir durumda gerekli yaptırılmalar uygulanmaktadır. Mevzuatlar, gelişen dünya düzenine karşı yeniden düzenlenebilir şekilde olmalıdır ve tartışılan yeni gündemler de mevzuatlarla yasal sürece dahil edilmelidir. Mevzuatta boşluk olan bir konu var ise bu boşluklar yine uzmanlar tarafından doldurulmalıdır. Çünkü yazılı olmayan ve uzman tarafından hiçbir denetime tabii tutulmayan her türlü müdahale, tarihi çevrelerin tahribatı için risk teşkil eder.

2.2.1 Tarihi Kenti Koruma ile İlgili Uluslararası Yasal Düzenlemeler

Güçlerini toplumu her katmanına göstermek amacında olan feodaller, simge niteliği olan yapıların güçlerinden gelen güvenle korunacağını düşünmüşler ve bununla ilgili yasa çıkarmamışlardır. Ancak daha sonra burjuvaların yönetimde ağır basmasıyla, koruma kavramına daha akılcı yaklaşılmış ve kültür varlıkların korunması yasalara bağlanmıştır (Çeçener, 1992, s.46). Koruma tarihi gelişim süreci içinde 20.yy'ın ortalarından itibaren uluslararası alanda koruma ile ilgili yasa çıkarma, ilkeler belirleme yetkisine sahip kurumlar kurulmaya başlanmıştır. Kültür varlıklarının korunması amacıyla 1945 yılında UNESCO, 1965 yılında ICOMOS gibi kurumlar kurulmuş ve bu kurumlar koruma amaçlı faaliyetler yürütmüşlerdir. Bu kurumlar tarafından yayınlanan mevzuatlar, birçok ülkede kabul görmüş ve standartlaşmış ölçütlerdir.

19.yy'da kuramsal olarak tartışılmaya başlanan koruma kavramı ilk olarak anıtsal yapıların korunması ve restorasyonu üzerine ortaya çıkan fikirlerle ilgili olmuştur. 20.yy'a kadar diğer koruma kararları gibi yasal bir dayanağı olmayan tarihi alanların korunması ile ilgili ilke kararları da 20.yy'ın ikinci yarısından itibaren alınmaya başlanmıştır. İlk çıkan yasal düzenlemelerde korunacak öznenin tanımının yapıldığı görülmektedir (Ahunbay, 2004, s.119). Daha sonraları yasalarda, korumanın öznesi

anıtsal tek yapı ölçeğinden genişletilmiş ve tarihi çevreler olarak korunacak değerler statüsüne gelmiştir. Bu bağlamda gelişen kavramın ne şekilde ele alınacağına dair düzenlemeler yasal olarak tanımlanmaya başlamıştır. Yakın geçmişe yaklaştıkça da yeni kavramların değerlendirilmesine yönelik yasalar çıktığı görülmektedir.

Tarihi dokunun korunması yönünde bilincin giderek artmaya başladığı dönemde "Venedik Tüzüğü" yayınlaşmıştır. Venedik Tüzüğü ile yalnızca anıtın değil tarihi dokunun da bir miras olarak değerlendirilip korunması gerektiği açık bir şekilde kabul görülmüştür. Tüzüğün 1.maddesinde *"Tarihsel anıt kavramı yalnızca bir mimari eseri içine almaz, bunun yanında belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihsel bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi de kapsar."* şeklinde tanımlanmıştır. Tüzüğün 6.maddesinde *"Anıtın korunması, ölçeği dışına taşmamak koşuluyla çevresinin de bakımını içine almalıdır. Eğer geleneksel ortam varsa olduğu gibi bırakılmalıdır. Kütle ve renk ilişkisini değiştirecek hiçbir eklentiye, yok etmeye ya da değiştirmeye izin verilmemelidir."* ifadesi koruma başlığı altındaki maddelerden biri olarak kabul edilmiştir. Tüzüğün 14. maddesinde ise *"Anıtın bulundukları yerler, bütünlüğün korunması, sağlıklı kılınıp, yaşanır şekilde ortaya konması için özel bir dikkat gerektirir."* ifadesi tarihi yerler başlığı altında yer almaktadır (Venedik Tüzüğü, 1964).

Bu dönemde çıkarılan belgelere göre kültürel çeşitliliğin ön plana çıkması gerekliliği kabul edilirken tarihi çevre koruma çalışmalarına bu dönemden sonra hız verildiği görülmektedir.

1969 yılında Brüksel'de yapılan Avrupa Konferansı Mimari Mirastan Sorumlu Bakanlar toplantısında, geçmiş yıllarda da yapılan toplantıların sonuçların toplamı olarak özellikle Avrupa'nın korumaya yönelik tutumunu gösteren kararlar belirlenmiştir. Bu toplantıda çıkan "mimari miras" deyimi ile koruma kavramı, çevresi ile uyumlu ve kent planlama politikaları ile bütünleşmiş olan bir kavram olarak değerlendirilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda "entegre koruma" kavramı ortaya atılmıştır. Entegre koruma kavramına göre tarihi dokular çevresiyle birlikte güncelliği artırılarak korunması sağlanmalıdır. Bu kavrama uygun olarak Avrupa tarihini, yaşam tarzını yansıtan her türlü doku mimari miras olarak değerlendirilecek ve bu alanların bütünleyici olarak yaşamını sürdürmesi için gerekli koşullar araştırılacaktır (Eke & Özcan, 1988, s.34).

Avrupa Konseyi'nin kültürel mirasın korunmasına yönelik yaptığı çalışmalar yalnızca Avrupa ülkelerini kapsasa da tüm dünyada koruma bilincinin gelişmesine katkı sağlamıştır. Konseyin kararları, bağlı ülkelerde kamuoyuna mal edilerek başarıya

ulaşmıştır ve daha sonra UNESCO tarafından yapılacak Nairobi toplantılarında dile getirilerek daha geniş kitlelere yayılmasında etkili olmuştur (Ahunbay, 2004, s.135).

Koruma kavramının ölçeği genişletilerek kentsel koruma yaklaşımlarının çerçevesinin küresel ölçekte için belirlenmesi ise 1976 yılında Nairobi'de UNESCO tarafından gerçekleştirilen toplantıda olmuştur. Nairobi Tavsiyeleri olarak da bilinen bu kararlar çağdaş tarihi çevre koruma teorisinin da temelini oluşturmuştur. Tüm dünyada modernleşme ve genişleme faaliyetleri sırasında yıkımlar gerçekleşmekte ve neyin yıkıldığının farkına varmaksızın yerlerine uygunsuz yeniden yapım faaliyetleri sürmektedir. Daha önce kabul edilen ilke ve kararları genişleterek tamamlamak adına Nairobi tavsiye kararları kabul edilmiştir (UNESCO, 1976).

Kentsel korumada sosyal içeriklerin uluslararası alanda tartışıldığı ilk belgelerden biri olan Nairobi tavsiye kararlarında, 3.maddesinde her tarihi alanın bütünlüğü içinde tarihi çevre, doğa, mekân organizasyonları, binaların yanı sıra insan faaliyetleri yer almaktadır. Tarihi dokunun içinde yaşayan insanların doku bütünlüğü içinde ele alınıp koruma çalışmalarının bu sisteme göre değerlendirilmesi gerekir (Arısoy, 2018, s.58). Koruma stratejileri ve canlandırma ile oluşabilecek spekülatif ortamın tarihi çevrelerde soylulaştırma problemi çıkaracağına da değinilen kararlarda, öncelikle burada yaşayan toplumun çıkarlarının gözetilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Tarihi kenti koruma çabaları devam ederken hızlı değişim döneminde olan kentlerin hala tehdit altında olması ve harap hale gelmesi önlenememiştir. Bu nedenle tarihi kentlerin ve kentsel alanların korunması konulu "Washington Tüzüğü" yayınlanmıştır. Daha önce yayınlanan uluslararası belgelerde sadece madde veya diğer koruma konularının bir parçası olarak geçen tarihi kent koruma kavramının bu belgede ön plana çıkan temel konudan biri olduğu görülmektedir.

Çağdaş koruma planlamalarına örnek nitelikte olan Washington Tüzüğü'nün ilke ve hedefleri kısaca; tarih alanlar kentin gelişim sürecinde yapılacak her türlü planlamanın bir parçası olmalıdırlar, tarihi bir alanda bulunan parseller, sokaklar, üslup, malzeme, insan faaliyetleri gibi maddi ve tinsel karakterinin oluşması sağlayan özgün karakterleri tehdit eden her türlü unsur tarihi dokuya zarar verir, tarihi alanda yapılacak koruma faaliyetleri katılımcı yaklaşımla ve kullanıcı öncelikli yapılmalıdır, tarihi alanda yapılacak koruma faaliyetleri disiplinli ve sistematik bir yaklaşımla gerçekleştirilmeli ve esnetilebilir bir modelde tasarlanmalıdır (ICOMOS, 1987).

Tarihi alanların bütüncül korunması konusu daha sonraları yayınlanan tüzüklerde kültürel mirası koruma ilkelerinden ayrılamaz bir parçası haline gelmiştir. Ancak

durağan olmayan dünya için koruma kavramına da çağdaş yaklaşımlar, yöntemler, düşünceler ve uygulama sistemleri gelmektedir.

Miras değeri olarak geç dönemde tartışılan konu yerin ruhu kavramıdır. Bu kavramın değerlendirilmeye başlanması ile 2008 yılında Ruhunun Korunması Hakkında Québec Bildirgesi yayınlanmıştır. Bildirgeye göre yerin ruhunun tarih alanlar, binalar, sokaklar gibi somut ögelerin yanında değerler, gelenekler, festivaller, anılar gibi soyut ögeleriyle oluştuğu ve bu ögelerin mekanlara ruh kattığını söylemektedir. Soyut kültürel miras, somut ögeleri tamamlayıcı niteliktedir. Bu nedenle yapılacak her türlü müdahale soyut ögeler de dahil edilerek yapılacaktır (ICOMOS, 2008).

2011'de yayınlanan "Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimiyle İlgili Valetta İlkeleri" tarihi alan korumasında çağdaş yaklaşımları da içinde barından belgelerdendir. Bildiride, daha önce yayınlanan bildirilerde geçen tanımların, araç ve yöntemlerin güncellendiğine ve bir bütün olarak sunulduğuna değinilmektedir. Tarihi alanlar, somut ve somut olmayan ögelerin bütünü olarak tanımlanmıştır ve tarihi alanların insan ve doğa yoluyla oluşmuş bir bağlamı vardır. Tarihi alanların korunması yalnızca fiziksel olarak koruma ve bakım olarak korumak değil, bu alanların geliştirilmesi ve yönetimi olarak tanımlanmıştır. Bu belgede korumanın çağdaş yaklaşımlarının tarihi çevre koruma konusunda önemi vurgulanarak tarihi çevre korumada yerin ruhu, yönetim planları, değişim nitelikleri yaklaşımları benimsenmiştir. Bu bildirge ile korumanın yaşam kalitesi kavramı üzerindeki etkisine de değinilmiştir. (ICOMOS, 2011).

Sonuç olarak zaman ve mekân bağlamında farklı toplumların kültürel birikimlerinin yalnızca bulunduğu topluma ait olmadığı düşüncesi ile ortak kültürel mirasın korunamaması küresel bir kaygı ortamı oluşturmuştur. Bu da yasal bir düzenin oluşması sürecini başlatmıştır. Tarihi çevrelerin korunması tartışmaların yasal süreci ise 1970'li yıllardan başlayarak önem kazandığı ve zamanla evrimleşerek günümüzdeki halini aldığı görülmektedir. Önceleri yasalarda yalnızca teknik sorunlara yönelik tavsiyeler içeren maddelere yer verilirken zaman ilerleyip kavramlar olgunlaştıkça içeriğe ve yöntemlere yönelik yaklaşımlar da yasalarda yerini bulmuştur. Tarihi çevrelerin içeriği fiziksel değerlerin ötesine geçerek kültürel çerçevede değerlendirilmeye başlanmış ve somut ve somut olmayan değerler de içerik kapsamına girmiştir. Uluslararası belgelere göre, kaynakların hızla tükendiği küresel düzende çok boyutlu önlemlerle uygulamaların yürütülmesi gerektiği ortak bir kanıdır.

2.2.2 Tarihi Kent Koruma ile İlgili Türkiye'deki Yasal Düzenlemeler

Türkiye Cumhuriyeti 1982 anayasasının 63.maddesinde *"Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır."* ifadesinde belirtildiği üzere tarihi çevrenin korunması, yasal bir olgudur (Sarıkaya, 2009, s.62). Bu bağlamda tarihi çevrelerin korunması devletin yetki ve sorumluluğundadır.

Dünyada koruma bilinci gelişirken ve uluslararası yasal düzenlemeler kabul edilirken, Türkiye de sınırları içerisinde somut ve somut olmaya kültürel miras değerleri barından bir ülke olarak bu kurumlara üye olmuş ve yasal düzenlemeleri kabul etmiştir. Türkiye'de tarihi bir alanda çalışma yapılırken çevrede yaşanan fiziksel ve sosyo-ekonomik değişim sürecini anlayabilmek için uluslararası kabul edilen mevzuatlara ek olarak Türkiye'de çıkarılan ve değişim sürecini doğrudan etkileyen mevzuatları da irdelemek gerekir.

2.2.2.1 Osmanlı Dönemi Mevzuatları

Osmanlı döneminde, 19.yy'a kadar kültür varlığını korumaya yönelik tutum ve davranışların diğer toplumlarda da olduğu gibi kuramsal bir altyapısı yoktur. Kültür varlığını koruma eğilimi daha çok dini sebeplerden veya kültür varlığını kullanan bireyin kendi ihtiyaçları doğrultusunda koruyup onarmasından ibarettir. Osmanlı'da vakıf yardımıyla gerçekleşen koruma çalışmaları çoğunlukla tek yapı ölçeğinde kalmıştır. Çevresel koruma çalışmalarının ise az sayıdadır. Örnek olarak, Kanuni döneminde çıkarılan hükümde sur duvarlarını yangından korumak için sur çevresine yakın konut dokusu yapılmamasını emredilmiştir, büyük camilerin çevresinde belli bir mesafede yapı yapılmaması gerektiği emredilmiştir. Büyük yangınlar, depremler gibi olağan dışı durumlarda da zarar gören yapılar halkın da maddi desteği ile hızla yenilendiği de bilinmektedir (Madran, 2009, s.6-7).

Kentsel çevreyi koruma bilincinin Osmanlı toplumunda gelişmemiş olması Tekeli'ye göre (1992, s. 97) Osmanlı toplumundaki koruma düşüncesinin yabancı olmasıdır. Çünkü ahşap konutların hâkim olduğu kent dokusunun yangınlar sebebiyle sıklıkla yok olması ve yeniden yapılmak zorunda kalınmış olmasıdır. Geleneksel dokunun zamanla tahrip edilmesi, yerlerine yeni bir dokunun oluşturulmaya başlanması aynı süreçte batılı ülkelerde başarılı koruma uygulamaları yapılması ile Osmanlı'da da koruma düşüncesi savunulmaya başlanmıştır.

Osmanlı Dönemi'nde imar yasaları ilgili hükümler ilk olarak 1848 yılında Ebniye Nizamnamesi içinde geçmektedir. Tek yapı ölçeğinde kararla içermek birlikte kentsel ölçekte de hükümler içeren nizamnamede ulaşım, yeni yapılaşma gibi o dönem kente yapılacak müdahaleler yer almaktadır. Nizamnamede yeni açılacak yollar için yapıların yıkılacağını, eğer mal sahibi tarafından yıkılmak istenmezse onarım ruhsatı verilmeyeceğini veya malların kamulaştırılıp yıkılacağını belirten madde vardır. Bu yönden korumaya yönelik bir tutum sergilenmediği hatta aksine var olan dokuyu yıkmaya yönelik bir yol izlendiği söylenebilir. Daha sonra 1849 yılında çıkan 2. Ebniye Nizamnamesi'nde yer alan cami avlularına yapılaşma yasağı ise koruma yönünden olumlu bir adım olarak değerlendirilebilir. Ancak 1864 yılında çıkan Turuk ve Ebniye Nizamnasine'ne göre de öncelikli amaç yangından korunmak olduğu için yapıların özgün niteliklerini bozacak müdahaleler yasalaştırılmıştır. Örnek olarak ahşap saçakların yapımının ve onarımının yasaklanması sonrasında onarım yapılamayan yapıların harap hale gelmesine yol açmaktadır. Harap hale gelen yapıların da hızlı bir şekilde yıkılması ile ilgili bir madde de vardır (Madran, 2009, s.7-8).

2.2.2.2 Cumhuriyet Dönemi Mevzuatları

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren bir çağdaşlaşma projesi mevcuttur. Çağdaşlaşma projesi sürecinde, kentleşme ve kentlileşme olgularının önemli bir rolde olduğu mekânsal stratejiler geliştirilmiştir. Bu doğrultuda, cumhuriyetin ilk yıllarında kentsel planlama ve imar çalışmaları Kurtuluş Savaşı sırasında yıkılan Batı Anadolu şehirlerinin çağdaş bir şekilde yeniden inşası ve modern bir başkent uygulaması yapma gayesiyle değişimin çok zor olduğu kozmopolit İstanbul'dan Ankara'ya başkentin taşınması gerçekleştirilmiştir. Yine çağdaşlaşma projesi doğrultusunda 1930-1935 yıllarında çıkarılan yasalara göre kentlere sağlık, güzellik, temizlik ve modernliği getirme isteği vardır. Ancak o dönem yabancı uzmanların da eşliğinde gerçekleştirilen kenti yeniden yapma çalışmaları ile eski kent dokusunun uyumu tartışma yaratmıştır. Yapılan modernist planlamalar genellikle var olan dokuya saygılı olmayan planlardı. Nitekim planlar, belediyedeki kaynakların yetersizliğinden dolayı tam olarak uygulanamamış ve tarihi dokular kısmen yok olmaktan kurtulabilmiştir (Tekeli, 1998, s.115).

1960 yılında Türkiye'de yaşanan siyasal ve ekonomik gelişmeler kültürel çevrede de dönüşüm yaşanmasına neden olmuştur. Ülke kaynaklarının akılcı kullanımı hususunda bir kalkınma modeli oluşturmayı hedefleyen devlet, beş yıllık bir kalkınma planı oluşturmuştur. Bu kalkınma planı doğrultusunda da kültürel gelişmeler planlı bir şekilde bütüncül yollarla yürütülecektir. Beş yıllık kalkınma planında tarihi anıtların ve

tarihi kalıntıların korunması gerektiği kültür erozyonunun önüne geçilmesi için gerekli finansal, örgütsel ve yasal şartların oluşturulması gerektiği ifade edilmiştir. Ancak diğer koldan gelen ekonomik kalkınma planlarına göre de kentleşme ve sanayileşme politikaları doğrultusunda kent merkezlerinde rantın artması tarihi çevrenin üzerinde büyük bir baskı oluşturdu. Tarihi alanların tahribatının artmasıyla da kentsel ölçekte koruma, koruma amaçlı imar planlarının hazırlanmasına yol açmıştır (Dağıstan Özdemir, 2005, s.22). Bu süreçte tarihi çevre tahribatlarının önüne geçilmesi mümkün olmamıştır.

Cumhuriyetin ilanından sonra doğrudan koruma amaçlı ilk yasa olan 1710 sayılı "Eski Eserler Kanunu" 1973 yılında çıkmıştır. Yasanın 1.maddesinde *"Tarihten önceki devirlerle tarihî devirlere ait olup, bilim, kültür, din veya güzel sanatlarla ilgili bulunan, yer üstünde, yeraltında veya su içindeki bütün yapılara, taşınır ve taşınmaz mallara ve aynî nitelikteki her türlü belgeye eski eser denir."* ifadesiyle eski eserin tanımı yapılmıştır. Aynı zamanda sit kavramı da ayrıntılı bir şekilde tanımlanmış ve korumanın ölçeği genişletilmeye başlanmıştır (Eski Eserler Kanunu, 1973).

1970'li yıllarda çıkan kanunun da etkisiyle tarihi çevre koruma çalışmaları başlamıştır. Anıtlar Yüksek Kurulu çalışmalarıyla tarihi çevre değeri yüksek bazı illerde ayrıntılı raporlar ve planlar hazırlanmış ve örgüt 1980 yılında fes olana kadar geçen süreçte 100'e yakın kentsel sit ilanı yapılmıştır (Akın, 1988, s.41).

1980'li yıllarda koruma kavramının niteliğinde değişimler yaşandığı görülmektedir. Bu dönemki mevcut koruma ilkeleri ve küreselleşmenin arasında zıtlıklar ortaya çıkmaya başlamıştır. Türkiye'de de mevcut yasal düzenlemelerin yetersiz ve başarısız olduğu anlaşılmış ve yeni bir yasaya ihtiyaç duyulmuştur. Bu yeni yasal düzen ihtiyacına karşı 1983 yılında 2863 sayılı "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu" çıkarılmıştır. Korumanın kapsam, yönetim ve uygulama açısından birçok kavramın ilk kez ele alındığı yasa bazı değişikliklerle hala etkinliği sürdürmektedir. Korumanın sit, alan ve çevre ölçeğinde alınması, bütünleşik koruma kavramı gibi tarihi çevre korumayı etkileyen kavramlar da bu yasa ilk kez mevzuata girmiştir (Kamacı, 2014, s.2).

2863 sayılı yasa ile o dönem yapılan bazı uygulamalar da çağdaş koruma anlayışının dışındadır. Örnek olarak yasanın 6.maddesinde yer alan "19.yy'ın sonuna kadar yapılmış taşınmazlar" ve 7.maddede yer alan "yeteri kadar eser" ifadeleri ile tescil kararı çıkarma ve koruma altına alma işlemlerine kısıtlamalar getiren bir anlayış vardır. Bu sayede yeni yapılaşma sürecindeki bölgelerde belediyelerin çıkarları doğrultusunda zaten dar olan tarih çevre korumanın çerçevesi iyice daraltılmış, belli

örnekler korunarak diğer korunması gerekli değerler tescilden düşülmüş ve tarihi çevrede tahribatın yapılmasına imkân verilmiştir (Akın, 1988, s.42).

2863 sayılı yasa, kısıtlı imkanlar nedeniyle uygulama alanında yeterli düzeyde etki sağlayamamıştır. Merkezi yönetim anlayışından yerel yönetim anlayışına geçiş döneminde olan ülkede, korumaya ilişkin karalar ve yetkiler GEEAYK'den alınarak yeni oluşturulacak bölgesel kurullara aktarılmıştır. Aynı zamanda yasanın 17.maddesinde yer alan hükme göre sit alanlarını koruma, koruma amaçlı imar planı ile gerçekleştirilecektir. Bu sayede planlamanın koruma için önemi yasal olarak tanınmış, tarihi çevre korumanın kapsamı ve yöntemi geliştirilmiştir (Dağıstan Özdemir, 2005, s.23).

90'lı yıllara kadar olan süreçte koruma alanında kamuoyunun ve bilinç düzeyinin arttığı, konu hakkında örgütlenmelerin oluşmaya başladığı ve duyarlılığın arttığı görülmektedir.

2004 yılında kültürel değerlerin korunması ile ilişkili olarak 5525 sayılı "Kültür Yatırımlarını ve Girişimlerini Teşvik Kanunu" çıkarılmıştır. Çıkarılan bu kanun ile somut ve somut olmayan kültürel ögelerin sürdürülebilir korunabilmesi, toplumun kültürel ihtiyaçlarının karşılanabilmesi, kültürel değerler üretilerek bunlara erişim imkanları sağlanması, kültür varlıklarının yaşatılarak ülke ekonomisine katkı sağlayacak bir sistem oluşturulmasına yönelik yatırımlar ve girişimlerin teşviki hedeflenmektedir. Bu yasa ile kültürel miras serbest girişimcilerin yapacakları yatırımlara tahsis edilebilecektir (Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu, 2004).

5366 sayılı "Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun" 2005 yılında çıkarılmıştır. Yıpranmış ve özgün niteliklerini kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya olan sitler ve tarihi alanların yenilerek korunması ve yeni donatılarla yaşatılması amaçlanmaktadır. Ancak bu yasa ve mevcut Koruma Yasası arasında bürokratik değişikliler dikkat çekmektedir. Yasaya göre tarihi alanda hazırlatılan projenin onaylanması mevcut koruma bölge kurulunda değil yeni projelerini değerlendirecek yeni bir koruma bölge kurulunda yapılacaktır. Aynı zamanda belirlenen bölgeler Koruma Yasası'nda olan miras alanları olsa da bölge ile ilgili görev ve sorumluluklar Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve yerel yönetimlere verilmiştir. Bu yasada Koruma Kanununda yer alan miras alanı tanımına yer verilirken miras alanından korunacak değerlerin tanımına veya ölçütüne yer verilmediği görülmektedir (C. Yücel, 2013, s.230-231).

2004 yıllardan sonra çıkarılan yasalarda görüldüğü üzere mevcut düzenin parçalara bölünerek yetki karmaşası oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Türkiye'de ilk yasa çıktığından beri yeterli düzeyde olmayan koruma sistemi yeni çıkarılan yasalar ile daha da içinden çıkılmaz hale gelmiştir.

Kamacı'ya göre (2014, s.14) çıkarılan KHK ve yönetmelikler ile merkezi yönetimler güçlenmiş, yerel yönetimlerin, meslek odalarının ve sivil toplum kuruluşlarının yetkileri azaltılarak koruma sistemi sekteye uğratılmıştır. Bu sistem değişikliğine gidilme kararında o dönem derneklerin koruma lehine açtıkları davaların olumlu sonuçlanmasıyla derneklerin referanslarına kısıtlama getirilmek istenmesi etkili olmuştur.

Yeni düzenlemelere göre oluşturulan yeni kurulların ve eski kurulların arasında yetki karmaşası yaşanmaktadır. Aynı zamanda farklı bakanlıkların yetkililerinin miras koruma hususunda yeterli uzmanlık seviyesinde ve deneyim sahibi olup olmadığı da net bir şekilde belli değildir (C. Yücel, 2013, s.233).

2012 yılında deprem kuşağında olan Türkiye'nin olası etkilere karşı önlemler almak için 6306 sayılı "Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun" çıkarılmıştır. 6306 sayılı kanunla afet riski altındaki alanlar ve riskli yapıların iyileştirilmesi ve yenilenmesiyle daha güvenli çevrelerin oluşturulması hedeflenmiştir.

Avcıoğlu'na göre (2016, s.711) riskli alan ve riskli yapı tanımlarının ve bu bağlamada yapılacak uygulamaların açık ve net bir şekilde çerçevesinin oluşturulmaması tarihi dokuda bilimsel olmayan, çıkarcı uygulamaların yolunu açmaktadır. 6306 sayılı kanunun 9.maddesinde daha önce koruma amaçlı çıkan belirleyici kanunların bu kanuna aykırı herhangi bir hükmünün uygulanamayacağı ifadesi yer almaktaydı. Ancak 2014 yılında Anayasa Mahkemesi, kültür varlığına yönelik tehdit oluşturucu bu yasal düzenlemenin iptaline karar vermiştir.

Türkiye'de mevcut tarihi çevrenin korunabilmesi için yeterli düzeyde bir mevzuatın hala olmadığı görülmektedir. Tarihi bir çevrede yapılan geri dönüşü mümkün olmayan müdahaleler güncel yasal düzenleme referans gösterilerek yapılabilmektedir. Türkiye'de hazırlanacak mevzuat için koruma sisteminin açıklayıcı ve çağdaş ifadelere yer verilerek bütünleşik bir düzenleme yapmak gerekir.

2.3 Tarihi Kentin Korunma Sorunları

Türkiye'de, tarihi dokunun korunması hususunda yasalar çıkarılmış, uluslararası çıkarılan tüzüklerdeki ilkeler ve sözleşmeler kabul edilmiştir. Koruma politikalarının, ülkede yaşanan ekonomik ve sosyal alandaki dalgalanmalı süreçten etkilendiği ve

yasal çerçeveler oluşturulmuş olsa da koruma politikalarının uygulanması konusunda güçlükler yaşandığı görülmektedir. Tarihi çevrenin korunması sorununa, ülkede yaşanan sosyal ve ekonomik süreçlere ek olarak insan faktörü ve çevresel faktörlerin de etkisinin olduğu söylenebilir.

2.3.1 Maddi Kaynak ve Toplumsal Bilinç

1982 yılı anayasasında da kültür ve tabiat varlıklarının korunması anayasal güvence altına alınmıştır. Anayasanın 63.maddesinde yer alan hüküm *"Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır. Bu varlıklar ve değerlerden özel mülkiyet konusu olanlara getirilecek sınırlamalar ve bu nedenle hak sahiplerine yapılacak yardımlar ve tanınacak muafiyetler kanunla düzenlenir."* şeklinde tanımlanmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982).

Tarihi çevre bilinci oluşmadan önceki dönemlerdeki devlet politikasına göre birey toplum adına özveride bulunup mal varlığını korumakla yükümlüdür. Ancak çoğu zaman sürekli bakım ve onarım ihtiyacı olan tarihi mirasa karşı olan sorumluluklar yerine getirilmeyip terk edilmekle sonuçlanmış ve mirasın yok oluş süreci hızlanmıştır.

2004 yılında çıkarılan kanun ile Kültür ve Tabiat Varlıkları Kanunu'nun 12.maddesinde yer alan "Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Katkı Fonu" başlığı altında değişiklikler yapılmıştır. Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kanununda *"Belediyelerin ve il özel idarelerinin görev alanlarında kalan kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla kullanılmak üzere emlak vergisinin %10'u oranında miktarın Taşınmaz Kültür Varlıklarına Dair Katkı Payı olarak ayrılması"* maddesi eklenmiştir. Yine aynı kanuna göre *"Tapu kütüğüne "korunması gerekli taşınmaz kültür varlığıdır" kaydı konulmuş olan taşınmaz kültür varlıkları ile arkeolojik sit alanı ve doğal sit alanı olmaları nedeniyle üzerlerinde kesin yapılanma yasağı getirilmiş taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları olan parseller her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır*." maddesi de maddi yükümlülüğü azaltmak amacıyla eklenen maddelerden biridir.

Kanun maddelerinde yapılan değişiklik, taşınmaz kültür varlıklarının korunması için gerekli maddi kaynağın sağlanmasını temin etmektedir ancak ödenekler hiçbir zaman yeterli olmadığı için kanun koyucu bu amaçla kullanılacak vergi yükümlülüğü getirmiştir. Bu vergi yükümlülüğünün yalnızca kültür varlığı maliklerine değil tüm emlak vergisi yükümlülerine getirilmesi, kültür varlıklarının korunması için herkesin katkı sağlaması yönünden önemli bir gelişmedir (Özel, 2005, s.126).

Devletin maddi yükümlülüğü azaltmak amacıyla yaptığı yasal düzenlemelere kadar gelen süreçte birçok tarihi dokunun yok oluş sürecine girdiği bilinmektedir. Aynı zamanda bu yasal düzenlemelerden haberdar olmayan kullanıcıların da çoğunlukta oluşu tarihi çevrenin yeterli düzeyde korunamadığı göstermektedir.

Koruma tarihinin 20.yy'ın sonlarına gelinceye kadar var olan koruma sorunu kuramdaki eksikliklerden kaynaklanan kayıpların devam etmiş olmasıdır. Aynı zamanda tarihi değerlerin miktarının da fazla olması, süreç boyunca koruma güçlüğü oluşturmaktadır (Eke & Özcan, 1988, s.36). Ekonomik olarak güçlü ülkelerde dahi tarihi dokunun korunması konusunda finansal güçlük yaşanırken cumhuriyetin ilk yıllarında yeni kurulan bir devlet için de ekonomik desteğin yetersiz olduğu görülmektedir. Türkiye'de, koruma tarihinin yasal süreci boyunca yurtiçinde ve yurtdışında kabul edilen mevzuatlara karşı gerekli fon sağlanamadığı için yok olmuş tarihi dokular vardır.

Çalışma alanında yapılan bir bilimsel çalışma kapsamında hazırlanın anket çalışmasına göre konut kullanıcıların bu evlerde restorasyon yapılabileceğinden habersiz oldukları ve konfor koşulları daha elverişli olarak görülen apartman katını tercih ettikleri görülmektedir. Devletin koruma ve restorasyon amacıyla onlara mali destek sağlayabileceğinden dahi haberdar olmayan kullanıcıların yeterince bilinçli olmadığı görülmektedir (Delimollaoğlu, 1989, s.65). Bu bağlamda bilgiye erişimin kısıtlı olduğu o dönemde bilinçlendirme çalışmalarının, basın ve yayın araçlarının, yerel yönetimlerin ve örgütlenmelerin önemi de anlaşılmaktadır.

2.3.2 Uygulama ve Denetim Sorunları

Tarihi alanlardaki koruma çalışmalarının sistematik bir şekilde ilerlemeyişi tarihi dokunun bütüncül düzenine zarar vermektedir. Kentsel kimliğin yitirilmesi, kentsel dokunun yok olmasında planlama stratejilerini hatalı yapılması kadar toplumsal faktörler de etkili olmaktadır.

Tarihi dokunun korunması sürecine dahil olacak kişilerin yeterli yetkinliğe sahip olmadığı uygulamalar mevcuttur. Devlet-birey-müellif arasındaki görev ve yükümlülüklerin açıkça belli olmamasından kaynaklanan ve bireysel inisiyatiflerin olumsuz yöne çekildiği uygulamalar da vardır.

Tarihi bir dokunun rehabilitasyonunda veya binanın özgün işlevi değiştirilirken yüklenecek farklı işlevler özgün dokunun arka planda kalmasına, değiştirilip yok edilmesine neden olabilir. Tarihi çevrelerin yeniden canlandırılması için yapılacak projelerin çoğu zaman farklı disiplinlerdeki uzmanların denetiminden geçmeyerek

uygulamaya konduğu görünmekte ve uygulama sürecinde de yeterince denetim sağlanamamaktadır.

Farklı dönemlerde yapılan yanlış koruma ve restorasyon çalışmaları, kültürel mirasın tahribatına hatta geri dönüşü olmayan biçimde yok oluşuna neden olmaktadır. Örnek olarak 1950'li yıllarda restorasyon çalışmalarında sıklıkla kullanılan beton malzeme, özgün malzemenin tahrip olmasına neden olmuştur.

2.3.3 Politik Baskılar ve Yasal Eksiklikler

Türkiye'de yok olmuş ve hala yok olma tehlikesi ile karşı karşıya olan tarihi dokunun yitirilme sebepleri irdelenirken Türkiye'deki ve tarihsel kimliğin devamlığını koruyabilmiş yabancı kentlerin kalkınma ve imar planlamalarını karşılaştırmak daha açıklayıcı olabilir. Ulaşım politikalarının diğer parametrelerin önünde olması, köyden kente göçen nüfusun kentin fiziksel ve sosyal çevresini bu denli değiştirebilmesi, inşaat sektörü ve yeni yapı yapma teşvikinin üst düzeyde olması, kentsel rantın ön planda olması gibi anlayışların örnek korunmuşluk düzeyindeki kentlerin hiçbirinin imar ve kalkınma planlarında yeri yoktur (Ekinci, 1992, s.40).

Türkiye'deki planlama sistemi; ölçek ve plan dili bağlamında plan yapıcıyı kısıtlayıcı pozisyondadır. Türkiye'deki planlama sistemindeki analiz, sentez, plan oluşturma, onaylama süreçlerinin uzunluğundan kaynaklı, yapılan planlar sürekli değişim içinde olan kent dinamiklerinde yeterli etkiyi gösterememektedir. Kentsel korumaya yasal kısıtlayıcı bir örnek olarak; 5226 Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na göre korunması gerekli taşımaz kültür ve tabiat varlıklarına çoğunlukla tek yapı ölçeğinde esaslı düzenlemeler yapılması verilebilir (Ergen, 2006, s.36). Buna bağlı olarak tespit, tescil ve koruma stratejilerinin zorunlu olması da tek yapı ölçeğindedir. Oysaki kentsel koruma içerik olarak tek yapılardan oluşmaz. Yapılara ek olarak meydanlar, sokaklar, topografya, avlular, ara geçişler, silüet, mikro klima özellikleri, ekolojik denge ve bunların birbiri ile ilişkilerinin de koruması yasalara bağlı olmalıdır.

Tarihi dokunun korunması için farklı disiplinlerin iş birliği de doğrudan veya dolaylı olarak gereklidir. Doğrudan koruma amaçlı çıkmayan ancak yasal ağın bir parçası olarak tarihi çevreleri etkileyen mevzuatlarda koruma amacı ön planda değildir. Ekinci'ye göre (2000, s.62) yapılan uygularımı suçsuz kılan ve tahribat sürecinin devam etmesine yol açan düzen de bu yasalara dayanmaktadır. İmar Yasasında doğal ve kültürel değerler gözetilmeden uygulamalar yürütülürken bunları denetleyecek bir mekanizma da yoktur. Çevre Yasasına göre de rant amaçlı doğal ve tarihi çevrenin tahrip edilmesi bir çevre sorunu olarak ele alınmamaktadır. Belediye

Yasasında da tarihi çevrelerin korunmasına yönelik tutum aynıdır. Turizm Teşvik Yasası ile doğal ve tarihi çevrenin rant politikaları ile turizm yatırımlarına açılarak tahribata yönelik yetkilerin verilmesi de değerlerin geri dönüşü olmayan şekilde kaybedilmesine yol açmıştır.

2.4 Tarihi Dokuda Kentsel Tasarım

Kökleri tarihin derinliklerinde olan bir kenti tarihe başvurmadan açıklamaya çalışmak mümkün değildir. Kent, tarihsel bir olgu zamansal bir varoluştur (Taşçı, 2014, s.32). Rossi'ye göre de (1984, s.130) kent diğer tüm özelliklerinin yanında en çok tarihtir. Jacobs da (2009, s.209) kentteki tarihi doku ihtiyacını, eski binalar olmaz ise sağlıklı sokakların ve semtlerin asla ortaya çıkmayacağını söyleyerek vurgulamaktadır. Kentlerin yeni oluşurken veya gelişirken tasarlanmasında, kültürel miras değerlerinin esas verilerden birisi olarak tasarım verisi olarak kullanılması, kenti kent yapan ana unsurlardan olan kent tarihinin de tasarımın bir parçası olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bir kentin kimliği; orada yaşayanların kentte buldukları değerler, kentle ilgili amaçlar kente yüklenen idealleştirme, kentin taşıdığı potansiyellerin gerçeklik kazanma çabası gibi kente yapılan yakıştırmalardır. Kent kimliği o kentte yaşamayı anlamlı hale getirir. Kent kimliği kentte yaşayan farklı kesimlerim imgeler mozaiğine göre zamanla ve değişim göstererek kurulur (Tekeli, 1990, s.252). Kent kimliğinin oluşumundaki unsurlardan biri olan kültürel miras değerinin, kentsel tasarımın temel öznelerinden biri olarak değerlendirilmesi gerekir.

Tarihi kentsel peyzaj yaklaşımı içerisinde belirlenmiş olan ilkelerden birisi, korunması gerekli değerlerinin kentsel tasarım ilkeleri ve o yere özgü yapılmış hedefler doğrultusunda korunması ve geliştirilmesidir.

Kentin kimliğini oluşturan kültür varlıklarından biri olan çalışma alanı ile ilgili mevcut durumun gözlemlenerek saptamalarının yapılması, bu saptamaların yorumlanması ve eleştirilmesi, nasıl daha iyi bir düzene erişilebileceği konusunda önerilerde bulunulması gerekir. Buna bağlı olarak çağdaş ve gelişime açık bir sonuç elde etmek için daha iyi bir kentin nasıl olması gerektiği, yaşam kalitesi, sürdürülebilirlik gibi kavramların kent için önemini açıklamak ve güncel tartışmaları çalışma sürecine dahil etmek gerekir. Bu bağlamda açıklanacak kentsel tasarım kavramına dair literatüre girmiş tanımlar vardır.

Hazırlanan tez kapsamında koruma ve geliştirme çalışması ile ilişkili kentsel tasarım kavramları koruma bağlamında irdelenmiştir.

2.4.1 Kentsel Tasarım Kavramı

Karaman'a göre (1999) kentsel tasarım; sosyal, politik, fiziksel, ekonomik yapıları sürekli değişim gösteren kentin farklı işlevlerdeki yapı gruplarının ve bununla bağlantılı olan yaya sirkülasyonunun, bu hareketleri besleyen servislerin, oluşan ağ arasındaki mekân ve objelerin tasarımıdır. Kentsel tasarım eylemi değişimle bağlantılı olarak da kentin biçim ve karakterinin yeniden düzenlenmesi ve değişimini de kapsar.

Barnett'e göre (1982, s.12) kentsel tasarım; kentsel gelişim, koruma ve değişimin tasarımını veren süreç olarak tanımlanmıştır. Kentsel tasarımın içeriğinde kentler, kırsal alanlar, geleneksel alanların korunması, yeni yapılaşmalar ve peyzaj vardır. Kentsel mekân, duvarların veya bitkilerin çevrelediği alanlarla sınırlı kalmaz kenti oluşturan açık ve kapalı alanların bütünü kentsel mekânı oluşturur.

Rowley'e göre (1998, s.154) kentsel tasarım güvenli, sağlıklı, rahat ve yeterli kamu alanlarının varlığı kadar sıradan ve tatmin edici yoğunlukta sosyal, duygusal ihtiyaçların karşılandığı alanların varlığı ve bu alanların gelişim sürecini ifade etmektedir.

Birden çok etmene sahip olan karmaşık kent düzeninde, başarılı bir biçimde planlanmış kentin sonuçları Jacobs'a göre (2009, s.15) kullanışlı bir biçimde dönüştürülüp yeni ve farklı amaçlar için kullanılan eski binaların var oluşu, kaldırımların genişletilip araç yolunun yaya trafiğinin yoğun ve verimli kullanıldığı sokaklarda daraltılması, şehir merkezinin mesai saatleri dışında terk edilmiş gözükmemesi, sokağın farklı kullanımlarının yeni ve incelikli bir karışımla gerçekleştirilmesi, şehrin belirli muhitindeki boşlukları dolduracak yeni yapılaşmanın eskilerin arasına itina ile yerleştirilmesidir.

2.4.2 Koruma Bağlamında Kentsel Tasarımın Temel İlkeleri

Kentsel tasarımda erişilmek istenen nokta; tasarımdaki kaliteyi, estetik ve fonksiyon dahilinde çözümlemektir. Bu bağlamda kentsel tasarım ilkeleri tasarıma anahtar model oluşturan rehber niteliğindedir (Akça, 2007, s.18).

CABE ve DETR tarafından hazırlanan kentsel tasarım ilkelerine göre (2000, s.15-16) kentsel tasarımın 7 temel amacı vardır. Bunlar karakter, devamlılık ve tanımlı olma, kamusal alanları niteliği, hareket kolaylığı, okunabilirlik, uygulanabilirlik ve çeşitlilik başlıkları altında toplanmaktadır. Tez kapsamında kentsel tasarım ölçütleri, tarihi çevre koruma bağlamında değerlendirilmiştir.

Karakter: Yerin kendi kimliğinin oluşturulması ölçütüdür (CABE ve DETR, 2000, s.15). Bir yerin kendine özgü, o yer ile özdeşleşen yapılaşması, rengi, dokusu, doğal alanları, peyzajı, yerel hayatı, duygusal yönü gibi özellikleri var ise kimlikli ve karakterli olarak nitelendirilebilir. Aslında karakterli bir kentsel tasarımdan beklenen tarihi kent dokusu içerisinde çoğunlukla mevcuttur. Koruması gerekli kentlerde yapılacak kentsel tasarımlarda mevcut karakterin koruması temel hedef olarak belirlenebilir. Korumanın ölçeği tekil binadan tüm kent silüetine kadar olan bütün dokuyu içine alacak şekilde olmadır.

Devamlılık ve Tanımlı Olma: Yerin kamusal ve özel alanlarının açıkça ayırt edilebilir olması ölçütüdür (CABE ve DETR, 2000, s.21). Belirgin ve anlaşılır mekânlarda, insanların neyin nerede olduğunu bilmesi mekânda kendilerini rahat ve güvende hissetmelerini sağlamaktadır (Akça, 2007, s.20). Kentsel tasarım sürecinde tarihi dokunun var olduğu bölgenin özel ve kamusal alanlarının tanımlı olması ve bir bütünün parçası olarak tüm etmenlerin birbiri ile uyumlu olması hedeflenmelidir. Aynı zamanda tarihi doku içerisine yapılacak çağdaş eklemlemelerin de sürekliliği bozmayacak, ön plana çıkmayacak şekilde bütünleştirici ve uyumlu olması gerekir.

Kamusal Alanların Niteliği: Yerin başarılı ve toplum için çekici kamusal alan özelliklerine sahip olması ölçütüdür. Bu da toplumun bütün bireylerinin dahil olabileceği şekilde düzenli, güvenli, kullanışlı mekanlar oluşturarak sağlanabilir (CABE ve DETR, 2000, s.24). Parklar, meydanlar, sokaklar ne kadar yaşam kalitesi yüksek bir şekilde tasarlanırsa tarihi dokunun korunmasına dair teşvik edici bir durum açığa çıkacaktır. Kullanım sürekliliği sağlanan tarihi alanların metruk kalması engellenecektir.

Hareket Kolaylığı: Yere ulaşılmanın kolay olması gerekliliği ölçüdür. Kentsel tasarım ile erişilebilirliği ve geçirgenliği mekanları birbirine bağlayarak yapmak ve insan hareketlerini ön plana çıkararak trafik ve ulaşım entegrasyonunun sağlanması hedeflenmelidir (CABE ve DETR, 2000, s.26). Tarihi dokunun hem kendi içerinde hem de gelişen kent ile ulaşım kolaylığına sahip olması koruma açısından önemli bir noktadır. Tarihi dokuya ulaşımın toplum için rahatlıkla yapılabilmesi, kentsel mekânın toplu taşıma ile erişilebilir olması tarihi kentin gelişen kent ile bütünleşmesini sağlayacaktır.

Okunabilirlik: Yerin net bir görüntü sahip olup kolayca anlaşılabilir olması ölçütüdür (CABE ve DETR, 2000, s.28). Okunabilirliği arttırmak için kentsel mekânın kullanıcılarını görsel bağlantı kurmalarını kolaylaştıran belirgin formlar ve işaretler kullanılabilir. (Akça, 2007, s.27). Özellikle tarihi alanlar için araç trafiğinden

arındırılmış, tarihi özün açığa çıkarılabildiği mekanların oluşturulması, bütünün algılanmasını sağlayacak bir düzenin tasarlanması gerekir.

Uyarlanabilirlik: Yerin kolayca değiştirilebilmesi ölçütüdür. Kentsel mekân, değişen sosyal, teknolojik ve ekonomik koşullara uyum sağlayabilecek esneklikte olmalıdır (CABE ve DETR, 2000, s.29). Morfolojik olarak sınırları belirli olan tarihi alanların korunabilmesinde kentsel tasarımın uyarlanabilirlik ölçütü kısıtlayıcı etmendir. Mevcut durumda alınacak bir işlev değişikliği kararının tarihi doku üzerinde yıpratıcı bir etki oluşturma olasılığı vardır. Bu nedenle kentsel mekânın uyarlanabilir olması için tarihi dokunun yapılacak müdahaleye elverişli olması şarttır. Eğer değişim sonucunda tarihi doku korunamıyorsa mevcut strateji değiştirilmelidir.

Çeşitlilik: Yerin kullanıcıya çeşitli ve çoklu seçenekler sunabilmesi ölçütüdür. Kentsel mekanların yerel ihtiyaçlara karşılık verebilecek, birbiri ile uyumlu donanımlara sahip, yaşanabilir yerler olması gereklidir (CABE ve DETR, 2000, s.31). Tarihi doku içerisinde çeşitlik ise mevcut düzenin sağladığı kadar çeşitlilik sunabilir. Tarihi dokuya kentsel tasarım ile kaldırabileceğinden fazla çeşitlilik yüklemek dokunun yok olmasına neden olabilir.

Tarihi kentlerde de yaşam kalitesini yükseltmek için bu ölçütlerin benimsenmesi gerekebilir. Ancak tasarım ölçütlerinin merkezinde koruma düşüncesi olmadır. Ergen, (2006, s.32) kentsel tasarım ölçütlerinden yola çıkarak Türkiye'de yapılacak koruma planlamalarının içerdiği düşünceler ve gereklilikleri içeren koruma ölçütleri belirlemiştir. Kentsel alanda koruma planının yapılıp uygulanması için gerekli ölçütler; tarihi kültürel ve doğal miras, koruma bilinci sosyal ve yerel destek, hukuksal mevzuat ve idari yapılanma, finansal fon ve destekler, korumaya yönelik teknik bilgilendirme ve rehber çalışmaları olarak sıralanmaktadır.

Sonuç olarak; korunması gerekli çevrede biçime yapılacak müdahale doku ile uyumlu olmalı, dokunun önüne geçmeyecek düzende tasarlanmalıdır. İçerik, koruma alanını geliştirip koruma eyleminin pekiştirilebileceği işlevler ile doldurulmalıdır. Tarihi dokuya eklemlenecek her türlü öge dokunun içerisinde anlam kazanacak nitelikte olmadır. Anlam bütünlüğünü bozacak ekler doku hakkında yanlış izlenimler geliştirilmesine neden olabilir.

2.4.3 Koruma Bağlamında Kentsel Tasarımın Çağdaş Yaklaşımları

20.yy'da değişen ekonomik, sosyal, politik dinamikler, koruma konusunda yeni tanımlamalara ihtiyaç duyulmasına yol açmış ve bu sayede korumanın anıt ölçeğinden çevre ölçeğine geçmesine somut içeriklerden soyut kavramları da içine

alacak şekilde genişlemesinin sağlandığı bir süreç olduğu görülmüştür. Tarihi çevre koruma konusunda 20.yy'dan gelen düşünceler, tartışmalar ve düzenlemelerin hala etkin olduğu 21.yy'da da değişen düzene karşı eski düzenlemelere ek yeni kavramların da tartışılıp uygulamaya geçtiği görülmektedir.

Çağdaş kentsel tasarım yaklaşımlarının yalnızca yeni oluşturulan yaşam alanlarında değil, tarihi alanların yenilenmesinde kullanılabilecek nitelikleri de vardır. Modern şehircilik anlayışının aksine geleneksel dokunun yaya odaklı, insan ölçeğindeki mimarisi, dar sokakları, kaldırımları, kamusal alanları, yeşil alanları gibi yaşam kalitesini arttırıcı nitelikleri referans gösterilmiştir (Maltaş Erol & Görmez, 2020, s.279). Çağdaş uygulamaların birçoğu da arabalara olan bağımlılığı azaltarak yoğun kent dokusu içinde yaşanabilir ve yürünebilir mahalleler oluşturmayı hedeflemektedir.

Tarihi çevre koruma planlamalarında daha çok disiplinin etkilendiği, daha geniş bir zamana yayılacak şekilde ve yerel dinamiklerin kendine özgü sorun ve çözmelerinin olmasına yönelik çağdaş sistemler geliştirilmektedir. Bu nedenle kentsel bağlamda mevcut tarihi ve doğal çevreyi koruma ve sürdürülebilirliğini sağlama ilkelerine sahip akımlar yerel normlar ile birleştirilip kullanılırsa tarihi çevre koruma için etkili kaynaklar olabilir.

Tarihi çevre korumayı doğrudan etkileyen çağdaş kentsel tasarım yaklaşımları; sürdürülebilir kalkınma, katılım, alan yönetimi, kentsel dönüşüm, kültürel peyzaj gibi kavramlar daha çok kültürel koruma ve yerel korumayı ön plana çıkacak yaklaşımlara örnek olarak verilebilir.

Sürdürülebilir ve çevre dostu kentler oluşturmak için tarihi ve kültürel dokuyu şehircilik ölçeğindeki yaklaşımlar, yeni teknolojiler ve gerçeklik kullanılarak değerlendirmek gerekir (Tekin, 2010, s.79). Bu bağlamda kentin tarihi dokusunu da koruyarak kontrollü bir biçimde gelişen bir kent olmak için benimsenmesi gereken ilkeler; tarihi ve kültürü teknolojik gelişmelerden soyutlamamak, kompakt yerleşim planlaması yapmak, motorlu araç kullanımını ve dolayısıyla çevresel kirliliği azaltmak, karma kullanımlar önermek, yaya ve bisiklet öncelikli sistem kurmak, yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelmek olarak sıralanabilir.

Kentsel tasarım ve kentsel koruma çalışmalarında toplumsal değerleri ön plana çıkarabilecek diğer bir çağdaş yaklaşım da yaşam kalitesinin artırma çabalarıdır. Sanayi devrimi sonrası gelişen kent düzenlerinin olumsuz yönlerinin giderek artmasıyla toplumun yaşam kalitesinin de düştüğü görülmektedir. Tağmat'a göre (2007) yaşam kalitesi; toplum içindeki insanların ekonomik durumları, fiziksel yaşam çevresi, eğitim ve iş olanakları, sağlık durumları, sosyal yaşama katılım düzeyleri gibi

ölçülebilen koşulların yanında bu kavrama yönelik insanların öznel duygu ve düşüncelerinin şekillendirdiği bir olgudur. Bu bağlamda da insanın yaşadığı yapılı çevre yaşam kalitesini doğrudan etkilemektedir. Konunun özellikle Avrupa Konseyi gibi uluslararası kuruluşların gündemine girmesiyle başta Avrupa ülkelerince kabul görmüş kararlardan biri de mimari kalitenin ve yaşam kalitesinin artırılması için mimari mirasın korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması politikası da benimsenmiştir (Avrupa Konseyi, 1990, s. 7-9; Avrupa Konseyi, 2005, s.75-78).

Geleneksel kent dokusunun özgün nitelikleri göz önünde bulundurularak modern kent kurgusuna dair yapılan kuramsal tartışmaların sonucunda sürdürülebilirliğin ön planda olduğu bazı ilkeler belirlenmiştir. Bu ilkeler; bütünleşik kent, gelişmiş kamusal alanlar, kentsellik ve doğa birlikteliği, toplumsal birlikteliğin kalkınması ilkeleridir. Bu ilkeler Batı ülkelerindeki kentlerin geleceği için önemli referans kaynaklar olarak benimsenmiştir (Oktay, 2001, s.45-47).

Sonuç olarak; sürdürülebilir bir sisteminin hâkim olduğu ve yaşam kalitesi yüksek, yaşanabilir kentlerin oluşması için kentsel tasarım ve kentsel koruma çalışmaları önemli bir roldedir.

2.5 Kentsel Tasarım Rehberleri

Çalışma kapsamında hazırlanan kentsel tasarım rehberinin kavramsal boyutu irdelenmiştir. Kentsel tasarım rehberi ile ilgili kabul edilen ölçütler, tarihi dokuda hazırlanan kentsel tasarım rehberinin temel çerçevesini oluşturmaktadır.

2.5.1 Kentsel Tasarım Rehberi Kavramı

Kentsel tasarım rehberleri ilk olarak 1970'li yıllarda Amerika ve İngiltere'de kullanılmaya başlanmıştır. 1990'lı yıllara kadar kentsel tasarım rehberi oluşturmakta temel amaç kentle ilgili tasarım politikalarının belirleme iken daha sonraları elde edilmiş başarılarla birlikte bir fırsat olarak değerlendirilip uygulama aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Önceleri konut alanlarında kullanılan rehberler, gelişen süreçle birlikte konu, tema, ölçek ve alan yönünden çeşitlenerek geniş bir kapsama sahip olmuştur (Carmona, 1996; aktaran Orhan, 2015, s.47).

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve MSGSÜ, (2016, s.6) kentsel tasarım rehberleri için; *"Kentsel tasarım rehberleri kentsel tasarım sürecinde uygulamaya yönelik çözüm üreten sistematik bir yaklaşımdır. Kentsel kaliteyi yönlendirmede ve en iyi çözüme ulaşmada özgün ve güçlü bir araç olup araştırma ve uygulamanın bütünleşerek birlikte hareket ettiği ortamdır. Aktörlerin ortak değerler adına bir arada hareket etmeli*

kentleri çağdaş çözüme ulaştıracaktır. İşte kentsel tasarım rehberi, örüntünün bu ortak platformunu ortaya koymaktadır… Özetle kentsel tasarım rehberleri, tüm aktörlerin; üretici, yasa koyucu ve kullanıcı olarak aynı hedefle hareket ettikleri demokratik ortamdır ve bu ortaklığın uzlaşma ortamının sağladığı platformdur" tanımlamasını yapmaktadır. Bu tanımlamaya göre kentsel tasarım rehberlerinin kentsel kimliğin korunmasında disiplinler arası bir kontrol mekanizması konumunda olabileceği görülmektedir.

Attoe ve Logan'a göre (1989, s.167) kentsel tasarım rehberleri açık alanlar ve yapıların oluşturulmasında kullanılan kavramlar standartlar bütünüdür. Rehberler imar planlarının ve diğer nicelik standartlarının tamamlanmasında yön göstericidir. Rehberler nicel standartlar içermesine rağmen daha çok niteliği ön planda tutar ve topluluğun bulabileceği en ayrıntılı tasarım politikalarını içerir. Tasarım rehberleri evrensel değildir, belli bir yere özgü olarak oluşturulurlar.

Konuk'a göre (1992, s.74) tasarım rehberleri, belli bir yöre için geçerli olacak bütün standart teknik ve yöntemlerin belirtildiği kılavuz kitaplardır. Tasarım rehberleri imar planlarının içermediği üçüncü boyut, mimari karakteri, detaylar, erişim, malzeme, doku gibi ayrıntıları belirler.

Kentlerin sürdürülebilir, yaşam kalitesi yüksek ve gelecek nesillere aktarılabilir olması için kontrol ve uygulama aracı olarak kentsel tasarım rehberinin gerekliliği ortaya çıkmıştır (Arısu, 2018, s.249).

2.5.2 Kentsel Tasarım Rehberi Amaç ve İlkeleri

Kentsel tasarımın uygulama sürecinde yol göstericiler olan tasarım kontrollerinin bir aracı olan kentsel tasarım rehberleri tez çalışmasına fayda sağlayacak bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda kentsel tasarım rehberlerinin içerik ve hedefleri ile ilgili kuramcılar ve uzmanlar tarafından yapılan tanımlamalar genel prensipler olarak kabul edilmektedir.

Karaman'a göre (1992, s.63) kentsel tasarım rehberinin amacı hedefteki soruna ilişkin program ve ifadeleri sistemleştirilmiş bir biçimde sunmak olacaktır.

Kentsel tasarım rehberleri kitabına göre de kentsel tasarım rehberi oluşturmadaki temel amaçlar; kentsel mekanın niteliği arttırılarak yaşam kalitesinin yükseltilmesi, kentlerin sürdürülebilir bir çevreye sahip olabilmesi, kentsel mekanın kimlik kazanması ve aidiyet duygusunun oluşturulması, erişilebilirlik ile kentlerin canlı ve güvenli olmasının sağlanması, kentlerin ekonomik gelişmelere teşvik edilmesi, tarihi

alanların korunması ve kentlerin estetiğinin sağlanabilmesidir (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve MSGSÜ, 2016, s.1).

Kentsel tasarım rehberleri; ifade etme veya önerme, doğrudan tasarıma yönelik içerikler sunma, tasarımları değerlendirme ve kontrol etme, nicelik standartlarını tanımlama, imar planının tanımlanması, mevcut çevrenin korunması, yeni bina biçimlenmesinin tanımlanması gibi birçok amaca yönelik oluşturulabilir. Kentsel tasarım rehberinin ilkeleri ise kentsel tasarımın ilkeleri ile bağlantılı olarak; ulaşılabilirlik, karakter-kimlik, yerellik ve strüktür, mekân kalitesi ve yaşam kalitesi, eylem örüntüleri, okunabilirlik, geçirgenlik, gelişme fırsatları, süreklilik, çeşitlilik ve uygulanabilirlik olarak kategorize edilmiştir (Orhan, 2015, s.45).

2.5.3 Kentsel Tasarım Rehberinin Kapsamı ve Niteliği

Shirvani'ye göre (1985) kentsel tasarım rehberinin kapsamdan dört temel bölüm vardır. Bunlar; rehberin amaçları, kapsanan temel ve özel konular, uygulanabilirliği ve bazı uygulamaların gösterildiği detaylar, görseller ve şekillerdir.

CABE ve DETR'nin tanımlamasında (2000, s.58) iyi hazırlanmış bir kentsel tasarım rehberinin kapsamında; rehberin amacı, nasıl kullanılacağı, rehberi kimlerin ürettiği, mevcut durum ve nihai sonuç, politika bağlanımın açıklanması, ulusal ve diğer tasarım rehberleri ile ilişkisinin açıklanması; çalışılan alanın gelişim özeti ve alanda yapılmış koruma, geliştirme, yenileme gibi girişimlerin özeti; bağlamla ilgili değerlendirmeler, bağlam ve belli konunun tasarım ölçütleri ile ilişkisinin gösterilmesi; belgeyi daha çekici hale getirmek için illüstrasyonlar, fotoğraflar ve planların kullanılması; tüm özel terimler için bir sözlük; daha fazla bilgi için referanslar, mevcut hibeler, yerel kuruluş ve diğer organizasyonlar ile ilgili iletişim bilgileri; konuyla ilgili uzmanlar, üreticiler ve danışmanlarla ilgili detaylar olmalıdır.

Carmona'nın (1996, s.68) belirlemiş olduğu kentsel tasarımın içeriğindeki sekiz bileşen, kentsel tasarım rehberinin içeriğini de bağlamaktadır. Bu sekiz bileşen; morfolojik, mekânsal, bağlamsal, görsel, algısal, sosyal, işlevsel ve sürdürülebilir olarak belirtilmektedir. Bu bağlamda kentsel tasarım rehberinin süreç ve sonucunda bu bileşenlere bağlı olarak değerlendirmeler yapılabilir.

Tasarım rehberleri kentsel tasarımın bir aracı olduğu için süreç boyunca üretilen fikirler, planlar, standartlar gibi ayrıntılar, sürece dahil olacak tüm sorumlular ve paydaşların anlayıp kullanabileceği ortak bir dil biçiminde olmalıdır. Daha çok belli bir alana yönelik hazırlanan rehberler sabit ve değiştirilemez kurallar yerine daha özel ve detaylara göre esneklik kazanabilir bir yapıda olmalıdır.

2.5.4 Kentsel Tasarım Rehberinin Yasal Çerçevesi

Kentsel tasarım rehberinin uygulamaya geçebilmesi için yasal düzen içerisinde yerinin olması gerekir. Bu bağlamda Türkiye'de kentsel tasarım rehberinin çıkarılan kanunlara göre nasıl tanımlandığının irdelenmesi gerekir.

Amerika ve İngiltere gibi kentsel tasarım rehberi oluşturmada öncü ülkeler, yalnızca kentsel tasarım ile kentsel mekânın yeterli ölçüde geliştirilemediği anlayıp kentte niteliksel ilkeler ve ölçütler oluşturan tasarım araçları ile gelişim aşamaları desteklemiş ve bunları yasalara bağlamışlardır. Özellikle İngiltere'de planlama ve tasarım uygulamaları hukuka dayalı yasal prosedür çerçevesinde düzenlenmiştir. Planlama hedef ve politikalarına ek olarak uygulayıcı geliştirici yardımcı rehberlerin hazırlanmasına ilişkin basılı çalışmalara büyük özen gösterdikleri görülmektedir (Ayataç, 2000, s.89).

Türkiye'deki yasalarda kentsel tasarım ile ilgili genel tutum daha çok inşaat gibi teknik konulara ve niceliksel kabullere yöneliktir. İmar hükümleri daha çok bireyselci, tek parsele göre düzenlenmiş bütünleşik bir yaklaşımdan çok iki boyutlu düzenlemeler mevcuttur. Bu bağlamda kentsel mekânın kalitesi, sosyal konular, kentsel tasarımı destekleyici uygulama araçları da yasal düzene diğer gelişmiş ülkelere göre çok sonra girmiştir. Türkiye'de kabul edilen imar anlayışı ve oluşturduğu sabit çerçeve, kentlerin özgün karakterlerinin ortaya çıkmasını engellemiştir (Ünlü, 2006, s.85).

12 Temmuz 2013 tarihinde Resmî Gazetede çıkan kararnamede 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 8. maddesine *"Yerleşme ve yapılaşma özellikleri, mimari doku ve karakteri, gelişme düzey ve potansiyeli açısından önem arz eden köylerde bu özellikleri korumak, geliştirmek ve yaşatmak amacıyla muhtarlık katılımı ile ilgili idarelerce köy tasarım rehberleri hazırlanabilir. Köy tasarım rehberleri ilgili idare meclisi kararı ile onaylanır ve uygulanır."* cümlesi eklenerek de tasarım rehberinin kanun içinde yer alması sağlanmıştır (İmar Kanunu, 1985, s.6682-1).

14 Nisan 2014 tarihinde çıkan ve son olarak 13 Mart 2022'de güncellenen "Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği" ile kentsel tasarımda olması gerekli niteliksel değerlerin yasala bağlandığı görülmektedir. Yönetmeliğin "Kentsel Tasarım Projelerine Dair Usul ve Esaslar- Proje Hazırlanması" başlıklı 10.bölümünün 7.maddesinde yer alan *"İdare gerekli gördüğü alanlarda mekânın imge, anlam ve kimlik kazanmasını, estetik ve sanat değerinin yükseltilmesini, yapıların bir uyum içerisinde ve bütünlük oluşturacak şekilde düzenlenmesini amaçlayan ve mekânsal planlama sistematiği içerisinde uygulamaya yönelik kılavuz ve tavsiye niteliğinde kararları içerecek şekilde kentsel*

tasarım rehberi hazırlayabilir." ifadesi ile de kentsel tasarım rehberleri yasal çerçevede yer aldığı görülmektedir (Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği, 2014).

Kentsel tasarım rehberlerinin yeri uluslararası kullanımda planlama ve uygulama arasındaki boşluktayken Türkiye'de daha çok planlama aşamasına yakın durmaktadır. Kentsel tasarım rehberleri koruma amaçlı imar plan notlarının tamamlayıcı dokümanı olarak değerlendirilmektedir. Uygulamaya yönelik hazırlanan rehberler ise çoğunlukla yerel yönetimlerce kullanılan kaldırım, tabelalar, cephe iyileştirme çalışmaları gibi tanımlayıcı standartların belirlendiği sınırlı bir çerçevededir (Urban.koop, 2021, s.5).

Geçmiş yıllarda, yasal çerçevede kentsel tasarım rehberi hazırlanmasının tercihe bağlı olduğu belirtilmiştir. Ancak kentsel tasarım rehberinin sürecin yönetilmesindeki önemi açığa çıktıkça yasal olarak bağlayıcı olması gerektiği anlaşılmıştır. Kentsel tasarım rehberleri özellikle koruma imar planlarına ek olarak hazırlanan yasal belge olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Yerel yönetimler de koruma çalışmalarında kentsel tasarım rehberi oluşturmayı zorunlu hale getirmeye başlamışlardır.

2.5.5 Kentsel Tasarım Rehberi Çeşitleri

Farklı amaçlara erişmek için farklı yöntemler ve yaklaşımlar ile kentsel tasarım rehberi oluşturulabilir. Kentsel tasarım rehberleri kuramsal olarak tanımlayıcı veya ön tanımlanmış rehberler (prescriptive guides), eylem belirleyici-işlemsel rehberler (performance guides) ve tavsiye edici rehberler olarak üç sınıfa ayrılır (Lang, 2005, s.205).

Tanımlayıcı rehberler daha çok bina bileşenlerinin dokusunu belirleyen sonuç ürün odaklı iken performans rehberleri binaların çalışmalarının nasıl olması gerektiğine dair değerlendirmeler yapar ve ölçütler oluşturur. Tavsiye verici rehberlerin ise herhangi bir yasal bağlayıcılığı yoktur fikir sunma odaklıdır. Kentsel tasarım rehberlerinin türleri farklı başlıklar altında toplanıp sonuç ürünleri farklı gözükse de temel ilke ve esasları çoğunlukla aynıdır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve MSGSÜ, 2016, s.6).

Uygulama alanlarına ve bunların ölçeğe göre kentsel tasarım rehberleri sınıflandırması yapılmaktadır. Bu rehber türleri de tematik rehberler, yere özgü ve yerleşmeye ilişkin olarak üç grupta incelenmektedir. Tematik kentsel tasarım rehberleri, miras alanları gibi belli özelliği olan veya örneğin güvenli kentler, yaya odaklı kentler gibi belli bir teması olan konulara yönelik geliştirilen rehberlerdir. Yere özgü rehberler, o yerle ilgili yapılmış kentsel tasarım projesine bağlı daha detaylandırılmış çalışmalardır. Yerleşmeye ilişkin rehberler ise kentsel gelişmenin

özgün kimlikli, kalitesi ve standartları yüksek olmasına ilişkin bütünsel yaklaşımları içerir (Polat vd., 2018, s.586).

Bu çerçevede uygulama alanları genel kapsam kabul edilerek, kentsel tasarım rehberlerinin uygulama ölçekleri altı farklı kademeye ayrılabilir. Bunlar bölgesel, metropol, büyük kent, küçük kent, belirli bir alan-bölge-semt ve sokak ölçekleridir. Bu bağlamda hazırlanan rehberin verimli bir şekilde işleyip istenilen amaçlar doğrultusunda ilerleyebilmesi için uygulama alanına göre doğru bir ölçek seçilmelidir (Orhan, 2015, s.91).

Tez kapsamında çalışılan alan kültürel miras alanı olduğu için kentsel tasarım rehberine içerik olabilecek niteliklere sahiptir. Tez çalışması kapsamında hazırlanan içeriğin uygulama ölçeği istenen amaçlara erişim ve sorunlara çözüm bağlamında verimli bir sonuca ulaşılması için sokak ölçeğindedir.

2.5.6 Kentsel Tasarım Rehberinin Hazırlanması

Kentsel tasarım rehberleri daha çok yerel yönetimler tarafından hazırlanmaktadır. Rehber hazırlama sürecine dahil olan aktörler tasarımcılar, yerel yöneticiler ve halk olarak temellendirilebilir. Kentsel tasarım rehberinin özelliğine göre sürece daha farklı aktörler de dahil edilip çıkartılabilir.

Kentsel tasarım rehberi ne kadar iyi tasarlanmış ve yazılmış olursa olsun, bir tasarım kılavuzunun ne ölçüde okunduğu, anlaşıldığı ve kullanıldığı grafik olarak sunuluşuna bağlıdır. Başlıklar, metin türü ve boyutu belli bir düzende tasarlanmalıdır. Başlıklar ve altyazılar, ilk göze çarpan özellik olduğu için rehberdeki içerik ve yapılanma ile ilgili fikir verecek daha sonra da içeriği okutup detaylandıracak bir sisteme göre oluşturulmalıdır. Rehbere illüstrasyonlar, fotoğraflar ve planlar eklemek veya metnin parçalara bölünerek kurgulanması gibi görsel etkiler rehber daha çekici bir hale getirilebilir. Bu yolla metindeki bilginin iletilmesi veya pekiştirilmesi sağlanabilir (CABE ve DETR, 2000, s.60).

Lang'e göre (1994, s.82) kentsel tasarım rehberi üç aşamada hazırlanmaktadır. Bu aşamalar; çalışma alanı ve yapılan tasarım ile ilgili bir şema oluşturması, gerekli bileşenlerin şemadan soyutlanması, karakteristik elde edilecek kentsel tasarım rehberinin yazılması olarak sıralanmaktadır.

Lang ve diğer kuramcılardan yola çıkarak Orhan'ın oluşturduğu sınıflandırmaya göre (2015, s.72) kentsel tasarım rehberi hazırlanma aşamaları; tanımlama ve analiz, tasarım bileşen ve ölçütlerinin belirlenmesi, tasarım rehberinin yazılması olarak üç bölümden oluşmaktadır.

Kentsel tasarım rehberi hazırlarken ilk olarak en kapsamlı aşama olan tanımlama ve analiz ile başlanmaktadır. Bu aşamada çalışma alanının çözümlenmesi için fiziksel, mekânsal analizleri, alanın topografya özelliklerinin belirlenmesi, tarihi gelişim sürecinin açıklanması ile başlangıç yapılabilir. Sonrasında bölgede yapılmış veya hala devam eden kentsel çalışmaların incelenmesi gereklidir. Bu doğrultuda yasal çerçeveler kapsamında tasarım hedefleri ve ilkeleri belirlenmelidir. Daha sonra belirlenen konu ile ilgili üst ölçekte verilmiş yönergelerin belirlenmesi ve bunların alanın gelişmesine yönelik nasıl bir etki oluşturacağının belirtilmesi gerekir.

Rehber hazırlamadaki bir sonraki aşama tasarım bileşen ve ölçütlerinin belirlenmesi olacaktır. Çalışılan alanının değerli nitelikleri belirlenerek ihtiyaç veya probleme yönelik tasarım ölçütlerinin belirlenmesi gerekir. Kentsel tasarım rehberinin kavramsal yapısı ile açığa çıkan amaçların seçilen alanın nitelikleri örtüştüğü noktaların belirlenmesi ve bunların sınıflandırılarak açıklanması gerekir.

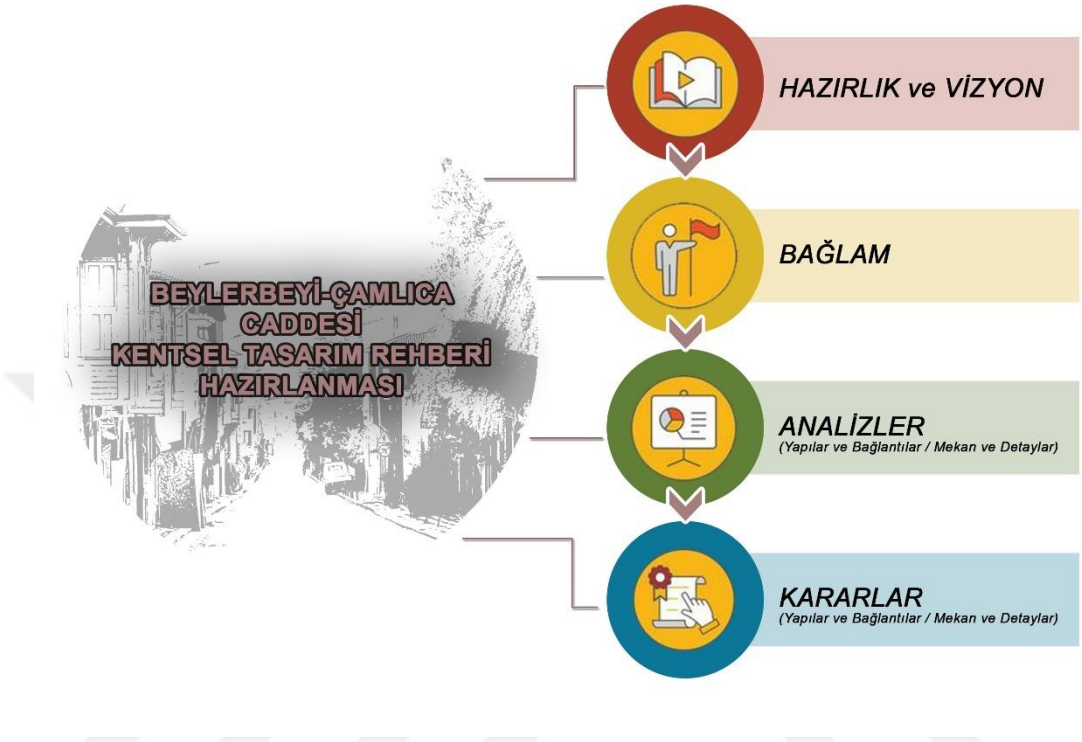
İlk iki aşamada temellendirilen hazırlık sisteminin son aşamasında kentsel tasarım rehberinin yazılması vardır. Daha önceki aşamalarda yapılan analizler ile toplanan veriler, açığa çıkan sorunlar ve hedefler doğrultusunda belirlenen ölçütlere göre kentsel tasarım rehberi hazırlanır (Şekil 2.2).

Beylerbeyi- Çamlıca Caddesi'nde hazırlanacak kentsel tasarım rehberi belirlenen ihtiyaçlara göre kılavuz niteliği kazanacaktır. Bu bağlamda mekânsal olarak temel ihtiyaçların saptanması çalışma alanı ile ilgili yapılacak analizler ile yapılmalıdır. Mevcut durumun tespiti, analiz ve sentez çalışmaları kentsel tasarım rehberinin yol göstericisidir. Kentsel gelişmenin bir parçası olan çalışma alanına ilişkin analizler bölgesel ölçekten başlayarak sokak ve bina ölçeğine kadar detaylandırılmalıdır.

Yerel mekânsal özelliklerin açığa çıkan tanımlamalar, benimsenen ilkeler ve amaçlarla sentezlenmelidir. Bu sentezin ardından tasarım ölçütleri belirlenir. Tasarım ölçütlerinin belirlenmesi çalışmaya bütünlük sağlamak, sistematik olmak, uygulama kolaylığının sağlanması ve rehberin bütün aktörlere göre kolay anlaşılır olması yönlerinden önemlidir.

Tasarım ve müdahaleye yönelik ölçütlerin belirlenmesinin ardından kentsel tasarım rehberinin önerilerinin hazırlanması ve mekânsal tasarlama boyutu vardır. Kentsel tasarım rehberi Cadde'nin mekânsal ve sosyal boyutunu, sözel ve görsel içeriklerle desteklenerek aktarılmalıdır. Bölgesel ve sokak ölçeğinde nihai kararlara ilişkin öneriler verilmedir. Cephelerin görünüşünün nasıl olmasına gerektiğine dair öneriler, yeniden kullanım için işlevsel öneriler, kentsel donatı elemanları seçenekleri, yaya erişimi için çözümler, kamusal alanların etkin kullanılması için tasarımlar, doğal

dokunun sürdürülebilmesi için tasarımlar, motorlu taşıt ve konforlu ulaşım sirkülasyonu için öneriler çalışma kapsamında değerlendirilmelidir.

Şekil 2. 2: Kentsel Tasarım Rehberi Hazırlık Şeması (Kanberoğlu, 2023)

Kentsel tasarım rehberleri farklı disiplinlerin bir araya gelerek oluşturduğu uygulamaya yönelik bir araçtır. Bu nedenle tez çalışması kapsamında hazırlanan koruma bağlamındaki kararlar, kentsel tasarım rehberinin içerik olarak bir parçası olabilecek nitelikte hazırlanmıştır. Tez kapsamında hazırlanan öneriler ilgili disiplinlerin uzmanları tarafından değerlendirilip geliştirilmelidir.

2.5.7 Tarihi Dokularda Hazırlanan Kentsel Tasarım Rehberleri

Kentsel tasarım rehberlerinin ilk olarak kentsel tasarım disiplini ile bağlantılı olarak kullanılmaya başlandığı söylenebilir. Daha sonraları gelişen kültürel koruma odaklı tasarım olgusu ile paralel olarak gelişen yerel kaynakların korunması, mevcut tarihi dokularda yaşam kalitesinin arttırılması çabası, sürdürülebilir koruma gibi amaçlar doğrultusunda kentsel tasarım rehberleri hazırlanmaya başlanmıştır. Tarihi kent merkezlerinin gelişimi doğrultusunda hazırlanan kentsel tasarım rehberleri, o alana özgü sorunları ve ihtiyaçları içermektedir.

Çarpık kentleşmenin hızla yayıldığı, kentlerin estetikten uzak ve kimliksizleştirildiği bir düzen içinde tarihi kent dokularının geleceğinin planlanması için kentsel tasarım rehberinin gerekliliği ve rehberlerin bu alanlarda uygulanabilirliği ön plana çıkmaktadır (Samur, 2007, s.112).

Yönlendirici belge niteliğindeki kentsel tasarım rehberleri, yalnızca kentin fiziki yapısına ilişkin kararları değil; kültürel, sanatsal, sosyal, tarihi ögelerinin de analiz edilmesini sağladığı için kentin tarihini, kimliğini ve sosyal içeriğini de koruyup geliştiren bir yapıya sahip olduğu söylenebilir (Yücel, 2018, s.16).

Tarihi dokular için hazırlanan kentsel tasarım rehberi; kimliği olan ancak çeşitli nedenlerle bu kimliği zarara uğramış mekânların yeniden düzenlenmesinde, kimliği olmayan mekânlardan ise üst ölçek kararları doğrultusunda yeni senaryolar üreterek karakteri ön plana çıkaran mekânlar oluşturmada önemli bir rol üstelenmektedir (Şala, 2013, s.84)

Kentsel tasarım rehberleri, yerel özelliklerin korunarak mekân kalitesinin arttırılması amaçlanan alanlarda kullanım imkânı sağlayan önemli bir araçtır. Kentsel tasarım rehberleri, kentsel ve bütüncül koruma ihtiyacı olan tarihi çevrelerde kullanılabilecek etkin bir yöntem olarak da değerlendirilebilir. Aynı zamanda kentsel tasarımın ve kentsel tasarım rehberinin ölçütleri, amaçları ve ilkeleri tarihi çevrelerin korunması için de bir çerçeve oluşturmaktadır.

3. TARİHİ VE KENTSEL GELİŞİM SÜRECİ İÇİNDE BEYLERBEYİ- ÇAMLICA CADDESİ

3.1 Boğaziçi'nin Kent Tarihindeki Yeri ve Önemi

İstanbul Boğazı, yerkürenin oluşum sürecine jeolojik bir olay sonucu meydana gelmiş doğal oluşumdur (Çubuk, 1994, s.266). Boğaz'ın stratejik olarak doğal savunmaya elverişli yapısı, İstanbul'a eski çağlardan beri hakimiyet kurulmak istenen toprak olma niteliği kazandırmaktadır. Boğaz ve çevresi doğal kimliğine ek olarak farklı topluluk ve medeniyetlerin etkisi ile zengin bir tarihsel kimlik ve kültürel çeşitlilik de kazanmıştır (Artan, 1994, s.282).

Boğaziçi, İstanbul Boğazı, Boğaz'ın iki kıyısı ve çevresini içine alan bölgeyi ifade eder. Boğaziçi, İstanbul'dan ayrı olarak yalnız kendine benzeyen, iki sahil boyunca hem parça parça hem de yekpare bir bölgedir (Anonim, 1979, s.692).Boğaziçi koyların, körfezlerin, burunların, ormanların, koruların, tepe ve vadilerin bulunduğu doğal çevre ile Boğaz kıyısı yerleşmelerinin ve köylerinin bütününden oluşan kentsel mekandır. Deviren (2009, s.202) silüet olarak farklı şekiller sunan tepeler, tepelerin arasından uzanan vadiler ve bunların ortasından geçen su yolunun oluşturduğu topografyada karşılıklı sahiller boyunca yerleşimlerin sistemini bir takımyıldızına benzetir.

Boğaziçi, özellikle sahil sarayları ve bunları çevreleyen koru ve bahçelerle yalnız devletin ve soylu kimselerin sayfiye alanı değil, Boğaz köylerinde balıkçılık, hayvancılık, çiftçilik, odunculuk, bahçecilik gibi faaliyetler yapan yerli halkın bütünün sahip olduğu bahçe kent biçiminde ayrıcalıklı bir alandır (Artan, 1994, s.283). Bu imaj, Batılıların Boğaziçi için pitoresk bir yaklaşımda bulunmalarını sağlamıştır. Aynı zamanda sahil saraylarında ve hasbahçelerde yapılan eğlenceler, mehtap alemleri ile zevkin, görkem ve gösterişin ön planda olduğu bir yaşam şekli de oluşmuştur (Salman, 2004, s.7).

19.yy öncesinde padişah ve ailesi, devlettin üst düzey bürokratları, tüccarlar gibi varlıklı kişilerin kentin uzak yerlerinde yazlık konut sahibi olma düşüncesi ile gelişen sayfiye geleneği Boğaziçi'nde kıyı yerleşimlerinin gelişmesini sağlamıştır. Yazın Boğaz'a doğru sonbaharda da İstanbul'a doğru göçü tanımlayan sayfiye geleneğiyle mevsimlerin ve doğal yaşamın etkisinde farklı yaşam biçimleri oluşturmuştur (Salman & Kuban, 2006, s.105).

Boğaziçi'nin bölgelerine ait özgün karakterleri, renk, doku ve yerleşim biçimleri ile kent siluetini oluşturması, tarihi ve doğal niteliklerinin özgün olması ve bu niteliklerin birbiri ile uyumu kent için özel bir bölge olduğunun kanıtıdır. Bu özel bölgenin özenle korunarak geleceğe aktarılması gerekir.

3.2 Boğaziçi Yerleşim Dokusu Değişim Süreci

Sürekli kuşatma tehdidi altında olan Bizans, yerleşimini sur içine yapmış olsa da Boğaziçi'nde kutsal sayılan adak yerlerinde kiliseler, manastırlar inşa etmiştir. Aynı zamanda Boğaz'ın korunaklı limanlarının olduğu semtlerde de yazlık saraylar inşa edilmiştir. Boğaziçi'ne yerleşen halkın ise balıkçılık veya tarım ile geçinen yoksul ahali olduğu söylenmektedir. Ancak Boğaziçi medeniyetinin kurulması Türklerin bölgeye gelmesi ile başlamıştır (Bülbül, 2019, s.11).

Türkler İstanbul'un fethinden yaklaşık altmış yıl önce Anadolu'ya yerleşmişlerdir. Ancak Boğaziçi medeniyeti fetihten sonra nüfusun artmasıyla gelişmeye başlamıştır. Boğaziçi'nde inşa edilmiş sahilsaraylar öne çıkıyor olsa da bu bölgelerin yalnızca padişaha ve varlıklı kimselere ait olduğu ve mevsimlik kullanıldığı söylenemez. Nitekim sahilde ve iç kısımlarda balıkçılık, çiftçilik, kayıkçılık, bahçıvanlık, testicilik, odunculuk yapan yerliler dört mevsim burada kalan daimî sakinlerdir (Gökbilgin, 1992, s.692).

Daha önceleri Boğaziçi'nde var olan balıkçı köylerine ek dik yamaçların eteklerinde özgün bir mimari dokuya sahip mahallelerin yayılmaya başlaması da Boğaziçi'nin yalnızca sayfiye yeri olarak kullanımından çıkarak yerleşim yeri olarak kullanılmaya başlanmasının bir göstergesi olmuştur.

Boğaz köyleri yerleşim dokusunun büyük bölümü vadilerden akan akarsuların oluşturduğu ancak boğaz akıntısı nedeniyle çok gelişmemiş deltalar üzerine kurulmuştur. Dokunun uzantısının tepeler arasındaki vadilerin üzerinde denize dik bir biçimde gelen sokaklar üzerinde olduğu görülmektedir.

Boğaz köylerinin biçimlenmesi ise topografya olanaklarının elverdiği konumlarda ve birbirinde ayrı boşluklu bir yapıda gelişmeye başlamıştır. Yalnızca deniz yoluyla ulaşımın sağlanması belli bir süreye kadar Boğaz köylerinde kontrollü gelişme imkânı vermiştir. Boğaz boyunca kuzeye doğru gidildikçe yeşil dokunun iklimin de etkisiyle çoğaldığı aynı zamanda yerleşim alanlarının seyrekleştiği ve boşlukların çoğaldığı görülmektedir. Güneye doğru gidildiğinde ise boşluklu yerleşim yapısının yerini birleşik ve yoğun bir yerleşim sisteminin aldığı görülmektedir. Bu değişen morfolojik yapının kent merkezinin güneyde tarihi yarımada üzerinde kurulmasının etkisi

büyüktür. Boğaziçi'nin güney bölgelerinde yoğunluğun artması, yalnızca denize bağımlı bir sistemin ötesine geçerek bölgenin kendi içinde de bir ağın gelişmesini sağlamıştır. Yerleşim yoğunluğunun bu merkezden uzaklaştıkça azalmasının da etkisiyle aynı omurga üzerinde her birinin ayrı özelliklere ve değerlere sahip yerleşim dokularının oluşması da kaçınılmaz olmuştur.

18. ve 19. yüzyıllarda doğu ve batı hakimiyetlerini elinde bulunduran Osmanlı için Boğaziçi; kendine has yaşam tarzı, doğası ve bu çevrede var olan köşkler, bahçeler, yalılar, saraylar gibi mimarı dokuda güzellik, zevk ve hayalin yaşandığı yeryüzü cenneti olarak nitelendirilmiştir (Salman & Kuban, 2006). Boğaziçi'nde yaşamanın ayrıcalıklı bir niteliği varken yerleşim dokusunun da bu yönde şekillendiği görülebilir. Özellikle Boğaziçi için çizilmiş gravürlerde ve haritalarda bu ayrıcalıklı dokunun özellikleri anlaşılabilmektedir. Kuban' a göre (2000, s.315) Lale Devri (1718-1730) İstanbul'daki Osmanlı toplumunun kentsel anlamda Batılaşmasının başlangıcıdır. Daha önceleri içe dönük yaşayan toplumun 18.yy'dan itibaren kentsel olarak dışa dönük yaşamaya başladığı görülmektedir. Bu bağlamda Boğaziçi'ndeki yapılaşma faaliyetlerinin de bu dönemden itibaren arttığı söylenebilir.

19.yüzyılın sonlarında ve 20.yüzyılın başında, 1. Dünya Savaşı ve sanayi devriminin etkiyle değişen dünya düzeninden Boğaziçi medeniyeti de etkilenmiştir (Kuban, 2000, s.386). Sanayi kuruluşları için ideal bir bölge olan Boğaziçi'nde yapılan fabrikalar, tersaneler, depoların yanında, burada çalışan nüfusun yaşadığı konut dokusunun plansız bir şekilde gelişmesi Boğaziçi'nin niteliklerini yavaş yavaş kaybetmeye başlamasına yol açmıştır. Artan'a göre (1994, s.285) Boğaziçi, 20.yy'ın başlarında sayfiye niteliğini kaybederek tarihi yarımadadan taşan bir banliyö olmuştur.

Kentlerde yaşanan değişim süreci 1950'li yıllardan başlayarak etkisini günümüzde de hala devam ettirmektedir. Ülkede yaşanan politik düzenlemeler sosyal yapıda büyük değişimlere yol açmıştır. Büyük kentlere doğru yaşanan iç göç dalgasıyla birlikte büyük kentlerdeki konut stokundaki açık, kötü yönetim ve denetimsizlikle birlikte bugünkü çevrenin oluşmasına yol açmıştır. Yalnızca ani nüfus artışı değil 1950'li yıllarda ülke politikası olarak yüksek katlı binalar, geniş yolların güzellemesi yapılmasıyla geleneksel dokunun kontrolsüz yıkım süreci başlamıştır. Yeni gelişen ulaşım ağı Boğaziçi'nin kent morfolojisinin de değişmesinde etkili olmuştur (Salman, 2004, s.58). O zamana kadar kullanılma imkânı bulunamayan boş alanlara yeni oluşturulan ulaşım ağı ile erişim sağlanmıştır.

Boğaz köylerinde yoğunluk artışı, Boğaziçi'nin karakterini oluşturan boşluklu yapısı ve doğal dokusunun bozulması hızlanmıştır. O dönemde benimsenen politikalar İstanbul'un tarihi dokusunda da geri dönüşü mümkün olmayan hasarlara yol açmıştır.

1950'li yılların sonunda sahil yolu yapılıncaya kadar mekânsal ve işlevsel olarak merkezi bir omurga olan su yolunun sahil yolu ile eski boşluklu mekânsal yapısını kaybetmeye başlar. Özellikle 1980'lerden sonra yaşanan kentsel değişimler ve yoğunluk artışı Boğaziçi'nde de önemli değişikliklere yol açar. Bu metropol düzeni ne kadar kentin karakterini değiştirse de su yolunun hala kentte baskın sınırları vardır ve Boğaziçi hala kent belleğinde önemli bir yere sahiptir (Deviren, 2009, s.202).

Kuban, (2001, s.28) kendine özgü nitelikleri olan Boğaziçi'nin İstanbul'a ait bir kent parçası olarak değerlendirilip planlanmasını büyük bir sorun olarak nitelendirir. Boğaziçi'nde mimari ve doğal çevre ilişkisi, 18.ve 19.yüzyıllarda kıyı şeridi ve arkasında kalan yeşil dokusuyla özel bir bahçe olarak gelişen lineer bir yerleşme olarak değerlendirilir. Bu durum yalnızca bir kent gelişmesi değil kıyının ardında kalan köy ve mahalleler ile gelişmemiş bir kırsal yerleşme niteliği de taşımaktadır. Bugünkü Boğaziçi, o devrin anılarını barındıran ve yaşatan birkaç fiziksel kalıntıdan ibarettir. Ancak bugünkü Boğaziçi hala İstanbul'un geçmişine en yakın kalan parçalarından biridir.

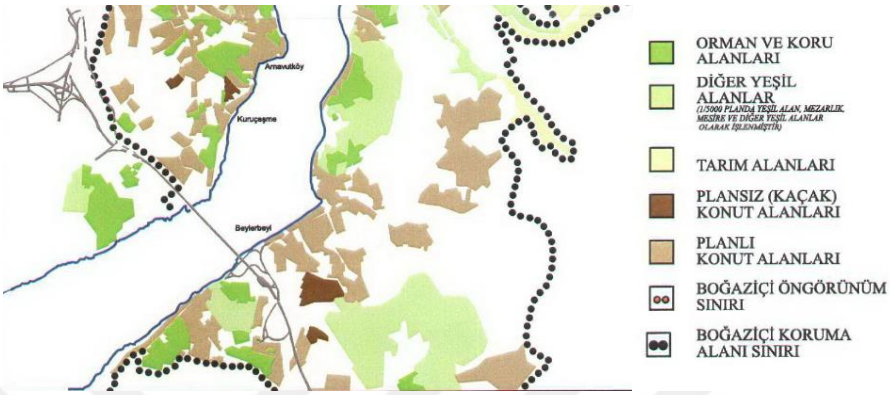
3.3 Boğaziçi Koruma Yasa ve Kararları

1960'lı yıllarda gelişen karayolu sistemi ile bağlantılı olarak boğaz sırtlarında yaygınlaşan gecekondulaşma özgün doku içinde ayırt edilebilir düzeye ulaşmıştır (Salman & Kuban, 2006, s.106). 1973 yılında Boğaziçi Köprüsü'nün de inşa edilmesi ile etkisi artan kaçak yapılaşma ve doğal alanların imara açılmasına karşı özel bir mevzuat gelişme ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

İstanbul'un coğrafi konumunun mekânsal olarak farklı boyutlarıyla öne çıkmasını sağlayan Boğaziçi'nin tarihi ve doğal simge niteliği 1970'lerin ortalarında koruma önceliğine girmiştir ve Boğaziçi'nin özgün yapan doğal ve tarihi yapının bütünlüğü ile korunması için yasal önlemler alınmaya başlanmıştır. 1971 yılında 1/5000 Boğaziçi Sahil Şeridi Koruma İmar Planlı yürürlüğe girer. 1973 yılında çıkarılan Eski Eserler Yasası'nda da sit tanımı yapılarak Boğaziçi imar uygulamaları GEEAYK'nin kararına göre yapılacağı belirtilmiştir. Aynı sene Boğaziçi'nde yer alan koru ve ormanlık alanlarda yapılaşmasının yasak olduğu kesin bir ifade ile hükme bağlanmıştır. 1974 yılında ise GEEAYK tarafından 1/5000 Boğaziçi Doğal ve Tarihi Sit Alanı Koruma

Kararları alınır. 1975 yılında Boğaziçi Kültür Bakanlığı tarafından resmen sit alanı olarak ilan edilir (Salman, 2004, s.60).

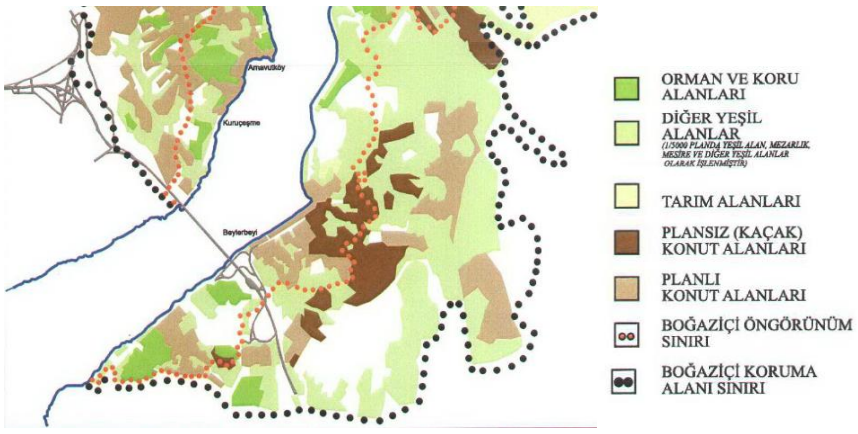
1977 yılında ise Boğaziçi'nin doğal ve tarihi sit alanı olarak bütüncül korunmasını kapsayan 1/5000 ölçekli Boğaziçi Doğal Tarihi Sit Değerlerini İçeren Nazım Planı ve Raporu, İmar ve İskân Bakanlığınca onaylanmıştır (Kılıç, 2006, s.35).

Şekil 3. 1: 1977'de çıkarılan 1/5000 ölçekli Boğaziçi nazım koruma imar planına göre hazırlanmış yerleşim düzenini ve yeşil alan dağılımını gösteren çizim, Beylerbeyi ve çevresi (Salman, 2004, s.194)

1978 ve 1979 yıllarında revizyonları yapılan nazım koruma imar planının sit alanının korunmasına aykırı ilkelerinden dolayı yeniden düzenlenmesi istenmiş bu revizyon süreci 1982 yılına kadar devam etmiştir.

1983 yılında yürürlüğü giren Boğaziçi Yasası ile bölgedeki özgün nitelikteki evrensel değerin korunması amaçlanmıştır. 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu ile yürürlüğe giren 1/5000 ölçekli nazım imar planı çerçevesinde Boğaziçi sahil şeridi, ön görünüm bölgesi, etkilenme bölgelerinde imar uygulamaları, koruma ve yapılaşma uygulamaların yürütülme şekilleri belirlenmiştir. Boğaziçi Yasası'nın Boğaza bakan yamaçlarda ve kıyı şeridi boyunca yapılaşma yasağı getiren bağlayıcı nitelikleri vardır (Şekil 3.2).

Şekil 3. 2: 1983 yılına ait 1/5000 ölçekli Boğaziçi nazım planına göre hazırlanmış yerleşim düzenini ve yeşil alan dağılımını gösteren çizim (Salman, 2004, s.200)

1985 yılında çıkarılan 3194 sayılı İmar Kanunu ile Boğaziçi Kanunu'nda bulunan korumaya yönelik ana hükümleri içeren maddeler yürürlükten kaldırılmış ve kanun işlemez hale getirilmiştir (Bülbül, 2019, s.178). Bu kanuna göre değiştirilen maddelere göre; Boğaziçi Kanunu'na göre kurulan organlar kapatılarak yetkiler İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyelere verilmiş, Boğaziçi Kanunu'na göre hazırlanmış yapılaşma şartları değiştirilmiş, ön görünüm bölgesinde konut yapmanın yanı sıra tevhid ve ifraz işlemlerinin yasaklanmış olmasına dair fıkra kaldırılarak Boğaziçi'nin imara açılması gerçekleşmiştir. Bu kanuna göre belli kısıtlamalar ile Boğaziçi ön görünüm bölgesinde yapı yapılmasının serbest bırakılmasının yanında orman, koru gibi alanlarda "doğal niteliklere zarar vermemek koşulu" ile yapı yapılmasına ve geri görünüm- etkilenme bölgelerinde yapılaşmaya izin verilmiştir.

İmar Kanunu'nun 48.maddesine göre de geri görünüm ve etkilenme bölgelerinde 4 ve 5 katlı yapıların yapılabilmesine izin verilmektedir. Yapılaşmanın kentte oluşturacağı tahribatta ek olarak geri görünüm ve etkilenme bölgelerinde yaşanacak hızlı nüfus artışı, ön görünüm bölgelerinde büyük bir baskı oluşturmuştur. Bu oluşturulan baskı, kent kapasitesinin sınırlarını gün geçtikçe daha çok aşmaktadır. Günümüze ise bu yoğunun baskının hala çözülememiş bir sorun olarak devam etmekte olduğu görülmektedir (Ekinci, 1994, s.292).

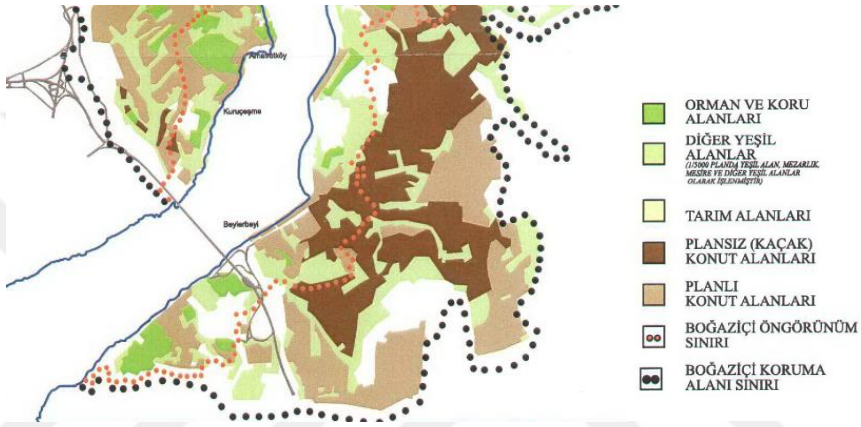
Salman ve Kuban'a göre (2006) de yasanın geçici 7.maddesi ile mevcut çekme katların aynı gabari içinde kalmak şartı ile tam kata çevrilebilmesi kaçak yapılaşma ve gecekondu düzeninin yasallaştırılması ve Boğaziçi'nin yapı spekülasyonuna kesin olarak açılması olarak değerlendirilmektedir.

1985 yılında çıkarılan İmar Kanunu'nun anayasaya aykırı maddeleri dolayısıyla TBMM üyeleri tarafından açılan dava Anayasa Mahkemesi'ne taşınmıştır. Anayasa Mahkemesi, 11.12.1986 tarihinde anayasaya aykırı ilgili maddelerin iptaline karar vermiştir. Ancak karar, Resmî Gazete'de 18.04.1987 tarihinde yayınlanmıştır. Bülbül'e göre (2019, s.181) kararın verilmesi ile Resmî Gazete'de yayınlanması arasında geçen yaklaşık dört aylık süre zarfında ruhsat verme işlemleri hızla devam etmiştir. Nitekim Boğaziçi Kanunu değişikliği ile 1411 villaya verilen ruhsatın 1107'si bu dört aylık süre içerisinde verildiği görülmektedir.

Çeçener'e göre (2008, s.17), 1980 sonrası sivil hükümet yönetimi Boğaziçi Yasasına rağmen tarihin hiçbir döneminde iskana açılmayan Boğaziçi'nin yeşil sırtlarında 1350 adet villa yapılmasına izin verdi. Daha sonraları ise İmar Yasası ve Geri Dönüşüm Bölgesi'nin sunduğu haklar ile Boğaziçi sit alanına komşu orman alanlarında binlerce villa inşa edilmiştir. Köprü inşaatları, bağlantı yolları, kazıklı sahil yolları da bu kurulan

yeni düzenin bir parçası olarak Boğaziçi sit alanının dokusuna büyük zararlar vermiştir.

Çıkarılan yasalara rağmen 1980 sonrası dönemde, politik kaygılarla esnetilen imar yasağı bölgenin bugünkü çarpık metropol görünümüne gelmesine neden olmuştur. Boğaziçi geri görünüm ve etkilenme bölgelerinde kontrolsüz nüfus artışı, ön görünüm bölgesi üzerinde önemli baskıları da beraberinde getirmiştir. Boğaziçi'nin korunması gerekli doğal, ekolojik ve kültürel özelliklerini geri planda bırakarak öncelikleri bireysel faktörlere çeviren bu düzen 90'lı ve 2000'li yıllarda da artarak devam etmiştir (Şekil 3.3).

Şekil 3. 3: 1990-91 yılına ait 1/5000 ölçekli Boğaziçi geri görünüm ve etkilenme bölgelerine ait nazım plan revizyonuna göre hazırlanmış yerleşim düzenini ve yeşil alan dağılımını gösteren çizim (Salman, 2004, s.208)

Boğaziçi sit alanında ön görünüm bölgeleri oluşturulup yapılaşma yasağı getirilirken Boğaziçi'nin topografik yapısı ele alınmadığı için geri dönüşü mümkün olmayan yapılaşma uygulamalarının olduğu görülmektedir. Plan üzerinde kıyıdan uzak olduğu için ön görünüm bölgesine girmeyen ancak Boğaziçi'nin eğimli yapısından dolayı silüette görünebilen bölgelerde, yapılaşmanın yasal olarak uygulanabilmesi özgün dokuda tahribatın önünü açmıştır (Salman & Kuban, 2006, s.108).

Bağlayıcı imar yasağı ile rant düzeyinin önü alınamayacak derecede yükselmesi yalnızca ekonomik beklentisi olan yatırımcıların odağını Boğaziçi'ne çevirmiştir. Yatırımcıların yasaları aşamadığı noktada ise restitüsyon ilkeleri çözüm yolu olmuştur. Özellikle kesin yapılaşma yasağı olan ön görünüm bölgesinde restitüsyon ve rekonstrüksiyon yoluyla çok sayıda eski görünümlü yapının yapılma imkânı ortaya çıkmıştır.

Salman'a göre (2009, s.286) 1980'den sonra tarihi dokuda restorasyonun henüz terminolojisi ve evrensel bilimsel yolları inşa edilme sürecindeyken restorasyonda anlam kaymaları yaşanan bir dönem başlar. Restorasyonun koruma ve onarım

yaklaşımındansa nostaljik bir yaklaşımla yapılması algısı oluşmuştur. Bu algı doğrultusunda toplumun özendiği eski tip bir dokuda yaşama hevesi halihazırda var olan tarihi dokunun yaşatılmasına yönlendirilmemiş bunun yerine yeni temsili bir tarihi doku inşası yapılmaya başlanmıştır. Özellikle ahşap dokunun yoğun olduğu mahallerde ve Boğaziçi yalılarında ortaya çıkan restorasyon adı altında özgünden uzaklaşmış yapıların yeniden inşası soylulaştırma politikalarının da bir parçası olmuştur.

Özellikle Boğaziçi'nde yaygın olarak uygulanan eskiden var olduğu bilinen ancak günümüzde var olmayan binaların yeniden yapımı olarak tanımlanabilecek restitüsyon ve rekonstrüksiyon uygulamaları tarihi çevrenini nitelikli korunması yönünden önemli bir noktadır. Bölgede var olan koruma amaçlı imar planı kapsamında yeni yapılaşma yasağına karşı, rekonstrüksiyon uygulamalarına yönelmek bölgenin nitelini zedeleyici bir tehdit unsurudur.

Boğaziçi'nde yapılan restitüsyon uygulamanın özgünlük değeri olmadığı için çoğu zaman yanıltıcı olması, kaynak yetersizliği ile korumacı yaklaşımdan uzak ve özgününden çok farklı yapılmaya uygun zeminlerin olması, kültürel olmayan, ranta yönelik beklentiyle yapılması ve bunun yasal olarak mümkün kılınması olumsuz örnekler olarak sayılabilir. İstanbul III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, imar yasağını aşıp rant baskısı oluşturmak amacıyla hayali restitüsyon-yeniden yapım uygulamalarının önüne geçmek için 1994 yılından ilke kararları yayınlamıştır.

6949 sayılı ilke kararlarının gerekçesinde belirtilen şekliyle, bölgenin nitelikleri dolayısıyla özel bir koruma yasasına tabi tutulmasıyla birlikte içinde sosyal, kültürel, politik birçok sürecin etkinin de bulunduğu nedenlerden ötürü Boğaziçi'nin özgün karakterinin giderek bozulduğu ve bozulmaya devam ettiği görülmüştür. Bu kararlarla Boğaziçi öngörünüm bölgesini kapsayacak alanda parsel bazında yapılan restorasyon planlarının ortak bir yöntemle gerçekleştirilmesi gerekliliği kabul edilmiştir. Boğaziçi Yasası'nın öngördüğü restitüsyon kavramının toplum ve mimarlar tarafından yeni imar hakkı olarak algılanmasıyla bölgede silüet ve doku bütünlüğü gözetilmeden uygulamalar yapılmaya başlanmıştır. Yasanın öngörmediği bu spekülatif ortam, daha önce hiçbir zaman var olmamış boyutlar, özellikler hatta yapıların inşa edilmesinin yolu açılmıştır. Bunun önüne geçmek için kararların parsel bazında değil sit bazında alınması gerektiği, restitüsyon kararlarıyla tarihi çevreyi korumak ve bütünleştirmek amaçlanması, bölgede kesin bir fiziksel biçimlenmenin oluşması için silüet çalışmaları ve yoğunluk kısıtlamalarına ilişkin planlamalar yapılması ilke kararları kabul edilmiştir (Ekinci, 1998, s.57-58).

Süre gelen tarih boyunca doğal nitelikleri ile ön planda olması gereken Boğaziçi, günümüzde betonlaşmış, sanayi tesisleri yapılmış, yer yer geniş araç yolları ile doldurulmuş görüntüsü ve eski sayfiye kültürünü devam ettirecek sosyal dokusunu kaybetmiş bir bölge niteliğine gelmiştir. Olumlu niteliklerini uzun bir süreç içinde kazanabilmiş Boğaziçi'nin bahsi geçen olumsuz niteliklere kısa bir süre içerisinde erişmiştir. Hızlı tüketim toplumu olma ve küresel gelişmelerin doğal düzene olumsuz etkilerinin yanında belli aralıklarla çıkarılan imar affı gibi politik gelişmeler ve denetim mekanizmasındaki eksikliler Boğaziçi'nin sayfiye niteliğindeki dokusunun yok olmasının başlıca nedenleri arasında sayılabilir.

3.4 Beylerbeyi Semti

Çalışma alanının bulunduğu Beylerbeyi, İstanbul Boğaziçi'nin Anadolu yakasında yer alan, Üsküdar ilçesine bağlı Çengelköy ve Kuzguncuk arasında kalan bir semttir. Semt, Boğaziçi Köprüsü'nün ayaklarının bulunduğu bölgeden başlayarak sahil boyunca devam eden ve tepelere doğru uzanan bir bölgeyi de içine alır.

Beylerbeyi semtinin adı Bizans ve Osmanlı tarihinde İstavroz veya İstavroz Bahçesi, Rumca Stavros ya da Stavrosis olarak anılmaktaydı. Semtin adını Bizans İmparatoru II.Constantinus'un (316-340) burada bir kilise inşa ettirip üzerine koydurduğu yaldızlı haç (istavroz) işaretinde aldığı rivayet edilmektedir (İnciciyan, 1976, s.131).

Bazı tarihçilere göre ise Stavros Beylerbeyi'nin yanında bulunan küçük bir köydü. Beylerbeyi'nin adı ise damı, altın yaldızlı tuğlalardan örülmüş Meryem Ana Kilisesi nedeniyle "Altın Tuğla" anlamına gelen Chrysokeramos'tu (Deleon, 2003, s.159).

Konyalı'nın aktarımıyla (2021, s.165) Tarihçi Hammer, Beylerbeyi'nin eski adının "Krisoke Ramos" olduğunu söylemektedir. Kilise adını, çatısı yaldızlı tuğla ile örülmüş Meryem veya Aya Pantaleon kilisesinden almıştır. Hammer aynı zamanda bu bölgede Jüstinyen tarafından yaptırılan bir sarayın da varlığından söz etmektedir.

Semtin Bizans zamanında büyük bir kiliseye ihtiyaç duyacak kadar nüfusa sahip bir yalı köyü olduğu söylenmektedir. Bu rivayete göre semtin sırtları ormanla kaplı, yine sırtlarda bir mezarlık ve deniz kenarında varlıklı Bizanslıların yaşadığı yalıların varlığından söz edilmektedir. Bizans'ın çöküş devrine yaklaştığı zamanlarda Anadolu'nun akınlara uğramasıyla burada yaşayan halk göç etmiştir. Türkler burayı bulduklarında bölgenin metruk ve harap olduğu söylenmektedir. Fetihten sonra semtin gelişim süreci başlamış olsa da bölgenin bir Türk-Müslüman köyü olarak anılması 16.yy'ın sonunda Bostancıbaşılardan Abdullahağa'nın İstavroza bir camii yaptırmasıyla gerçekleşmiştir (Germiyanoğlu, 1961, s.2671).

17.yy gezgini Evliya Çelebi'nin Beylerbeyi ile ilgili yazısı "İstavriz Kasabası" olarak geçmektedir. Bu yazıya göre de bölgenin ismi burada istavriz balığı çok bulunduğundan Rumca istavrizden bozma İstavroz Kasabası dendiği söylenmektedir. Diğer bir rivayete göre de Yıldırım Han, İstanbul'un fethine geldiğinde bu kasabada büyük bir kilisede savaşılırken "Biz bunu isterüz" demiş ve bu söz bozularak İstavroz olarak kalmıştır (Dağlı & Karaman, 2003, s.428).

İstavroz bahçesi olarak anılan bugünkü Beylerbeyi Sarayının olduğu bölgeden Atasoy'un aktarımıyla (2015, s.534) Evliya Çelebi "İstavroz Bahçesi Sultan I. Ahmed tarafından pek sevilen bir yerdi. 1613 yılında etrafındaki arazilerle birlikte çevirttirip bahçe hâline getirtmiş ve içine kırk gün gibi çok kısa bir sürede bir kasır, mescit ve muhafızlar için odalar yaptırmıştı." şeklinde bahsetmiştir.

17.yy gezginlerinden Eremya Çelebi (1988, s.47) de Beyberbeyi ile ilgili kısımdan Sultan Murad'ın pek sevdiği İstavroz olarak bahseder ve İstavroz köşkü, konağı, bahçesi ve mescidi ile bir Türk köyü olarak geçmektedir. Mukaddes hac anlamındaki İstavroz semtindeki Rum kilisesinin harap olup yalnızca kubbesi kaldığı ve köyün yukarısında bahçeler, bostanlar ve bağların içinde suyu tatlı bir Rum ayazması bulunduğu söylenmektedir. Kuzguncuk'a doğru ilerlerde de sultanlara ait köşk ve konaklar olduğu görülmüştür.

Boğaziçi tarihi ile ilgili en eski yazılı kaynaklardan biri olarak kabul edilen ve Boğaziçi'nin 1794 tarihine kadar olan gelişim sürecini kapsayan Boğaziçi Sayfiyeleri kitabında İnciciyan (2018, s.170), Beylerbeyi semti için de bir manzume yazmıştır. Bu manzumeye göre bugünkü Beylerbeyi semti Türk ahali ile dolu bir köydür. O dönemki mezarlık alanında bir manastır vardır. Hamamın olduğu yerde ise eski bir kilise, daha yukarıda bağ bahçe olan geniş bir vadide yıkık bir saray olduğu belirtilmiştir. Bu sarayı ise Sultan II. Selim'in (1566-1574), kızı Güherhan (Gevherhan Sultan) için yaptırmış olduğu söylenmektedir. Manzumede, padişahların yazlığı için Beylerbeyi'nde bir saray olduğu da söylenmektedir. III. Mustafa'nın da bu sarayı yıktırıp toprakları yabancılara değil burada yaşayan halka sattığı söylenmiştir. Istavroz'un Çengelköy tarafında bir Sultan Hamid camisinin ve girişi kolay olan deniz ulaşımının sağlandığı Havuz denilen Çayır iskelesinin de varlığından söz edilmektedir. Aynı zamanda semtte servilerle dolu geniş bir çayırın olduğu ve eski sarayın sularının aslanağızlarından aktığı da söylenmektedir. Bu metin şiirsel bir dil ile yazıldığı için semtin gün batımı, gün doğumu gibi manzaraları, renk ve ses gibi doğal hayata dair niteliklerine de güzellemeler yapılmıştır.

İnciciyan kendi zamanında hacın bulunduğu bölgenin mezarlığa, eski kilisenin ise hamama çevrildiği söylemektedir. Ancak Eremya Çelebinin söylediği kilise kubbesinin bulunmadığını söyler. Aynı zamanda İnciciyan Eremya Çelebi'nin Göher (Gevher) Han Sultan'a ait olduğunu söylediği ve kendisinin de harabelerini gördüğü sarayın II. Selim'in kızı ve Piyale Paşa'nın karısı olan Güher Sultan'a ait olduğuna dair bir yanılgısı olduğu söylenmektedir (Pamukciyan, 1988, s.276).

İstanbul'da Roma ve Bizans bağ, bahçe, bostan alanlarının çok olduğu ve bahçe yapma kültürün diğer medeniyetlere kıyasla daha ileride olduğu bilinmektedir. İstanbul'da Osmanlı hakimiyeti ile de bu bahçe kültürü devam ettirilmiştir. Bizans döneminde de Osmanlı döneminde de semt isimlerinin bahçe isimlerine göre anılması da bu kültürün etkilerindendir (Atasoy, 2015, s.535). Beylerbeyi semtinde de padişahların dinlendiği, yazlarını geçirdiği bir İstavroz Bahçesi adında hasbahçe vardı. Hasbahçenin içinde de Sultan I. Ahmed (1603-1617) döneminde inşa edilmiş bir kasır olduğu söylenmektedir.

Önceleri İstanbul kültürünün bir parçası olan bahçeler, padişaha ait hasbahçeler ve küçük yerleşimler bulunan Beylerbeyi semtinde kasırlarını yaptırılması ve padişahların yaz aylarını aileleri ile bu bölgede geçirmeye başlaması bölgenin ihtişamlı görünüm kazanmasının başlangıcı olmuştur. Konyalı'ya göre (2021, s. 167) İstavroz Bahçeleri'nin en ihtişamlı zamanını İstavroz'da doğan Sultan 1. Ahmed'in oğlu IV. Murad (M 1612) dönemdir. Sultan IV. Murad'ın kiraz mevsiminde çevredeki bahçeleri de kiralayarak bu bölgeye harem halkı ile göç ettiği söylenmektedir.

1581 yılında bostancıbaşı Abdullah Ağa'nıın yaptırdığı cami ile buradaki yapılaşma süreci başlamıştır. Buradaki esas İstavroz Sahilsarayı'nın yaptırılması ise II.Mahmud döneminde olmuştur. Bu Sahilsarayı'nın III.Mehmed (1451-1482) dönemi Rumeli Beylerbeyilerinden Mehmed Paşa'nın yalısının yerine kurulmasından dolayı Beylerbeyi Sarayı olarak anılarak tüm semtin gelişimde öncü olmuştur. Saray, Sultan Abdülmecid döneminde yanmış, 1865 yılında Sultan Abdülaziz tarafından beyaz mermer ile yeniden inşa edilmiştir (Gökbilgin, 1992, s.251).

18.yy sonra bölünerek padişahlar tarafından kullanılmaya başlayan Beylerbeyi semtine padişahın kullanacağı yapılar inşa edilmeye başlanmıştır. III.Ahmed (1703-1730) döneminde Sultan I. Ahmed'in yaptırdığı kasrın yerine Ferâhâbâd olarak anılan bahçede bir yalı yaptırılmıştır. I.Mahmud (1730-1754) döneminde de Şevkâbâd ismiyle Beyleybeyi'nin üst kısımlarına inşa edilen ve kıyıdan tahtırevanla çıkılan kasır, bu bölgede saltanat tarafında ilk yapılan kasırlarından biri olmuştur (Konyalı, 2021, s.131).

18.yy'ın sonunda ise Beylerbeyi hasbahçelerinin bir kısmı bölünerek parsellenmiş ve halka uygun fiyata satılmıştır. Bunun sonucunda da semtte imar faaliyetleri başlamıştır (Elçi, 2016, s.212).

18.yy'da İstanbul için hazırlanmış tarihi haritalarda Boğaziçi'nin bir kısmının yerleşim düzenini görebilmek mümkündür. Bu haritalarda Beylerbeyi semti İstavroz olarak geçmektedir.

1786 yılında hazırlanmış Kauffer haritasına göre Beylerbeyi'ndeki yerleşim düzeninin kıyı bölgesinde yoğunlaştığı görülmektedir (Şekil 3.4). Bu dönemde iç kesimlerde bir yapılaşmanın olmadığı söylenebilir.

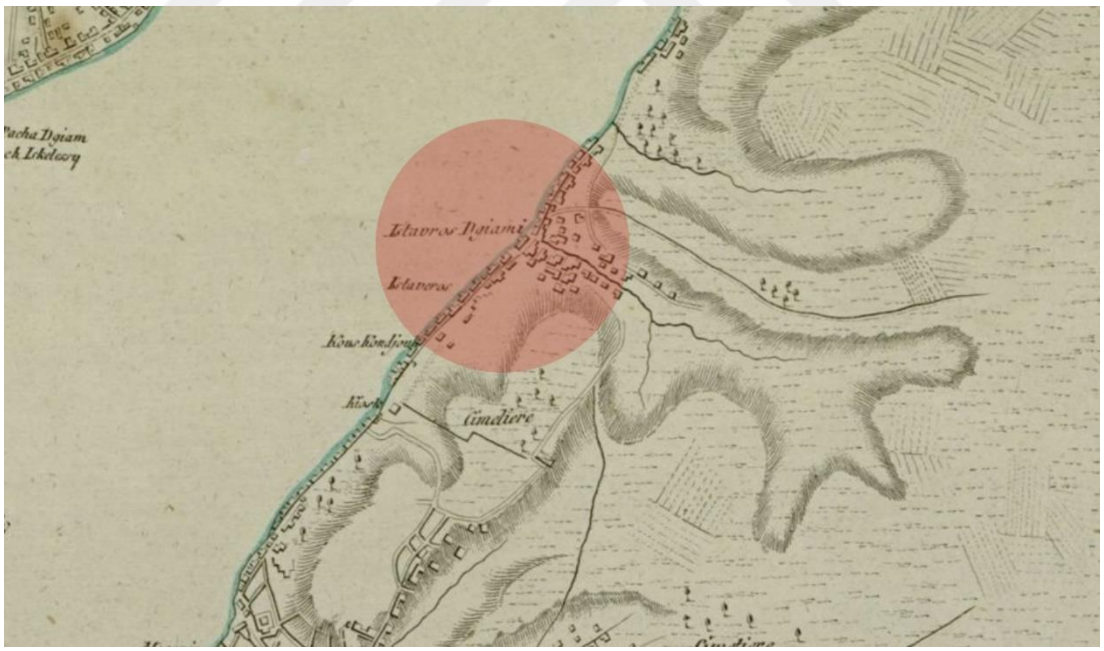
Şekil 3. 4: François Kauffer Haritasında Beylerbeyi, 1786 (URL-1)

1793-1802 tarihli İstanbul haritasına göre Beylerbeyi bölgesindeki yerleşim düzeni net bir şekilde anlaşılmasa da dere, tepelik ve ağaçlık alanlara ait doğal veriler gösterilmektedir (Şekil 3.5).

Şekil 3. 5: Boğaziçi'nden Konstantinopolis Haritası, 1793-1802 (URL-2)

1807 tarihli İstanbul haritasında ise yapılaşmanın kıyı kesimden vadinin olduğu iç kesimlere doğru gelişmeye başladığı görülmektedir (Şekil 3.6).

Şekil 3. 6: F. Kauffer and I.B. Lechevalier, Constantinople Haritası, 1807 (URL-3)

Kuban'a göre (1973, s.132) Beylerbeyi'ndeki IV.Murad Sarayı'nın 17.yy'da yıktırılıp arsasının halka satılması ve I. Abdülhamid tarafından sahilde bulunan caminin yaptırılması, Kuzguncuk ve Çengelköy arasında bir Türk mahallesi olarak Beylerbeyi'nin önem kazanmasını sağlamıştır.

Semtin Türk mahallesi olarak anılmasında büyük bir etkisi olan I. Abdülhamid'in 1778 yılında mimar Mehmet Tahir Ağa'ya yaptırdığı Beylerbeyi külliyesi; cami, hamam, sıbyan mektebi, çeşme, muvakkithane ve binek taşından oluşmaktadır.

Günümüzde sarayı, camisi, hamamı, geleneksel konut dokusuyla ön plana çıkan Beylerbeyi semtinin korunması gerekli birçok ögesi hala mevcuttur. Semtin birçok caddesi; konutları, çeşmeleri, asırlık çınarları ile korunmuş geleneksel Osmanlı mahallesi görünüşündedir. Eski Çınar Sokak, Arabacılar Sokak, Beylerbeyi Küplüce Yolu, Beylerbeyi Bayırı Sokak, Beylerbeyi Çamlıca Yolu gibi önemli yollar bu fiziki özellikleri korunmuş mahallenin en önemli parçalarındandır.

3.5 Beylerbeyi Semti Sosyo-kültürel ve Ekonomik Yapısı

Beylerbeyi semti, geçmiş tarihlerde kendine has bir cemiyet atmosferi olan bir boğaz köyüdür (Germiyanoğlu, 1961, s.2671). Semt sakinlerinin oldukça kibar ve nezaketli olarak anıldığı bilinmektedir. Semtin oluşum sürecinden başlayarak 20.yüzyılın ikinci çeyreğine gelinceye kadar olan süreç içinde ekonomik olarak kalkınabilen ve sosyal olarak kendini yetiştirmiş kimselerin yaşadığı bir profile sahip olan semt, sonraları yaşanan değişim sürecinden etkilenerek karma bir sosyal profile dönüşmüştür.

Derviş (1936, s.6) Boğaziçi köylerini gezerek burada yaşayan semt sakinleri ile yaptığı görüşmelerden "Çöken Boğaziçi" başlıklı bir yazı dizisi oluşturmuştur. Bu yazı dizisinin Beylerbeyi yayınında o dönemin sosyal değerlendirmesine ulaşabilmek mümkündür. Bu yazıya göre Beylerbeyi eskiden beri varlıklı kimselerin semti değildi ancak burada evvelden beri "efendiden adam" denen bir halk tipinin, yüksek memurların, çelebilerin yaşadığı söylenmektedir. Beylerbeyi'nde yaşanan hayat sakin ve bolluk içinde iyi bir yaşam olarak sürmekteydi. Semtte fakir bir insanın olmadığı, nerdeyse bütün evlerin hizmetçisi olduğu ve hatta çamaşırcı getirtmek için sıra beklendiği de söylenmiştir. Ancak Beylerbeyi'nin de içinde bulunduğu Boğaziçi sahillerinin rağbet görmemeye ve değişmeye başlaması Birinci Dünya Savaşı sonrasına denk gelmektedir. Önceleri odun iskelelerinden gelip hamallık yapan köylüler buradaki evlerin selamlıklarında misafir edilirdi. Ancak Birinci Dünya Savaşı sonrası küçülen ve fakirleşmeye başlayan semt halkı evlerinde fazladan bir hayat barındıramaz hale gelmiştir. Buraya hamallık yapmak için gelen köylüler bu vesile ile kendilerinde yeni konutlar yaptırmış ve ailelerini getirmiştir, büyük yalıların yüksek giderlerini karşılayamayan ev sahipleri konutların odalarını kiralamaya başlamıştır. Bu da mevcut olan sosyal düzeyin değişmesine semtin fakirleşmeye başlamasına neden olmuştur.

O dönemde de sosyal düzende değişim dönüşümün hâkim olduğu Beylerbeyi'nin eski haline özlem duyan semt sakinleri, semtin tekrardan eski canlılığına kavuşması için tramvay, otobüs gibi ulaşım seçenekleri eklenmesi, semtin turistler için çekim noktası haline getirilmesi gibi isteklerini belirterek semtlerini korumaya çalışmışlardır.

Derviş'in yazısındaki aktarımıyla (1936, s.6) Boğaziçi'nde sefer yapan vapurun kaptanı "Bütün boğaz iskeleleri iyi, iyi amma şu Kuzguncuğun haşaratı, Beylerbeyin teşrifatı ve Çengelköy'ün sebzevatı olmasa seferleri çok çabuk yapacağız." sözlerini söylemiştir. Bunun sebebi ise vapur Kuzguncuk'a gelince çocuklar gürültü yaparak inecek yolcuların önüne geçip vapuru bekletir, vapur Beylerbeyi'ne gelince semt halkının "Siz önden buyurunuz." gibi birbirlerine karşı yaptıkları nezaket gösterilerinden gecikir, Çengelköy'de ise sebzevat küfelerinin yüklenmesi beklenirken vapurun geç kaldığı söylenmektedir.

Doktorluk, askerlik, sanat, siyaset gibi meslek dallarından, geçim sıkıntısı olmayan bir zümreden olan halkın semtte oluşturduğu sosyal ortamın ülkede yaşanan değişim dönüşüm sürecinden etkilenmesi kaçınılmaz olmuştur. Zamanında bu bölgeye yerleşip kök salmış ailelerin semtlerini terk etmek zorunda kalmaları, semtle ilgili herhangi bir aidiyete sahip olmayan yabancıların gelip semte yerleşmeleri günümüzdeki kozmopolit sosyal düzenin başlangıcı olmuştur.

1950'li yıllardan sonra semtte balıkçılık yaygın bir geçim kaynağı haline gelmiştir. Vapurdan inip iskeledeki sandallar ile yalılarına giden Beylerbeyi efendileri zamanla kalmadığı için sandalların balıkçılıkta kullanımı sıklaşmıştır. Sandal balıkçılığının yanında olta balıkçılığı da o dönemde yaygın bir meslek olarak görülmektedir. Nitekim Beylerbeyi'nde neredeyse her gün mevsim balığı bulmanın mümkün olduğu söylenmektedir (Germiyanoğlu, 1961, s.2671).

Aynı zamanda Beylerbeyi'nde asırlardan beri geniş bostanlar olduğu için sebze ve meyve başlıca geçim kaynaklarından biri olarak sayılabilir (Baraz, 1994, s.14).

Çalışma alanının bulunduğu Nefsi Beylerbeyi Mahallesi olarak geçen bölgenin nüfusu 1960 sayımın 2901 kişi olarak tespit edilmiştir (Germiyanoğlu, 1961). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi'nde (1994, s.200) geçen bilgiye göre nüfus o sene Beylerbeyi semtinde Abdullahağa Mahallesi ile 5 bin civarında iken, 1993 yılında tüm mahallenin nüfusu 9 bine ulaşmıştır. Beylerbeyi'nin nüfusu yerleşmenin topografik ve toplumsal özelliklerinden dolayı o dönem fazla bir artış göstermemiş. Ancak Beylerbeyi semtine bağlı olarak gelişen ve bu süreçte Beylerbeyi'ni oldukça etkileyen Küplüce Mahallesi'nde 1960 sonrası önemli nüfus artışları yaşanmıştır. Yoğunlukla Beylerbeyi Çamlıca Caddesi üzerinden erişim sağlanan Küplüce, Kirazlıtepe,

Çamlıca, Ferah Mahallelerin o dönemki yüksek hızlı ve kontrolsüz nüfus artışı bugüne kadar gelen hala bir çözüme kavuşamayan toplumsal ve çevresel sorunların başlangıcı olarak gösterilebilir.

3.6 Beylerbeyi-Çamlıca Caddesi

3.6.1 Beylerbeyi-Çamlıca Caddesi Konumu

Çalışma alanı, İstanbul ilinin Üsküdar ilçesine bağlı olan Beylerbeyi Mahallesi'nde yer alan Beylerbeyi- Çamlıca Caddesi'dir. Beylerbeyi Çamlıca Caddesi, güneydoğu-kuzeybatı doğrultusunda İstanbul Boğazı'na dik bir şekilde uzanmaktadır. Cadde, güneydoğuda Küplüce Mahallesinden başlayarak kuzeybatıda Boğaziçi'ne kadar uzanan bir yol izler. Beylerbeyi Camii ve geçmişte İskele Kahvehane'si olan yapıların arasında denize kıyısı olan Cadde, bir vadi üzerinden denize dik bir şekilde arkasında yer alan tepeye ulaşır. Karşılıklı iki tarafında da geleneksel sivil mimarlık mirası yapıları yer aldığı caddenin bir kısmından sonra yol dikleşip kıvrımlı bir biçim alır ve bu kısımdan sonra geleneksel konuta rastlanmaz. Caddenin devamında Boğaziçi geri görünüm ve etkilenme bölgelerine dahil olan mahallelere, sonrasında ise Çamlıca semtine erişim sağlanır.

Cadde, deniz kıyısı tarafında denize paralel olan İskele Caddesi ile kesişir. Beylerbeyi Çamlıca Caddesi, İskele Caddesi'ne paralel olan ve Boğaz Köyleri arasında anayol olarak kullanılan Yalıboyu Caddesi ile de dört yol ağzı oluşturarak bir kesişim noktası oluşturmaktadır. Beylerbeyi sahilinden Küplüce Mahallesi'ne doğru çıkarken yer yer, paralel caddelere geçişi sağlayan kısa uzunluklu ara sokaklar da bu Cadde'ye erişmektedir.

Caddenin bir yakasında yamaca dik bir şekilde uzanan ve üzerinde geleneksel sivil mimarlık mirası örneklerini barındıran Arabacılar Sokağı ve Beylerbeyi Küplüce Yolu, Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'ne paralel uzanmaktadır (Şekil 3.7). Caddenin diğer yakasında ise içinde koruluk alanın ve dik yamaçlarında büyük köşklerin yer aldığı bir tepe bulunmaktadır.

Şekil 3. 7: Beylerbeyi Semti içinde Beylerbeyi Çamlıca Caddesi konumu (URL-4)

3.6.2 Beylerbeyi-Çamlıca Caddesi Coğrafi ve İklimsel Özellikleri

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi, bulunduğu bölgenin iklim koşullarındadır. Çalışma alanın bulunduğu bölge olan Beylerbeyi, Boğazdaki yüksek hızlı kuzeydoğu-güneybatı hava hareketinin eksenine paralel konumdadır. Bu nedenle bölge, İstanbul geneline göre daha yumuşak bir iklim özelliğine sahiptir. Bu iklim özelliği yağış miktarını arttırıp yazın oluşabilecek kuraklık olasılığını düşürmektedir (Buz, 2010, s.12).

Çalışma alanı ve çevresinde, iklim koşulları elverişli olduğu için bitki örtüsünde çeşitlilik vardır. Nemli hava şartlarına uygun bitkilerin, ağaçların yetiştirildiği bölgede, bahçecilik faaliyetleri de yapılabilmektedir. Beylerbeyi koruluk alanı da ekolojik çeşitliği ile diğer Boğaziçi koruları gibi Boğaz'ın simgesel niteliklerinden biridir. Günümüzde bahçecilik faaliyetleri sürdürülemese de bölgede yer alan koru, parklar, konutların aralarında kalan kentsel boşluklar metropol şehirdeki yeşil sistemin devam ettirilmesi için korunması gerekli tabiat varlıklarıdır. Geçmişte verimli topraklarında bahçecilik faaliyetleri yürütülmüş semtin ünlü meyvelerinin dut, kiraz ve şeftali olduğu söylenmektedir (Deleon, 2003, s.160).

Beylerbeyi- Çamlıca Caddesi, düz ve dar bir kıyı şeridine sahip Beylerbeyi'nde deniz seviyesinden az eğimli bir şekilde başlayarak yamaçlara doğru dikleşen bir topografya üzerindedir.

3.6.3 Beylerbeyi-Çamlıca Caddesi Sosyal Yapısı

Baraz'ın araştırma yazısı ile Beylerbeyi Çamlıca Yolu'nun 1948 yılında henüz canlılığını yitirmemişken nasıl bir sosyal ve fiziksel profile sahip olduğu anlaşılabilmektedir. Bu yazıya göre; yol, deniz seviyesinde sol taraftan Beylerbeyi Camii ile başlar. Camii'nin yanında bir zamanlar Beylerbeyi Spor Kulübü, Kızılay

Ocağı olarak kullanılan Muvakkithane binası, arkasında Beylerbeyi Hamamı yanında İkinci Sultan Mahmud'un 1821 yılında yaptırdığı Sıbyan Mektebi ve ve köşede salkım ağacının sardığı iki katlı, kagir Hacı Rıza Bey'in bakkal dükkânı ve binası gelir.

Yolun Yalıboyu Caddesinden sonraki ikinci kısmında ise sol başta iki katlı yarı kagir Vartan Efendi'ye ait Beylerbeyi'nin 150 yıllık ekmek fırını vardır. Bu binanın biraz ilerisinde meydan niteliğinde bir arsa ve arsa üzerinde dört gözlü yaklaşık 7 metre yükseklik ve 12 metre genişlikteki bir Bizans Sarnıcı ve önünde 2 adet asırlık çınar ağacı vardır. Yine bu meydanda sarnıcın önünde kitabesiz, Sultan I. Abdülhamid'e izafe edilen üç yüzlü bir çeşme mevcuttur.

Meydanın biraz ilerisinde Mühürdar Çıkmazı Yolu ile Sarnıcın oluşturduğu setin üstüne erişim sağlanmaktadır. Bu çıkmazda eskiden Mühürdar Köşkü olarak anılan bir köşk ve bahçesinde Tuz tüccarlarından Bekir ve Cemal Efendilerin yeni yapılmış iki katlı kagir evleri ve Mühürdarzade'nin torunlarının oturduğu evler vardır.

Caddeden yukarı doğru gidildiğinden Kırk Merdivenler olarak adlandırılan Adliye Nazırı Sait Mollanın kayınpederi Hafız Yusuf Efendi'nin köşkü vardır. Yine aynı hiza üzerinde ikişer üçer katlı bitişik nizam içinde cumbalı ve pencereleri kafesli ahşap evler sıralanmaktadır. Bu yapıların ardında, set üzerinde Bestekar Rauf Yekta Bey'in ve yanında İstanbul Defterdarı Maraşlı Kısakürekzade Mahzar Bey'in köşkleri vardır. Bu yapıların da ilerisinde Muhiddin Efendi'nin harabe halindeki konağı ve son olarak Hatemi Efendi köşkü yer almaktadır.

Cadde sağ tarafta, deniz seviyesinden itibaren Ramazan aylarında karagöz ve kuklanın oynatıldığı tek katlı bir kahvehane ile başlar. Bunun ilerisinde giyotin pencereleri ile dikkat çeken bir kahvehane daha vardır. Kahvehanenin yanında Beylerbeyi semtinin bozacısı Kerim Efendi'nin dükkânı ve peş peşe bitişik nizamda devam eden iki katlı alt katları dükkân olan binalar vardı. Bunların arasında meşhur Muhallebici Arnavut Nazif Ağa'nın çepeçevre ayna ile döşenmiş tatlıcı dükkânı da vardır. Bu dükkânda üretilen ve İstanbul ansiklopedisinde (1961, s.2690) de bahsi geçen Beylerbeyi Kazandibisi, geçtiğimiz yüzyılın önemli bir şöhreti olmuştur. 1935-1940 yılları arasında Nazif Ağa'nın ölümü ile bu dükkân da şöhreti semt sınırlarını aşmış kazandibi tatlısı da kaybolmuştur. Ancak semtlinin anılarında bu kültürel değerin önemli bir yer tuttuğu bilinmektedir.

Cadde'nin Yalıboyu ile kesiştiği köşede iki katlı ahşap bir ev ve altında kahvehane vardır. Yalıboyu Caddesi ile kesişen diğer köşede ise 19.yy'da Sultan Abdülaziz'in yaptırdığı meşhur Beylerbeyi Zabtiye Binası'nın harabesi vardır.

Cadde üzerinden yukarıya doğru yürüdükçe iki ve üç katlı bitişik nizamda oynamalı, cumbalı, arkalarında bahçesi olan geleneksel konutlar uzanır. Bu konutların sonunda çayırlık bir meydanda Beylerbeyi Çamlıca Sokağı ile Beylerbeyi Küplüce Yolu Sokağı birleşir. Bu yoldan devam edilirse Çamlıca Tepesi eteğindeki meşhur "Tomruk" suyuna varılır.

Günümüzde bahsi geçen çoğu bina geleneksel hali ile korunmuş olmakla birlikte burada yaşayan ailelerin değiştiği dükkanların kapandığı veya dönüştürüldüğü söylenebilir. Toplumsal yaşam biçiminin yeni yüzyıl ile değişmesine bağlı olarak geçmişte nitelikli canlılığı olan bir mekân olan Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nin de bazı niteliklerini yitirmesi söz konusu olmuştur.

İstanbul Ansiklopedisi'nin Beylerbeyi Çamlıca Yolu başlığı altında geçen metne göre (Göktürk, 1960, s.2683) yolun Yalıboyu Caddesi'nden sonraki ikinci kısmı üzerinde ikişer üçer katlı ahşap, kagir ve beton evler ile bunların aralarında birer manav, bakkal dükkânı, bir kahvehane ve marangoz atölyesinin bulunduğu söylenmektedir. Aynı zamanda evvelce Beylerbeyi- Çamlıca caddesi üzerinde Beylerbeyi Pazarı kurulduğu da bilinmektedir. Tüm bu olanaklar geçmişte yöre halkının kendi içinde türlü ihtiyaçlarını karşılayabilen bir sosyal düzene sahip olduklarını göstermektedir. Halkın sosyal ihtiyaçlarını karşılamada imkânlar sağlayan Beylerbeyi Çamlıca Yolu, geçmişte bu bölgede yaşayan halkın odak noktalarından biri olarak ön plana çıkmaktadır.

20.yy'ın ikinci yarısında ülkede yaşanan gelişmelere bağlı olarak Cadde üzerindeki tarihi yapıların kullanıcı profilinde değişimler yaşanmıştır. Ekonomik veya sosyal sebeplerle el değiştiren tarihi yapıların yıpranma süreçleri de bu dönemden sonra hızlanmaya başlamıştır.

Delimollaoğlu'na göre (1989, s.29) yalıların arkasında kalan köy yerleşmelerinde o dönem bölgenin gerçek sahibi olan yerel halk bulunmamaktadır. Güçlükle ayakta kalabilen yapılarda büyük çoğunlukta dar gelirli kiracılar bulunmaktadır. Belirtilene göre o dönemde miras yolu ile el değiştiren yapılar, uygulamadaki güçlükler nedeniyle ya terk edilmiş ya da düşük ücretler karşılığında bir konutta birkaç aile oturacak şekilde kiralanmıştır. Bir ailenin oturabileceği küçük konutlara kapasitesinden fazla yük gelince tarihi eserlerin yıpranması da hızlanmıştır. Değişen sosya-ekonomik yapının sonucu olarak mal sahibi yerel halkın konfor şartları daha iyi evlere taşınması, bu bölgedeki evleri kiralayan dar gelirli kesimin hem koruma bilincine sahip olmaması hem de kültür mirası ile arasında herhangi bir duygusal bağ olmaması tahribatın yollarını açmıştır.

Günümüzde Beylerbeyi'nde yaşayan nüfusun toplumsal ve ekonomik olarak birbirinden farklı gruplarda olduğu söylenebilir. Yalılarda yaşayan kesim üst gelir grubunda varlıklı kimselerdir. Deniz gören tepelerdeki köşklerde orta-üst gelir grubundaki sanatçı, yönetici gibi meslek gruplarından kişiler yaşamaktadır. Beylerbeyi Çamlıca Caddesinin büyük bir kısmının da dahil olduğu, Beylerbeyi'nin çarşı ve iç kısımlarındaki orta gelir sınıfındaki vatandaşlar da daha küçük esnaf, sanatkâr veya emeklidir. Beylerbeyi'nin daha arka kısımlarında ve bu semte bağlı olarak gelişmiş diğer mahallelerde ise orta-alt gelir grubundan insanlar ikamet etmektedir.

Beylerbeyi'nde senelerce ikamet etmiş ve artık yerli halk olarak tanımlanabilecek kullanıcılar günümüzde daha çok apartmanlarda ikamet etmektedir. Geleneksel konutlarda, miras yoluyla elde edilmiş ve senelerdir aynı binada yaşayan insanların yerine sonradan bu bölgeye gelip yerleşmiş kullanıcıların çoğunlukta olduğu gözlenmektedir. Cadde üzerindeki kimi yapıların restore edilip satılığa çıkarılması da mal sahiplerinde kültürel mirasa aidiyet duygusunun yerleşmemiş olduğunun göstergesidir.

Geçmişte var olan sosyal dokunun korunamamış olduğu görülmektedir. Beylerbeyi Çamlıca Caddesi konut dokusu yoğunluklu bir bölge olsa da birçok yapının metruk olmasından dolayı Cadde'nin nüfus yoğunluğu azdır. Cadde'nin ana arter olmasından kaynaklı, trafik yoğunluğu yüksektir. Ancak geçmişte var olan yaya canlılığı, toplumsal etkileşim, komşuluk ilişkisi gibi sosyal bağlar günümüzde çok azdır.

Yalıların ve turist yoğunluğunun olduğu kıyı kesim ile iç kesimler arasındaki kopukluk hala devam etmektedir. Ancak o dönemde başlayan şehirleşmenin ve nüfus artışının etkileri katlanarak artmış ve bugüne kadar gelmiştir. Bu etki, geleneksel konut dokusu üzerindeki baskısını hala sürdürmektedir.

3.6.4 Beylerbeyi-Çamlıca Caddesi Tarihi ve Kentsel Gelişim Süreci

Beylerbeyi semtinin en uzun yollarından biri olan Beylerbeyi Çamlıca Caddesi aynı zamanda Beylerbeyi'nin kuruluş tarihi en eski sokaklarından biri olarak nitelendirilebilir. Sokağın mevcut halindeki geleneksel konut yapılaşmasının 19.yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı'da yaygın olan mimari üslubu yansıttığı görülmektedir. Özellikle Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nden merdivenle erişim sağlanabilen sırtlardaki köşklerin batılılaşma etkisindeki eklektik ögeler içeren üslupları, yapıların Tanzimat Dönemi'nde inşa edildiğini göstermektedir.

Delimollaoğlu'na göre (1989, s.50) Beylerbeyi Çamlıca yolu, eski dokunun kısmen varlığını sürdürdüğü, özgünlüğünü henüz tamamen yitirmemiş ancak yer yer

betonlaşmanın yoğunlaştığı bir sokaktır. Korumaya değer nitelikteki 19.yy sonu 20.yy başı Türk yerleşmelerinde görüldüğü gibi bu dokuda da İstanbul Art-Neuveau'sının Ampir üslubun ahşap sivil mimari örneklerini görmek mümkündür.

Yerleşim düzeni olarak denize dik olan eğimli araziye uyum sağlayacak şekilde kademeli bir silüette biçimlenme görülmektedir. Bitişik nizamdaki geleneksel yapılar çoğunlukla zemin üzeri bir kattan oluşmaktadır. Bu yapıların konut ve ticaret işlevleri ile kullandığı görülmektedir.

Cadde'deki yapılaşmanın büyük bir kısmı Osmanlı Döneminden kalmış olsa da Cadde üzerinde Cumhuriyet dönemde inşa edilmiş binaların da varlığı söz konusudur. Çalışma alanı, Boğaziçi sit alanı olarak koruma altına alınmış ve yapılaşma yasağı olan bir bölge olduğu için günümüzde bu alana yeni yapı yasal olarak mümkün değildir. Bu nedenle sokağın görünüşünün son yıllarda büyük oranda aynı kaldığı söylenebilir.

Beylerbeyi Çamlıca Yolu üzerinde mimari niteliği ve kentte imgesel değerleri olan birçok yapı ve yapı grubunun bulunduğu söylenebilir. Baraz'ın 1948 yılına ait araştırma yazısına göre (1994, s.122) 1943 yılında Caddenin, İskele Caddesi'nin bulunduğu kavşaktaki Beylerbeyi Camii önüne paket taşı döşenmiştir. Yolun Yalıboyu Caddesi ile kesiştikten sonraki ikinci kısmı ise kaba taş döşeli olarak Beylerbeyi Küplüce Yolu Sokağı ile birleşip geniş bir çayırlık meydana ulaştığı söylenmektedir.

3.6.4.1 Osmanlı Öncesi

Cadde'nin görünüşünü Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde inşa edilmiş yapılar oluşturmaktadır. Cadde'ye tarihi çevre değeri kazandıran Osmanlı devrinden kalan somut ve günümüze ulaşmış yapılaşmanın yanı sıra bölgenin daha da geçmişte, Bizans devrine dayanan bir yerleşik düzene sahip olduğuna dair varsayımlar vardır. İşaret edilen döneme ait yeteri kadar kalıntı veya bilgi bulunmadığı için Bizans yerleşim dokusunun tarihi varsayımdan öteye gidememektedir.

Çeçener, (2008, s.13) Bizans İmparatoru II. Konstantin'in (MS 337-361) sonradan İstavroz Vadisi olarak adlandırılan yerde yaptırdığı ve üstünde süslü bir haç diktirdiği bir kilisenin varlığını göz önünde bulundurarak bölgede kilise cemaatinin de yaşadığını varsaymaktadır. Bu varsayıma dayanarak bölgede Osmanlı devri öncesi bir yerleşim dokusunun olduğunu söylemek mümkündür. Aynı zamanda bölgede var olan birçok Bizans kalıntısı gibi Beylerbeyi Çamlıca Caddesi üzerinde de bir Bizans sarnıcının varlığı, Bizans dönemi yerleşim dokusunun varlığına işaret etmektedir. Ancak bu kilisenin bir manastır kilisesi olma ihtimalini de varsayımlara eklemek

gerekir. Bu varsayım doğrultunda kilisenin cemaate dolayısıyla çevresinde var olması gerekli yerleşik düzene ihtiyaç olmayacaktır.

Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi'nde (1994, s.200) de Beylerbeyi'nde günümüze kadar gelmiş birçok Bizans sarnıcının varlığı o dönemde buranın önemli bir yerleşme olduğunun göstergesi denmektedir (Şekil 3.8). Osmanlı'nın Anadolu'ya gelmesi ve Bizans'ın tarihi yarımadada sur içine çekilmesi ile Boğaziçi'nin birçok yerleşmesi gibi İstavroz da terk edilip harap olduğu söylenmektedir.

Günümüzde yeryüzünde olmayan bir Bizans yapımı saray, dini yapı, konut gibi bir yapılaşmanın Beylerbeyi-Çamlıca Caddesi altında var olması kaynaklara göre olasıdır. Beylerbeyi'nin dolayısıyla çalışma alanın çok katmanlı bir yerleşim dokusu geçmişine sahip olduğu varsayımları, bölgenin tarihi değerini de arttırmaktadır.

Şekil 3. 8: Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nde yer alan Bizans Dönemi'nden kaldığı varsayılan dört gözlü yaklaşık 7 metre yükseklik ve 12 metre genişlikteki bir sarnıç (Kanberoğlu, 2022)

3.6.4.2 Osmanlı Dönemi

Beylerbeyi Sarayı'nın bugünkü hali ile yenilendiği 19.yy'ın ikinci yarısından sonra semtte yapılaşmanın arttığı görülmektedir. Sahilde, tepelerde ve semtin daha iç kesimlerinde 19.yy'ın da öncesinde inşa edilmiş yapıların yandığı, yıkıldığı veya harap halde olduğu da bilinmektedir.

Çeçener'e göre (2008, s.13) yalılarla kaplı sahil şeridinden iç kısımlara erişim dar rıhtımlardan ve patika yollardan güçlükle sağlandığı için Boğaz köylerinde oturan halk yalnızca toplumun alt sınıfından hizmet sektörü çalışanları ve kısmen balıkçılardır. 1860 yılında Şirket-i Hayriye'nin (Günümüzde Denizcilik İşletmesi) günde en çok üç sefer Boğaz köylerine sefer sağlaması ile ulaşım imkânı kısıtlı olan köy içlerine orta

sınıfın gelebilme imkânı doğmuştur. Bununla bağlantı olarak nüfus çoğaldıkça barınma ihtiyacını karşılayacak bir yapılaşma süreci de başlamış oldu. Vapur seferinin getirdiği imkân ile orta sınıf ailelerin kullanabileceği donanımda, yazın ve kışın oturulabilecek işlevsel öncelikli ve gösterişsiz konut örneklerine Beylerbeyi'nde de rastlamak mümkündür.

Cadde'nin yapılaşma sürecini, 19.yy ve sonrasında hazırlanmış bazı İstanbul haritalarından da gözlemlemek mümkündür. Önceleri bölgede kıyı yerleşimleri yoğunluktayken 19.yy başlarında bölgenin iç kesimlerine doğru yapılaşmanın ilerlediği görülmektedir.

Kauffer'in 1819 haritasına göre Beylerbeyi Çamlıca Cadde'nin, 1778 senesinde tamamlanan Beylerbeyi Camii'nden başlayarak tepeye doğru çıkan vadi üzerinde oluşmuş olduğu görülmektedir (Şekil 3.9).

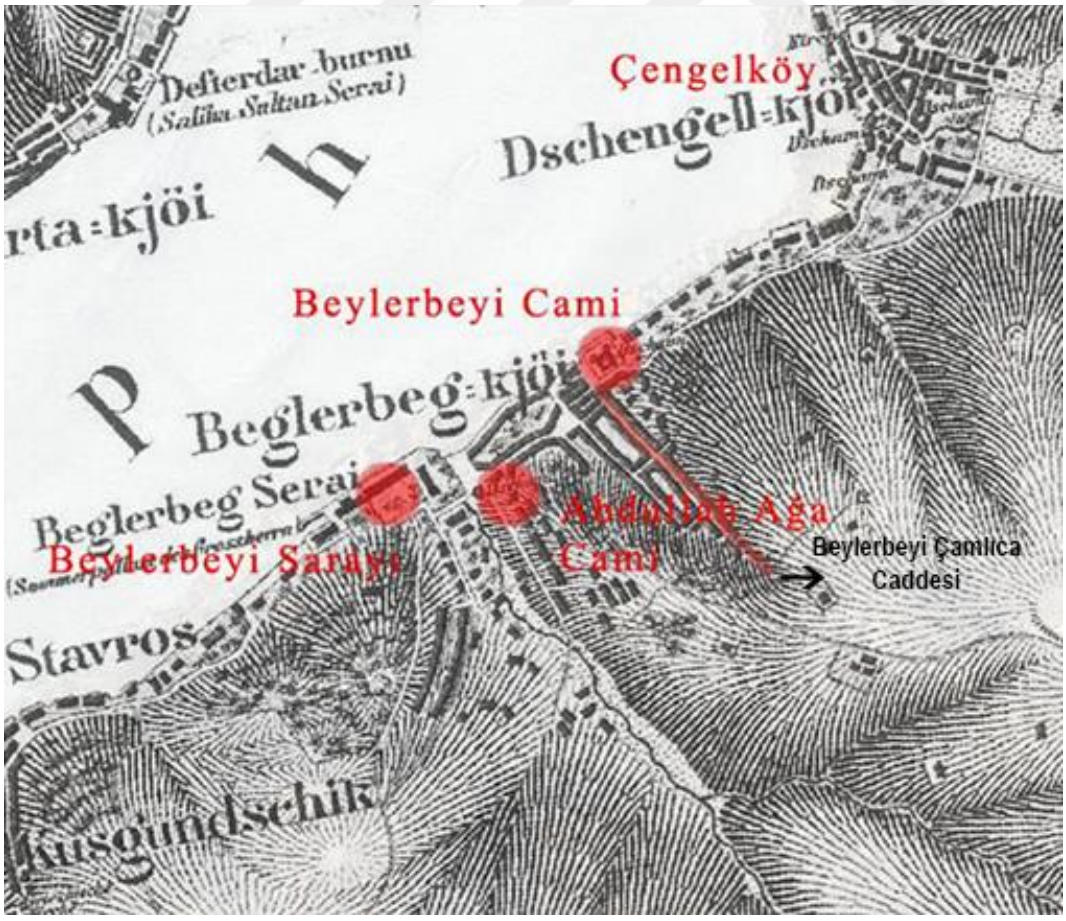
1836 tarihli Moltke'nin İstanbul haritasına göre de Beylerbeyi Cami'nden başlayan Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nin ile paralelindeki Arabacılar Yolu ve Küplüce Yolu'nun arasındaki yapı adasında bir yapılaşmanın varlığı görülmektedir (Şekil 3.10). Haritaya göre Cadde'nin koru tarafındaki silüetinde de bitişik nizamlı bir yerleşim düzeninin varlığı söz konusudur. Koruluk alanın içinde ise daha çok ayrık nizamda bir yapılaşma olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 3. 9: François Kauffer Haritasında Beylerbeyi, 1819 (Gören, 2014, s.10)

Şekil 3. 10: Joseph Freiherr von Hammer-Konstantinopolis Haritası, 1831 (URL-5)

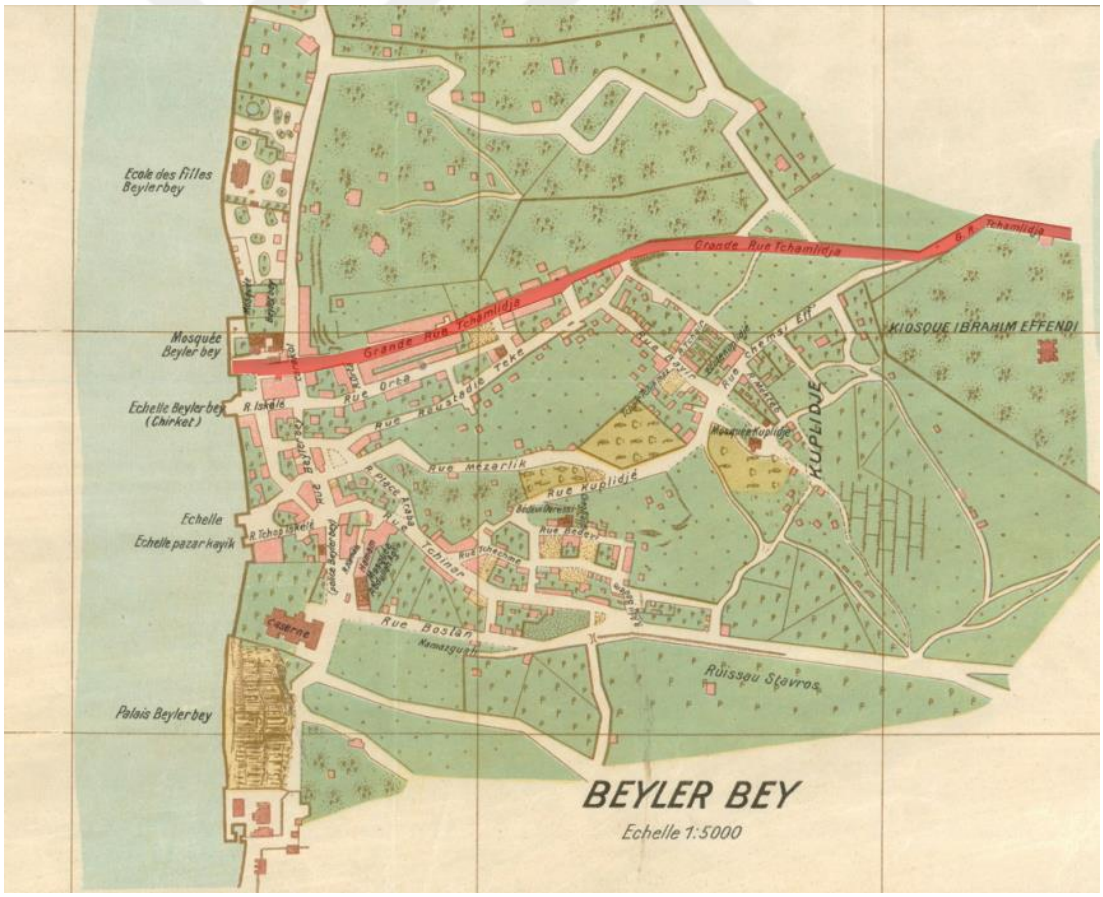

Şekil 3. 11: Moltke'ye ait İstanbul Haritası, 1836 (Gören, 2014, s.10)

3.6.4.3 Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nin yerleşim dokusunun büyük bir oranda oluştuğu görülmektedir.

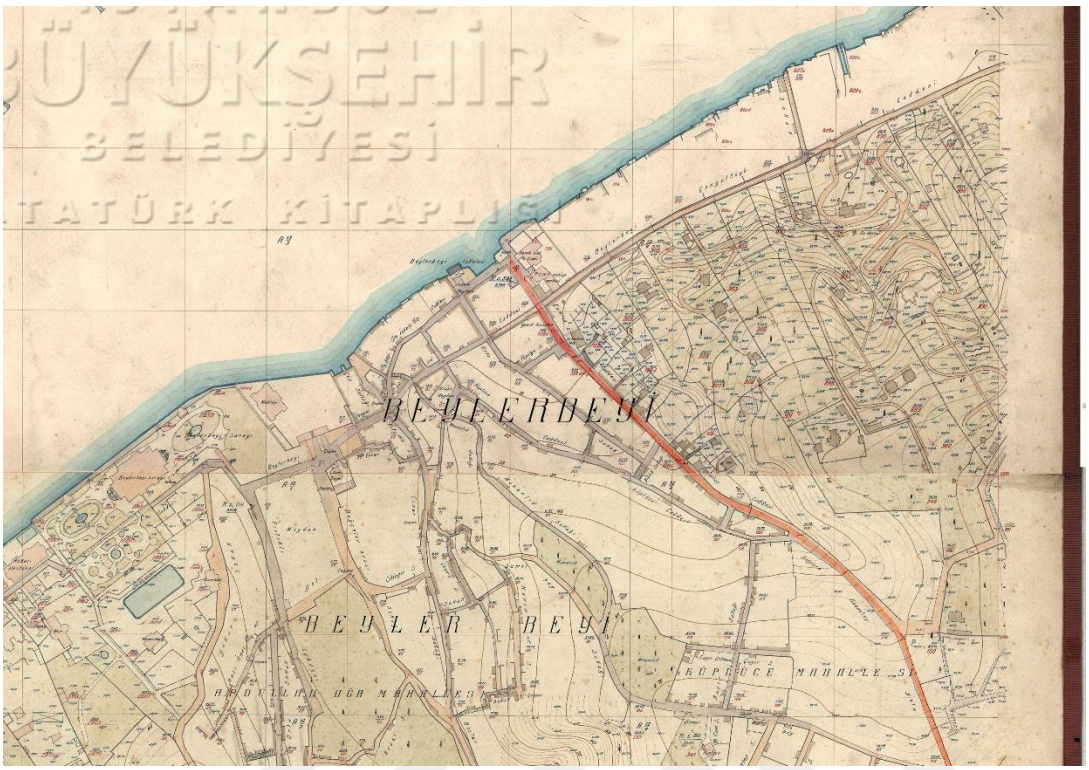
1924 tarihli Necib Bey haritasında "Grande Rue Tchamlidje" olarak geçen Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nin o dönemki yapılaşma düzeni görebilmektedir (Şekil 3.12). Necib Bey haritasında, önceki haritalarda olmayan Cadde'nin üst kısmının belirginleşip ana ulaşım arteri olarak diğer yollara bağladığı görülmektedir. Haritada yapı adaların günümüzdeki haline yakın olarak şekillenmiştir. Cadde üzerindeki bitişik ve ayrık nizamlı yerleşim dokusu da haritadan okunabilmektedir. Haritada aynı zamanda koruluk alanlar ve tarım alanları da gösterilmiştir. Çamlıca Caddesi'nde yerleşim dokusu yoğunlaşmaya başlamış olsa o dönem yeşil doku oranının yapı oranına göre çok daha fazla olduğu görülmektedir. Buna göre o dönemde Beylerbeyi'nin hala tarımsal faaliyetlerin devam ettirilen düşük nüfuslu bölge niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 3. 12: Necib Bey Haritaları, 1924 (İBB Atatürk Kütüphanesi)

Anadolu Ciheti haritasına göre de yapı adalarının sınırlarının belirginleştiği anlaşılmaktadır. Haritada anıtsal yapılar ve birkaç büyük ölçekli yapı haricindeki

binalar sınırları ile gösterilmiştir (Şekil 3.13). Diğer bitişik nizamlı yapıların ön caddeye bakan sınırları gösterilmiş, arka parseldeki hizaları belirtilmemiştir.

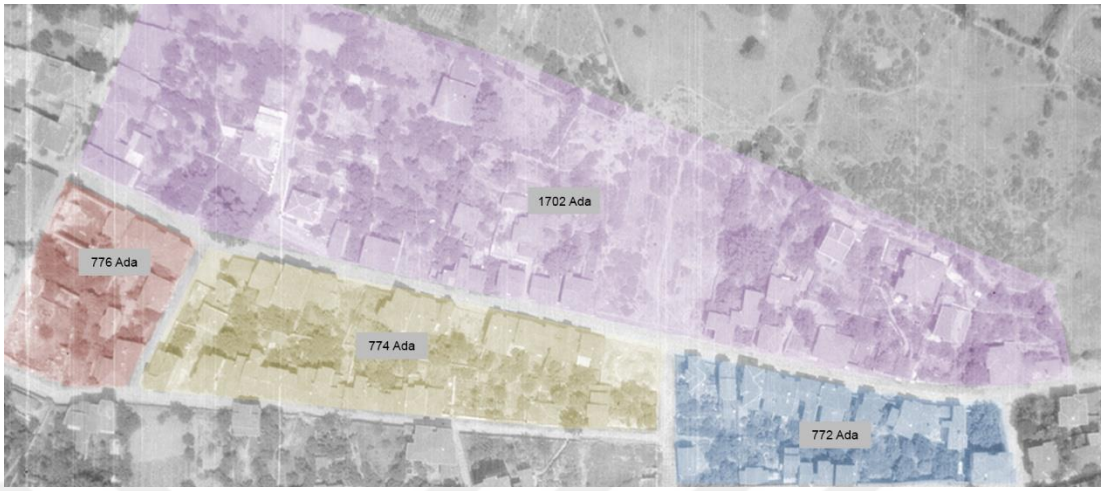

Şekil 3. 13: Anadolu Ciheti Haritaları, 1914 (Kaynak: İBB Atatürk Kütüphanesi)

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nde bulunan bitişik nizamdaki geleneksel konutların aralarında kalan boş parsellere, Cumhuriyet döneminde yeni yapıların inşa edildiği görülmektedir. Arazinin kıymetli olmasından dolayı her bir boşluğun yapılaştırılması geleneksel konut dokusu üzerinde de etki oluşturmuştur. Bu yapılaşmanın 1950 ve 1960 yıllarında yoğunlaştığı yapıların mimari üsluplarında anlaşılmaktadır. Bu dönemde inşa edilen az katlı müstakil konutların yapıldığı dönemi yansıtan nitelikli konutlar olduğu ve geleneksel doku ile uyumlu olduğu söylenebilir. Yine aynı dönemde Cadde üzerinde birçok apartman yapısının da inşa edildiği görülmektedir. Bu yapılar kütlesel olarak geleneksel doku ile uyumsuz olsa da bazı apartmanların döneminin karakteristik özelliklerini yansıtan nitelikli yapılar olduğu söylenebilir.

Cumhuriyet döneminde yaşanan yerleşim düzenindeki değişimleri, farklı yıllarda aynı bölgeden çekilmiş hava fotoğraflarından izlemek de mümkündür. Cadde'nin; 1937, 1942, 1950, 1954, 1966, 1972, 1975, 1986 yıllarına ait olmak üzere Harita Genel Müdürlüğünden temin edilmiş hava fotoğrafları mevcuttur. Bu fotoğraflara göre Cadde'deki geleneksel konutların arasında kalmış boş parsellerin hangi yıllar arasında doldurulmuş olduğunu, geleneksel konutların yerlerine inşa edilmiş apartman yapılarının sürecini gözlemlemek mümkündür.

Çalışma kapsamında Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nde yaşanan kentsel değişim süreci 772, 774, 776 ve 1702 numaralı yapı adaları üzerinde irdelenmiştir (Şekil 3.14).

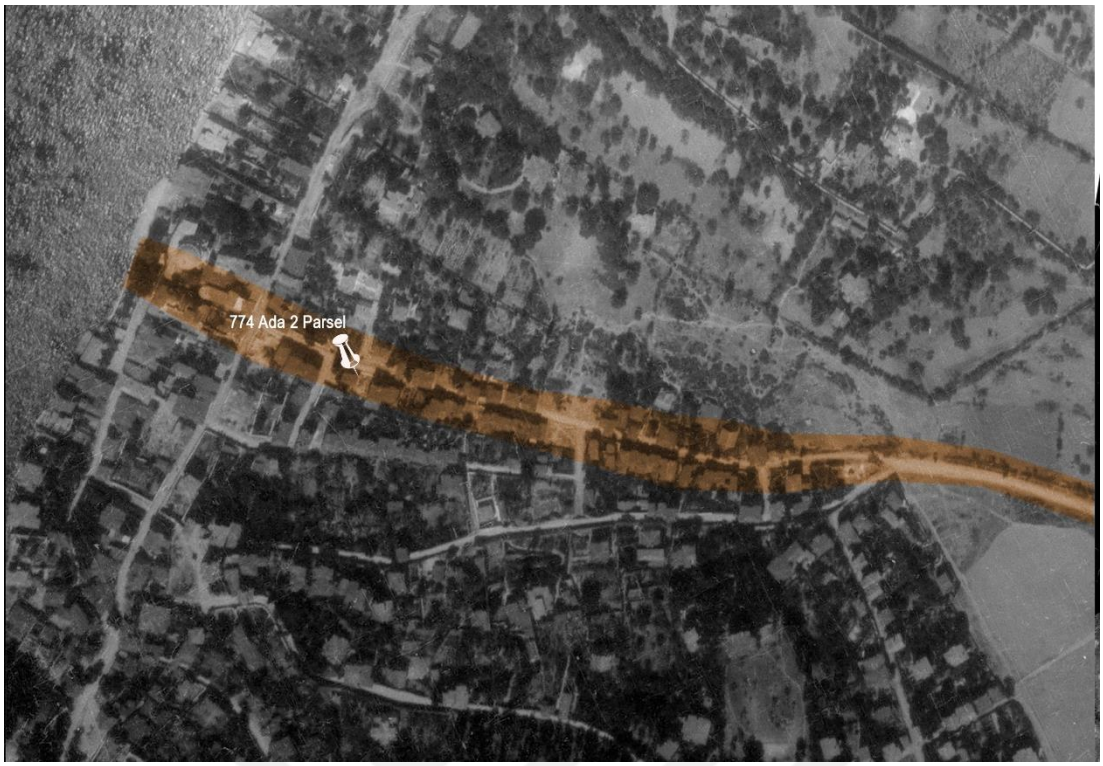
Şekil 3. 14: 1937 yılına ait hava fotoğrafında irdelenen yapı adaları (Harita Genel Müdürlüğü)

1937 yılına ait hava fotoğrafına göre Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nin Yalıboyu Caddesi ile kesiştiği köşe parselde yıkılmış karakolun izleri gözükmektedir. Cadde üzerinden erişim sağlanan köşkler hariç koru içerisinde yapılaşma başlamamıştır. Cadde üzerinde de boş parsellerin var olduğu görülebilmektedir (Şekil 3.15).

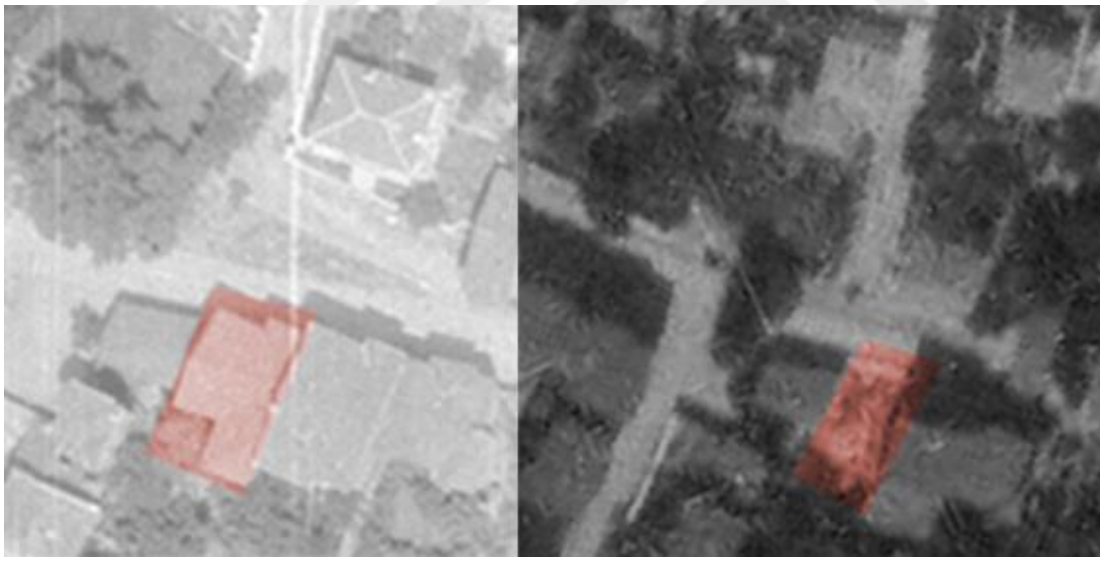

Şekil 3. 15: Hava Fotoğrafı, 1937 (Harita Genel Müdürlüğü)

1942 ve 1937 yıllarına ait hava fotoğrafları karşılaştırıldığında 774 ada 2 parselde bulunan yapının yıkılmış olduğu görülmektedir (Şekil 3.15).

Şekil 3. 16: Hava Fotoğrafı, 1942 (Harita Genel Müdürlüğü)

Şekil 3. 17: 774 ada 2 parsele ait hava fotoğrafı (Solda) 1937 yılı ve (Sağda) 1942 yılı (Harita Genel Müdürlüğü)

Geleneksel bir konut olduğu düşünülen 774 ada 2 parseldeki yapı, bu dönemde yıkılmış ve sonraki yıllarda yerine bir apartman inşa edilmiştir. Bu uygulama o dönemde koruma bilincinin yeterince gelişmediğini göstermektedir.

1950 yılındaki hava fotoğrafında 1942 yılından farklı olarak 776 ada 8 parselde bulunan yapının yıkılmış olduğu, 1702 ada 68 parselde ve 774 ada 9 parselde yeni yapıların inşa edildiği görülmektedir (Şekil 3.18; Şekil 3.19).

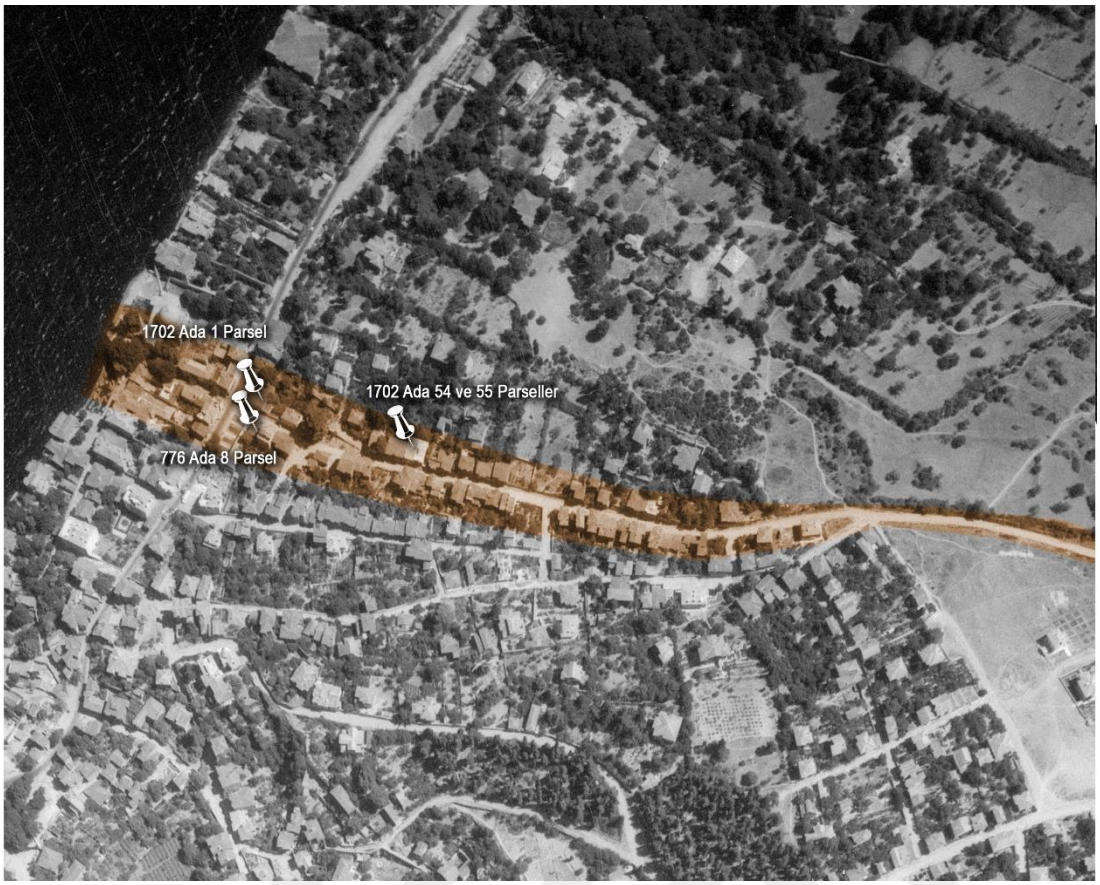

Şekil 3. 18: Hava Fotoğrafı, 1950 (Harita Genel Müdürlüğü)

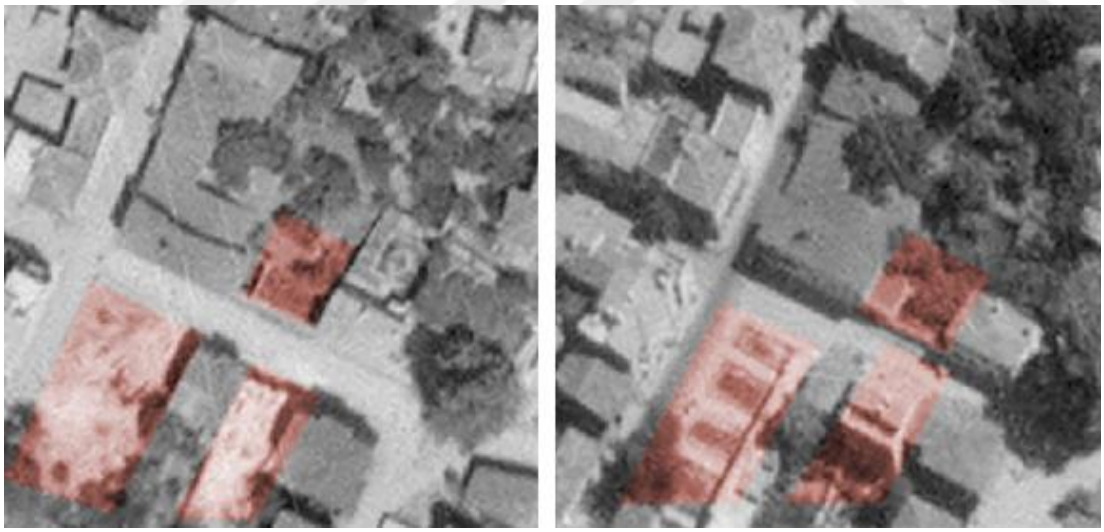

Şekil 3. 19: (Solda) Cumhuriyet döneminde 774 ada 9 parselde bulunan boş arsaya inşa edilmiş yapı (Çeçener, 2008, s.42) ve (Sağda) yapının günümüzdeki hali (Kanberoğlu, 2022)

1954 yılındaki hava fotoğrafında 1950 yılından farklı olarak 776 ada 8 parselde bulunan yıkılmış yapının yerine bir apartman inşa edildiği, 1702 ada 1 parselde yeni bir yapı inşa edildiği, köşe parseldeki yıkılmış karakolun yerinde yeni bir inşaat faaliyeti olduğu görülmektedir. Bu yıl aralığında boş parsellere yapılmış diğer yapılar ise 1702 ada 54 ve 55 parsellerdeki yapılarıdır (Şekil 3.20).

Şekil 3. 20: Hava Fotoğrafı, 1954 (Harita Genel Müdürlüğü)

Şekil 3. 21: Hava Fotoğrafı (Solda) 1950 yılı ve (Sağda) 1954 yılı, özellikle ana aks olan Yalıboyu Caddesi'ne komşu olan parsellerde inşaat faaliyetlerin yoğun olduğu bölge

1702 ada 54 ve 55 parsellerdeki zaman içinde değişimleri görülen yapılar, Cadde genelinde yaşanan değişim sürecine örnek teşkil etmektedir. 1950'li yıllarda inşa edilmiş yapılar, geleneksel konutların yoğunlukta olduğu bir dokuda döneminin mimari üslubunu yansıtan, aynı zamanda geleneksel doku ile uyum sağlayan nitelikte yapılardır. Ancak 54 parselindeki yapıya 1972 yılına kadar olan süreçte bir kat

eklendiği görülmektedir. Günümüzde ise 55 parselinde bulunan yapının özgün niteliklerinin büyük oranda korunduğu, 54 parseldeki yapının ise çekme katının tam kata çevrildiği ve özgün niteliklerinin bozulduğu görülmektedir (Şekil 3.22; Şekil 3.23). Bu parsel örneğinde olduğu gibi diğer Cumhuriyet dönemi binalarında da benzer değişimlerin yaşandığı görülmektedir.

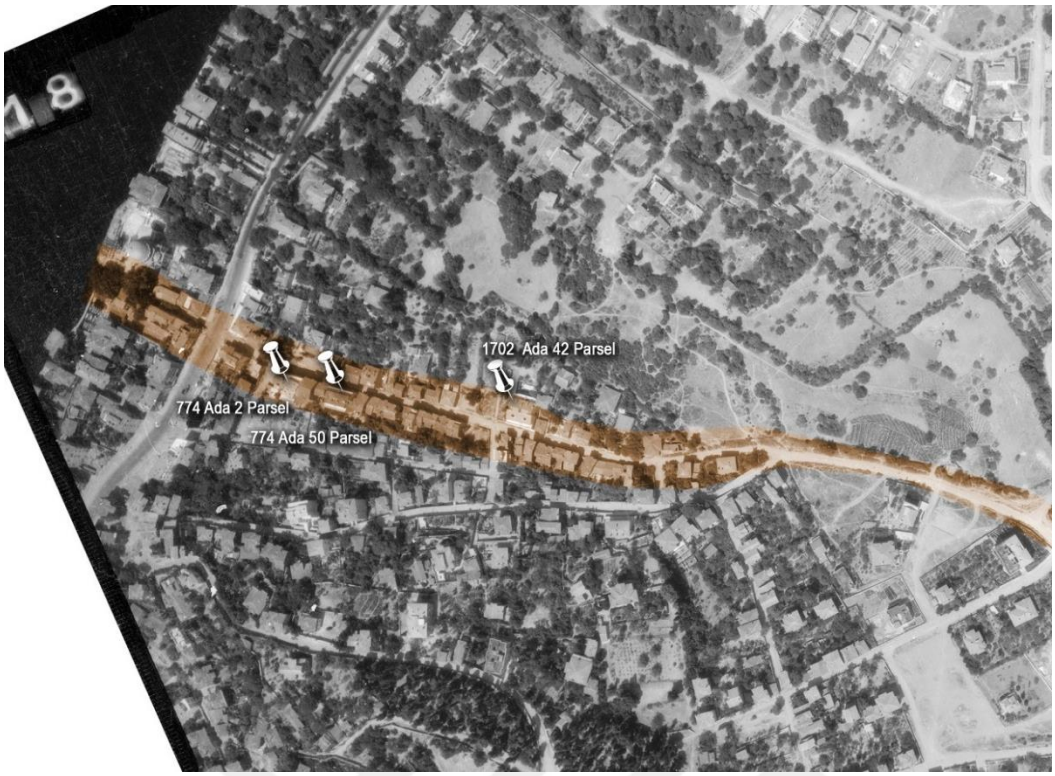

Şekil 3. 22: Hava Fotoğrafı, 1702 ada 54 ve 55 parseller, sırayla 1950-1954-1972 yılları (Harita Genel Müdürlüğü)

Şekil 3. 23: (Solda) 1702 ada 54 ve 55 parsellerde bulunan boş arsaya inşa edilmiş yapılar (6 Numaralı KVKBK arşivi) ve (Sağda) yapıların günümüzdeki halleri (Kanberoğlu, 2022)

1966 yılındaki hava fotoğrafına göre 1954-1966 yılları arasında daha önce yerinde geleneksel bir konut bulunan ve yıkılan 774 ada 2 parsele yeni bir apartman inşa edilmiştir. O dönem bölgede yeni yapı yapma imkânı olduğu için rekonstrüksiyon uygulaması yapılmadığı görülmektedir. 774 ada 50 parsele ve 1702 ada 42 parsele apartmanlar inşa edildiği görülmektedir (Şekil 3.24; Şekil 3.25). Bu dönemde boş parsellerin hızla apartman yapıları ile doldurulmaya başlandığı bir dönem olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 3. 24: Hava Fotoğrafı, 1966 (Harita Genel Müdürlüğü)

Şekil 3. 25: 1960'lı yıllarda (Solda) 774 ada 50 parsele ve (Sağda) 1702 ada 42 parsele inşa edilmiş modern apartman yapıları (Kanberoğlu, 2022)

1972 yılındaki hava fotoğrafına göre 1966-1972 yılları arasındaki süreçte 774 ada 4 parselde bulunan geleneksel konutun yıkılmış olduğu görülmektedir. 774 ada 45 parsele de yeni bir apartman inşa edildiği görülmektedir. 1702 ada 45 ve 46 parseldeki ağaçlıklı alana yapılar inşa edilmiştir (Şekil 3.26; Şekil 3.27).

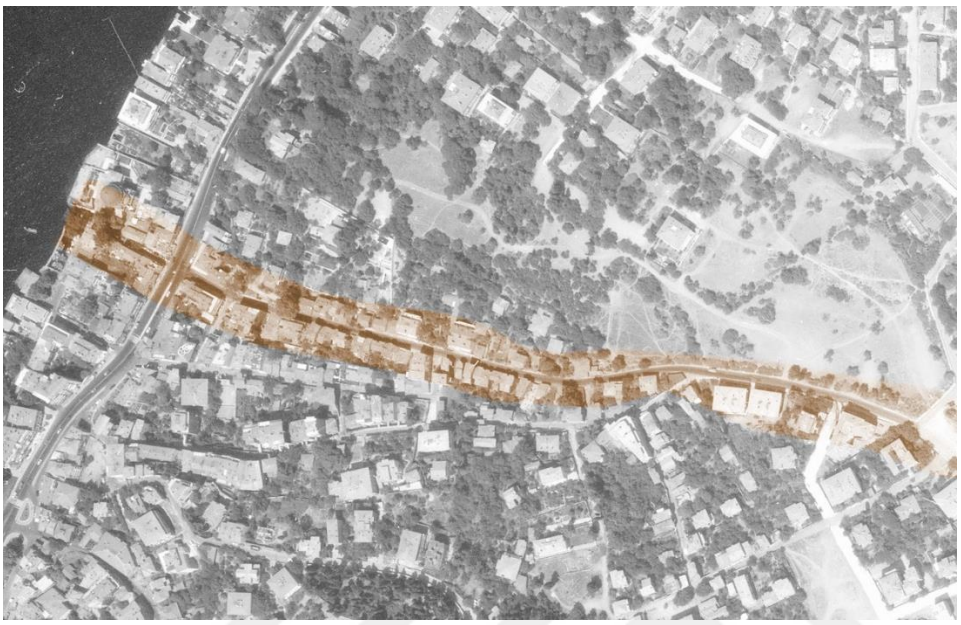
Şekil 3. 26: Hava Fotoğrafı, 1972 (Harita Genel Müdürlüğü)

1983 yılında çıkarılan Boğaziçi Kanunu'na göre ön görünüm bölgesinde yer alan çalışma alanında yapılaşma yasağı vardır. Bu nedenle Cadde üzerinde 1983 sonrasında yeni yapılaşmanın olmadığı görülmektedir. Bu dönemin rekonstrüksiyon uygulamaları döneminin de başlangıcı olduğu söylenebilir. 1970'li yıllarda yıkılan 774 ada 4 parseldeki yapının bu Cadde'de yapılmış ilk rekonstrüksiyon örneklerinden biri olduğu söylenebilir. Bu yapı diğer komşu binalar gibi daha önce yıkılmış olsaydı yerinde yeni bir apartman inşa edilebilirdi. Yapı, eski eserlerin korunmasına karşı bir farkındalık oluşan dönemde yıkılmış olduğu için yasal zorunluluk ile yeniden inşa edilmiştir.

Şekil 3. 27: 1960'lı yılların sonunda (Solda) 774 ada 45 parsele ve (Sağda) 1702 ada 45 parsele inşa edilmiş apartman yapıları (Kanberoğlu, 2022)

1986 hava fotoğrafında yasal kısıtlamalardan kaynaklı 1972 yılındaki fotoğraftan farklı olarak büyük oranlı bir değişim gözlemlenmese de koruluk alanda birtakım setler oluşturulmuş ve Cadde'nin tepelerine doğru yeni yapıların inşa edildiği görülmektedir (Şekil 3.28).

Şekil 3. 28: Hava Fotoğrafı, 1986 (Harita Genel Müdürlüğü)

Hava fotoğrafları karşılaştırıldığında koru içinde yapılaşmanın 1950'li yıllarda artmaya başladığı görülmektedir. Yine 1950'li yıllarda alanda bulunan boş parsellerin Cumhuriyet dönemi mimari üslubunda müstakil konutlar ile doldurulmaya başlanmıştır. Cadde üzerindeki apartman biçimindeki yapılaşmanın ise 1960'lı yıllarda yoğunlaşmıştır. 1986 yılına ait fotoğraf, Cadde'nin mevcut yerleşim düzenine en yakın halidir.

1933 yılında 2290 sayılı Belediye Yapı ve Yollar Kanunu yayınlanmıştır. Bu kanun, 1956 yılında 6785 sayılı İmar Kanunu çıkarılana kadar Cadde üzerinde inşa edilen yapıların imarına ve tasarımlarına dair kısıtlayıcı maddeler içermektedir. Şehirleşmede bir düzen geliştirme çabası ile çıkarılan kanunda yapıların; çıkmaları, yüksekliği, bahçe duvarları, bacaların boyutları, subasman yüksekliği, yağmur boruları, iç mekân düzeni, merdivenler, pencere ve kapı boyutlarına dair ölçütler belirlenmiştir. Aynı zamanda cephelerin inşa tarzı ve bina renklerinin tayin edilmesi de belediyelerin kontrolünde olduğu belirtilmektedir (Duyguluer, 1989, s.23). Bu dönemde inşa edilen yapıların cephe düzenlerinin belli ölçüde birbirleri ile benzer nitelikte olduğu görülmektedir (Şekil 3.29).

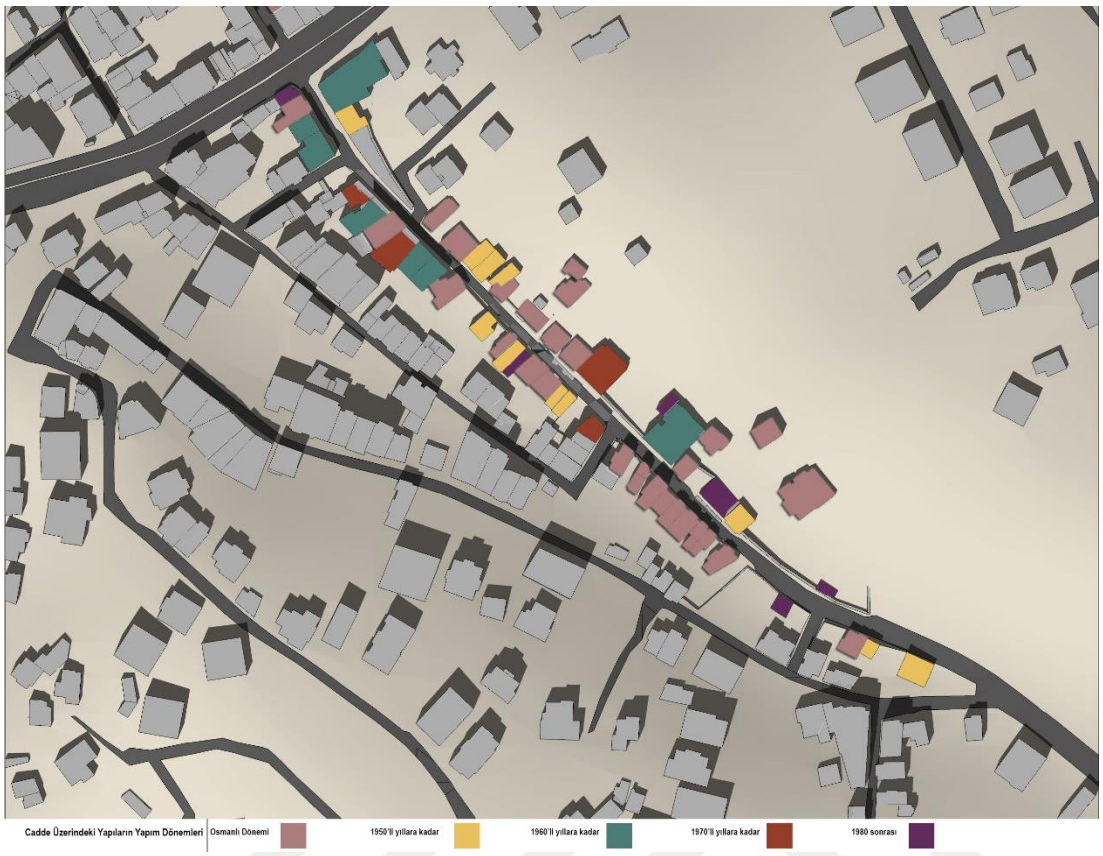
Şekil 3. 29: Beylerbeyi Çamlıca Caddesi üzerinde benzer mimari üslup ile inşa edilen Cumhuriyet Dönemi yapıları (Kanberoğlu, 2022)

Cumhuriyet döneminin 1956 yılına kadar olan sürecinde, belirtilen kısıtlamaların mimarlığın ve şehirciğin tasarım çeşitliliğini sınırladığına dair tartışmalar neticesinde İmar Kanunu çıkarılarak tasarımda esneklik ilkesi benimsenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda Cadde üzerinde yapılaşma yasağı çıkarılana kadar gelen süreçte inşa edilen apartmanların mimari tasarım ölçütleri 6785 sayılı İmar Kanunu'nun düzenlemelerine göre belirlenmiştir.

Duyguluer'e göre (1989, s.34) 1959 yılında çıkarılan İstanbul Şehrine Ait İmar Talimatnamesi'nde çıkmalara dair değişikliler yapılmıştır. Bu değişikliğe göre bitişik nizamdaki binalarda ön cephede en fazla 20 cm, arka cephede 1,50 m açık balkon yapılabilir. Cadde üzerinde bu imar koşulları doğrultusunda inşa edilen binaların örneklerine rastlamak mümkündür.

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi yerleşim dokusu belirtilen süreçlerden geçerek günümüzdeki çok katmanlı görünüşüne kavuşmuştur. Sürecin son yıllarında yerleşim alanındaki rekonstrüksiyon uygulamaları dikkat çekmektedir. Alanda yapılaşma yasağı olduğu için yıkılmış veya yıkılmak üzere olan binaların rekonstrüksiyon uygulamaları yapılmıştır. Müdahale edilmemiş, özgün durumdaki birçok binanın ise metruk durumda olduğu söylenebilir. Cadde üzerinde, belgelere ve eski fotoğraflara göre var olduğu bilinen ancak yıkılmış ve yeniden inşa edilmemiş yapılar da tespit edilmiştir.

Yapı adaları baz alınarak yapılaşma süreçleri değerlendirecek olursa 772 adasında Cumhuriyet döneminde yeni yapı inşa edilmemiştir. Günümüzde ise 772 adasında bulunan geleneksel konutların yıkıldığı veya yeniden inşa edildiği görülmektedir. 774, 776 ve 1702 adalarda ise yapılaşma yasağının getirildiği 1983 yılına kadar yıkılmış yapıların yerine ve boş parsellere yeni yapılarının inşa edildiği görülmektedir. Daha sonraki dönemde ise rekonstrüksiyon uygulamaları ile inşa faaliyetleri bu adalarda da devam ettirilmiştir.

Şekil 3. 30: Cadde üzerindeki yapıların inşa edildiği dönemler (Kanberoğlu, 2023)

3.6.5 Beylerbeyi Semti ve Beylerbeyi Çamlıca Caddesi Koruma Çalışmaları

Boğaziçi kültürünün korunması ve yaşatılması için çıkarılan yasal düzenlemeler çalışma alanının da içinde bulunduğu bölgeyi bağlayıcı niteliktedir. 1960'lı yıllarda karayolu sisteminin gelişmesiyle bağlantılı olarak boğaz sırtlarında yapılaşmanın yaygınlaşmaya başlamıştır. 1973 yılında Boğaziçi Köprüsü'nün açılmasıyla da ortaya çıkan spekülatif ortamda Boğaziçi'nin özgün dokusunun tahribatı hızlanmıştır. Bu tahribattan en çok etkilenen bölgelerden biri de Beylerbeyi semti olmuştur. Beylerbeyi'nden erişim sağlanan tepeler ve sırtlarında yaşanan hızlı nüfus artışı Beylerbeyi'nin özgün dokusu üzerinde baskı oluşturmuştur.

Tarihi haritalara göre 1800'lü yılların ikinci çeyreğinden itibaren Beylerbeyi Çamlıca Cadde strüktürünün, bir bağlantı yolu olarak oluştuğu görülmektedir. İlerleyen yıllarda ise klasik bir Osmanlı Mahallesi olarak yerleşim doku oluşmuştur. Bu özgün cadde dokusunun 1950'li yıllara kadar korunduğu görülmektedir. İstanbul'da yaşanan sosyal ve kentsel gelişmeler Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'ne de yansımıştır. 50'li yıllarda yaşanan ilk değişimler, geleneksel konutların yıkılması ve alanda bulunan boş parsellere müstakil konutlar inşa edilmesidir. Özellikle 60'lı yıllara gelindiğinde boş

parsellerin neredeyse tamamına ve yıkılan geleneksel konutların yerlerine apartman yapılarının inşa edildiği görülmektedir. Bu dönemde maddi değeri artan arsaların her bir metre karesi değerlendirilirken korunması gerekli yapılar ve tarihi çevre dokusu geri plana atılmıştır. Tarihi çevre koruma bilinci henüz yaygın değilken yapılan bu inşa faaliyetleri, tüm Boğaziçi'nde benzer biçimde gelişmiştir.

20.yy'ın sonlarında Beylerbeyi Çamlıca yolu üzerindeki evlerde bakım onarımların düşük ve sabit gelirli ev sahipleri tarafından yapılması mümkün olmamıştır. Ekonomik kaygılarla evlerin bölünerek kiraya verilmesi, evlerin hızla yıpranmasına ve kimi konutların da yıkılmasına kadar giden sonuçlara mal olmuştur. Miras yoluyla kullanıcı değiştiren konutların hissedarlar arasında anlaşmazlık sonucu terk edilmesi de önemli bir koruma güçlüğü oluşturmuştur. Bazı yapılar ise hissedar sayısı kadar bölümlere ayrılarak yapıların özgün nitelikleri bozulmuştur. O dönemde var olan bir diğer hukuki problemin de uygulama aşamasına gelinmeden aşılması gereken bürokratik engeller olduğu belirtilmektedir (Delimollaoğlu, 1989, s.57).

70'li yıllar, bütün Boğaziçi'nde yapılaşma süreci devam ederken Boğaziçi'nin tarihi ve doğal dokusuyla korunması gerekli özel bir bölge olduğu bilincinin de arttığı yıllar olmuştur. Yaşanan kontrolsüz gelişmeler dönemin Koruma Kurulunca endişe ile karşılanmıştır. Bu durum Boğaziçi ile ilgili özel bir mevzuat oluşturma gerekliliğini açığa çıkarmıştır.

1973 yılında çıkarılan Eski Eserler Yasası'nda da sit tanımı yapılan bölgedeki imar faaliyetlerinin GEEAYK'nin kararına göre yapılacağı belirtilmiştir ve Boğaziçi'nde yer alan koru ve ormanlık alanlarda yapılaşmasının yasak olduğu hükme bağlanmıştır. Bu döneme kadar çalışma alanı olan Cadde'de ve koruluk alanda hızla devam eden yeni yapı inşaatları, yasal düzenlemelere göre bitmiştir.

Yaşanan gelişmelere karşı önlem almak üzere 19.04.1974 tarihinde 7759 sayılı karar metni yayınlayan GEEAYK Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nin de içinde bulunduğu bölgede 19.yy ve öncesinde yapılmış yapıları toplu tescil kararı ile koruma altına almıştır (EK A 8).

Yayınlanan 7759 sayılı karar metninde yalnızca tescil kararları yer almamıştır. Bu metin, tescil kararı öncesinde ayrıntılarıyla belirtilen sosyal ve fiziksel gerekçeleriyle o dönem yaygınlaşan tarihi çevre koruma bilincine bakış açısını yansıttığı için önemli bir belgedir. Metin içerisinde şehirlerin insan yaşamında fizik ve moral gücü yönünden önemli etkileri olduğunda başlayarak 1960'lı yıllardan sonra sanayileşme ile spekülatif şehircilik anlayışının tarihi dokular üzerinde yıpratıcı etkisine kadar birçok konu ile ilgili önemli tespitlerin yapıldığı görülmektedir.

7759 sayılı karar metninde eski tipik yerleşmelerden biri olduğu belirtilen Beylerbeyi'nde artan inşaat faaliyetlerinin doğal ve tarihi dokuyu bozucu nitelikte olduğu belirtilmektedir. Bu tahribat oluşturucu yapılaşmanın Eski Eserler Kanunu'na göre durdurulması gereklidir. Sit anlayışına göre koruma planı oluşturmak amacıyla imar düzenlemelerinde belirli kısıtlamalar getirilmiştir. Belirlenen kısıtlamaların bazı maddelerine göre;

- Zorunlu haller dışında yollarda kesinti yapılmamasına, merdivenli yolların aynen korumasına,
- Sivil mimarlık örneklerinde, dış cephe mimari ve malzemesi korunması şartı ile iç mekanların çağın gerektirdiği ihtiyaçlara göre yeniden düzenlenebileceğine,
- Özgün kaplaması korunan yollarda bu kaplama ile onarım yapılabileceğine,
- Sivil mimarlık örnekleri ile bütünlük teşkil eden yüksek bahçe duvarlarının aynı biçimde korunması gerektiğine ve aynı teknik ile onarılması gerektiğine,
- Korunması gerekli sivil mimarlık örneklerin bina sahası ve inşaat sahası ortalaması belirlenerek bu ölçülerini meydana getirdiği yoğunluk hesaplamasına (kişi başı 20 ve 25 m² döşeme payı ölçüsüne göre) koruma sahası içine yapılacak yeni inşaatların bina sahaları ve inşaat sahalarının bu yoğunluğu sağlayacak ölçüler içinde tutulmasına,
- Yeni yapılacak binanın hiçbir nedenle 3 katı geçemeyeceğine,
- Çekme kat yapılamayacağına,
- Hiçbir nedenle birden fazla bodrum kat yapılamayacağına,
- Çıkma ve saçak imkanlarının getirilebileceğine ancak yapılacak çıkmaların 0,70 metreyi aşamayacağına,
- Yeni yapılacak inşaatların cephe elemanlarının, korunması gerekli yapı cephe karakteri ile uyum teşkil edecek ve onların karakterini bozucu nitelikte olmayacak şekilde disipline bağlanmasına ancak bu konuda taklide gidilmemesine ayrıca dikkat edilmesine,
- Koruma planının mümkünе 1/500 veya 1/200 ölçekli haritalar üzerinden yapılmasına,
- Koruma planı çalışmalarında, özellikle korunacak yapıların sıra teşkil ettiği sokakların, sokak cephe resimlerinin yapılarak yanlarına getirilebilecek yeni yapı cephelerinin etüt edilmesine, elde edilecek verilere göre cephe ölçü ve malzemelerinin tayin edilmesine,
- Yeni yapılacak binaların renklerinin tayini hususunda uygulamayı kontrol edecek kuruluşlara yetki tanınabileceğine, karar verilmiştir (EK A 1).

1974 yılında çıkarılan bu karara göre yeni yapıları, geleneksel doku ile uyum sağlayacak şekilde inşa etmek için çaba gösterildiği görülmektedir. Bu belge Türkiye'de artan tarihi çevre koruma bilincinin bir örneği olarak kabul edilebilir. Bina ölçeğinden kent ölçeğine kadar çeşitli kısıtlamalar getirilerek silüetin ve kentsel tipolojilerin bütüncül korunması gerekliliği yasal zorunluluk haline gelmiştir.

Koruma planında daha küçük ölçekli haritaların hazırlanmasına dair madde, o dönemde de korunması gereken kentsel mekanların daha ayrıntılı ve özellikli bir müdahale planına ihtiyacı olduğunun göstergesidir. Geçmiş zamanda da ihtiyaç duyulan ancak getirilerinden faydalanılamayan kentsel tasarım rehberleri yakın geçmişte yaygınlaşmış ve yasal düzenlemelerde de yer almaya başlamıştır. Bu tip özel bölgelerde belirlenen ihtiyaçlara yönelik alt ölçekte hazırlanan kentsel tasarım rehberleri tez çalışması kapsamında beklentileri karşılamak için kullanılan bir araç niteliğindedir.

Cadde'de yer alan Cumhuriyet dönemi yapıları, 1974 yılından önce inşa edilmiştir. 1974 yılından sonra Beylerbeyi ile ilgili alınan bu kararlara göre Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nde yeni yapı inşa edilmemiştir. Ancak kentsel dinamiklerin o dönemde hızla değişmesi, Boğaziçi'nde kontrolsüz yapılaşmanın önüne geçememiştir. Bu durum Boğaziçi'ni kapsayıcı özel bir yasa çıkarma ihtiyacını da beraberinde getirmiştir.

1983 yılında Boğaziçi Kanunu'nun çıkması ile ön görünüm bölgesinde yapılaşma yasağı getirilmiştir. Bu yasaya göre şehirleşmenin tarihi çevre üzerinde oluşturduğu baskı kontrol altına alınmaya çalışılmıştır.

1983 yılında Boğaziçi Yasası ile 1/5000 ölçekli nazım imar planı ve 8539 sayılı karar ile 1/1000 ölçekli Boğaziçi ön görünüm bölgesi uygulama imar planı yürürlüğe girmiştir.

1985 yılında çıkarılan İmar Yasası'nda ise kurulmaya çalışılan düzeni yıkıcı nitelikte, Boğaziçi Kanunu ile çelişkili maddeler yer almıştır. Çalışma alanını etkileyen en önemli maddeler Boğaziçi ile ilgili kısımda bulunan 48. ve 7. maddelerdir. Yasanın 48.maddesinde geri görünüm ve etkilenme bölgelerinde 4 ve 5 katlı yapıların yapılabilmesi, bu alanlar ile doğrudan bağlantı hattı olan Beylerbeyi Çamlıca Caddesi üzerindeki tarihi dokuda büyük bir baskı oluşturmuştur. Yasanın iptaline kadar geçen 1 yıllık süreçte çevre mahallelere birçok yeni yapının inşa edilmiştir. Daha sonraki yıllarda da devam eden kaçak yapılaşma, belli dönemde çıkarılan imar afları ile resmileştirilmiştir. Bu düzen Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'ni etkisini altına alan günümüzde hala çözülemeyen kentsel ölçekli sorunları beraberinde getirmiştir.

Yasanın 7.maddesine göre de mevcut çekme katların aynı gabari içinde kalmak şartı ile tam kata çevrilebilmesi de Cadde imajında dikkat çeken değişimlere yol açmıştır. Bu dönemde Cadde üzerindeki birçok yapının çekme katlarının tam kata çevrilip cadde silüetinin bozulduğu görülmektedir. Sokak ölçeğinden 3 katlı olarak gözüken çekme katlı apartman yapıları bu süreçte 4 katlı yapılar haline gelmiştir. Halihazırda apartman yapılarına göre daha küçük kütleli geleneksel konutlar da diğer yapıların yanında geri plana düşmüş ve niteliklerini kaybetmeye başlamıştır.

Delimollaoğlu'na göre (1989, s.50) sokağın o dönemki durumunda 2-3 katlı olan ahşap yapıların ayakta kalanlarının hemen hepsi konut olarak kullanılmakta, boş yapılar ise yıkılmak üzere harap durumdadırlar. Birkaç evin zemin katları dükkân olarak kullanılmaktadır. Sokakta bulunan evlerin birkaç tanesinde restorasyon yapılmış, bu çalışmalardan az sayıdaki iyi örnekler dışında yapının özgün durumunu bozucu nitelikteki kötü sonuçların çıktığı gözlemlenmiştir. Yapılan restorasyonlarda çoğunlukla pencere boyutları genişletilmiş, çıkmalar ya tamamen yok edilmiş ya da genişletilip farklılaştırılmış, cephe bezemeleri tamamen ortadan kaldırılmıştır. Restorasyon veya bakım yapılmayan binalarda cephe elemanlarının koptuğu, bunların yerlerine farklı elemanların ilave edilip cephe karakterlerinin bozulduğu belirtilmektedir. O dönem de tespit edilmiş dikkat çeken bir diğer konu ise Çamlıca yolunun oldukça yoğun bir trafiğe sahip olduğunun belirtilmesidir. Aynı zamanda yoldan geçen araçların oluşturduğu zemin titreşimleri, yolun yükselen kotundan dolayı geleneksel konutların alçakta kalması ve yapıların cumbalarına araçların çarpması gibi tahribat oluşturucu riskler olarak değerlendirilmektedir.

Geçmiş dönemde tespit edilen tahribat oluşturucu niteliklerin günümüzde de aynı şekilde devam ettiği görülmektedir. Geleneksel konutlara yapılan müdahalelerin çoğu, geçmişte olduğu gibi günümüzde de dokuyu nitelik kaybına uğratmaktadır. Cadde'de var olan trafik sorununun ne kadar köklü ve çözüm bulunamamış bir problem olduğu da anlaşılmaktadır. O dönemde kentsel önceliklerin motorlu taşıtlara verilmesi ve tarihi çevrelerin geri plana atılması, koruma yaklaşımının yeterince sağlam temellere oturamadığının göstergesidir. Geçmişte açığa çıkarılıp çözüme kavuşturulamayan bu tespitlerin günümüze gelene kadarki süreçte katlanarak artması, metropolleşen Boğaziçi'nde yaşam kalitesini büyük oranda düşürmüştür.

Kesin yapılaşma yasağının getirdiği bir diğer sorun ise gerçekte var olmayan restitüsyon ve niteliksiz rekonstrüksiyon uygulamalarıdır. Cadde üzerinde birçok örneğine rastlanan rekonstrüksiyon uygulamaları özgün karakteristiği bozucu niteliktedir. Yapım yöntemi, malzemesi, mimari elemanlarının oranları gibi birçok özgün karakter değiştirilerek yeniden inşa edilen binalar özgün nitelikleri ile korunmuş

olan binalardan kolaylıkla ayırt edilebilir düzeydedir. Bu yöntemle yeniden inşa edilen binalar, tarihi dokunun korunmasından çok geleneksel konut dokusunda dair yanıltıcı bir izlenim oluşturduğu için nitelik kaybına yol açmaktadır. Kullanım sürekliliği olan binaların doğramaları başta olmak üzere birçok özgün niteliklerinin de değiştirildiği görülmektedir.

1702 ada 39 parselde bulunan bina yapılan bu niteliksiz rekonstrüksiyon örneklerinden biridir (Şekil 3.31). Bestekar Rauf Yekta Bey'in köşkü olan bu yapının 2009 yılında yıkılıp betonarme strüktür ile yeniden inşa edildiği görülmektedir. Köşkün çatısının yükseltilip kat eklendiği ve özgün hali 2,5 metre olan bahçe kazılarak 6 metrelik garaj eklendiği görülmektedir. Alt yoldan binaya doğru çıkan merdivenler yükseltilerek komşu binaların bahçelerini kullanılamaz duruma getirmiştir. (EK A 9)

Yapının özgün niteliklerin değiştirilmesinin yani sıra koruluk alanın içerisinde betonarme olarak yapılan set duvarları, zemin kaplamaları doğal dokuda büyük tahribatlara yol açmıştır.

Şekil 3. 31: (Solda) 1702 ada 39 parseldeki Bestekar Rauf Yekta Bey köşkü, 1950 (Baraz, 1994a) ve (Sağda) yapının rekonstrüksiyon yapılmış hali (URL-6)

Belirtilen yapının 1990 yılında hazırlanan onaylı restorasyon projesine aykırı betonarme imalatlar, havuz ve garaj yapma projeleri 6 numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nca 2010 yılında tespit edilerek projenin iptaline yönelik karar çıkarılmıştır (EK A 10).

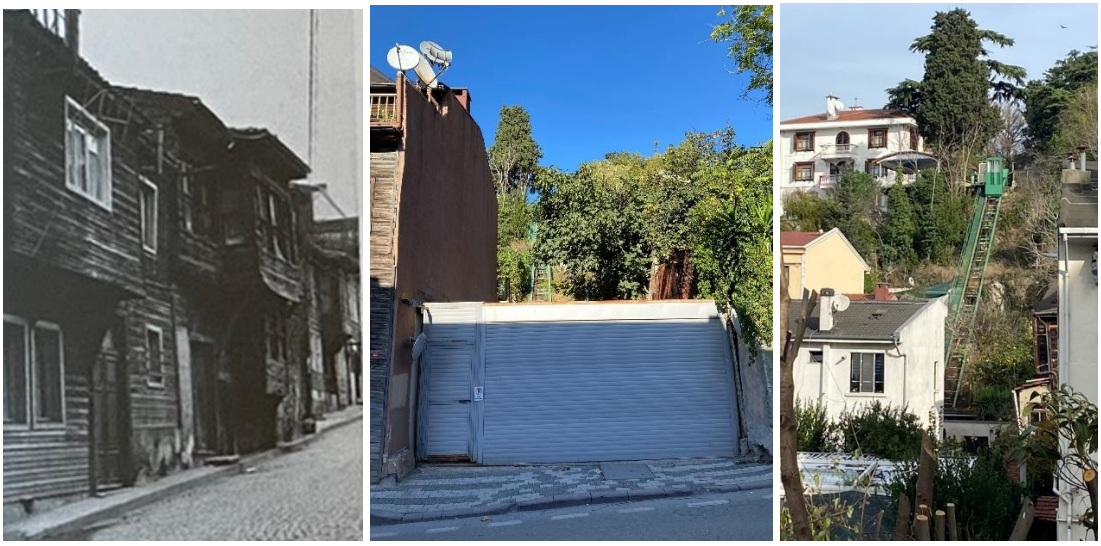
Bu uygulama örneği yasal düzenlemeler dahi olsa tarihi çevrede önüne geçilemeyen bir düzen olabileceğinin göstergesi niteliğindedir. Bu yapı gibi Boğaziçi'nin tarihi ve doğal dokusunu bozan rekonstrüksiyon örneklerine rastlamak mümkündür.

Yasal olarak Cadde üzerinde yeni yapı inşa edilmese de kentsel tipolojilerin değiştirilmesinin önüne geçilememiştir. Cadde üzerindeki bahçe duvarları değiştirilmiş, koruya çıkan merdivenler betonlaştırılmış, koru içerisinde eğimli alanlara setler inşa edilmiştir. Caddenin özgün kaplamaları değiştirilmiş, yol kotu yükseltilmiştir. Birçok geleneksel konut yol kotunun altında kalmış, yeniden inşa edilen yapılar ise yol kotunun üstünde inşa edilmiştir. Bu durum silüette de yapıların yüksekliklerinin farklılaşmasına yol açmıştır (Şekil 3.32).

Şekil 3. 32: (Solda) 1702 ada 39 parseldeki yapının rekonstrüksiyon yapılmış hali (6 Numaralı KVKBK arşivi) ve (Sağda) proje iptal kararına rağmen kullanımın devam ettiği mevcut durum (Kanberoğlu, 2023)

1702 ada 50 parselde yapılmış uygulama, yasal kısıtlamalar olsa dahi dokunun korunamamasının örneklerinden biridir. Bu parsel yer alan geleneksel konutun yıkılımasından sonra yerine garaj olara kullanılan yapı inşa edilmiştir. Aynı zamanda korunun içine de doğal dokuyu bozucu nitelikteki arazi asansörünün yapıldığı görülmektedir. 2015 yılında yasalara aykırı olan bu uygulamaların tespiti yapılmış ve kaldırılması istenmiştir. İzinsiz olarak yapılan bu uygulamaların kaldırılmadığı takdirde vergi muafiyetinden yararlanamayacağı da yayınlanan karar metinde belirtilmektedir (EK A 11). Yasal kısıtlamalara rağmen bu tip bir uygulamanın yapılabilmesi, hala devam denetim eksikliğinin ve bilinçsizliğin devam ettiğinin göstergesidir. Uygulamanın tespitinin yapılmasının üstünden 7 yıl geçmesine rağmen hala kaldırılmaması da koruma çabalarının uygulamada yetersiz kaldığını göstermektedir **(**Şekil 3.33).

Şekil 3. 33: (Solda) 1702 ada 50 parseldeki binanın yıkılmadan önceki hali (Çeçener, 2008, s.43) , (Ortada) Günümüzde yapının yerine garaj olarak kullanılması ve (Solda) Bu parselde koru içerisine yapılmış arazi asansörü (Kanberoğlu, 2022)

İmar yasağından sonra Cadde üzerinden belli olmayan koruluk alana kaçak olarak inşa edilmiş örneklere rastlamak da mümkündür (Şekil 3.34). Koruluk alanda yapılan her türlü inşa faaliyeti Boğaziçi'nin doğal dokusunu tahribata uğratmaktadır.

Şekil 3. 34: İmar yasağına rağmen 1072 ada 51 parselde bulunan yapının arkasında inşa edilen yeni yapı (Kanberoğlu, 2022)

Mevcut dokudaki binaların renk ve malzemeleri, cephe kaplamalarının değiştirilerek özgün dokunun bozulduğu da görülmektedir (Şekil 3.35; Şekil 3.36). Özellikle Cumhuriyet dönemi yapılarında değiştirilen cephe karakterleri öne çıkmaktadır. (EK A 12)

Şekil 3. 35: (Solda) 1955 yılında ahşap bina yıkılarak yerine inşa edilen kagir yapı (6 Numaralı KVKBK arşivi) ve (Sağda) günümüzde yapının cephesinin kaplanıp çekme kat eklenmiş hali (Kanberoğlu, 2022)

Şekil 3. 36: (Solda) 1702 ada 52 parseldeki yapı (6 Numaralı KVKBK arşivi) ve (Sağda) günümüzde yapının cephesinin değiştirilip çekme kat eklenmiş hali (Kanberoğlu, 2022)

Eğimli bir topografya üzerinde olan bölgede yapıların çatıları diğer konumlarından da görünür olduğu için çatılarının doku oluşturucu niteliği vardır. Yapılarda çekme katların tam kata çevrilmesi, çatı kaplama ve strüktürlerinin değiştirilmesi özgün nitelikli çatı dokusunun bozulmasına, niteliksiz karmaşık bir görüntü oluşmasına yol açmıştır.

Rekonstrüksiyon yapılmayan geleneksel konutları tamamı kullanılması riskli, yıkılmak üzere olan metruk binalardır. Bu binaların yıllardır kullanılmadığı gözlemlenmektedir. İlk halleri ile korunamayan binalar, çoğu zaman kontrollü biçimde yıkılmakta ve yeniden inşa edilmektedir. Bu binaların yıkılmak üzere olan durumu çevre için riskli olmakla birlikte trapez saclar ile çevrili görüntüsü özgün niteliği bozmaktadır. Bu geleneksel konutlar kullanılıp yaşatıldıkları sürece korunabilirler. Kullanılmayan ve dolayısıyla sürekli bakımı yapılmayan binaların yıkılma süreçleri hızlanmaktadır. Bu binaların en kısa sürede restorasyonlarının yapılıp yeniden kullanılması gerekir.

Eski fotoğraflar ve izlere göre Cadde üzerindeki bazı geleneksel konutların tamamen yıkılmış olduğu ve yerlerine yeni bina yapılmadığı görülmektedir. Korunamamış bu yapıların boş parselleri kimi yerlerde otopark olarak değerlendirilirken kim yerlerde önü kapatılarak boş arsa olarak bekletilmektedir (Şekil 3.37; Şekil 3.38).

Şekil 3. 37: (Solda) 772 ada 12 ve 13 parseldeki yıkıldıktan sonra yerlerine otopark yapılan binalar (Çeçener, 2008, s.41) ve (Sağda) Aynı parsellerde Rebii Baraz'ın 1950 yılında odun deposu olduğunu belirttiği evin çizimi (Baraz, 1994a, s.123)

Şekil 3. 38: (Solda) 774 ada 7 parseldeki bina (6 Numaralı KVKBK arşivi) ve (Sağda) bu binanın yıkılmış hali (URL-7 Google Haritalar, 2014)

Delimollaoğlu'na göre (1989, s.34) o dönem geleneksel konutlarda yapı ölçeğinde var olduğu söylenen en büyük yıpranma, konutların birkaç aile tarafından bilinçsiz ve korumacı olmayan yaklaşım ile kullanılmasına olarak değerlendirilmektedir. Günümüzde bu biçimde kullanımların çok da yaygın olmadığı görülmekle birlikte o dönemin etkileriyle yeterince yıpranmış olan konutların son yıllarda yıkıldığı ve yeniden inşa edildiği ya da kullanılamayacak kadar çökmüş ve yok olmaya yüz tutmuş oldukları görülmektedir. Yeniden inşa edilen yapıların tamamına yakını ise mal sahibi tarafından satılmış, kullanıcı profili zamanla değişmiştir.

Bazı istisna örneklerde de koruma güçlüklerinin yaşandığı görülmektedir. Koruma kurulundaki bir belgeye göre (EK A 13) 774 ada 14 parselde bulunan sivil mimarlık mirası örneğinin çıkmasına kamyon çarpması sonucunda yaşanan tahribat gözükmektedir (Şekil 3.39).

Şekil 3. 39: 774 ada 14 parselde yer alan yapının kamyon çarpan çıkması (6 Numaralı KVKBK arşivi)

Cadde üzerindeki geleneksel konut dokudaki binaların ahşap malzemeden yapılmıştır. Tarihi çevrede önemli kayıplara yol açan yangınlardan Cadde üzerindeki bazı binaların etkilenmesi de kaçınılmaz olmuştur (Şekil 3.40; Şekil 3.41; Şekil 3.42). Bitişik nizamdaki binaların arasında yer yer yangın duvarlarının yapılması, bütün dokunun yanıp yok olmasını engellemiştir (EK A 14 ve EK A 15).

Şekil 3. 40: 774 ada 12 parselde yer alan yapının yanmasına dair gazete haberi (6 Numaralı KVKBK arşivi)

Şekil 3. 41: (Solda) 774 ada 12 parselde yer alan yapının eski hali (6 Numaralı KVKBK arşivi) ve (Sağda) yapının günümüzdeki hali (Kanberoğlu, 2022)

Şekil 3. 42: 772 ada 4 parselde bulunan yanmış bina (6 Numaralı KVKBK arşivi)

Delimollaoğlu'na göre (1989, s.45) Boğaziçi'nde havalandırma olanağı vermesi, nem oranı düşük olması ve erişim kolaylığı olduğu için 20.yy'ın başına kadar konutların malzemesi ahşap olarak seçilmiştir. Bölgede bitişik nizamlı evler yapılmış ve yangına karşı önlem alınmadığı için yangın büyük bir tehdit oluşturmuştur. Beylerbeyi'nde belgelere göre iki büyük yangın yaşanmıştır. Bunlardan birincisi 28 Eylül 1893 yılında çıkmış ve 20 ev yanmıştır. Diğeri ise 1896'da İstavroz Mahallesi'nde çıkmış ve 10 ev yanmıştır.

Dokunun tahribatını önlemek için yeni yapı yapmama ilgili yasal süreçte koruma çabaları geliştirilmiştir. Ancak bu süreçte mevcut dokunun korunmasında güçlükler yaşanmıştır. Çeşitli nedenlerle terk edilen yapıların yok oluş sürecine girmesi de kaçınılmaz olmuştur. Yapıların özgün değerlerinin kullanıcısı ile korunup yaşatılamaması, tarihi çevre koruma sürecinin yeterince başarılı yürütülemediğini göstermektedir. Bu nedenle Cadde'nin dokusu tüm katmanları ile ele alınıp yeniden değerlendirilmeli, nitelikli ve yaşan kalitesi yüksek bir kentsel mekân oluşturmak amacıyla koruma önerileri geliştirilmelidir.

4. BEYLERBEYİ-ÇAMLICA CADDESİ KORUNMASI GEREKLİ MİRASI TESPİT VE ANALİZ ÇALIŞMALARI

Tez kapsamında tarihi dokusu ön planda olan Beylerbeyi semtindeki Beylerbeyi-Çamlıca Caddesi'nin kentsel gelişim süreci ortaya çıkarılmıştır. Bu bölümde yapılan mevcut durumunun analiz çalışması ile çalışma alanının nitelikleri, ihtiyaçları ve tasarım kriterlerinin belirlenmesi hedeflenmektedir. Alanla ilgili yapılan güncel analizler ve geçmişte yapılan çalışmalar karşılaştırılarak ortaya çıkan sorunlara yönelik hedef ve içerikler belirlenmiştir.

4.1 Kentsel Tasarım Rehberi İhtiyacı

Sokak veya cadde dokusunun insan zihninde imge oluşturucu bir niteliği vardır. Tekil bir ögeden ziyade birçok farklı nitelikteki ögenin bir araya gelerek oluşturduğu harmoni imgeseldir. Sokak ölçeği, insan zihninin rahatlıkla algılayabileceği bir ölçektir. Bu nedenle kentin mekânsal kurgulamasında sokak ölçeğinden yeri önemlidir. İmge oluşturucu bir kurgu yapmak ve mevcut imgenin korunmasını sağlamak için yönlendirici bir rehbere ihtiyaç durulmaktadır.

Çalışma alanı, kentsel kimliğin oluşmasında önemli yeri olan bir kentsel mekândır. Beylerbeyi-Çamlıca Caddesi Boğaziçi kültürünü yansıtan yapılı ve doğal çevrenin günümüze ulaşabilmiş örneklerinden birisidir. Cadde'de, tarihsel, kültürel ve doğal birçok değerin bir arada bulunduğu karakteristik bir dokunun varlığı tespit edilmiştir. Ancak kentsel gelişmeler ve İstanbul'un bir metropol şehri olmasının getirdiği koşullar bu karakteristik dokunun açığa çıkmasını engellemektedir. Mevcut koşulların sürdürülmesi ve herhangi bir müdahale yapılmaması durumunda dokunun yok olma riski de söz konusudur. Bu bağlamda benimsenecek öncelikli hedef, Cadde'nin karakteristik özgün dokusunun korunmasıdır. Nitelikti dokunun korunması, niteliksiz eklerin ayrıştırılması ve kentsel gelişmeyi destekleyici müdahaleler, kentsel mekânın niteliğini arttıracaktır. Cadde'de mekânsal kalitenin dolayısıyla yaşam kalitesinin yükseltilmesi için yapılacak müdahalelerde referans kaynak olacak bir kentsel tasarım rehberine ihtiyaç duyulmaktadır. Hazırlanan kentsel tasarım rehberi, Beylerbeyi-Çamlıca Caddesi mevcut dinamiklerinin ve potansiyelinin gelişimine katkı sağlayacaktır.

Tasarım rehberlerinin yere özgü olma özelliği, çalışma alanının özgün niteliklerinin, ihtiyaç ve sorunlarının analizlerinin önemini arttırmaktadır. Bu bağlamda öne çıkan ihtiyaç, çevre için tehlike arz eden metruk durumdaki geleneksel konutların bakım, onarım ve restorasyonudur.

Cadde üzerinde bulanan çoğu yapı konut işlevi ile kullanılmaktadır. Kullanılan yapıların kiminde bakım ve onarım devamlı olarak sürdürülürken çoğu yapının bakımsız olduğu görülmektedir. Cadde'de, yapının içine girmek ve önünden geçmek dahi tehlikeli sayılabilecek durumda olan yıkılmaya yakın yapıların da var olduğu görülmektedir. Cadde'nin değerini oluşturan en önemli unsur olarak değerlendirilebilecek geleneksel konutların yok olma tehlikesi ile karşı karşıya olması, bu alan için oluşturulacak rehberin önemini arttırmaktadır.

Cadde'nin mevcut durumda özgün ve nitelikli dokusuna uyumsuz ögelerin var olması da rehber ihtiyacını açığa çıkarmaktadır. Bu ögelerin değiştirilip düzenlemesi hazırlanan rehbere göre yapılırsa Cadde'nin gelişimi kontrollü bir şekilde gerçekleşir.

Bütüncül korumanın bir parçası olarak çalışma alanında yaşanacak olası tehlikelere karşı da koruma planı oluşturmak gerekir. Çalışma alanı Beylerbeyi semtinin ana arterinden biridir. Çalışma alanı konum olarak da birçok mahalleyi merkez noktalara bağlayan bir omurga niteliğindedir. Bu nedenle çevre mahallelerde yaşanan gelişmeler de Cadde'yi doğrudan etkilemektedir. Çamlıca Tepesi'nin ve çevresinin son yıllarda yeniden düzenlenmesi projesi kapsamında birçok mahallede kentsel dönüşüm projeleri uygulanmaktadır. Son yıllarda bu bölgede birçok yeni yapı inşa edilirken bununla bağlantılı olarak nüfus da hızla artmaktadır. Hızlı nüfus artışı ve yaşanan kentsel gelişmeler tarihi çevre üzerinde de büyük bir baskı oluşturmaktadır. Kentin önemli bir noktasında omurga görevi gören çalışma aksını, rehber vasıtasıyla üst ölçekte de değerlendirip olası tehditlere karşı çözüm önerileri sunmak gerekir.

Beylerbeyi- Çamlıca Caddesi, Çamlıca yolu üzerindeki birçok mahallenin Üsküdar ile ana ulaşım aksıdır. Caddenin bağlantısında yaşanan aksaklıklar, sirkülasyonun düzenli bir şekilde sağlanmasını güçleştirmektedir. Caddenin ulaşım problemlerinin öne çıkması tarihi değerini arka plana atmaktadır.

Tarihi verilere göre bir asırdan fazladır varlığını sürdüren cadde dokusunun günümüz ihtiyaçlarını karşılamakta zorlandığı görülmektedir. Cadde'nin oluşmaya başladığı dönemde motorlu taşıtların olmayışı düşünülecek olursa geleneksel dokudaki bir sokak veya caddenin kapasitesinin metropol şehrindeki taşıt trafiğini karşılayamayacağı açıkça bellidir. Cadde üzerinde yaşam kalitesinin arttırılmasını sağlayıcı kentsel donatılar da eksik veya yetersizdir. Caddede bulunan kaldırım

genişliği yeterli değildir ve kaldırımlar toplumdaki bütün bireylerin kullanıp erişebileceği nitelikte değildir. Bu eksiklikler ve sorunlar, hayatın olağan akışı içinde aksaklık yaşanmasına neden olmaktadır.

Cadde'nin geleneksel konut ve sokak dokusun yanında karakteristik nitelikleri de vardır. Bunlardan biri büyük kentlerde bulunması güç olan, konutlarının arka bahçeleridir. Bu bahçeler şehrin ses ve hava kirliliğinden nispeten uzak, kentin yeşil sistemi devam ettirici niteliktedir. İklim özelliklerine göre meyve ağaçları ve bitki çeşitliliği de tabiat varlığı olarak korunması gerekli yegâne unsurlardandır. Cadde üzerinde bulunan çeşmeli ve tarihi ağaçlı meydan da bölgedeki karakteristik dokuyu oluşturulmasına katkı sağlamaktadır. Çeşmeli meydanda bulunan Bizans kalıntıları da alanın tarihi değerine çok katmanlı bir yapı kazandırmaktadır. Bu mekânsal kaliteyi arttırıcı niteliklerin korunup pekiştirilmesi gerekir.

Mekânsal gelişmeler yalnızca fiziki çevreye düzen getirmez. Mekânın kalitesinin artması insan psikolojisinden başlayarak toplumsal gelişime de katkı sağlayacak sosyolojik bir eylemdir. Bu nedenle gün içerisinde ana akslara erişim sağlamak için bu caddeyi kullanmak durumunda kalan kentlilerin, Cadde'de aidiyet hissetmesi gerekir. Bu bağlamda yer, kimlik ve aidiyet kavramlarının açığa çıkarılıp pekiştirilmesini sağlayacak müdahaleler yapmak gerekir.

4.2 Kentsel Tasarım Rehberi için Amaç ve İlkeler

Beylerbeyi-Çamlıca Caddesi için hazırlanacak kentsel tasarım rehberi için yapılacak tespitler ile paralel olarak, kentsel tasarım rehberi oluşturarak amaçlananlar ve bu doğrultuda benimsenecek ilkelerin belirlenmesi gerekir.

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi için oluşturulacak kentsel tasarım rehberinin temel ilkesi nitelik öncelikli yol gösterici öneriler sunmaktır. Rehberde, çalışma alanında yapılacak her türlü teknik müdahale ve tasarım standartları belirtilmelidir. Planda olmayan üçüncü boyut, mimari karakter, detaylar, erişim, malzeme, doku ayrıntıları da rehberde belirlenmelidir. Sokağın her bir ögesi bir bütünün parçası olarak ele alınıp değerlendirilirse nitelikli bir mekân oluşacaktır. Kentsel tasarım rehberlerinde birçok farklı disiplininin uzmanlık alanları dahil olduğu için tez kapsamında değerlendirilen konular, ilgili alanların destekleri ile geliştirilmelidir.

Rehber kapsamında çalışma alanının dokusu, mimari elemanları, kentsel elemanları gibi karakteristik özelliklerini tespit edilip tipolojik veriler elde edilmiştir. Bu bağlamda yapılan öneriler de mevcut karakteristik niteliklere uygum sağlayan niteliktedir.

Tasarım rehberi birçok meslek dalına ve ilgili birimlere yol gösterici bir mekanizmadır. Bu nedenle rehberi ifade ediş biçimi sade ve sistematikleşmiş bir biçimde olmalıdır.

Rehber önceden belirlenmiş kentsel tasarım rehberinin temel ilke ve hedeflerine uyum sağlayacak nitelikte olmalıdır. Bu bağlamda benimsenecek Beylerbeyi- Çamlıca Caddesi kentsel tasarım ilkeleri;

- Kentsel mekânın niteliği arttırılarak yaşam kalitesinin yükseltilmesi,
- Kentlerin sürdürülebilir bir çevreye sahip olabilmesi,
- Kentsel mekânın kimlik kazanması ve aidiyet duygusunun oluşturulması,
- Erişilebilirlik ile kentlerin canlı ve güvenli olmasının sağlanması,
- Kentlerin ekonomik gelişmelere teşvik edilmesi,
- Tarihi alanların korunması,
- Kentlerin estetiğinin sağlanabilmesidir (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve MSGSÜ, 2016, s.1)

Kentsel tasarım rehberinin temelinde kentsel tasarım kavramı olduğuna göre kentsel tasarım rehberinin sonuç ürünü kentsel tasarım prensiplerine de uyum sağlamalıdır. Bu bağlamda Beylerbeyi- Çamlıca Caddesi kentsel tasarım rehberi hazırlanırken temelde hedeflenen prensipler;

- Karakter,
- Devamlılık ve tanımlı olma,
- Kamusal alanların niteliği,
- Hareket kolaylığı,
- Okunabilirlik,
- Uygulanabilirlik,
- Çeşitliliktir.

Kentsel tasarım rehberi yere özgü olarak hazırlanır. Bu nedenle evrensel kabul görmüş ilkelerin esas alınmasının yanında çalışma alanına özgü ilke ve hedeflerin de belirlenmesi gerekir.

Beylerbeyi- Çamlıca Caddesi'nde bulunan tarihi ve doğal dokunun korunarak Cadde'nin niteliksiz her türlü ekten ayrıştırılması öncelikli amaçlardan biridir. Cadde'nin algılanabilir düzeydeki üçüncü boyut görüntüsü ve cadde silüetine göre tarihi dokunun sürekliliği ve uyumlu bir biçimde olması için standartlar geliştirmek hedeflenmektedir.

Cadde'de yaşam kalitesinin yüksek olduğu kimlikli mekanların oluşturulması gerekir. Yapılacak ek tasarımların ise tarihi dokuya uyumlu olarak mevcut değerleri yükseltmesi, tarihi dokuyu ön plana çıkarması amaçlanmaktadır. Alanın gelişmesinde

kısıtlayıcı olan bütün ögelerin tespiti ve çözüm önerileri, kentsel tasarım rehberinde sunulacaktır.

Zamanla canlılığını yitirmiş ve kaybolma tehlikesi ile karşı karşıya olan tarihi dokunun yeniden canlandırılması kentsel tasarım rehberinin amaçlarından biridir. Ancak canlandırma yapılırken potansiyel ve kapasite dengesi kurularak kullanıcı odaklı bir ürün oluşturmak gerekir. Bu bağlamda çalışma alanında sosyal olarak sürdürülebilir bir düzen oluşturulmalıdır.

Belirlenmen amaçlar doğrultusunda Beylerbeyi- Çamlıca Caddesi'ne özgü kentsel tasarım rehberi hazırlanırken benimsenen ilkeler;

- Beylerbeyi-Çamlıca Caddesi'nde var olan mevcut tarihi dokunun korunması,
- Cadde'de var olan ve Boğaziçi kimliğini oluşturan doğal varlıkların korunması,
- Çevre için güvenlik zafiyeti oluşturan metruk yapıların onarımı,
- Canlılığını yitirmiş tarihi dokunun yeniden canlandırılması,
- Yeniden canlandırma çalışması yapılırken kullanıcıların önceliğinin gözetilesi,
- Kültürel korumanın yanında sosyal dokunun da korunup sürdürülmesi,
- Ulaşım ve trafik sorununa karşı radikal çözümler üretilmesi,
- Mevcut durumda yetersiz olan kaldırımlar ve yaya erişiminin düzenlenmesi,
- Cadde'nin sıradan bir kentsel mekân olmadığı gösterilerek, karakter ve kimliğin açığa çıkarılması,
- Cadde'de yaşam kalitesinin yükseltilerek mekânsal algının geliştirilmesi,
- Aidiyet duygusunun pekiştirilmesi,
- Cadde'nin tarihi dokusu korunurken güncel ihtiyaçlara da çözüm bulunması,
- Cadde'de var olan kentsel boşlukların ve kamusal alanların tanımlanarak kullanım önerileri geliştirmesi,
- Özgün Cadde görüntüsünde silüeti bozan uyumsuz yapılaşmanın önüne geçilmesi,
- Cadde'de görüntü kirliliği oluşturan niteliksiz eklerin tespit edilerek kaldırılması,
- Tarihi dokuyu bozmandan ona uyum sağlayan, ihtiyaçlara yönelik kentsel tasarım donatılarının seçilmesi,
- Cadde'nin gelişmesi planlanırken kentsel gelişmeye de katkı sağlanmasıdır.

Kentsel tasarım rehberinin amaçları ve ilkeleri doğrultunda mevcut verilerin uygun bir biçimde kullanılması rehberin stratejisidir. Özgün ve karakteristik nitelikleri belirlenen çalışma alanının korunması ve mekânsal kalitesinin yükseltilmesi için belirlenen ölçütlerle müdahale önerileri sunulması, oluşturulacak kentsel tasarım rehberinin

temel stratejisidir. Rehberin stratejisi mekânsal boyutta iyileştirmenin yanında sosyal olarak da gelişim ve değişimin yönetilmesini kapsamaktadır.

Sonuç olarak kültür odak belirlenerek, yerleşim dokusunun fiziksel bütünlüğünün sağlanması, doğal çevrenin uyumlu birlikteliğinin sürdürülmesi, kentsel mekânın ve kamusal alanın niteliğinin ve canlılığının arttırılması ve bunları kapsayan tasarım prensiplerinin belirlenmesi temel amaçtır. Hazırlanan rehber ile tarihi çevre, kentsel koruma ve kentsel tasarımın temel ilke ve hedefleri doğrultusunda bir kentsel mekân oluşturmak amaçlanmaktadır. Bu nedenle Beylerbeyi- Çamlıca Caddesi yere özgü kentsel tasarım rehberi birden çok içeriği kapsamaktadır. Alternatifler; bütünleşik yaklaşım, yenilik ve esneklik esas alınarak geliştirilmiştir.

4.3 Beylerbeyi- Çamlıca Caddesi ve Çevresi

Çalışma alanı, Boğaziçi kentsel sit bölgesi içinde yer alan bir koruma alanıdır. Çalışma alanının analizleri ve değerlendirmesi hem korunması gerekli varlıkların güncel tespiti hem de kentsel tasarım rehberine veri oluşturmak için önemlidir. Bu analizler sonucunda elde edilen veriler ışığında stratejik olarak izlenilecek yolun da çerçevesi oluşturulmuştur.

Beylerbeyi-Çamlıca Caddesi'nin sahil kısmı, Beylerbeyi Sarayı aksının devamı olmasının ve Beylerbeyi Camii'nin da etkisiyle farklı kentsel dinamikler barındırmaktadır. Kentsel kimlik Yalıboyu Caddesi aksı itibari ile değiştiği için Beylerbeyi Çamlıca Caddesi üzerinde yer alan Beylerbeyi Camii ve çevresindeki alan tez çalışması kapsamında değerlendirilmemektedir.

4.3.1 Kentsel Yapılanma

Çalışma alanının kentsel yapılanmasına dair analizler; kentsel miras alanının tespiti, ulaşım, yapı işlev, doğal doku, kat sayısı ve özgünlüğe dair analizleri kapsamaktadır.

4.3.1.1 Kentsel Miras Alanı

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi yerleşim dokusunun, topografyanın getirdiği sınırlamalar doğrultusunda oluştuğu görülmektedir. Yapılı çevre, İstanbul Boğazı'na dik, eğimli ve vadi oluşturan bir arazi üzerinde bitişik nizamda gelişmiştir. Boğaziçi yerleşmelerinin karakteristik örneklerinden biri olan Cadde'de yapılı ve doğal çevrenin uyumu ön plana çıkmaktadır. Burada kimlik belirleyici en önemli unsur sivil mimarlık mirası geleneksel konut dokusunun varlığıdır. Çalışma alanı Boğaziçi sit alanı içerisinde, ön

görünüm bölgesine dahil koruma alanıdır. Çalışma alanında bulunan 19.yy sonuna kadar yapılmış taşınmazlar, anıt ve sivil mimarlık eserleri Koruma Kurulunca tescil edilmiştir. Cadde üzerindeki kent kimliğine katkı sağlayan ve dönemin yaşam biçimini yansıtan geleneksel yapılar 1970'li yıllarda toplu tescil kararları ile koruma altına alınmıştır.

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi yerleşim dokusu, Boğaziçi'nin ve Beylerbeyi semtinin gelişimine bağlı olarak şekillenmiştir. Cadde'nin deniz seviyesinden başlangıcından itibaren önemli anıtsal yapıların var olduğu görülmektedir. Cadde, Beylerbeyi Külliyesi'ne bağlı olan yapı topluluğu ile başlamaktadır. Cadde'nin Yalıboyu Caddesi ile kesişim noktasından sonra bulunan meydanda Osmanlı döneminde yapılmış kitabesiz bir çeşme ve Bizans döneminden kalma bir su hazinesi vardır. Bu anıtsal yapılar Cadde'ye kimliğini kazandıran en önemli unsurlardandır. Yine aynı meydanda anıt niteliğinde iki ağacın yakın geçmişte var olduğu ancak günümüzde mevcut olmadığı görülmektedir.

Anıt eserlerinin oluşturduğu kentsel boşluklar kamusal alan olarak değerlendirmektedir. Beylerbeyi Külliyesi mahallenin odak noktaları olmanın yanı sıra tüm kentin de önemli turistik noktalarından biridir. Özellikle Beylerbeyi Sarayı'nı ziyarete gelen yerli ve yabancı turistlerin semtteki diğer uğrak noktasının Beylerbeyi Camii olduğu görülmektedir. Çeşmenin bulunduğu meydan da mahallenin odak noktalarından biridir. Mahallelinin gün içerisinde sıklıkla dinleme, sosyalleşme amaçlı kullandığı alanın niteliğinin arttırılması gereklidir.

Cadde'den tepelere doğru çıkıldıkça sivil mimarlık eserlerinin yoğunlukta olduğu bir dokunun varlığı görülmektedir. Cadde üzerinde 25 adet tescilli sivil mimarlık mirası vardır. Yazılı ve görsel belgelere göre tescil edilmiş ancak mevcut durumda var olmayan 8 adet yapının varlığı tespit edilmiştir (Şekil 4. 1; Şekil 4. 2; Şekil 4. 3; Şekil 4. 4). Sivil mimarlık mirası eserlerinin hem kentsel gelişim süreci hem de mimari üslupları değerlendirildiğinde 19.yy sonlarında inşa edildikleri anlaşılmaktadır.

Yol boyunca karşılıklı olarak sıralanan, eğimli arazi üzerinde kademeli bir siluet oluşturan, insan ölçeğinde nitelikli mimarisi ile geçmiş ile bağlantı kurulmasında büyük katkı sağlayıp yerin ruhunu oluşturan ahşap konut topluluğu, kent hafızasının önemli ögelerinden biridir.

Şekil 4. 1: 1702 ada 33 ve 34 parsellerdeki günümüzde mevcut olmayan yapılar (6 Numaralı KVKBK arşivi)

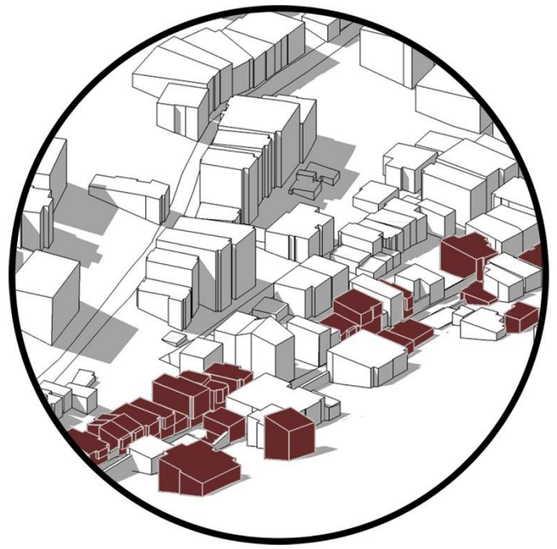

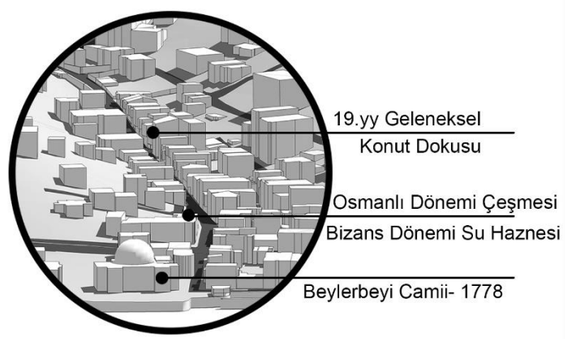
Şekil 4. 2: (Solda) 1702 ada 49 parseldeki günümüzde mevcut olmayan yapı (6 Numaralı KVKBK arşivi) ve (Sağda) aynı parselin günümüzdeki hali (Kanberoğlu, 2022)

Şekil 4. 3: 772 ada 13 parseldeki güvenlik gerekçesiyle 2000 yılında yıkılmış ve günümüzde var olmayan yapı (6 Numaralı KVKBK arşivi)

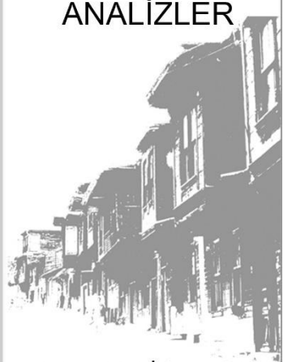
LEJANT

- Tescilli Yapılar
- Anıtsal Yapılar
- Mevcutta Var Olmayan Tescilli Yapılar
- Tabiat Varlıkları
- Anıt Ağaçlar

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KORUMA ve RESTORASYON
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ANALİZLER

BEYLERBEYİ ÇAMLICA CADDESİ
TARİHİ DOKUSUNUN KORUNMASI AMAÇLI KENTSEL TASARIM REHBERİ

DANIŞMAN:
DR.ÖĞR.ÜYESİ MEVLÜDE KAPTI

HAZIRLAYAN:
MUHSİNE KANBEROĞLU

Şekil 4. 4: Kültür ve Tabiat Varlıkları Analizi Paftası (Kanberoğlu, 2022)

Cadde'nin geleneksel konut dokusunun neredeyse tamamı ahşaptır. Geçmişte tüm İstanbul'daki ahşap yapılarda var olan yangın sorununun bu bölgedeki bitişik nizamlı yapılarda da büyük kayıplara neden olduğu düşünülmektedir. Yangın sorununa rağmen birçok özgün yapının da varlığını sürdürdüğü görülmektedir. Varlığını sürdüren konut dokusu da kentsel kimliğin oluşmasında önemli bir rol üstlenmektedir.

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nde Cumhuriyet dönemi mimarlık eserleri de mevcuttur. Dönemin özelliklerini yansıtan nitelikli yapılar ve daha geç dönemde inşa edilmiş kütlesel olarak da üslup olarak da Cadde niteliği uyumsuz yapıların varlığı söz konusudur. Tarihi doku içerisinde uyumsuz yapıların varlığı mekânsal kalitenin azalmasına ve nitelik kaybına neden olmaktadır.

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nin bir yakasını çevreleyen, Beylerbeyi korusu olarak da adlandırılan kırsal alan, Boğaziçi'ne sit alanı olma niteliğini kazandıran doğal dokusunun bir parçasıdır. Bu tepede bulunan birkaç tane köşke, Cadde'den merdivenli yollardan erişim sağlanmaktadır. Kırsal alandaki yapılı çevre ile doğal niteliklerin uyumlu varlığı Boğaziçi'nin karakteristik özelliğinin bir parçası olarak varlığını sürdürmektedir. Bu nedenle doğal dokunun korunarak varlığını sürdürmesi şarttır. Yapılı çevre ve doğal doku ile bağlantılı olan merdivenli yollar da bu dokunun bir parçası olarak korunması gerekli ögelerdir. Cadde'nin bitişik nizamlı evlerinin arka bahçeleri de Boğaziçi doğal dokusunun ve kent yeşil sisteminin bir parçası olarak korunması gerekli varlıklardır.

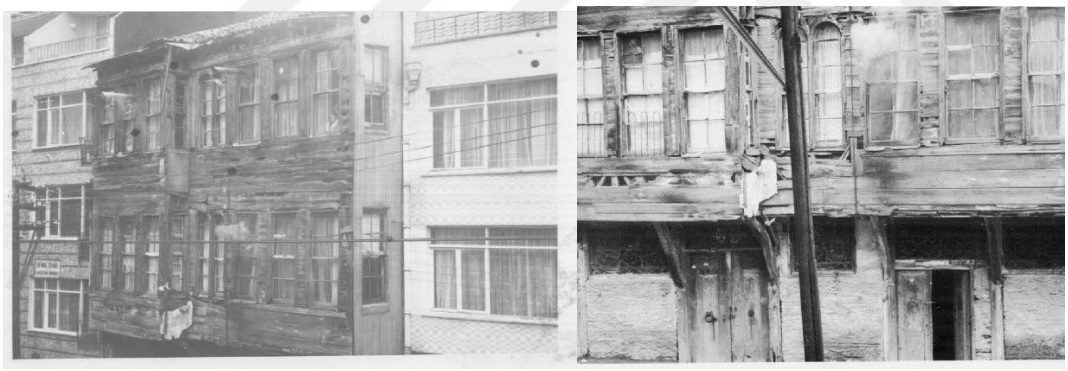

Şekil 4. 5: (Solda) 772 adada bulunan yapıların 1980'li yıllardaki görünüşü (URL-7) ve (Sağda) aynı yapı adasının günümüzdeki durumu (Kanberoğlu, 2023)

4.3.1.2 Özgünlük Analizi

Türkiye'de yaşanan politik ve sosyal değişimlerde kentlerde de büyük çaplı değişimlere neden olmuştur. Bu değişimler, Boğaziçi köylerinin yapılaşma düzenini de etkisi altına almıştır. Özellikle 1970 sonrası köyden kente göç sürecin başlamasıyla Boğaziçi'nde kontrolsüz nüfus artışı yaşanmıştır. Buna bağlı olarak yapılaşma süreci de kontrolsüz bir şekilde gelişmiştir. Geleneksel doku ile kütlesel, nitelik olarak veya hem kütlesel hem nitelik olarak uyumsuz yapıların bu dönemlerde yapıldığı ve hala varlıklarını sürdürdükleri görülmektedir.

Çalışma alanındaki nitelikli yapılarının ise bir kısmı onarım görmüştür. Son yıllarda yıkılmış veya yıkılmak üzere olan bazı yapıların ise rekonstrüksiyon olarak yeniden inşa edildiği görülmektedir. Yeniden yapılan bu yapılar, inşaat teknikleri farklılığı nedeniyle özgün yapılardan ayrışmaktadır. Aynı zamanda yeniden yapılan bazı yapıların geçmiş zaman fotoğrafları değerlendirildiğinde, yapıların özgün niteliklerinin değiştirildiği anlaşılmaktadır. Bu örnekler Boğaziçi'nde geçmiş dönemlerde yanlış izlenim verdiği gerekçesi ile sıkça eleştirilerin odağı haline gelmiş başarısız rekonstrüksiyon örneklerinin arasına girebilecek niteliktedir (Şekil 4.6; Şekil 4.7).

Şekil 4. 6: 774 Ada 3 Parseldeki yapının rekonstrüksiyon yapılmadan önceki özgün hali (6 Numaralı KVKBK arşivi)

Şekil 4. 7: 774 Ada 3 Parseldeki yapının rekonstrüksiyon yapıldıktan sonraki hali

Cadde üzerindeki geleneksel yapıların mimari elemanlarının niteliksiz malzemeler ile değiştirildiği örnekler de mevcuttur. Özgün örneklerde var olan ahşap kafes elemanları demir doğmalar ile ahşap pencereler PVC pencereler ile ahşap kapılar ise metal kapılar ile değiştirilmiştir. Cephelerde renk ve malzeme olarak da niteliği bozucu tercihlerin yapılması özgün karakteri bozmaktadır.

Nitelikli yapıların ve geç dönem yapılarının bazılarına özgün yapıda olmayan çatı katlarının eklendiği örnekler de mevcuttur. Bu sonradan eklenmiş katların bazıları bina ön cephesinden geri çekilerek eklenmiş olsa da özgün nitelikli görünüşü bozmaktadır.

Özgün nitelikleri ile varlığını sürdüren ancak metruk halde olan yapılar, tehlikeli olduğu için sac trapez levhalar ile kapatılmıştır. Görüntü kirliliği oluşturan niteliksiz elemanların Cadde üzerinde uzun süreli varlığı cephe karakterinin açığa çıkmasını engellemektedir. Metruk binaların en kısa zamanda restorasyonu yapılıp caddenin bakımsız ve güvenliksiz görüntüden kurtarılması şarttır.

Sonuç olarak geleneksel bina cephelerinin birbiri ile uyumlu ritmik bir düzeni vardır. Daha sonraki dönemlerde Cadde'nin boş parsellerine yapılan yapıların bir kısmı bu ritmik düzene uyumlu kütlede iken bir kısmı da uyumsuz kütlelerdedir. Ancak geleneksel yapılar ile uyumsuz kütlede olan bazı yapılar da dönemlerinin özelliklerini yansıtan nitelikli yapılardır. Cadde üzerinde bulunan bazı yapıların ise tek katlı ve kütlesel olarak doku ile uyumlu olduğu ancak nitelik olarak tarihi çevre değerine zarar verdiği görülmektedir. Bu bağlamda rehber kapsamında Cadde'nin özgün karakteristik yapısına uyumsuz yapıların tespiti; doku ile kütle olarak uyumsuz yapılar, doku ile nitelik olarak uyumsuz yapılar, doku ile hem kütle hem nitelik olarak uyumsuz yapılar ve özgün niteliğin bozulduğu rekonstrüksiyon yapılar olarak ayrıştırılarak değerlendirilmiştir.

Cadde'nin tarihi değerini ve karakteristik yapılaşmasını bozan niteliksiz yapılar, hatalı müdahaleler, geçici elemanlar ve bakımsız yapılar, özgün kimliğin açığa çıkmasını engellediği için rehber kapsamında yeniden değerlendirilerek düzenlenmelidir (Şekil 4.8; Şekil 4.9).

Şekil 4. 8: 772 ada 3 parselde bulunan yapının; (Solda) Özgün kapısı (6 Numaralı KVKBK arşivi) ve (Sağda) rekonstrüksiyon yapılmış yapının özgün olmayan kapısı (Kanberoğlu, 2022)

Şekil 4. 9: (Solda) 1702 ada 39 parseldeki yapının özgün merdiveni ve (Sağda) yapının rekonstrüksiyon yapılmış hali (6 Numaralı KVKBK arşivi)

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi | Özgünlük Analizi

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi Silüeti

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi Silüeti

*Kırmızı çerçeveli yapılar tescillidir.

- Hiçbir Müdahale Görmemiş veya Az Müdahale Görmüş Özgün Yapılar
- Özgün Niteliğin Bozulmadığı RekonstrüksiyonYapılar
- Özgün Niteliğin Bozulduğu RekonstrüksiyonYapılar
- Doku ile Kütle Olarak Uyumsuz Nitelikli Yapılar
- Doku ile Nitelik Olarak Uyumsuz Yapılar
- Doku ile Kütle ve Nitelik Olarak Uyumsuz Yapılar

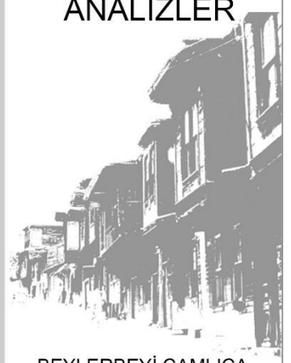

1 No'lu Yapı | 2 No'lu Yapı | 3 No'lu Yapı | 4 ve 5 No'lu Yapılar | 6 ve 7 No'lu Yapılar | 8 No'lu Yapı | 9 No'lu Yapı | 10 No'lu Yapı | 11 No'lu Yapı

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KORUMA ve RESTORASYON
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ANALİZLER

BEYLERBEYİ ÇAMLICA CADDESİ TARİHİ DOKUSUNUN KORUNMASI AMAÇLI KENTSEL TASARIM REHBERİ

DANIŞMAN:
DR.ÖĞR.ÜYESİ MEVLÜDE KAPTI

HAZIRLAYAN:
MUHSİNE KANBEROĞLU

Şekil 4. 10: Özgünlük Paftası (Kanberoğlu, 2022)

,

4.3.1.3 Ulaşım Analizi

Ana ulaşım akslarından biri olan çalışma alanı, kent için önemli bir konumdadır. Beylerbeyi semti, köprü yolunun çıkış bağlantı noktalarından biri olduğu için taşıt trafiği için bir düğüm noktasıdır. Çengelköy, Kandilli, Kanlıca gibi Boğaziçi köylerinin ve bu köylerin tepelerdeki diğer mahallelerinin ana merkezler olan köprü yolu ve Üsküdar meydanı ile en kısa bağlantısı Beylerbeyi'nden sağlanmaktadır.

1970'li yıllardan sonra değişim sürecine giren Boğaziçi'nin mevcut düzeninin, ulaşım sirkülasyonuna yeterli gelmemeye başladığı gözlenmektedir. Boğaziçi'nin geçmişteki seyrek nüfusuna yeter düzeydeki ulaşım akslarının birden artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılayamaması, yıllarca çözülemeyen bir trafik probleminin de başlangıç noktası olmuştur. Topografik sınırlamalar ve bölgenin sit alanı olma özelliğinden dolayı yeni yol yapılmaması, insanların toplu taşımadan çok bireysel araç kullanımına yönelmesi gibi sorunların sonucunda Beylerbeyi Çamlıca Caddesi İstanbul trafiğinin düğüm noktalarından biri haline gelmiştir. Cadde'nin, özellikle köprü bağlantısında alternatif yollara göre daha kısa mesafede olması ve diğer yollara göre daha bilindik olması, ulaşım için daha çok tercih edilmesine neden olmaktadır.

Yalıboyu Caddesi ve Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nin kesişim noktası, belirtilen trafik yoğunluğunun ana kaynağıdır. Çamlıca tepesine kadar olan çoğu mahallenin nüfus yoğunluğu gün içerisinde belli yerlere erişim sağlamak için Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'ni kullanmaktadır. Ancak bu Cadde kullanılarak ana cadde olan Yalıboyu Caddesi'ne erişim sağlanabilmektedir. Ana Cadde ile bağlantı sağlanan diğer yollar ise Beylerbeyi Çamlıca Caddesi kadar tercih edilmemektedir. Tüm bu trafik akış problemleri ve yoğunluklar tarihi değeri ile ön plana çıkan cadde için baskı oluşturmaktadır. Taşıt trafiğinin ön planda olduğu bir düzende tarihi ve doğal dokunun sıradanlaştığı ve kimliğinin açığa çıkarılamadığı gözlenmektedir. Böyle bir mekânda insanın yer ile bağlantısının da zayıfladığı ve yaşam kalitesinin düştüğü görülmektedir.

Taşıt trafiğinin ön planda olduğu bir kentsel mekânda, çağdaş kentin gerektirdiği birçok ögeye de yer verilememektedir. Örnek olarak çevresinde birçok park, bahçe koruluk alan, tarihi değerler olan çalışma alanında bir rota oluşturup gezinti yapmak isteyen kentlinin bir yaya olarak bu alana erişimi, bisiklet kullanım imkânı gibi pek çok hakka sahip olması gerekir. Ancak günümüzde metropol haline gelen İstanbul'da bu gibi imkanların oluşturulmadığı, motorlu araçların kentin önceliğinde olduğu bir düzenin kent yaşamında vazgeçilemez bir parça olduğu görülmektedir.

Cadde'ye toplu taşıma ile erişim imkânı vardır. Yalıboyu Cadde'si ile Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nin kesişim noktasına yakın bir konumda olan toplu taşıma durağı, en çok yaya akışının olduğu konumdur. Bu alandan toplu taşıma araçları kullanılarak çevre mahallelere ulaşım sağlanabilmektedir. Özellikle sabah ve akşam saatlerinde iş yerlerinin yoğunlukta olduğu merkez noktalara erişim sağlamak amacıyla çevrede yaşayan kentlinin toplu taşıma araçlarını kullandığı görülmektedir (Şekil 4. 11).

Beylerbeyi İskelesi ile Cadde'nin arası yürüme mesafesindedir. Çevrede yaşayan birçok insanın, Avrupa Yakası'nda bulunan merkezlere iş yeri ve okullara erişim sağlamak amacıyla deniz ulaşımını tercih ettiği söylenebilir. Yoğun araç trafiğinden etkilenememek için en etkili çözümlerden biri olan deniz ulaşım kentli için önemli fırsattır. Ancak deniz seferlerinin sabahları Anadolu'dan Avrupa'ya akşamları ise Avrupa'dan Anadolu'ya olması ve sefer saatlerinin seyrek olması deniz ulaşımının tercih edilmesinde kısıtlayıcı etkidedir.

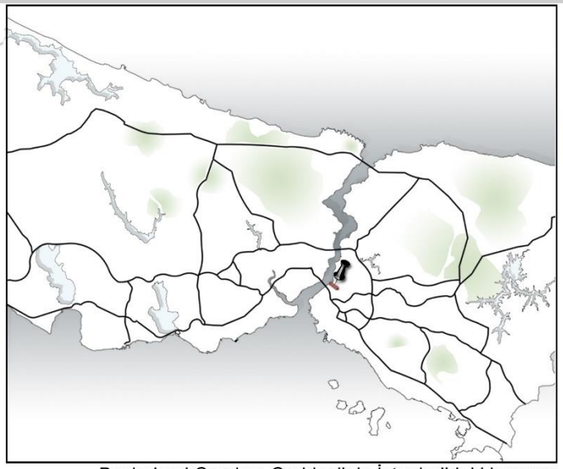
Şekil 4. 11: (Solda) Cadde'nin Yalıboyu Caddesi ile kesişim noktasında akşam saatlerinde olan trafik (Kanberoğlu, 2023) ve (Sağda) Cadde üzerinde sabah saatlerinde oluşan araç trafiği (URL-8, 2014)

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nde çift yönlü araç trafiği olduğu için araçların park etmesi için uygun konum yoktur. Yoğun yapılaşma olan bölgede boş parseller de otopark olarak değerlendirilmiştir.

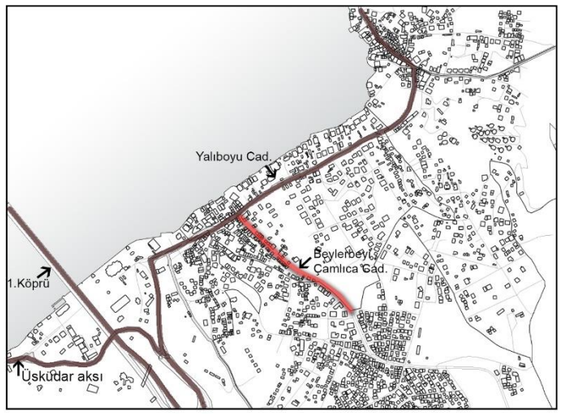
Cadde'deki trafik akışını düzenlemek için birtakım önemler alınmıştır. Çift yön olarak düzenlenmiş yolda yalnızca geliş-gidiş güzergahındaki araçların yan yana gelebileceği kadar mesafe vardır. Bu nedenle Cadde'de yol üzerine araç park etmek yasaktır. Kaldırıma araç park edilmesini önlemek amacıyla kaldırım kenarlarına babalar yerleştirilmiştir. Trafik yoğunluğunu önlemek amacıyla 6.00 ve 22.00 saatleri arasında Cadde'ye kamyon girmesi yasaklanmıştır. Yasaklara rağmen gün içinde yola giren kamyonlar ve yol kenarına park eden araçlar, Cadde üzerinde kazaya sebebiyet verecek riskler oluşturmakta ve trafik akışını aksatmaktadır.

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi | Ulaşım Analizi

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nin İstanbul'daki konumu

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nin Beylerbeyi Semti'ndeki konumu

LEJANT

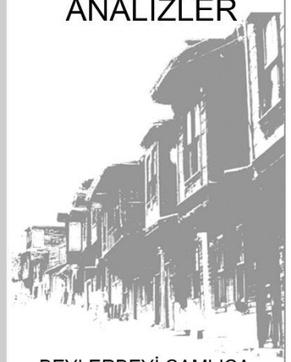
- 1.Derece Yoğunluklu Yol
- 2.Derece Yoğunluklu Yol
- 3.Derece Yoğunluklu Yol
- Yaya Yolu
- Ara Yollar
- Beylerbeyi Vapur İskelesi
- Toplu Taşıma Durağı
- P Otopark

*Kırmızı çerçeveli yapılar tescillidir.

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KORUMA ve RESTORASYON
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ANALİZLER

BEYLERBEYİ ÇAMLICA CADDESİ TARİHİ DOKUSUNUN KORUNMASI AMAÇLI KENTSEL TASARIM REHBERİ

DANIŞMAN:
DR.ÖĞR.ÜYESİ MEVLÜDE KAPTI

HAZIRLAYAN:
MUHSİNE KANBEROĞLU

Şekil 4. 12: Ulaşım Analizi Paftası (Kanberoğlu, 2022)

Geçmişte toplu taşıma imkanları kısıtlı iken çevre mahallelerde yaşayan insanların deniz veya kara yolu ile Beylerbeyi'ne erişim sağladığı sonrasında Çamlıca yolunu yaya olarak kullanıp mahallelerine ulaştıkları bilinmektedir (Şekil 4.12). Ancak günümüzde çevre mahallelere erişmek için toplu taşıma, şahsi araç ve alternatif taşıtların kullanılması nedeniyle Cadde'de yoğun bir yaya akışının olmadığı söylenebilir. Bu yolun yaya akışında sıklıkla kullanılmamasının diğer nedenleri arasında topografyadan dolayı yolun yokuş oluşu, taşıt öncelikli yolda kaldırımların elverişsiz oluşu ve herkes tarafından kolaylıkla erişilebilir olmayışı sayılabilir.

Şekil 4. 13: Cadde'nin 1968 yılına ait fotoğrafında araç trafiği yokken yaya kullanımının yoğunluğu (URL-9).

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'ndeki akış yoğunluğunu doğrudan etkileyen mahallelerden biri olan Ferah Mahallesi'ne Üsküdar ile bağlantılı metro hattı yapım süreci devam etmektedir. Bu şekilde toplu taşıma çeşitliliğinin artması da güzergahın yoğunluğu azalması yönünde önemli bir imkandır.

4.3.1.4 Yapı İşlev Analizi

Çalışma alanında bulunan yapıların işlevleri konut yoğunlukludur. Yaya kullanımının yoğun olduğu sahil kısmında ticari işleve sahip binalar varken Yalıboyu Caddesi'nden tepelere doğru gidildikçe konut yoğunluğu artmaktadır. Yine Yalıboyu Caddesi'ne yakın olan kısımlarda karma işleve sahip binaların var olduğu görülmektedir (Şekil 4. 14). Bu binaların zemin katlarında kasap, kuaför, büfe gibi küçük esnafların ticari işlevleri devam ettirilirken binaların üst katları da konut olarak kullanılmaktadır.

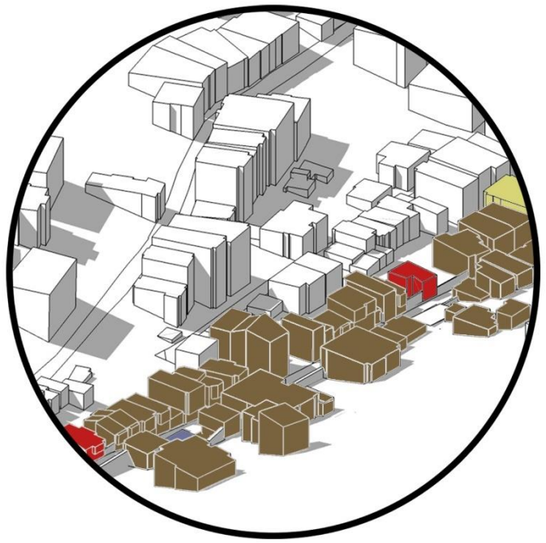
Şekil 4. 14: (Solda) Sahil kısmında yoğunlaşan ticari yapılar ile Beylerbeyi Külliyesi ve (Sağda) Cadde'den tepelere doğru gidildikçe karma işlevli ve konut işlevli yapılar (Kanberoğlu, 2023)

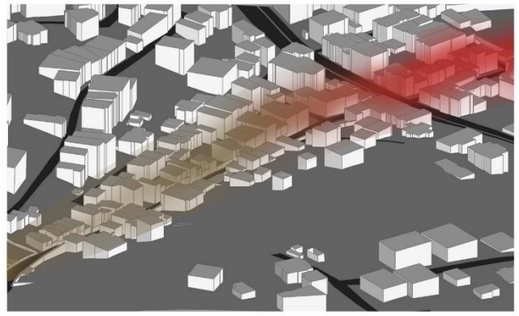
Cadde üzerindeki konut yoğunluklu yapının içerisinde şirket ofisleri olarak kullanımını sürdüren yapılar vardır. Cadde üzerinde konut olarak kullanılan yapıların bir kısmının bakım ve onarımının devamlı olarak yapıldığı görülürken bir kısmının da restorasyon yapılmadan kullanılamayacak durumda olduğu görülmektedir (Şekil 4. 15). Ofis gibi ticari işlevle kullanılan yapılar ise basit onarımlar ile kullanımlarını sürdürmektedir.

Şekil 4. 15: 772 ada 14 parselde bulunan ofis olarak işlevlendirilmiş tarihi yapı (URL-10)

LEJANT

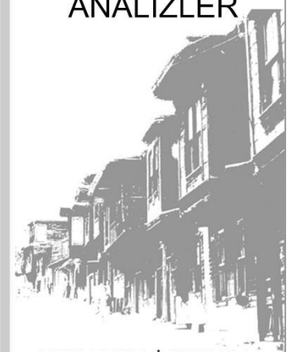
- Konut
- Konut+Ticari Yapı
- Ticari Yapı
- Çeşme
- Beylerbeyi Camii Külliyesi
- Depo

*Kırmızı çerçeveli yapılar tescillidir.

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KORUMA ve RESTORASYON
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ANALİZLER

BEYLERBEYİ ÇAMLICA CADDESİ TARİHİ DOKUSUNUN KORUNMASI AMAÇLI KENTSEL TASARIM REHBERİ

DANIŞMAN:
DR.ÖĞR.ÜYESİ MEVLÜDE KAPTI

HAZIRLAYAN:
MUHSİNE KANBEROĞLU

Şekil 4. 16: Yapı İşlev Analizi Paftası (Kanberoğlu, 2022)

4.3.1.5 Doğal Doku Analizi

Çalışma alanındaki doğal doku oranı, İstanbul'un yüksek yapılaşma olan semtlerinin doğal doku oranına göre yüksektir. Boğaziçi kültürünün bir parçası olan bu bölgenin doğal dokusunun varlığı, alana sit olma özelliğini kazandıran başlıca unsurlardan biridir. Çalışma alanı ve çevresindeki yeşil doku, burada var olan kimliğin ayrılamaz bir parçasıdır. Bu sebeple doğal alanların varlıklarının sürdürülmesi, kültürel varlıkların korunması kadar önemlidir.

Beylerbeyi semti, Osmanlı'dan itibaren bahçeleri ve doğal dokusu ile ünlenmiştir. Saray halkının da sıklıkla bahçecilik faaliyetleri, gezi, dinlenme gibi ihtiyaçlar için Beylerbeyi'ne geldiği bilinmektedir. Bu bölgede yaşayan halkın da bahçecilik ile uğraştığı ve bölgede çok sayıda bostanın var olduğu bilinmektedir.

Yaşanabilir çevrenin en önemli unsurlarından biri parçası ekolojik sistemlerdir. Ekolojik sistemi devam ettiren yeşil dokunun hem kamusal alanda hem de özel mülklerde önemli bir yeri vardır. Bu bölgede var olan yeşil doku, küresel ölçekte büyük bir sorun olan iklimsel değişimler karşısında mikroklima özelliği oluşturmaktadır. Bu mikroklimaya göre özellikle İstanbul'un yoğun yapılaşmış bölgelerine göre sıcaklık farklılıkları oluşmaktadır. Mikroklima aynı zamanda ekolojik sistemde çeşitlilik imkânı sunmaktadır (Şekil 4. 17). Ekolojik sistemin çeşitli oluşu doğal yolla gürültü kontrolünü ve hava temizliğini de sağlamaktadır. Şehrin yüksek nüfus yoğunluğu olan bölgelerinden biri olan ve gün içinde yoğun bir akışın var olduğu Beylerbeyi Çamlıca Caddesi, doğal dokusu bu bölgeden daha az yoğunlukta olan diğer bölgelere göre daha az gürültü ve hava kirliliğinin az olduğu bir alandır.

Şekil 4. 17: Mikroklima etkisi oluşturan yapıların arka bahçesi ve koruluk alandaki yeşil doku (Kanberoğlu, 2022)

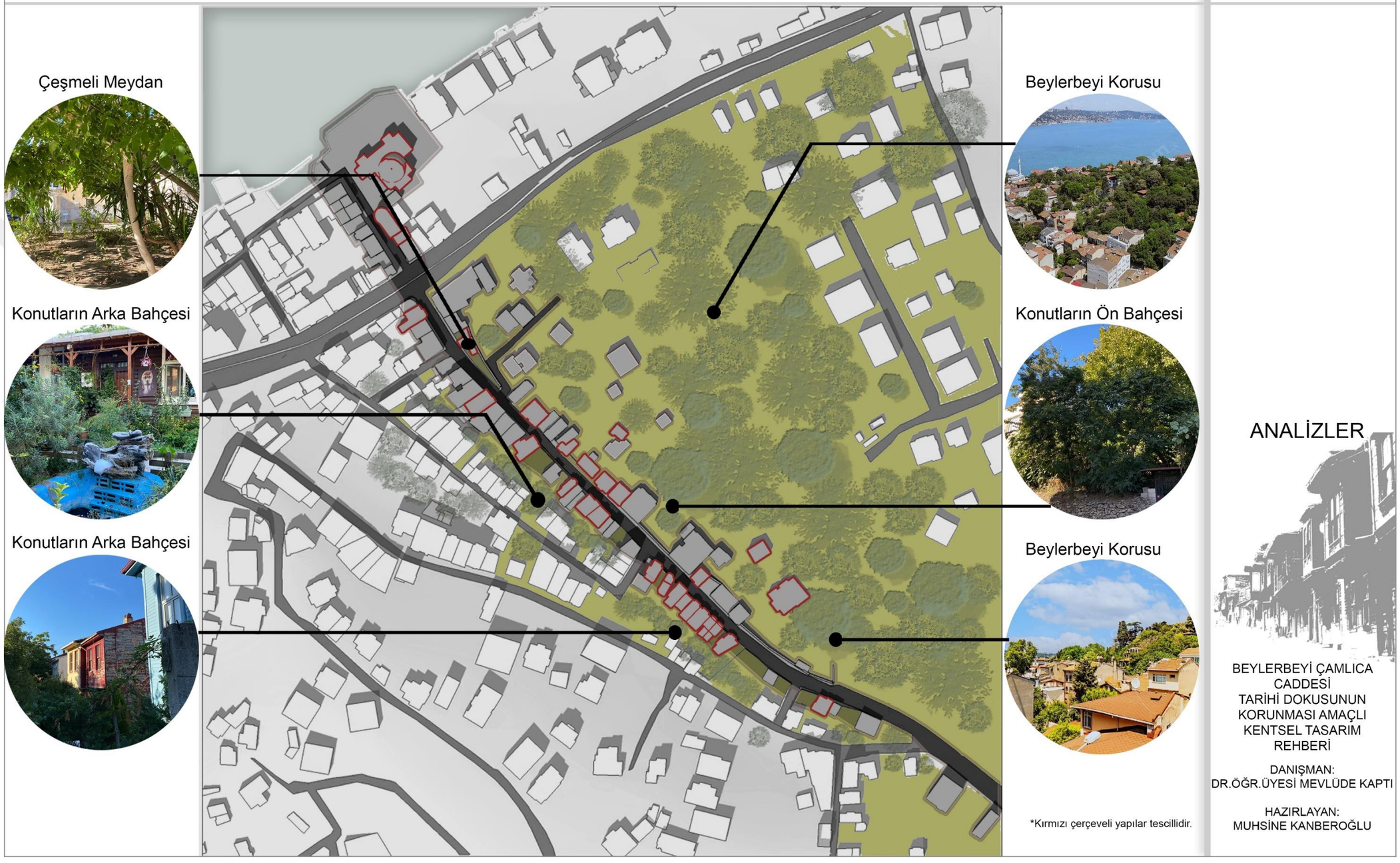
Doğal dokunun en önemli parçaları tekil ağaçlar ve ağaçlık alanlardır. Boğaziçi'nde sıklıkla karşılaşılan korulardan biri de bu alanda yer almaktadır. Bu koruluk alanlar, yoğun yapılaşmanın görüldüğü İstanbul'da yaşayan kentlinin yeşil doku ihtiyacının karşılanmasında büyük bir role sahiptir. Bu nedenle böyle bir alanın kentlinin ihtiyaçları doğrultusunda korunup sürdürülebilmesi, yaşam kalitesini arttırıcı nitelikte bir uygulamadır.

Geçmişte var olduğu bilinen bostanların günümüze ulaşamadığı görülmektedir. Ancak geleneksel konutların arka bahçelerinde yeşil dokunun varlığı ve bahçecilik faaliyetlerinin sürdürüldüğü görülmektedir. Yapı adalarının arasında kalan alanda, yapıların arka bahçelerinde Boğaziçi iklimine uyum sağlayabilen meyve ağaçları vardır. Koruluk alanda da meyve ağaçlarının yanı sıra Boğaziçi'ne özgü kimlik oluşturucu ağaçların varlığından söz edilebilir (Şekil 4. 18).

Cadde'yi çevreleyen ağaçlık alanların yanında Cadde silüetinde de yeşil dokuya rastlanmaktadır. Bazı yapıların parsel içine yerleşiminden kaynaklanan ön bahçelerin ve avlulu bahçelerin oluştuğu görülmektedir. Cadde'nin yapılaşmış sıralı düzeninin arasından yer yer silüete giren bu bahçelerdeki yeşil dokular, Cadde'nin karakterinin bir parçasıdır.

Şekil 4. 18: (Solda) 1702 ada 39 parselde bulunan Boğaziçi'nde sıkça rastlanan fıstık çamı ağacı ve bina çatısında devam eden bahçecilik faaliyeti, (Sağda) 772 ada 14 parseldeki yapının bahçesinde bulunan meyve ağaçları (Kanberoğlu, 2022)

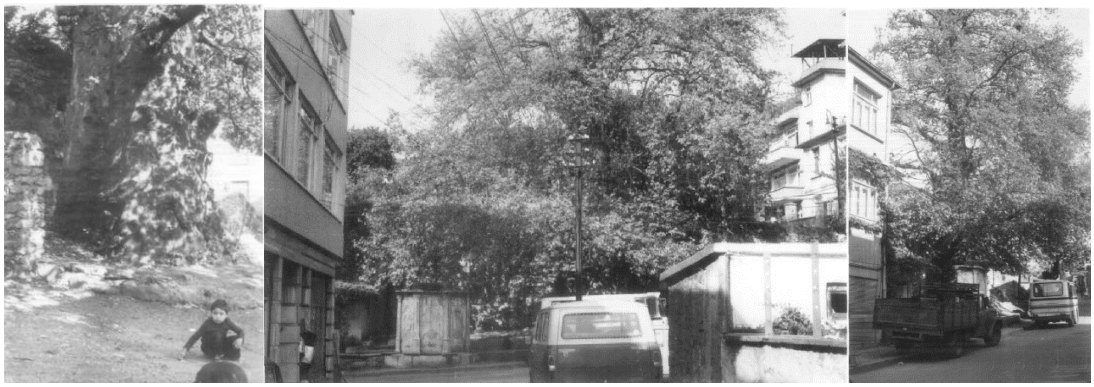
Şekil 4. 19: Doğal Doku Analizi Paftası (Kanberoğlu, 2022)

Kentsel boşluklara herhangi bir müdahale yapılamadığı takdirde boşlukların doğal süreçte yeşil doku ile dolduğu görülmektedir. Metruk olan bir bina yıkılmış veya yıkılma sürecine girmiş ise bulunduğu boşluk tamamıyla yeşil doku ile kaplanmakta, sonrasında ağaçlık bir alana dönüşebilmektedir (Şekil 4. 19). Bu sürece iklimin elverişli olması da etki etmektedir.

Şekil 4. 20: 772 Ada 7 Parseldeki yapının 2015 yılından sonra yıkılması ile yapının bulunduğu parselin 2022 yılına kadar yeşillenip ağaçlanması (URL-11)

Çevrede yaşayan kentlini kamusal alan olarak sıklıkla kullandığı çeşmeli meydan da yeşil dokunun önemli olduğu bir noktadır. Günümüzde var olmayan ancak yakın geçmişte anıt ağaç olarak tescil edilmiş Boğaziçi kimliğinin özel bir parçası olan iki adet çınar ağacının, bu alana kamusal alan olma özelliğinin kazanılmasında ve burayı bir odak merkezi haline getirmesinde etkisi olduğu söylenebilir (Şekil 4. 20).

Şekil 4. 21: 1702 Ada 67 Parseldeki tabiat varlığı olarak koruma altına alınmış, yakın geçmişe kadar varlığını sürdürmüş ancak günümüzde mevcut olmayan çınar ağacı (6 Numaralı KVKBK arşivi)

4.3.1.6 Kat Sayısı Analizi

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi eğimli bir topografya üzerinde kademeli olarak yükselen ritmik bir silüettedir. Bu ritmik silüetin oluşmasında en önemli etken parsel boyutu ve kat yüksekliklerinin benzer ölçü ve oranlarda oluşudur. Tarihi dokunun birbiri ile uyum içinde oluşu da korunması gerekli unsurların başında gelmektedir.

19.yy'da inşa edilip günümüze ulaşmış özgün yapıların zemin+1 ve zemin+2 katlı olduğu görülmektedir. Bu yapılar insan ölçeğinde ve caddede yürürken algılanabilecek büyüklüktedir.

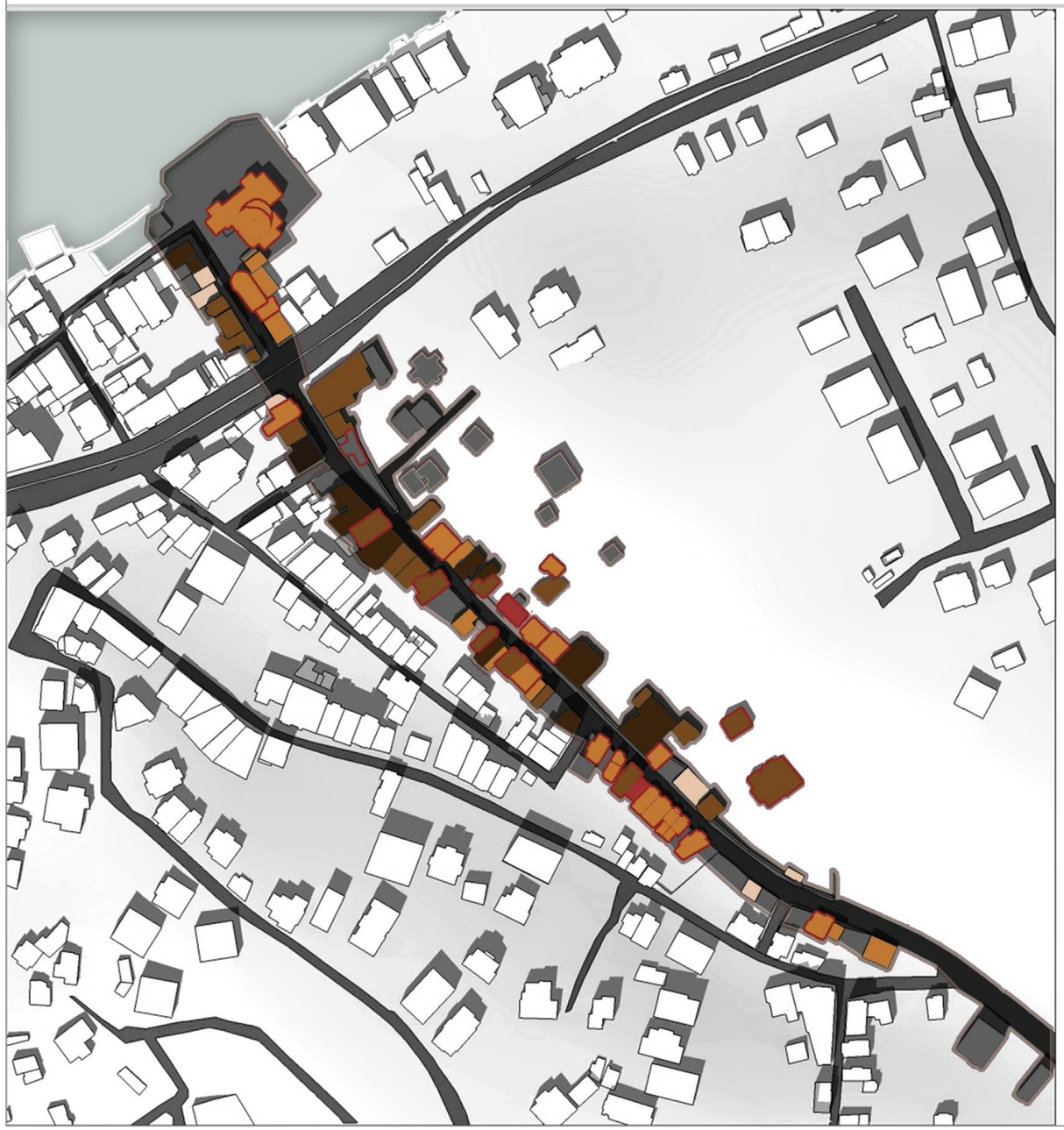
Çalışma alanının çok katmanlı oluşu, var olan uyum ve düzeni bozmamalıdır. Ancak Beylerbeyi Çamlıca Caddesi üzerinde geç dönemde inşa edilen bazı niteliksiz yapıların mevcut geleneksel düzene uyumsuz olduğu görülmektedir. Bu niteliksiz yapılaşma, kat yüksekliği ve gabarileri ile geleneksel dokunun önüne geçmektedir.

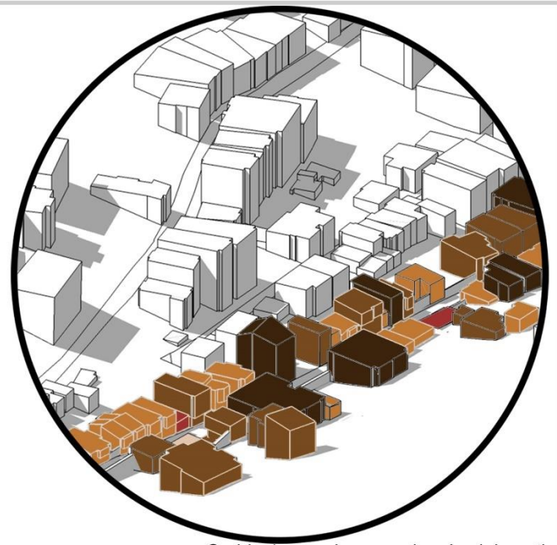
Cadde üzerinde, geç dönemde inşa edilip geleneksel doku ile uyumlu olan Cumhuriyet dönemi nitelikli yapılarının da var olduğu görülmektedir. Yapım tekniği ve mimari nitelikleri ile geleneksel dokudan ayrışan ancak silüeti bozmayan yükseklik ve oranlar ile geleneksel dokuya uyumlu yapıların çalışma alanının niteliğini arttırdığı söylenebilir.

Kat adedi analizine göre, Cadde'nin Yalıboyu Caddesi'ne yakın kısmında apartman yapıları yoğunluklu olduğu için yükseklikler fazladır. Cadde'den tepelere doğru çıkıldıkça geleneksel konutların yoğunlaştığı dolayısıyla yapı yüksekliklerinin daha az ve birbirleri ile benzer boyutlarda olduğu görülmektedir.

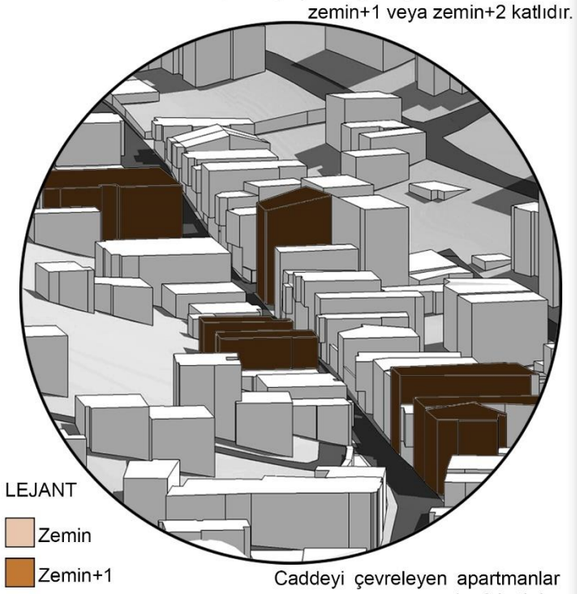
Geleneksel konutların ve müstakil konutların aralarında inşa edilmiş apartman yapılarının, ritmik yükseklik düzenini bozmaktadır. Yapıların inşa edildiği dönemdeki yasal kısıtlamalar bu oluşan farklı görüntüyü engelleyecek nitelikte olsa da zamanla gelişen kaçak kat ekleme veya çekme katların tam kata çevrilmesi gibi düzenlemelerin önüne geçilememiştir. Bu gibi niteliksiz düzenlemeler de Cadde silüetindeki yapıların yükseklik farklarının çoğalmasına neden olmuştur.

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi | Kat Adedi Analizi

Caddeyi çevreleyen geleneksel konutlar zemin+1 veya zemin+2 katlıdır.

Caddeyi çevreleyen apartmanlar zemin+3 katlıdır.

*Kırmızı çerçeveli yapılar tescillidir.

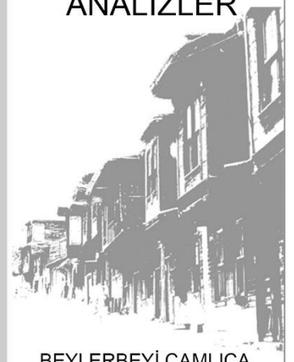
LEJANT

- Zemin
- Zemin+1
- Zemin+2
- Zemin+3
- Yıkılmış

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KORUMA ve RESTORASYON
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ANALİZLER

BEYLERBEYİ ÇAMLICA CADDESİ
TARİHİ DOKUSUNUN KORUNMASI AMAÇLI
KENTSEL TASARIM REHBERİ

DANIŞMAN:
DR.ÖĞR.ÜYESİ MEVLÜDE KAPTI

HAZIRLAYAN:
MUHSİNE KANBEROĞLU

Şekil 4. 22: Kat Adedi Analizi Paftası (Kanberoğlu, 2022)

4.3.2 Alanın Yapısal Elemanları

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nde var olan yapılı çevrenin oluşum sürecinden itibaren yaşanan değişimler gözlemlenebilmektedir. Cadde'nin ilk görünümünün çıkış noktası coğrafi verilerin getirdiği bir yapılaşma düzenidir. Ancak zamanla yaşanan sosyo-ekonomik gelişmeler, politik kararlar ile özgün çevrenin değişimi söz konusu olmuştur. Bu değişimleri yapı cepheleri, sokaklar, açık alanlar gibi kentsel tipolojilerin karşılaştırmalı analizleri ile izlemek mümkün olmaktadır.

4.3.2.1 Mekânsal Tipolojiler

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nde bulunan boş parsellerin, yerleşim düzeni kurulmaya başladığı zamandan beri yüksek değerde oldukları bilinmektedir. Bu yüksek değerlerdeki arsalar, yoğunluğu arttıracak şekilde bitişik nizamlı yapılar ile değerlendirilmiştir. Cadde üzerindeki avlulu, ayrık nizamlı yapıların ise diğer bitişik nizamlı yapılar ile uyumlu biçimde inşa edildiği görülmektedir. Bütün geleneksel konutların, yapı adası içerisinde kalan alanda münferit arka bahçeleri vardır.

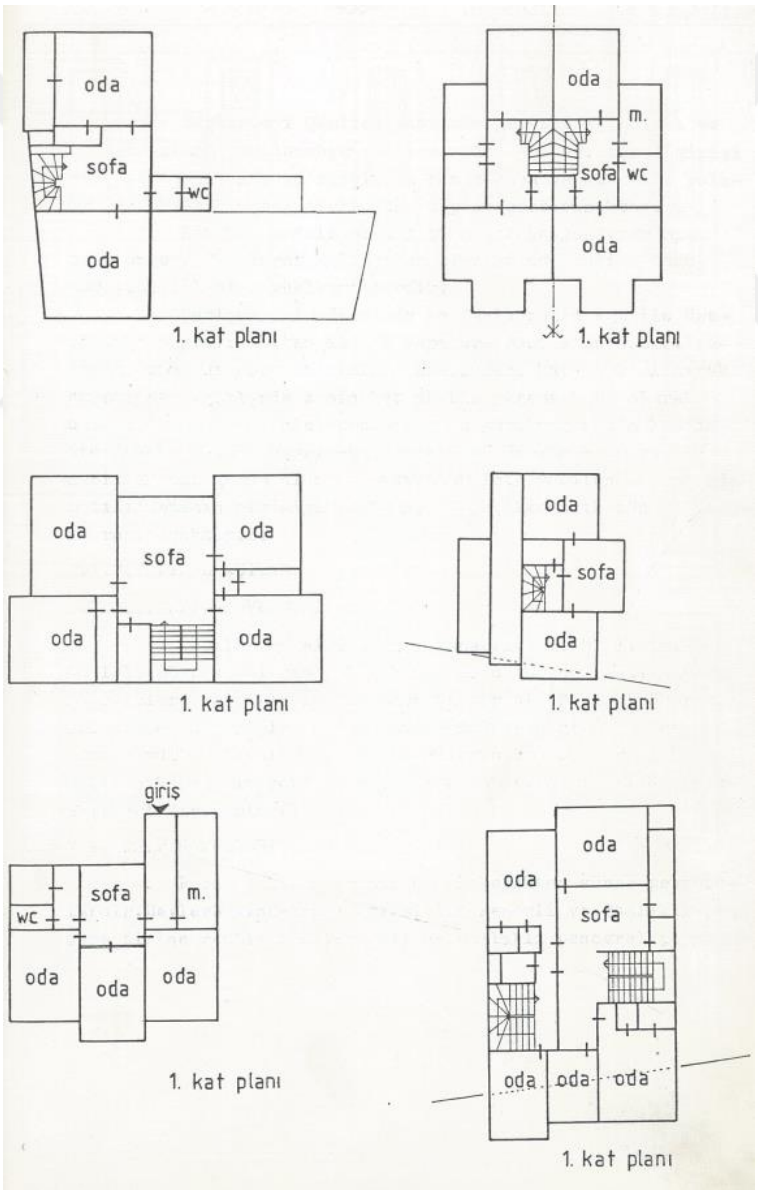
Bitişik nizamlı yapılaşmanın tipik mekânsal çözümlerinden biri olan iç sofalı plan tipi, Cadde'yi çevreleyen yapılarda da görülmektedir (Şekil 4.23). Orta sofalı plan tipi daha çok yalılarda kullanılmakla birlikte koru içerisindeki büyük ölçekli köşklerde de tercih edilmiştir. Üst katlarına balkon eklenmiş geleneksel konut örnekleri de Cadde üzerindeki yapıların plan tiplerini çeşitlendirmektedir.

Cadde'yi çevreleyen yapılar çoğunluğu bitişik nizamdaki yapılar olsa da cadde üzerinden girişi olan avlulu geleneksel konutlar da vardır. Bu konutların da mekânsal olarak iç sofalı plan tipi ile çözümlenmiş olduğu görülmektedir.

Cadde üzerindeki yapılarda mekânlar işlevsel olarak farklı katlara dağılmaktadır. Çoğunlukla zemin katların gündüz yaşama alanı olarak, üst katların ise oda olarak kullanıldığı görülmektedir. Geçmiş zamanda Cadde'yi çevreleyen geleneksel konutların her bir katı farklı ailelere kiralanarak maddi gelir elde edilmeye çalışılmıştır. Konutlar da bu süreçte mekânsal olarak değiştirip dönüştürülmüştür. Yapılan bazı niteliksiz restorasyon ve rekonstrüksiyon uygulamalarında da binaların özgün iç mekân kurgusunun ve iç mekânlarda bulunan yapısal elemanların tamamen değiştirildiği görülmektedir (Şekil 4.23).

Şekil 4. 23: (Solda) 772 ada 4 parseldeki binanın özgün iç mekânı ve (Sağda) 774 ada 13 parseldeki yeniden inşa edilmiş binanın değiştirilen iç mekânı (6 Numaralı KVKBK arşivi)

Şekil 4. 24: Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'ni çevreleyen bazı yapıların plan tipleri (Delimollaoğlu, 1989, s.52)

4.3.2.2 Cepheler

Çalışma alanında bulunan geleneksel konut dokusunun mimari üsluplarına göre 19.yy'da inşa edilmiş olduğu görülmektedir. Geleneksel konutlar, ahşap yapım sistemi ile inşa edilmiş iki veya üç katlı yapılardır. Konutların cepheleri ahşap kaplamalı, çatıları ise beşiktir. Topografyanın getirdiği imkân ile birçok bina yarı bodrum kata sahiptir ve zemin kata girişler, birkaç basamaklı merdivenden çıkılarak gerçekleştirilir. Bu merdivenli sahanlıklar, eve girişte mahremiyetin sağlanmasında etkili olmaktadır. Yapıların neredeyse tamamı çıkmalıdır. Bazı yapılarda kısmi çıkma varken bazı yapılarda ise bütün çıkma vardır ve çıkmalar düz, gönye gibi çeşitli tipolojilerdir. Bu çeşitlilik caddede hareketli bir görüntü oluşturmaktadır. Çeşitlilikle beraber cepheler, tipolojik olarak belli oranlarda ve belli ritmik düzende uyumlu olarak şekillenmiştir.

20.yy'da inşa edilmiş binalardan bir kısmı geleneksel yapılar ile uyumlu iken bir kısmının da uyumsuz ve niteliksizdir. Özellikle caddede bulunan apartmanlar yükseklik ve gabari olarak geleneksel doku ile uyumsuzdur.

Cephe Tipolojileri

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi, koruma amaçlı kentsel tasarım rehberi kapsamında çalışma alanının karakteristik niteliklerini oluşturan tipolojik veriler incelenmiştir. Bu doğrultuda geleneksel sivil mimarlık mirası konutlarının özgün ve nitelikli detayları tespit edilip koruma ve restorasyon önerileri geliştirilmelidir. Belirlenen mekânsal nitelikler, mekânda yapılacak çağdaş müdahalelere de altlık oluşturacaktır.

Rehber kapsamında irdelenen elemanlar çıkma, pencere, kapı gibi cephe düzeninde ayrıştırıcı rol üstlenen ve cadde karakteristiğini oluşturan mimari elemanlardır. Yapılaşmanın oluştuğu 19.yy sonlarında var olan mimari üslup göz önünde bulundurulduğunda, o dönemin karakteristik özelliklerinden olan bezemeli cepheler de cadde dokusunun ayrıştırıcı nitelikleri arasında yer almaktadır.

Çıkmalar

Geleneksel Türk evinin en önemli elemanlarından biri çıkmalardır. Cadde'nin karakteristik yapısının oluşmasında önemli bir öge olan çıkma, konutun sokak ile olan etkileşimini sağlamaktadır. Çıkmaların, biçimsel olarak birçok çeşidinin olması sokak dokusunda haraketli bir görüntü oluşturmaktadır.

Çıkmalar, cephedeki konumuna göre, kattaki genişliği ve yüksekliğine göre ve biçimsel olarak görünüşüne göre sınıflandırılabilirler. Cadde üzerindeki geleneksel

konutlar iki veya üç kat yüksekliğinde olduğundan, çıkmaların yüksekliği de tek veya iki katlıdır.

Çıkmalar konumlarına göre binanın ortasında veya binanın sağ ve sol taraflarında iki adet olacak şekilde çeşitlenmektedir.

Çıkmanın cephedeki genişliğine göre üzerinde bulanan pencere sayıları da değişmektedir. Bu oranlara göre pencere düzenleri ritmik olarak devam ettirilmiştir. Bu çıkmaların ön cepheye bakan pencereleri olduğu gibi yan taraflarında da birer pencereleri bulunmaktadır.

Çıkmalar biçimsel olarak düz, gönye veya çokgen çeşitlerindedir. Bazı çıkmalarda balkonların olduğu örnekler de vardır. Gönye çıkmalar zemin kattaki parselin yamukluğunun üst katta düzeltilmesi amacıyla, çokgen çıkmalar ise görüş açısının genişletilmesi amacıyla tercih edildiği söylenebilir.

Çıkmalar binanın diğer kısımları gibi ahşap malzemeden yapılmıştır. Çıkmalar, altlarından ahşap payandalar ile desteklenmektedir.

Yapıların çıkmaları sokakta kaldırım üzerine geldiği için metruk durumdaki yıkılmak üzere olan binalar yaya için de araç trafiği için de güvenli değildir. Bu binaların önceleri kapatılıp oluşturdukları tehlikelere karşı önlem alınmaya çalışılsa da bir an önce restore edilmeleri şarttır.

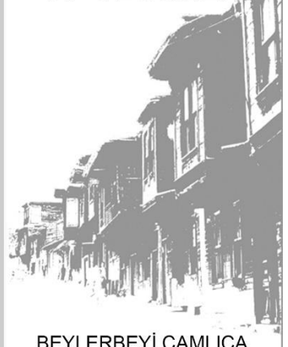
Beylerbeyi Çamlıca Caddesi | Çıkmalar

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KORUMA ve RESTORASYON
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

	DÜZ ÇIKMA	GÖNYESEL ÇIKMA
CEPHENİN ORTASINDA TEK	 1702 Ada 47 Parsel 774 Ada 10 Parsel	
CEPHENİN SAĞINDA ve SOLUNDA İKİLİ	 778 Ada 57 Parsel	 774 Ada 13 Parsel
CEPHENİN SAĞINDA veya SOLUNDA TEK	 1702 Ada 4 Parsel 1702 Ada 40 Parsel	 774 Ada 49 Parsel 772 Ada 23 Parsel 772 Ada 3 Parsel
BALKONLU ÇIKMA	 772 Ada 7 Parsel 772 Ada 4 Parsel 	

TİPOLOJİLER

BEYLERBEYİ ÇAMLICA CADDESİ
TARİHİ DOKUSUNUN KORUNMASI AMAÇLI KENTSEL TASARIM REHBERİ

DANIŞMAN:
DR.ÖĞR.ÜYESİ MEVLÜDE KAPTI

HAZIRLAYAN:
MUHSİNE KANBEROĞLU

Şekil 4. 25: Çıkma Tipolojileri Paftası (Kanberoğlu, 2022)

Pencereler

Cadde üzerindeki geleneksel yapıların pencereleri irdelenerek tipolojik veriler elde edilmiştir. Bu bağlamda cephelerdeki özgün pencere sisteminin taşıyıcı sistemin getirdiği boşluk oranlarında olduğu görülmektedir. Pencere sistemlerinin birbirleri ile benzer boyutlarda olması caddenin görüntüsünde ritmik bir düzen oluşturmadır.

Üst katlarda bulunan pencereler dikdörtgen formda, pencerelerin genişlik-yüksekliği 1/2 (80x160, 90x180, 100x200) oranındadır. Pencereler iki bölmeli giyotin sistemlidir. Diğer bir pencere oranı ise iki pencerenin yan yana getirilmesi ile oluşturulmuş 1/1 veya 3/4 oranlı pencere boşluklarıdır. Bu tipteki pencereler daha çok çıkmaların üzerlerinde kullanılmıştır.

Kış aylarında ısınmanın kolay olduğu daha alçak tavanlı orta kat kullanılırken yaz aylarında daha yüksek katlı üst katın kullanılması, Geleneksel Türk evini iklime uyumlu kullanım özelliklerinden biridir. Bu kullanım üst katlarda daha geniş açıklıklı pencerelerin, orta katlarda ise daha küçük ve dar açıklıklı pencerelerin yapılmasını beraberinde getirmektedir. Bu tip kullanım pencere oranlarının çeşitlenmesini sağlamaktadır. Farklı katların farklı oranlarda pencere düzenlerine sahip olduğu örneklere Beylerbeyi Çamlıca Caddesi üzerindeki üç katlı konutlarda rastlamak mümkündür (Şekil 4.26).

Şekil 4. 26: Üst kat ve orta katında farklı büyüklükteki pencere boşluklu yapılar- 774 Ada 49 Parsel ve 774 Ada 13 Parsel (Kanberoğlu, 2022)

Zemin katta bulunan pencerelerin üst katlara göre daha küçük oranlarda olduğu görülmektedir. Bazı konutlarda bodrum-zemin katların büyük oranda sağır

bırakılmıştır. Özgün örneklerine rastlanmasa da eski fotoğraf ve yazılara göre zemin kat pencerelerinin mahremiyeti sağlanmak amacıyla ahşap kafesler ile kaplandığı bilinmektedir. Bu ahşap kafeslere bazı yapıların üst kat pencerelerinde de rastlamak mümkündür (Şekil 4.27). Günümüzde ise zemin katların tamamında özgün ve özgün olmayan demir parmaklıklar vardır.

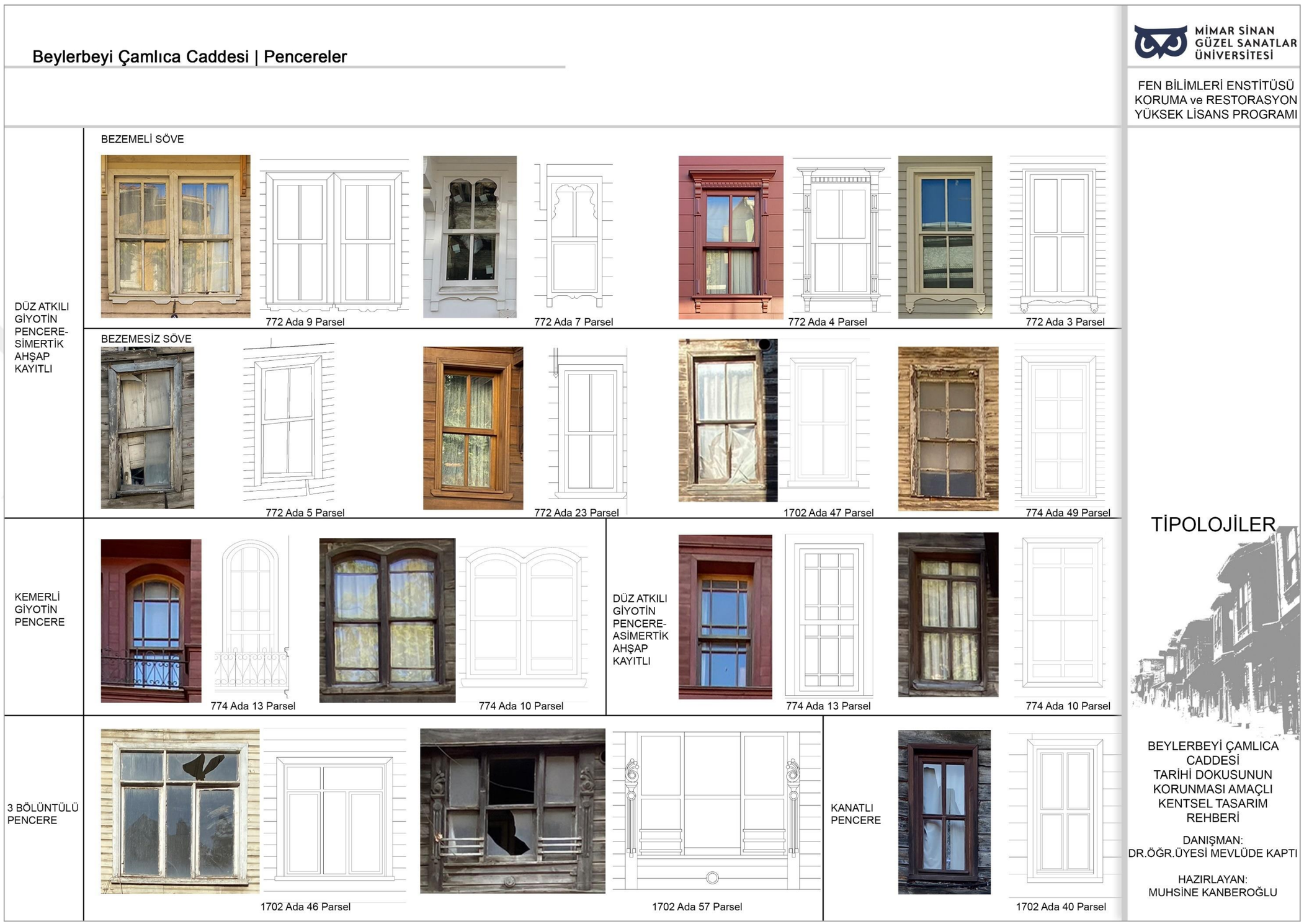

Şekil 4. 27: Çalışma alanına paralel cadde olan Beylerbeyi Küplüce Caddesi'ndeki 772 Ada 14 Parsel numaralı yapı, pencere üzerindeki özgün ahşap kafes örneği (Kanberoğlu, 2022)

Eğimin getirdiği imkân ile bodrum katların pencereleri de cephelerde yer almaktadır. Bodrum kat pencereleri daha küçük oranlı ve demir parmaklıklıdır. Yol kotunun zamanla yükselmesiyle bu pencere boşlukları da değişmiştir. Bazı yapılarda bodrumdaki pencere boşluklarının kapanmaması için kaldırımların üstünden kuranglez boşluklarının açıldığı veya kaldırımın daraltılıp merdivenli boşlukların oluşturulduğu görülmektedir (Şekil 4.28). Bu düzen araç trafiği nedeniyle dar olan kaldırımların erişilebilirliğini azaltmaktadır.

Şekil 4. 28: Bodrum katların ışık ve hava alması için kaldırımda oluşturulan boşluklar (Kanberoğlu, 2022)

Şekil 4. 29: Pencere Tipolojileri Paftası (Kanberoğlu, 2022)

Özgün nitelikli pencerelerin tamamı ahşaptır ve yapısal olarak düz atkılıdır. Bazı binalarda bütün pencereler olmasa da bazı pencereler cepheyi hareketlendirecek şekilde kemerli yapılmıştır. Pencere kenarlarında ahşap söveler dönmektedir. Ahşap sövelerin bazıları düz iken bazılarının da motifli olduğu görülmektedir (Şekil 4.29).

Şekil 4. 30: (Solda) Kemerli ahşap pencere ve (Sağda) ahşap motifli söve örnekleri (Kanberoğlu, 2022)

Özgün pencereler malzemenin bakımsızlığından dolayı yıpranmış durumdadır. Kimi yapılarda ise özgün pencerelerin değiştirilip yerlerine muhdes PVC pencerelerin takıldığı görülmektedir (Şekil 4.30). Bu bağlamda pencere açıklıkları ve malzemesi değiştirilen yapıların tipolojik verilere uygun olarak düzenlenmesi gerekmektedir.

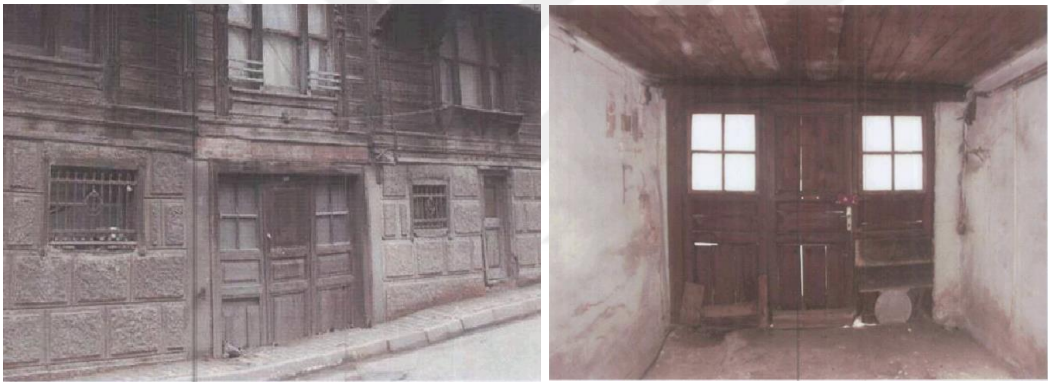

Şekil 4. 31: 772 ada 8 ve 9 parseller özgün pencere boşlukları (6 Numaralı KVKBK arşivi) ve değiştirilmiş pencere boşlukları (Kanberoğlu, 2022)

Yapı Girişleri ve Kapılar

Cadde üzerindeki nitelikli yapıların kapıları irdelenerek tipolojik veriler elde edilmiştir. Yapıların giriş sistemleri ve giriş kapıları, cephelerin karakterini etkileyen önemli unsurlardan biridir.

Yapı girişleri, tipolojik olarak sokak ile olan ilişkisi ve yapı cephesindeki konuma göre sınıflandırılabilir. Özgün yapıların bina girişleri sokak kotundan birkaç basamaklı merdiven ile ulaşılan, cephe içindeki bir niş içerisinden sağlanmaktadır. Kaldırım kotu ile hemzemin yapı girişi örnekleri olsa da zamanla yükselen yol kotunun özgün yapı girişi sisteminde farklılıklara yol açtığı göz önünde bulundurulmalıdır. Buna bağlı olarak özgün hali ile doğrudan sokağa açılan kapıların olduğu örneklere de rastlamak mümkündür. Ancak mahremiyetin sağlanması amacıyla doğrudan sokağa açılan bina girişleri, taşlık gibi yaşam alanının devamlı sürdürülmediği bir mekâna açılmaktadır **(**Şekil 4.32).

Şekil 4. 32: (Solda) 1702 ada 56 parsel özgün yapı girişi ve (Sağda) taşlık mekânı (6 Numaralı KVKBK arşivi)

Cadde üzerindeki bazı yapıların girişleri avlularından yapılmaktadır. Bu yapıların Cadde'ye bakan ön cephesinde herhangi bir kapı bulunmamaktadır. Avlu duvarında bulunan kapıdan avluya giriş sağlandıktan sonra, yapı girişine avluya açılan yan cepheden erişim sağlanabilmektedir.

Koru içerisindeki köşklere erişim Cadde'ye açılan kapılar kullanılarak sağlanabilmektedir. Bu kapılar merdivenli yollara açılmaktadır ve bu yollar kullanılarak köşklere ulaşılmaktadır (Şekil 4.33).

Şekil 4. 33: (Solda) 1702 ada 35 parseldeki köşkün Cadde üzerindeki giriş kapısı (6 Numaralı KVKBK arşivi) ve (Sağda) kapının günümüzdeki hali (Kanberoğlu, 2022)

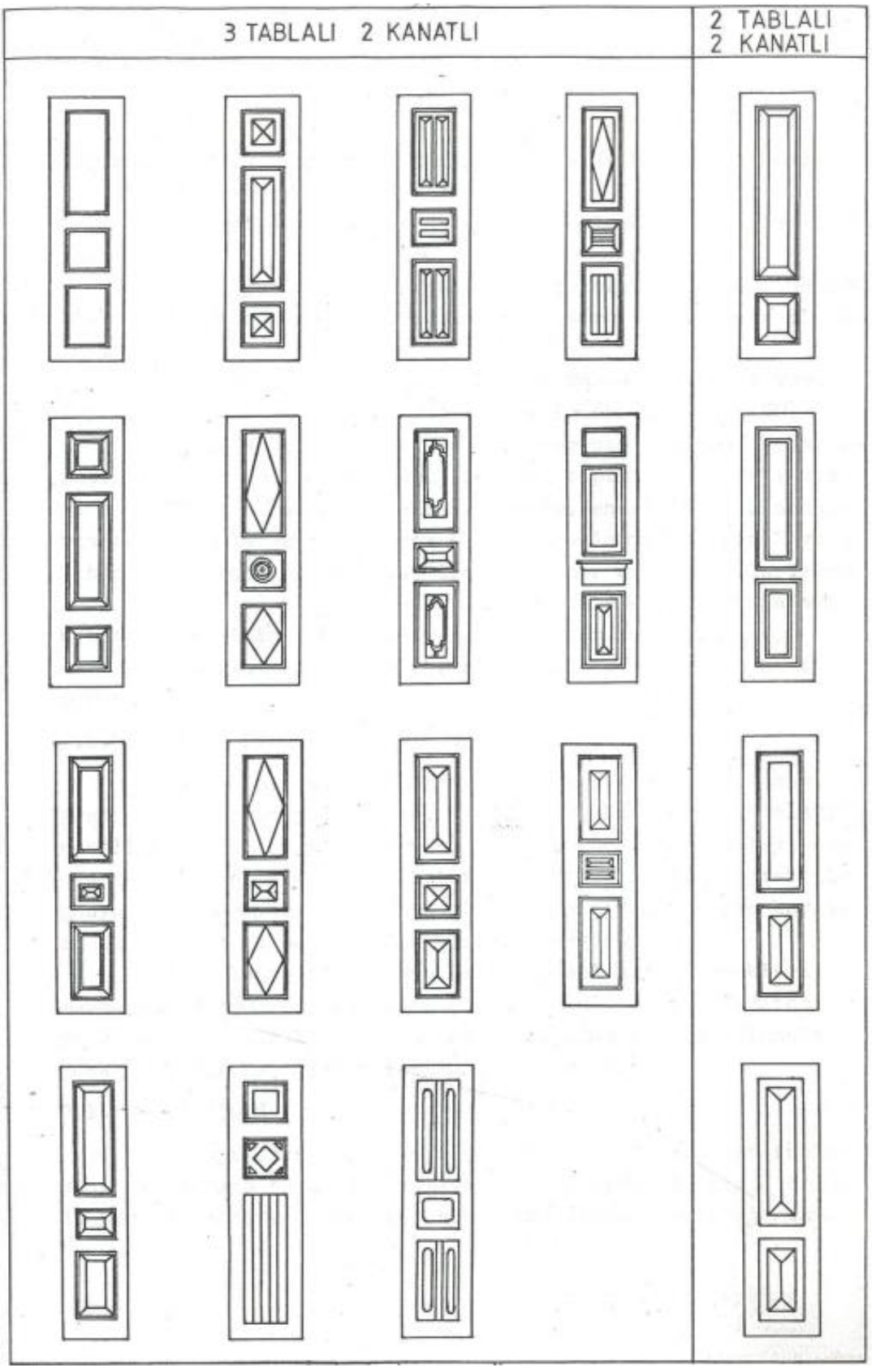
Yapıların girişleri yapının cephesinde sağda solda veya ortada bulunmaktadır. Cadde üzerindeki avlu duvarlarında bulunan kapılar da duvarın sağında veya solunda yer almaktadır. Eğer yapı girişi cephe içerisindeki bir nişin içinde ise bu niş yaklaşık bir kapı boyutundadır. Zemin katta bulunan odadan bu nişe doğru açılan bir pencere de bulunmaktadır.

Yapıları giriş kapıları dönemlerinin özelliklerini yansıtmaktadır. Geleneksel konutların ahşap tablalı tek veya çift kanatlı dış kapılara sahip oldukları görülmektedir (Şekil 4.35).

Cumhuriyet döneminde yapılmış nitelikli yapılar da özgün ve nitelikli giriş kapılarına sahiptir. Bu yapıların da girişlerinde diğer geleneksel konutlar gibi bir niş bulunmakta ve bu niş içerisinden yapıya erişim sağlanmaktadır. Cumhuriyet dönemi yapılarında geometrik ve bitkisel motifli metal kapı örneklerine rastlamak mümkündür. Ancak Cadde üzerindeki çoğu yapının özgün kapılarının, niteliksiz metal kapılar ile değiştirildiği görülmektedir (Şekil 4.34).

Şekil 4. 34: 772 ada 8 parselde bulunan yapının; (Solda) Özgün kapısı (6 Numaralı KVKBK arşivi), (Ortada) özgün olmayan kapısı (Kanberoğlu, 2022) ve (Sağda) yenilenmiş kapısı (Kanberoğlu, 2023)

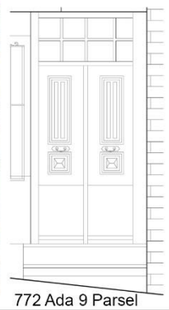
Şekil 4. 35: Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'ni çevreleyen bazı yapıların kapı tipleri (Delimollaoğlu, 1989, s.54)

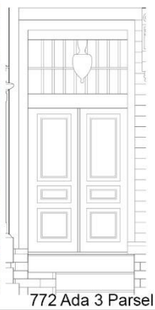
Beylerbeyi Çamlıca Caddesi | Kapılar

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KORUMA ve RESTORASYON
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

NİŞLİ BİNA GİRİŞİ AHŞAP KAPI

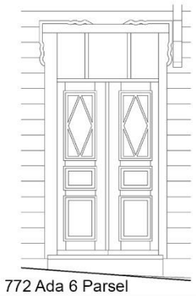

772 Ada 9 Parsel

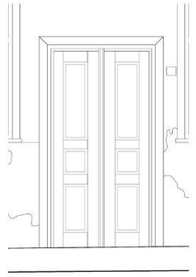

772 Ada 3 Parsel

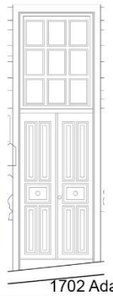

1702 Ada 47 Parsel

1702 Ada 47 Parsel (Kaynak: 6 Numaralı K.V.K.B.K arşivi)

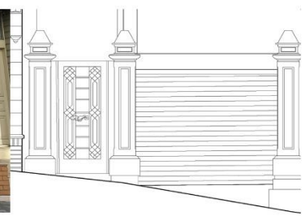
NİŞSİZ BİNA GİRİŞİ AHŞAP KAPI

772 Ada 6 Parsel

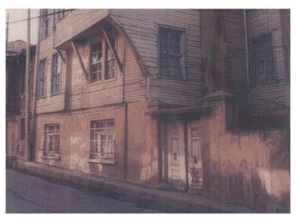

1702 Ada 46 Parsel

1702 Ada 40 Parsel

AVLULU BİNA GİRİŞLERİ

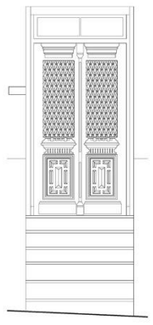

772 Ada 4 Parsel

772 Ada 10 Parsel (Kaynak: 6 Numaralı K.V.K.B.K arşivi)

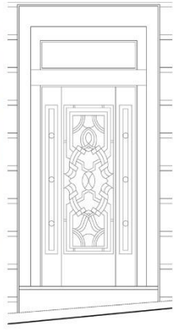
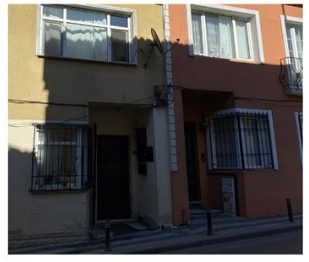

774 Ada 49 Parsel (Kaynak: 6 Numaralı K.V.K.B.K arşivi)

CUMHURİYET DÖNEMİ YAPILARI BİNA GİRİŞLERİ METAL KAPI

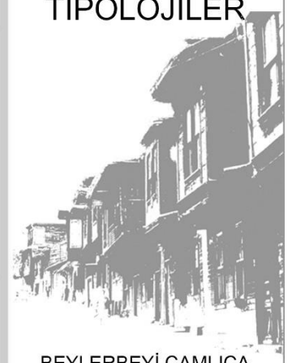

774 Ada 9 Parsel

1702 Ada 42 Parsel

1702 Ada 55 Parsel (Kaynak: 6 Numaralı K.V.K.B.K arşivi)

TİPOLOJİLER

BEYLERBEYİ ÇAMLICA CADDESİ
TARİHİ DOKUSUNUN KORUNMASI AMAÇLI KENTSEL TASARIM REHBERİ

DANIŞMAN:
DR.ÖĞR.ÜYESİ MEVLÜDE KAPTI

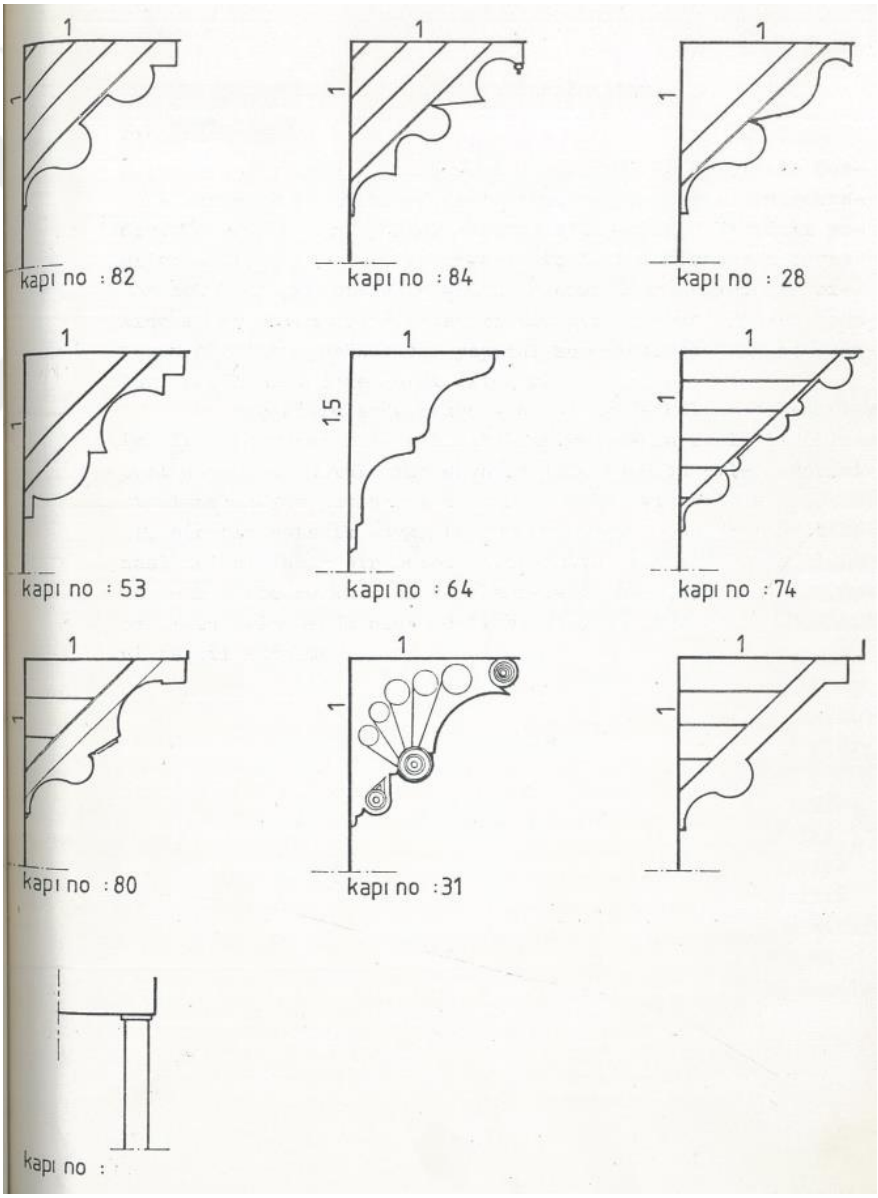
HAZIRLAYAN:
MUHSİNE KANBEROĞLU

Şekil 4. 36: Kapı Tipolojileri Paftası (Kanberoğlu, 2022)

Payandalar

Cadde üzerindeki çıkmalı binaların neredeyse tamamında payanda vardır. Bu payandalar yapıların diğer elemanları gibi ahşap malzemedendir. Bazı payandaların üzerinde bitkisel veya geometrik motifler mevcuttur (Şekil 4.37).

Küçük boyuttaki çıkmaların altında 2 adet payanda kullanılırken daha büyük boyuttaki çıkmaların altında payanda sayısı artmaktadır. Aynı tip payandaların bazı yapılarda saçak altlarında da strüktürel destek amaçlı kullanıldığı görülmektedir. Çıkma altlarındaki payandalar, metruk binalarda yıpranmış ve strüktürel etkisini yitirmiş durumdadır. Müdahale görmüş yapılarda ise payandaların yenilendiği görülmektedir.

Şekil 4. 37: Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'ni çevreleyen bazı yapıların payanda tipleri (Delimollaoğlu, 1989, s.56)

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi | Payandalar

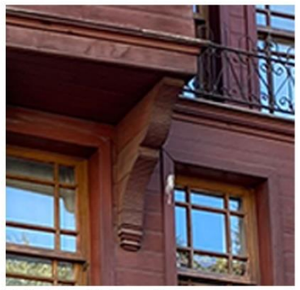
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KORUMA ve RESTORASYON
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Bezemeli Payandalar

1702 Ada 57 Parsel

1702 Ada 47 Parsel

774 Ada 13 Parsel

772 Ada 7 Parsel

772 Ada 6 Parsel

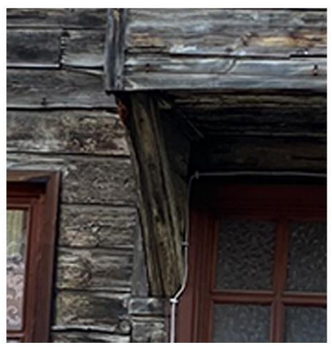

772 Ada 4 Parsel

Düz Payandalar

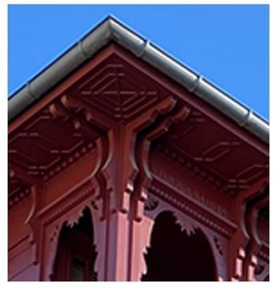
774 Ada 49 Parsel

774 Ada 10 Parsel

1702 Ada 40 Parsel

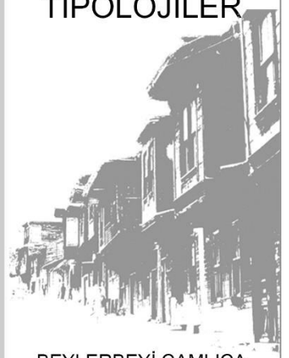
Saçak Altı Payandalar

1702 Ada 57 Parsel

772 Ada 4 Parsel

1702 Ada 61 Parsel

TİPOLOJİLER

BEYLERBEYİ ÇAMLICA
CADDESİ
TARİHİ DOKUSUNUN
KORUNMASI AMAÇLI
KENTSEL TASARIM
REHBERİ

DANIŞMAN:
DR.ÖĞR.ÜYESİ MEVLÜDE KAPTI

HAZIRLAYAN:
MUHSİNE KANBEROĞLU

Şekil 4. 38: Payanda Tipolojileri Paftası (Kanberoğlu, 2022)

Bezeme Elemanları

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'ni çevreleyen yapıların 19.yy mimari üslubuna göre inşa edildiği bilinmektedir. 19.yy mimari üslubunda daha çok cephe bezemeleri öne çıkmaktadır. Yapıyı inşa ettiren kullanıcının maddi durumuna göre cephelerde bulunan bezemelerin yoğunluğu değişmektedir. Koru içerisindeki köşklerin cephe bezemeleri daha yoğunken bitişik nizamlı küçük konutların görünüşleri daha sadedir (Şekil 4.39; Şekil 4. 40).

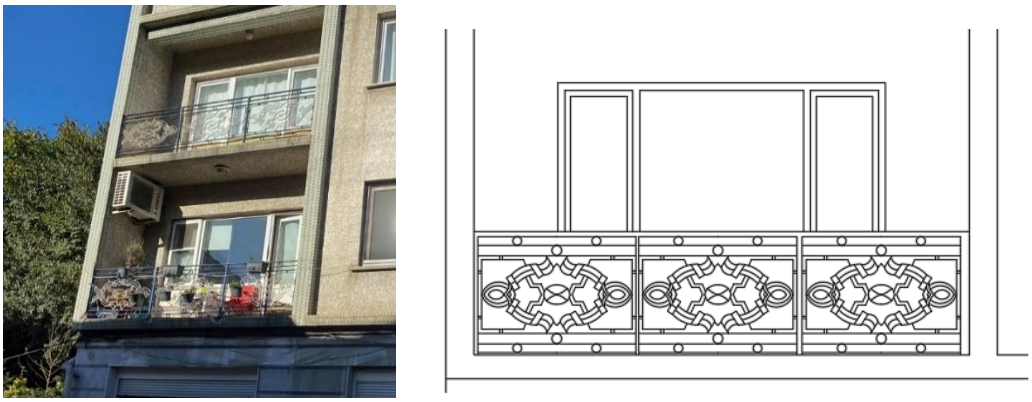
Cephelerde bulunan süslemeler çoğu zaman pencere söveleri, kapılar, saçak altları, kat hizalarında bulunan silmeler, balkon korkulukları gibi elemanlarda kullanılmıştır. 20.yy nitelikli yapılarında da cephe bezemelerine yer verilmiştir. Bu bezemelerin dönemin üslubuna uygun daha rasyonel formlarda olduğu görülmektedir (Şekil 4. 41; Şekil 4. 42.)

Şekil 4. 39: (Solda) 772 ada 4 parseldeki cephe bezemeleri ile öne çıkan bir yapı (Kanberoğlu, 2022) ve (Sağda) 1702 ada 39 parselde bulunan koru içerisindeki köşkün balkon bezemeleri (6 Numaralı KVKBK arşivi)

Şekil 4. 40: (Solda) 772 ada 6 parseldeki yapının cephe bezemeleri ve (Sağda) 772 ada 7 parseldeki yapının cephe bezemeleri (Kanberoğlu, 2022)

Şekil 4. 41: 1702 ada 42 parseldeki Cumhuriyet dönemi yapısı geometrik motifli korkuluk detayı (Kanberoğlu, 2022)

Şekil 4. 42: (Solda) 1702 ada 56 parseldeki Cumhuriyet dönemi yapısı geometrik motifli korkuluğu ve (Sağda) 774 ada 59 parseldeki Cumhuriyet dönemi yapısının cephesindeki mozaik bezemeler ve geometrik motifli korkuluğu

Bahçe ve Avlu Duvarları

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nde bulunan geleneksel konutların birçoğu bitişik nizamdaki yapılardır. Ancak daha büyük parseldeki yapıların avlulu olarak kurgulandığı görülmektedir. Bu yapıların avlu duvarlarının Cadde üzerinde cephesi vardır. 1702 numaralı yapı adasındaki koru içinde bulunan yapıların bahçe duvarları da yer yer Cadde üzerinde cephe oluşturmaktadır. Bu bahçe duvarları çoğunlukla set oluşturmak amacıyla yapılmıştır.

Özgün avlu duvarları birçok örnekte garaj kapısı olarak yeniden düzenleniştir. Bahçe duvarları ise kimi yerde doğal eğim ile orantılı daha çok insan ölçeğinde iken kimi yerlerde de insan ölçeğini aşan yükseklikte mevcut doğal dokuyu bozucu niteliktedir (Şekil 4.43).

Şekil 4. 43: (Solda) 1702 ada 44 parseldeki koru içinde bulunan yapının ön bahçesinde yığma taş duvar ve (Sağda) 1702 ada 33 parselde yüksek bir istinat duvarı (Kanberoğlu, 2022)

Çatılar

Boğaziçi tarihi dokusunun önemli elemanlarından birisi de bina çatılarının oluşturduğu dokudur. Çatı strüktürü her ne kadar sokak ölçeğinden gözükmüyor olsa da Boğaziçi'nin eğimli topografyasından dolayı kent imajında önemli bir etkiye sahiptir.

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nde bulunan geleneksel konutların çatıları kırma veya beşik çatılıdır. Bitişik nizamlı yapılar, yola ve binaların arka bahçelerine doğru eğimli olacak şekilde beşik çatı ile kaplanmıştır. Avlulu veya ayrık nizamlı yapıların çatıları ise kırma çatı strüktüründedir.

Çatıların özgün kaplama malzemesi alaturka kiremittir. Binaların tamamında ahşap saçak mevcuttur. Saçakların altı, bazı binalarda ahşap çıtalardan motiflerle süslenmiştir. Geniş saçaklı binaların saçak altlarından ahşap payandalar ile desteklendiği görülmektedir.

Özgün yapılarda saçak uçlarında bulunan metal oluklarda toplanan su, cephedeki metal borulardan akarak yola dökülmektedir. Ancak günümüzde bu metal boruların PVC borular ile değiştirildiği görülmektedir.

Çatıların özgün malzeme ve yapısının çoğu binada değiştirildiği görülmektedir. Alaturka kiremit kaplamaları marsilya kiremit olarak değiştirilmiştir. Bazı binaların çatılarının ise metal malzeme ile kaplandığı görülmektedir. Yapıların bir kısmında çekme kat olarak geriye çekilmiş terasların varlığı görülmektedir. Rekonstrüksiyon yapılmış binalara özgün halinde olmayan çekme katların eklendiğini görmek mümkündür (Şekil 4.44). Bu tarz uygulamalar sokak görüntüsü ve insan ölçeğinden algılanmıyor olsa da yanıltıcı ve özgün karakteri bozucu niteliktedir.

Şekil 4. 44: (Solda) 772 ada 3 parseldeki rekonstrüksiyon yapılmış yapının değiştirilen çatısı (Kanberoğlu, 2022) ve (Sağda) 1702 ada 47 parselde bulunan yapının özgün çatısı (6 Numaralı KVKBK arşivi)

Şekil 4. 45: Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nde bulunan yapıların çatı düzeni (URL-12)

4.3.3 Kentsel Tipolojiler

Çalışma alanında kentsel koruma bağlamında cadde imajını ve işlevsel kullanımı etkileyen kentsel verilerin değerlendirilmesi gerekir. Mimari mirasın korunmasına ek olarak kaybolmak üzere olan yerin ruhu ve aidiyet hissi gibi somut olmayan ögelerin de korunması ve yaşatılmasında kentsel verilerin önemli bir yeri vardır. Sosyal hayatın gün içerisinde devam ettiği kamusal alanlarda yaşam kalitesi değerlendirilmelidir. Bu

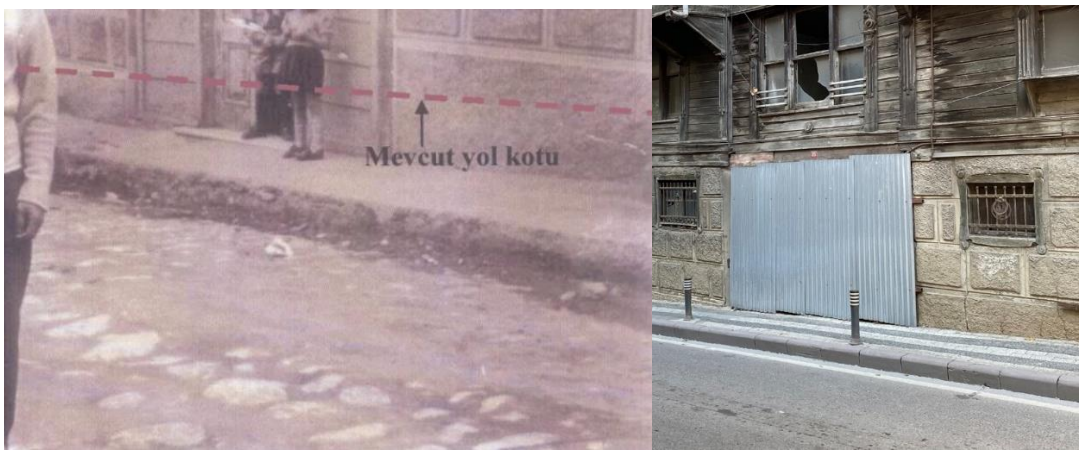
bağlamda elde edilen veriler doğrultusunda bütüncül bir yaklaşımla hazırlanan kentsel tasarım rehberinde standartlar belirlenmeli ve çözüm önerileri sunulmalıdır.

Sokak kaplaması, renk ve doku, yeşil dokunun cadde ile ilişkisi, kent mobilyaları gibi cadde dokusunu ve estetik algıyı oluşturan ögeler, bir bütünün parçalarıdır. Aynı zamanda Cadde'nin her bir kentli için erişilebilir olması, çağdaş bir kentin önemli unsurlarından biridir. Motorlu taşıtlardan çok yaya öncelikli kullanımın modelinin tarihi çevrelerin dokusunun korunması ve yaşatılması üzerindeki etkisi de değerlendirilmedir.

4.3.3.1 Yol, Kaldırım ve Merdiven Dokusu

Cadde'nin yol dokusu, geleneksel konutların caddeyi çevreleyecek şekilde inşa edilmeye başladığından beri oluşmaya başlamıştır. Cadde, kentli için kamusal mekân olarak değerlendirildiği için yaşam kalitesini yükseltmeye yönelik müdahaleler yapılmalıdır. Geçişte var olan kentsel akışa göre şekillenmiş Cadde dokusu, günümüz kentinin ihtiyaçlarına karşılık veremeyecek ölçülerdedir. Bununla bağlantılı olarak kaldırımlar da çağdaş bir kentin erişilebilir yaya standartlarını karşılayamamaktadır.

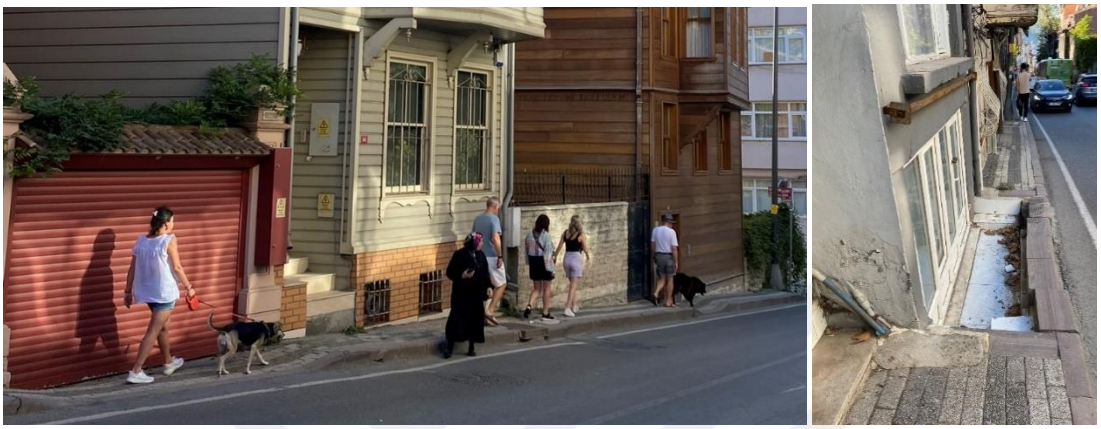
Cadde'deki özgün yol kaplaması değiştirilmiştir. Özgün halinde taş kaplama olan yol, günümüzde asfalttır. Yol kotunun zamanla yükseltilmesi ile geleneksel konutların girişlerinin yol kotunun altında kaldığı, bu nedenle bazı binaların özgün girişleri değiştirilirken bazı binaların ise girişlerinde kaldırımların kotlarının değiştirildiği görülmektedir (Şekil 4.46).

Şekil 4. 46: (Solda) özgün cadde dokusunu ve yol kotu (6 Numaralı KVKBK arşivi) ve (Sağda) aynı alanının günümüzdeki hali (Kanberoğlu, 2022)

Kaldırımların farklı kotlarda süreklilik arz etmeyişi ve dar oluşu engelli erişimi için kısıtlayıcıdır. Hali hazırda dar olan kaldırımların bazı noktalarına direklerin, aydınlatma elemanlarının yerleştirilmesi, iki kişinin yan yana kullanamayacağı bir

kaldırım düzeni meydana getirmiştir. Kalabalık yaya gruplarında bir arada kullanılamayan kaldırım düzenin nedeniyle insanların yoldan yürüdüğü görülmektedir. Aynı zamanda kaldırımın bazı noktalarında iki yayanın karşılaşma durumunda da bir kişinin yola inerek diğer kişiye yol vermesi gerekmektedir (Şekil 4. 47). Bu kısıtlı erişim, aktif araç trafiği olan yolda güvenlik sorunları açığa çıkarırken aynı zamanda da yaşam kalitesini düşürmektedir.

Şekil 4. 47: Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nde yaya akışının sürekliliğini bozan kaldırım düzeni

Yoğun bir trafik akışının olduğu Cadde'de kaldırımlara araç park edilmemesi için kaldırımlarda yer yer babalar yerleştirilerek önlemler alınmaya çalışılmıştır. Ancak çift taraflı geliş-gidiş trafik akışının aktif olduğu Cadde'de çağdaş dünyanın gereksinimlerini karşılayacak herhangi bir müdahale yapılmamıştır.

Cadde üzerinde bulunan avlulu konutların avluları, günümüzde garaj olarak kullanılmaktadır. Garaj kapılarının ve bazı bina girişlerinin olduğu alanlarda kaldırımların kotlarının değiştirildiği ve kaldırımların sürekliliğinde kopukluklar oluşturulduğu görülmektedir.

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nde karakter oluşturucu ve yerleşim kimliğini tanımlayan ögelerden biri de koru içerisinde bulunan köşklere çıkan merdivenli yollardır. Günümüzde merdivenli yolların bulundukları konumlar korunmuş olsa malzemeleri değiştirilmiş ve nitelik kaybına uğramıştır (Şekil 4. 48).

Şekil 4. 48: (Solda ve ortada) özgün taş merdiven dokusu (Çeçener, 2008, s.43) ve (Sağda) merdivenlerin günümüzde beton malzeme ile yenilenmiş hali (Kanberoğlu, 2022)

4.3.3.2 Kent Mobilyaları

Dış mekân detaylarının nitelik, işlev olarak tarihi doku ile uyumu ve estetik algısı değerlendirilmektedir. Bu bağlamda her bir kentsel elemanın tarihi çevreyi öne çıkaracak ve yaşam kalitesini yükseltecek nitelikte olması gerekir. Cadde'de bulunan aydınlatma elemanları, oturma elemanları ve tabelalar gibi kent mobilyalarının tamamı dış mekânın kalitesini sağlayacak kentsel elemanlardır.

Cadde'de bulunan aydınlatma elemanları tarihi çevre ile uyumlu değildir. Mevcut aydınlatmaların nitelik olarak uyumsuz olmasına ek olarak hali hazırda dar ölçülerde olan kaldırımlarda kesintilere yol açmaktadır (Şekil 4. 49).

Şekil 4. 49: Cadde üzerinde bulunan tarihi çevre ile uyumsuz aydınlatmalar (Kanberoğlu, 2022)

Şekil 4. 50: (Solda) Cephe üzerine yerleştirilmiş bir aydınlatma örneği ve (Sağda) Kamusal alanda bulunan bir aydınlatma örneği (Kanberoğlu, 2022)

Şekil 4. 51: Özgün sokak aydınlatma elemanları (Çeçener, 2008, s.42)

Kentsel çevrenin bakımsız olması ve niteliksiz elemanlar ile doldurulması, tarihi çevre algısında estetik kaybına yol açmakta ve karakteristik kimliği zedelemektedir. Oturma elemanları, çöp kovaları, babalar gibi kentsel elemanların tarihi çevre ile uyumsuz, niteliksiz ve bakımsız olduğu görülmektedir (Şekil 4. 52).

Şekil 4. 52: Kaldırıma park edilmemesi için konmuş babalar ve caddede bulunan çöp kovası (Kanberoğlu, 2022)

Cadde üzerinde kentsel estetik algıyı arttıran kent mobilyası örnekleri de mevcuttur. Binaların önlerinde, saksılarda veya plastik kutularda bitki yetiştiriciliğinin yaygın olduğu görülmektedir (Şekil 4.53). Yeşil dokunun kaldırımlarda da devam etmesi, Cadde'deki yaşam kalitesini arttırıcı nitelikte bir uygulamadır.

Şekil 4. 53: Kaldırımlardaki bitki yetiştiriciliği (Kanberoğlu, 2022)

Çalışma alanında değerlendirilen diğer bir kent mobilyası da toplu taşıma durağıdır. Gün içerisinde Cadde'de yaşanan en yüksek yaya akışı, durak ve çevresinde gerçekleşmektedir. Bu alanı çoğu zaman kapasitesinden fazla insanın kullandığı görülmektedir (Şekil 4.54).

Şekil 4. 54: Beylerbeyi Çamlıca Caddesi toplu taşıma durağı (Kanberoğlu, 2022)

4.3.3.3 Zemin Kat Kullanımı ve Cephedeki Estetik Algısı

Cadde imajı üzerinde etkisi olan önemli ögelerden biri de zemin katların kullanımıdır. Zemin katlar, insan ölçeğinden tamamen algılandığı için ilk izlenimin oluşmasında büyük bir rol sahibidir. Bütün değerleri ile korunması gerekli tarihi bir çevrede en çok

müdahale gören kısımlar da zemin katlar olmaktadır. Bu nedenle zemin katların niteliği çağdaş koruma yaklaşımları ile değerlendirilmedir.

Cadde'yi çevreleyen yapıların bir kısmı karma işlevlidir. Özellikle Yalıboyu Caddesi'ne yakın olan bölgede bulunan Cumhuriyet döneminde yapılmış apartmanların zemin katları dükkân, üst katları ise konut olarak kullanılmaktadır. Ticari işlevle kullanılan zemin katlar, tarihi çevre ile uyumlu ve kentsel mekânın kalitesini yükseltici nitelikler ile tasarlanmalıdır. Vitrin düzenlemelerine, dükkân tabelalarına tarihi çevre ile uyumlu olacak standartlar getirilmelidir (Şekil 4.55).

Şekil 4. 55: Zemin katları dükkân olarak kullanılan binalar (Kanberoğlu, 2022)

Metruk yapıların güvenlik amacıyla zemin kat hizasında saç trapezler ile kapatılması tarihi dokuda estetik algısını zedeleyen bir görüntü oluşturmaktadır (Şekil 4.56). Yıkılma tehlikesi olan metruk binalar hem yayalar hem araçlar için tehdit unsuru oluşturmaktadır. Bu yapıların restorasyonlarının yapılmasına kadar geçen sürede, Cadde'nin estetik algısını bozmayacak geçici müdahale önerileri geliştirilmelidir.

Şekil 4. 56: Trapez saç levhalar ile kapatılmış metruk bina, kaldırımın sürekliliğine zarar vermekte birlikte estetik olarak niteliksiz bir görüntü oluşturmaktadır.

Estetik algısını bozan diğer bir unsur ise araç öncelikli düzenin tarihi çevrede oluşturduğu etkilerde biri olan garaj girişleri, kepenkler özgün kimliği bozucu nitelikteki uygulamalardır (Şekil 4.57).

Şekil 4. 57: Garaj ve hurdalık olarak kullanılan ve kentsel estetik algıyı bozan bakımsız yapılar (Kanberoğlu, 2022)

Cadde imajında görüntü kirliği oluşturup estetik algıyı bozan unsurlardan biri de bina cephelerinde yer alan muhdes eklerdir. Klimalar, PVC yağmur iniş boruları, antenler, kablolar gibi niteliksiz ekler tarihi dokunun karakterini bozmaktadır (Şekil 4.58).

Şekil 4. 58: Cephedeki muhdes elemanların oluşturduğu görüntü (Kanberoğlu, 2022)

4.3.3.4 Kentsel Mekânda Renk, Doku ve Malzeme

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi silüetinde renklerin, dokunun ve malzemenin oluşturduğu algı, kentsel mekânın karakterini oluşturmaktadır. Çeşitli dönemlerde yapılmış yapıların renk, malzeme ve dokularındaki çeşitliliğin kimliğin bir parçası olarak korunması gerekir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca yayımlanan yönetmeliğin *"…müdahaleler sırasında yapıdaki ahşap, madeni, pişmiş toprak, taş gibi çürüyen ya da bozularak eksilen mimari öğelerin özgün biçimlerine uygun olarak aynı malzeme ile değiştirilmesini,*

bozulan iç ve dış sıvaların, kaplamaların, renk ve malzeme uyumu sağlanarak özgün biçimlerine uygun olarak yenilenmesi…" maddesine göre renk ve malzeme ile ilgili kararların KUDEB tarafından alınacağı belirtilmektedir (Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları, Proje Büroları ile Eğitim Birimlerinin Kuruluş, İzin, Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik , 2005).

Çalışma alanında yer alan çeşitli renk ve dokudaki yapıların cephe ve çatılarının analizleri yapılıp elde edilen verilerin tarihi çevrede oluşturduğu etki değerlendirilmelidir. Bu bağlamda restorasyonu yapılacak yapılar için karaktere uyum sağlayacak renk ve malzeme önerileri geliştirilmelidir.

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi, güneydoğu-kuzeybatı doğrultusunda uzanan konumu nedeniyle günün farklı saatlerinde oluşan güneş ve gölge etkisi de Cadde renk karakterini etkileyen bir unsurdur. Buna göre gün içerisinde farklı açılardan güneşlenen yapıların oluşturduğu gölgeler mekânsal algıyı etkiler.

Cadde'nin doğal miras alanı içinde olmasının etkilerinden biri olarak Cadde'yi çevreleyen yapıların arasında kalan boşluklardan Cadde'ye kadar uzanan bir yeşil dokunun varlığı kentsel mekânın en önemli karakterlerinden biridir. Geleneksel yapıların malzeme ve renk olarak yeşil doku ile uyum sağlıyor oluşu Boğaziçi'nin kimliğini oluşturur. Yeni uygulanacak renk ve malzeme seçimleri de bu bağlama göre tercih edilmelidir. Ahşap ve taş malzeme dokuya uyum sağlayan renk ve dokudaki malzemelerdir. Ancak Cadde üzerinde ve koruluk alanda beton gibi dokuyu tahribata uğratan malzemelerin kullanıldığı uygulama örneklerine de rastlamak mümkündür.

Cadde'nin özgün dokusunda öne çıkan malzemeler; geleneksel konutlardan dolayı ahşap malzeme, taş merdivenler, taş kaplama yol, kiremit çatılar ve kagir binaların kaplandığı sıva ve boyadır. Bazı Cumhuriyet dönemi yapılarının yapıldıkları dönemin üslubunu yansıtan farklı dokudaki malzemeler ile kaplandığı örneklere de rastlamak mümkündür.

Cadde üzerindeki yapıların cephe kaplama malzemeleri değişmemiş olsa da kentsel elemanlar ve çatı kaplamaları niteliksiz malzemeler ile değiştirilmiştir. Geleneksel konutların birçoğunun renkleri değiştirilmiştir. Bazı geleneksel konutların yeniden yapım sırasında strüktür malzemesinin ahşap karkastan betonarmeye çevrildiği üzerlerinin de ahşap malzeme ile kaplandığı görülmektedir. Bazı Cumhuriyet dönemi yapılarında da cephelerin farklı malzemeler ile kaplandığı, cephe karakteristiğinin değiştirildiği görülmektedir.

Farklı dönem yapılarının hem birbirleri ile hem de doğal doku ile uyumu değerlendirilmelidir.

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi Cephe Renk, Malzeme ve Doku Analizi

Osmanlı Dönemi Yapıları

Ahşap Kaplama +Boya
R:116 G:146 B:162

Ahşap Kaplama
R:170 G:137 B:101

Ahşap Kaplama
R:142 G:121 B:99

Ahşap Kaplama +Boya
R:205 G:174 B:139

Ahşap Kaplama +Boya (Özgün)
R:206 G:196 B:182

Ahşap Kaplama (Özgün)
R:191 G:171 B:143

Ahşap Kaplama +Boya
R:247 G:247 B:247

Ahşap Kaplama +Boya
R:107 G:69 B:65

Ahşap Kaplama
R:168 G:141 B:97

Ahşap Kaplama +Boya
R:115 G:75 B:59

Ahşap Kaplama (Özgün)
R:63 G:53 B:50

Ahşap Kaplama +Boya
R:121 G:79 B:70

Ahşap Kaplama +Boya (Özgün)
R:200 G:167 B:119

Ahşap Kaplama (Özgün)
R:150 G:143 B:137

Ahşap Kaplama
R:56 G:46 B:41

Ahşap Kaplama +Boya
R:161 G:47 B:29

Ahşap Kaplama +Boya
R:139 G:150 B:170

Ahşap Kaplama +Boya
R:217 G:216 B:191

Ahşap Kaplama (Özgün)
R:106 G:104 B:103

Cumhuriyet Dönemi Yapıları

Sıva+Boya
R:183 G:172 B:153

Sıva+Boya
R:146 G:137 B:134

Sıva+Boya
R:197 G:141 B:121
R:111 G:111 B:111

Sıva+Boya
R:197 G:176 B:117

Sıva+Boya
R:142 G:82 B:78

Sıva+Boya
R:227 G:154 B:110

Sıva+Boya
R:158 G:120 B:78

Sıva+Boya
R:234 G:211 B:167

Sıva+Boya
R:201 G:201 B:201
R:53 G:58 B:71

Sıva+Boya
R:231 G:224 B:204

Sıva+Boya
R:138 G:156 B:197
R:162 G:156 B:142

Mozaik Kaplama
R:205 G:203 B:176
R:218 G:200 B:171

Dökme Mozaik Kaplama
R:130 G:133 B:126
R:208 G:196 B:183
R:179 G:164 B:146

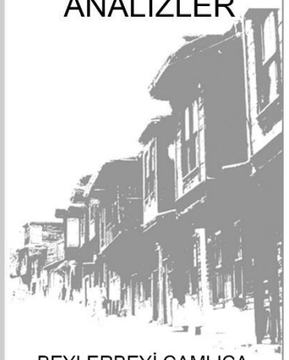
Sıva+Boya
R:238 G:187 B:95

Seramik Kaplama
R:179 G:202 B:223
R:57 G:145 B:201

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KORUMA ve RESTORASYON
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ANALİZLER

BEYLERBEYİ ÇAMLICA CADDESİ TARİHİ DOKUSUNUN KORUNMASI AMAÇLI KENTSEL TASARIM REHBERİ

DANIŞMAN:
DR.ÖĞR.ÜYESİ MEVLÜDE KAPTI

HAZIRLAYAN:
MUHSİNE KANBEROĞLU

Şekil 4. 59: Renk analizi paftası (Kanberoğlu, 2022)

4.3.3.5 Kamusal Alanların Niteliği

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi konut yoğunluklu bir dokuda olduğu için kamusal alanlar ve kentsel boşluklar sınırlıdır. Çevrede yaşayan halkın gündelik yaşamlarında çeşmenin olduğu meydanda vakit geçirdiği görülmektedir. Tarihi çeşme, tescilli ağaçlar ve Bizans'ta kaldığı söylenen su sarnıcı gibi nitelik arttırıcı ögeleri barındıran bu kamusal alan, geçmişten beri çalışma alanının odak noktasıdır.

Çalışma alanındaki kamusal alanının en önemli niteliklerinden biri tarihi çeşmesidir (Şekil 4.60). Baraz'ın 1944 yılında hazırladığı araştırma yazısına göre (1994a, s.123) I.Abdülhamid Han Çeşmesi, asırlık çınar ağaçları ve Beylerbeyi ekmek fırının arasındaki meydandadır. Oluklu sütunlarla ayrılmış üç cepheden oluşan çeşme, barok üslupta olup kitabesiz, yalak ve ayna mermerleri kırılmış suyu tek gözde akar vaziyettedir. Yapılış tarihi kesin olarak bilinmese de I.Abdülhamid tarafından Beylerbeyi Camii yaptırılırken (M.1778) yaptırılmış olduğu düşünülmektedir.

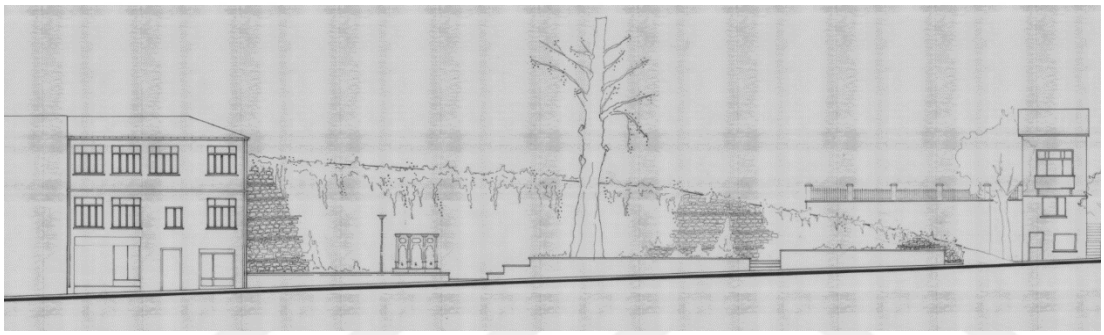

Şekil 4. 60: Çalışma alanında geçmiş zamanda beri odak noktası olan I.Abdülhamid Han Çeşmesi'nin bulunduğu meydan (6 Numaralı KVKBK arşivi)

Beylerbeyi Çamlıca Yolu'nda terkos suyu olmayan bazı evlerin de bu çeşmeden istifade ettiği bilinmektedir. Kent hafızasında önemli bir yeri olan bu bölge, uzun süredir yerel halkın toplanma alanı olarak nitelendirilmektedir. Bu açık alan geçmişte toprak bir arsa iken 10 yıldan uzun bir süredir sert zemini ve birkaç tane oturma elemanı ile düzenlenmiş bir parktır. Çeşme 2019 yılında restore edilmiş ve kamusal alanın niteliği arttırılmaya çalışılmıştır. Koruma altındaki asırlık çınar ağaçları yok olmuş olsa da meydanda ağaçlandırma çalışmaları yapılmıştır. Bu kamusal alan, kentsel mekânın yaşam kalitesinin yükseltilmesinde önemli bir fırsat olarak değerlendirilebilir.

Meydanın Beylerbeyi sahiline yakın bir konumda olması ve karşı tarafında toplu taşıma durağı bulunması, alanda erişim kolaylığı sağlamaktadır. Bu nedenle meydanın olduğu bölgede yaya sirkülasyonunun yoğun olduğu görülmektedir. Yaya sirkülasyonu yoğunluğunu çoğunlukla çevre mahallelerde yaşayan kullanıcıların oluşturduğu görülmektedir. Yerel kullanıcıların bu kamusal alanı dinlenme, sosyalleşme amacıyla tercih ettikleri söylenebilir.

Kamusal alanda ne kadar düzenleme yapılmış olsa da alanın niteliği arttırılabilir. Parkın oturma elemanları niteliksiz ve döşeme kaplamalarında sert zemin, yumuşak zemin ayırımı yoktur. Çeşme sert zemin olduğu alanın ortasında durmaktadır. Çeşme, su sarnıcı ve oturma alanının birbirleri ile ilişkisi zayıftır. Bu meydan yerel kullanıcının daha verimli kullanım sağlayacağı biçimde yeniden ele alınmalıdır.

Şekil 4. 61: Çeşmeli meydan çizimi (MSGSÜ Restorasyon Anabilim Dalı Rölöve Arşivi, Arşiv Numarası: 10c/2284)

Şekil 4. 62: Çalışma alanında odak noktası olan I.Abdülhamid Han Çeşmesi'nin bulunduğu meydan ve oturma alanı (Kanberoğlu, 2023)

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nde yer alan kamusal alan düzenlemelerinden biri de koruluk alanın, 1983 Boğaziçi ön görünüm bölgesi uygulama imar planına göre rekreasyon alanı olarak planlanmasıdır.

İmar planında yer alan nota göre belirtilen alanda tescil edilmiş eski eseler kamu yararına kullanılacak ve yeni inşaat yapılmayacaktır (Şekil 4.63). Bu bölge senelerce çitler ile çevrili olarak kalmış ve içerisinde bulunan tescilli yapılar kamulaştırılmamış özel mülk olarak kullanılmaya devam etmiştir. Ancak koruluk alanın tepelere doğru olan kısımda Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'ne bağlanan bölümü, 2019 yılında bazı düzenlemeler yapılarak halkın kullanımına açılmıştır.

Şekil 4. 63: Boğaziçi ön görünüm bölgesi uygulama imar planı, 1983, Beylerbeyi (Gören, 2014, s.133)

44.000 metre karelik doğal alanın Millet Bahçesi olarak kullanıma açılması için tasarlanan proje; hobi ve koku bahçeleri, oturma ve dinlenme alanları, çocuk oyun alanları, meydan, açık hava sineması, amfi, bisiklet ve koşu parkuru, seyir terasları, telesiyej, piknik alanları, kuru havuz, kademeli şelale, seyir kulesi, fitness alanı, pazar alanı, şifalı bitkiler müzesi, yedi renk çakra bahçelerini kapsamaktadır (URL-13).

Üsküdar Belediye'sinin projesine göre bu bölgenin yerel kullanıcının faydalanacağı rekreasyon alanından çok, tüm kent için turistik bir alan olarak düzenlendiği görülmektedir (Şekil 4.64). Bu düzenlemeler ile doğal dokunun tahribatı ve mevcut durumda zaten yoğun olan ve üzerinde baskı olan tarihi dokuda oluşturacağı etki de tartışma konusu olarak gündeme gelebilecek niteliktedir.

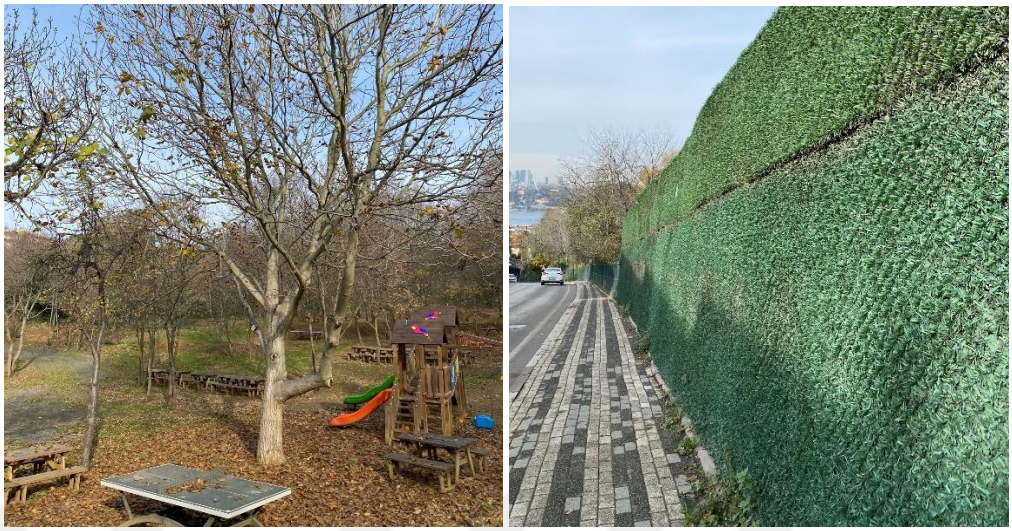

Şekil 4. 64: Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'ni çevreleyen koru için Millet Bahçesi projesi (URL-13)

Mevcut düzende belirtilen projenin bir kısmına başlanmıştır. Çocuk parkı, piknik alanları, oturma alanları olarak düzenlenen bölümler henüz yerel ölçeklidir. Bu kamusal alan, yerel kullanıcının kolaylıkla erişebileceği bir konumdadır. Korunun mevcut hali ile çevrede yaşayan halkın toplanıp vakit geçirdiği, sosyalleştiği bir park niteliğindedir. Ancak proje kapsamında gelişecek turizm merkezi ile hem koruluk alanın hem de çevresinin işlevlerinin değişmesi kaçınılmaz olacaktır.

Mevcut düzende kamusal alan kullanılarak kentsel mekânın yaşam kalitesinin yükseltileceği bir potansiyel durum vardır. Yapılan düzenlemelerle koruluk alan ve Cadde büyük bir kopukluk içinde gelişmiştir. Koru, Cadde boyunca görüntü kirliliği oluşturan çitler ile ayrılmış ve yeşil dokuyu bir bütün olarak algılama imkânı kesilmiştir (Şekil 4.65). Bu tip uygulamalar çalışma alanının karakteristik özelliklerinden biri olan tarihi doku ve doğal dokunun bir arada olmasını engellemektedir. Koruluk alanda

tasarlanan proje kapsamında gerçekleştirilecek diğer düzenlemeler ile Cadde ve koru arasındaki kopukluğu artacağı öngörülmektedir.

Şekil 4. 65: Rekreasyon alanı olarak kullanılma açılmış Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'ni çevreleyen koru ve korunun Cadde ile ilişkisi çitler ile kesilmiş kısım (Kanberoğlu, 2022)

Kamusal alanlarda yaşanan nitelik kayıpları, nüfus yoğunluğun oluşturduğu baskıların sonuçlarından biridir. Geçmişte sayfiye yeri olan Boğaziçi, günümüzde metropol şehrinin bir parçası haline gelmiştir. Bu bağlamda kentsel çevrenin tarihi çevredeki yer, kimlik ve aidiyet hissinin de korunması mümkün olamamıştır. İnsan psikolojisinde önemli yeri olan kamusal alanların niteliğinin arttırılması, yaşam kalitesinin de arttırılmasıdır. Kamusal alan tasarımları, yalnızca ihtiyacı yönelik çözümlerden çok, somut olmayan unsurların açığı çıkarılması amacıyla yapılmalıdır. Bu bağlamda yapılacak tasarımların tarihi çevre ile ilişkisi de değerlendirilmelidir.

5. BEYLERBEYİ-ÇAMLICA CADDESİ İÇİN DEĞERLENDİRME VE KORUMA AMAÇLI KENTSEL TASARIM REHBERİ ÖNERİSİ

Tez çalışmasının bu bölümü kentsel tasarım rehberinin; yapılar ve bağlantılar, mekân ve detaylara dair kararları kapsamaktadır. Kentsel tasarım rehberi için yapılan ön hazırlık, analiz çalışmaları ve belirlenen stratejiler doğrultusunda değerlendirmeler yapılmıştır. Bu bağlamda üst ölçekten yapı ölçeğine kadar tespit edilmiş sorun, ihtiyaç ve tehditlere ilişkin çözüm önerileri, kentsel tasarım rehberi için benimsenmiş ilkeler ile hazırlanıp sunulmaktadır.

Kentsel tasarım rehberine dair kararlar; hedefler, standartlar ve öneriler olarak maddelendirilmiştir. İlgili konunun analizi ve stratejisi doğrultusunda koruma veya tasarım esasları belirlenmiştir.

Tasarım/koruma hedefleri ile kentsel tasarım rehberi oluşturma süreci boyunca ve sonuç kapsamında amaçlananlar açıklanmıştır. Tasarım/koruma standartları ile olgusal koşullar belirlenmiş, bağlamla ilgili önkoşullar belirtilerek süreçte ihtiyaç duyulan bazı teknik detaylara dair yönlendirmeler yapılmıştır. Tasarım/koruma önerileri, belirlenen hedef ve standartlar temel alınarak geliştirilmiştir. Kentsel tasarım rehberinin yönlendirici işlevi doğrultusunda, analizler ile belirlenen ihtiyaçlara yönelik öneriler oluşturulmuştur. Hazırlanan öneriler, rehberin tüm paydaşlar tarafından anlaşılır ve açıklayıcı olması için grafik anlatımlar ile desteklenmiştir.

5.1 SWOT Analizleri

SWOT analizi ile her çalışmanın özgün yaklaşımlarının olması gerekliliği ortaya konmuştur. Bu bağlamda mevcuttaki geçerli konumların araştırılması, çalışma alanının dengelerinin araştırılması, özgün karakterin tespiti ve özgün karaktere uygun kavramların geliştirilmesine değerlendirmeler yapılabilmektedir (Tezer, 2002, s.66).

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi için hazırlanan analiz çalışmaları SWOT analizi ile sentezlenmiştir (Çizelge 5.1). SWOT analizi ile çalışma alanda var olan geçmiş birikimlerin ve mevcut durumun güçlü ve zayıf yönlerine ait saptamalar yapılmıştır. Aynı zamanda Cadde'nin potansiyel güçleri fırsatlar olarak, proaktif yaklaşımla her türlü etkinin oluşturacağı potansiyel tehlikeler ise tehditler olarak değerlendirilmiştir.

Çizelge 5. 1 : Beylerbeyi- Çamlıca Caddesi SWOT analizi (Kanberoğlu, 2023)

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler	Fırsatlar	Tehditler
· Cadde, Boğaziçi tarihi ve doğal sit alanının bir parçası olarak koruma altındadır ve Boğaziçi Kanunu'nun bağlayıcı niteliklerinden biri olarak ön görünüm bölgesinde yer alan çalışma alanında 1983 yılından beri yapılaşma yasağı vardır.	· Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nde sit alanı içinde olmasına rağmen tüm nitelikleri ile korunamamıştır.	· Beylerbeyi Çamlıca Caddesi, kentsel kimliği oluşturan ögelerden biri olarak koruma önceliğindeki bir alandır.	· **Maddi beklentiler nedeniyle satılmış veya kiralanmış geleneksel konutlar ile kullanıcı arasındaki bağın zayıf olması koruma zafiyeti oluşturmaktadır.**
· Cadde'nin bir asırdan uzun bir süre önce oluşmuş karakteristik dokusu hala mevcuttur.	· Tarihi çevrelerin koruma önceliğine girmeden önceki 10 yıllık süreçte, hızlı nüfus artışına bağlı olarak arsa değerlerinin artması ile oluşan rant, Cadde'de kontrolsüz yapılaşmanın artmasına neden olmuştur.	· Cadde'yi oluşturan karakteristik özellikler hala varlıklarını sürdürmektedir.	· **Metruk durumdaki geleneksel konutlar, aktif şekilde kullanılamadığı için yok olma tehlikesindedir.**
· Beylerbeyi Çamlıca Caddesi, Boğaziçi'nin tipolojik kimliğini oluşturan denize dik uzanan sokaklarda bitişik nizamlı geleneksel konutların yerleşim düzenini oluşturduğu örneklerinden birisidir.	· Geçmişte Cadde üzerinde var olduğu bilinen (Beylerbeyi Karakolu ve birkaç tane sivil mimarlık yapısı) bazı yapıların yerlerine apartmanlar inşa edilmiştir.	· Geleneksel konut dokusunun çağdaş ihtiyaçlara göre yeniden değerlendirilmesi için ihtiyaç olan özgün dokunun izleri mevcuttur.	· **Koruma yasalarının kısıtlamalarına rağmen yapılan tahribat oluşturucu uygulamalar, tarihi ve doğal dokunun gelecekte de tehdit altında olduğunu göstermektedir.**
· Çalışma alanında bulunan koruluk alanda 19.yy mimari niteliklerini yansıtan köşkler vardır. Bu köşkleri, Osmanlı'da önemli mevkilerde görev yapan devlet yetkilileri ve sanatçıların yaptırdıkları bilinmektedir.	· Apartman yapıları, tarihi dokuyu bozucu nitelikte olsalar da yapılaşma yasağı öncesi inşa edildikleri için yasal olarak varlıklarını devam ettirebilmektedir.	· Yapılacak müdahaleler ile özgün dokuda var olan yerin ruhu ve aidiyet hissi gibi somut olmayan niteliklerin açığa çıkarılma potansiyeli vardır.	· **Cadde ile ilgili bilimsel çalışmalar yapılmış ve metruk durumdaki binaların tespiti seneler öncesinde beri yapılmış olsa da uygulamaya yönelik adımlar atılmamıştır.**
· Beylerbeyi Çamlıca Caddesi, geçmişte de sosyal hayatın çok yoğun yaşandığı bir kentsel mekandır.	· Yapılaşma yasağı sonrası restitüsyon ve rekonstrüksiyon uygulamalarının yolu açılmış ve aslına uygun olmadan yeniden inşa edilen konutlar ile özgün karakter bozulmuştur.	· Cadde'nin ilk izleniminde özgün geleneksel dokunun bir bütün olarak algılanabilmektedir.	· **Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nin diğer mahalleleri merkez noktalara ve Boğaziçi Köprüsüne bağlayan ana arterlerden biri olması, Cadde'nin geleneksel dokusun ön plana çıkmasına engel olmaktadır.**
· Kent kimliğinin önemli bir parçası olan fiziksel niteliklerin korunduğu Cadde'de Boğaziçi karakteristiğini yansıtan vistalar vardır.	· Geçmiş zamanlarda var olduğu söylenen sosyal yapı, günümüzde canlılığını yitirmiştir.	· Cadde'de var olan mekânsal niteliklerin geliştirilmesi için potansiyel güçlü yönler vardır.	· **Cadde üzerindeki yapıların günümüz şartlarına uyum sağlaması için yapılan bazı uygulamalar ile özgün nitelikler bozulmaktadır.**
· Cadde'de konut işlevli kullanım yoğunluğu vardır.	· Özgün kullanıcıları değişen yapıların, günümüzde daha içe kapanık bir düzende sosyal hayatlarını sürdürdüğü, sosyal ilişkilerin Cadde bütününe yansımadığı görülmektedir.	· Çalışma alanı gün içinde akışın yoğun olduğu bir bölgede yer aldığı için yaşanan değişimler gözlenebilir ve denetlenebilir düzeydedir.	· **Yanlış malzeme, oran ve cephe düzeniyle yeniden inşa edilen yapılar, tarihi doku ile ilgili yanlış izlenimler oluşmasına neden olmaktadır.**
· Cadde, deniz ve kara yolu ulaşım ağlarına yakın konumdadır.	· Nitelikli Cumhuriyet dönemi yapılar, tescilli değildir.	· Yerel halk tarafından sıklıkla kullanılan kamusal alanların varlığı, yeniden düzenleme yapılarak kentsel mekânın kalitesinin yükseltilmesine olanak vermektedir.	· **Bakımsız, uyumsuz ve yıkılmak üzere olan yapıların cepheleri Cadde'nin mekân kalitesini düşürmekte ve aidiyet hissini azaltmaktadır.**
· Çalışma alanının çevresinde yeşil doku yoğunluğu yüksektir. Çalışma alanında iklim koşulları, yeşil dokunun oluşması için elverişlidir. Cadde'nin bir kısmını koruluk alan çevrelemektedir.	· Özgün nitelikleri ile korunmuş geleneksel konutların birçoğu yıkılmak üzere ve metruk durumdadır.	· Uygulama imar planına göre rekreasyon alanı olarak gösterilen koruluk alanın bir kısmı, yerel halkın kullanacağı kamusal alan olarak düzenlenebilir.	· **Cadde'yi çevreleyen mahallelerde son yıllarda gerçekleşen kentsel dönüşüm uygulamalarına bağlı olarak kontrolsüz nüfus artışı, tarihi ve doğal doku üzerinde baskı oluşturmaktadır.**
· Boğaziçi'nin verimli topraklarının bir parçası olan çalışma alanı, meyve sebze yetiştiriciliği için elverişlidir.	· Cadde üzerindeki bazı geleneksel konutların yıkıldığı ve parsellerinin boş bir şekilde kaldığı tespit edilmiştir.	· İklim koşullarının elverişli olması ve doğal dokunun büyük bir kısmının korunmuş olması, geçmiş zaman kullanımlarına referans olacak doğal faaliyetlerin yapılabilmesi için zemin oluşturmaktadır.	· **Cadde'nin zamanla taşıt trafiği öncelikli hale gelmesi ses, gürültü ve hava kirliği oluşturarak doğal dokuyu tehdit etmektedir.**
· Cadde'yi çevreleyen yapıların müstakil arka bahçelerinin olması, alanın karakteristik özelliklerinden biridir.	· Yapılan birtakım izinsiz ve aykırı uygulamalar, çalışma alanı koruma altında olsa bile tahribatın önlenemediğinin göstergesidir.	· Çalışma alanında bireysel kullanıcıların bahçecilik faaliyetlerini devam etmektedir.	· **Geleneksel konutlarda bazı renk uygulamaları Cadde imajında estetik nitelik kaybına neden olmaktadır.**
· Cadde üzerindeki yapılar, arka bahçeler ve koruluk alandaki yeşil doku ile çevrelendiği için alanda mikroklima etkisi yaşanmaktadır.	· Cadde üzerindeki birçok yapının çekme katlarının tam kata çevrilmesi Cadde'nin insan ölçeğindeki yapılaşma algısından uzaklaşmasına neden olmuştur.	· Mevcut düzende Cadde'nin konut yoğunluklu olan alanına turist akışı az olması, kontrolsüz tahribatın az olmasını sağlamaktadır.	· **Cumhuriyet döneminde yapılmış geleneksel dokuya uyum sağlayan yapılar, koruma altında değildir.**
· Çalışma alanı çok katmalı yapıdadır ve yapıldıkları dönemin niteliklerini yansıtan yapılar Cadde kimliğinin oluşturmaktadır.	· Cadde üzerinde yapılan setli duvarlar, niteliksiz bölücüler, merdiven malzemelerinin değiştirilmesi gibi uygulamalar, koru ve Cadde arasındaki ilişkinin zayıflamasına neden olmaktadır.	· Yakın çevresinde bulanan tarihi ve doğal değerleri yoğun olduğu bir kentsel miras alanı olan Cadde, oluşturulabilecek rotaların bir parçası olarak değerlendirilebilir.	· **Cumhuriyet dönemi yapılarının bina cephelerinde yapılan niteliksiz düzenlemeler, Cadde bütününün algısını değiştirmektedir.**
· İki veya üç katlı geleneksel konutların insan ölçeğinde oluşu Cadde algısında aidiyet hissini arttırmaktadır.	· Cadde'nin ana arter olarak kullanımdan dolayı Cadde'de yoğun bir araç trafiği oluşmaktadır.		· **Cadde'nin turizmin yoğun olduğu sahil aksına yakın konumda olması, kullanıcı odaklı koruma ve tasarım için tehdit oluşturmaktır.**
· İnşa edildikleri dönemden bu yana özgünlüğünü korumuş yapıların mimari elemanları Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nin kimliğini oluşturmaktadır.	· Motorlu taşıt öncelikli kullanım düzeni, yaya akışını engellemektedir.		
· Geleneksel konutların kapı, pencere, çıkma, bezeme, çatıların Cadde üzerinde oluşturduğu ritim Cadde'nin kimliğinin bir parçasıdır.	· Kaldırımların erişilebilir ve sürekli olmaması yaşam kalitesini düşürmektedir.		
· Cadde üzerinde yer alan tarihi çeşme ve etrafında bulunan kamusal boşluk, yerel kullanıcıların sıklıkla ziyaret ettiği bir kentsel mekandır.	· Niteliksiz kentsel elemanların kullanımı tarihi çevre dokusunda nitelik kaybına yol açmaktadır.		
· Tarihi çeşmenin arkasında yer alan ve Bizans döneminden kaldığı söylenen su sarnıcı Cadde'nin niteliğini arttırmaktadır.	· Kamusal alan düzenlemeleri yeterince nitelikli değildir.		
· Alanın karakteristik özelliklerinden biri, koru içinde bulunan köşklere erişimi sağlayan, Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'ne bağlanan merdivenli yollardır.	· Beylerbeyi Sarayı ve Beylerbeyi Camii arasındaki aks yerli ve yabancı turist akışının yoğun olduğu bir bölgedir.		
· Çalışma alanı Beylerbeyi'nde özgün karakterin korunduğu diğer caddeler ve sokaklar ile bağlantılıdır.			
· Beylerbeyi Sarayı ve Beylerbeyi Camii arasındaki aks yerli ve yabancı turist akışının yoğun olduğu bir bölgedir.			
· Beylerbeyi Çamlıca Caddesi, ticaret ve turizmin yoğun olduğu sahil aksıyla Beylerbeyi Camii'nin olduğu konumda kesişmektedir.			

5.2 Kentsel Tasarım Rehberine Dair Kararlar

Hazırlanan kentsel tasarım rehberinde alınan kararlar; tasarım/koruma hedefleri, tasarım/koruma standartları ve tasarım/koruma önerileri başlıkları altında detaylandırılmıştır. Bu kararlar üst ölçekten başlayarak alt ölçeğe doğru, belirlenen ilkeler ve yapılan analizler doğrultusunda geliştirilmiştir.

5.2.1 Kentsel Yapılanma

Kentsel yapılanma, çalışma alanında benimsenen kentsel tasarım ilkeleri ve kararlarını kapsamaktadır. Bu bağlamda nazım ve uygulama imar planları ve kentsel tasarımın ilişkilendirilmesi, ulaşım, kullanım, yoğunluk, doğal doku ve ekoloji, kent imajı, yerin kimliği, parsel ilişkilerine dair esaslar belirlenmelidir (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2017, s.22). Kentsel yapılanma, bütün algısının korunmasını amaçlayan üst ölçek kararlarını içerir.

5.2.1.1 Kent İmajını Oluşturan Ögeler

Kentsel Tasarım Rehberi Hazırlanması El Kitabı'na göre (2017, s.23) kent imajını oluşturan ögeler, nirengi, silüet, bakı, odak noktaları, sokak dokusu, sınırlar ve kenarlar, geçiş bölgeleri ve eteklerdir. Bu ögelerin mevcut yapılaşma üzerinden kentsel miras alanı ile bağlantılı olarak geliştirilip düzenlenmesi gerekir.

Nirengi, çalışma alanının referans noktasıdır. Cadde'nin kimliğini oluşturan önemli noktalar, mekânsal olarak bağlayıcı ve bütünleştirici nitelikleriyle nirengi olurlar. Bu bağlamda Cadde üzerinde Beylerbeyi Camii önemli bir nirengi noktasıdır. Aynı zamanda çeşmenin bulunduğu meydan nirengi olarak nitelendirilebilir. Cadde, konut yoğunluklu dokuda olduğundan dolayı, kamusal boşluklar sınırlıdır. Yeni bir nirengi noktası oluşturmak yerine var olan referansların nitelikleri geliştirilerek yaşam kalitesi yükseltilmelidir.

Silüet, yerleşim düzeninin kentsel mekânda oluşturduğu algıdır. Özgün geleneksel dokunun silüeti, kentsel miras alanın karakteridir. Silüeti oluşturan yerleşim düzenine yapılan müdahaleler bütünlük algısını bozmaktadır. Silüeti etkileyen yükseklik ve kütle ile ilgili müdahaleler önerilebilir.

Bakı, manzara noktası ve şehrin bir parçası olan açık hava resmi olarak olan vista noktalardır. Mevcut tarihi dokunun oluşturduğu silüet, doğal dokunun Caddeyi çevreleyen yapısı ve bu dokunun İstanbul Boğazı'na dik açıyla yükselmesi, Beylerbeyi

Çamlıca Caddesi'nde birçok bakı noktasının oluşmasını sağlamaktadır. Bu noktalar vurgulanarak nitelikleri arttırılmalıdır.

Odak noktaları, gün içinde yoğun bir akışın olduğu ve yerel kullanıcıların sosyal hayatlarının önemli bir parçası olan kentsel mekânlardır. Tarihi çeşmenin olduğu meydan çalışma alanının odak noktasıdır. Cadde üzerinde var olan kentsel boşluklar, yerel kullanıcının vakit geçirebileceği odak noktası olabilecek şekilde niş mekânlar şekilde tasarlanabilir.

5.2.1.2 Kentsel Miras Alanı

Yerleşim kimliğinin en önemli özelliği geleneksel konutların Cadde boyunca oluştuğu dokudur. Bu dokunun insan zihninde oluşturduğu imge ve toplum kabullerine göre yerin anlamı kent imajını oluşturur. Kentsel mekânı oluşturan her bir tarihi yapı kent imajına katkı sağlar.

Koruma Hedefleri

- Beylerbeyi Çamlıca Caddesi, Boğaziçi kültürel mirasının bir parçası olarak gelecek nesillere aktarılmalıdır.
- Özgünlüğünü koruyan tarihi yerleşim dokusunun bütünlüğünün sağlanması temel hedeftir.
- Tarihi dokunun karakteristik özellikleri korumalıdır.
- Alanın karakteristik özelliklerinden tarihi ve doğal dokunun bütünlüğü sürdürülmelidir.
- Cadde üzerinde bulunan anıt niteliğindeki simgesel değerler vurgulanmalıdır.
- Özgün dokuda yaşanacak tehlikelere karşı önlem alınmalıdır.
- Cadde, metropol kentinde yaşamanın insan psikolojisi üzerinde oluşturduğu negatif etkiyi azaltıcı nitelikte olmalıdır.
- Sıradanlıktan uzak kimlikli bir mekânlar oluşturmak hedeflenmektedir.
- Etkin koruma için sürekli bakım ve denetim sağlanmalıdır.
- Tarihi ve doğal dokunun bütünlüğü korunurken kimlik oluşturan sosyal ögeler de korunmalıdır.
- Çalışma alanının çok katmanlı yapısının tarihi dokuya zarar vermeyen nitelikleri korunmalıdır.
- Yapıldıkları dönemin özelliklerini yansıtan nitelikli Cumhuriyet dönemi yapıları, özgün halleri ile korunmalıdır.

- Çalışma alanının somut olmayan değerleri açığa çıkaracak müdahaleler geliştirilmelidir.
- Tarihi dokunun kimliği açığa çıkarılıp yerin ruhu ve aidiyet hissi pekiştirilmelidir.
- İnsan ve tarihi doku arasındaki bağ güçlendirilerek dinamik kent hayatı içinde yaşam kalitesi yüksek kentsel mekân oluşturulmalıdır.
- Kültürel değerler, ekonomik veya politik gerekçeler ile değil miras ve koruma bilinciyle geleceğe aktarılmalıdır.
- Kültürel mirasın korunmasına yönelik bilincin arttırılması yönünde çalışmalar geliştirilmelidir.

Koruma Standartları

- Boğaziçi Sit Alanı, ön görünüm bölgesinde yer alan Cadde'de yapılaşma yasağı vardır.
- Cadde'yi çevreleyen geleneksel konutlar tescillidir ve yasal olarak koruma altındadır.
- Boğaziçi Yasası'nın kısıtlayıcı maddeleri çalışma alanında bağlayıcı niteliktedir.
- Tescilli ve tescilsiz yapılarda, Cadde bütünlüğünü etkileyecek onarım ve müdahaleler için KUDEB'ten izin alınması yasal zorunluluktur.
- Konut yoğunluklu kullanıma sahip bölgede yapılan müdahaleler kullanıcı odaklı olmalıdır.
- Turizm bölgesine yakın konumda yer alan çalışma alanında, turizmin kontrolsüz gelişmeleri tarihi dokuda tahribata yol açmamalıdır.
- Ahşap konut dokusunun kent hafızasında ve kent imajında oluşturduğu etkinin sürekliliğini sağlamak amacıyla, yıkılmış geleneksel konutlar niteliklerinin korunacağı şekilde yeniden inşa edilebilir.
- Cadde'nin karakterini oluşturan geleneksel konutların topografta üzerinde kademeli olarak yükseldiği yerleşim dokusunun sürdürülmesi esastır. Bu bağlamda yerleşim dokusuna uyumsuz, niteliksiz yapılaşmalara müdahale edilmelidir.
- Çalışma alanının yakın çevresinde yaşanan kentsel ve sosyal gelişmeler çalışma alanının doku bütünlüğü doğrudan veya dolaylı hiçbir koşulda etkileyememelidir.
- Tarihi çevre koruma çalışmasında çağdaş teknikler kullanılmalıdır.

Koruma Önerileri

Kentsel ölçekte Cadde'nin karakterini oluşturan ögelere yönelik öneriler geliştirilebilir. Bu önerilere göre kentsel miras alanının yaşam kalitesi arttırılarak kentsel gelişime katkı sağlanabilir. Aynı zamanda öneriler kapsamında sürekli değişim ve dönüşüm içinde olan kentsel çevreninin kontrollü bir şekilde gelişmesine yönelik müdahale yöntemi de geliştirilmiş olacaktır.

Kentsel miras alanı olan tarihi çevrenin bütünlüğü için yok olmuş tescilli binalara yönelik koruma önerisi geliştirilmelidir (Şekil 5.1). Tespiti yapılan miras yapılar, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun; "660 sayılı Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımı İlke Kararları" (1999) kapsamında uygun olan müdahale biçimine göre korunacaktır.

Tarihi çevrenin çok katmanlı yapısının korunması için kendi dönemlerinin özelliklerini yansıtan nitelikli Cumhuriyet dönemi yapılarının mimari tasarım özelliklerinin korunması önerilmektedir. Bu yapıların yakın geçmişin mirasının korunması kapsamında özgün yapılış biçimlerine döndürülmesi gerekir (Şekil 5.1).

Özgün hali ile korunmuş metruk yapılar yıkılmak üzeredir. 774 ada 10 ve 49 parseller, 1072 ada 47,48 ve 56 parsellerde bulunan metruk yapılar özgünlüğünü yitirmeden 660 sayılı Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımı İlke Kararları kapsamında esaslı onarım ilkelerine bağlı olarak restore edilmelidir. Yapılar, restorasyon sürecine kadar geçici destek elemanlarıyla çevre için güvenli hale getirilmelidir.

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi | Kentsel Miras Alanı Önerisi

*Yapıların kentsel kimlik ve miras nitelikleri değerlendirilerek; 660 sayılı Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımı İlke Kararları kapsamında uygun olan müdahale biçimine göre korunması önerilmektedir.

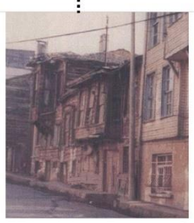
772 Ada 5 parselde bulunan ahşap yapı için koruma önerisi geliştirilmelidir.

774 Ada 12 parselde bulunan ahşap yapı için koruma önerisi geliştirilmelidir.

774 Ada 9 parselde bulunan kagir yapının mimari tasarım özelliklerinin korunması önerilmektedir.

774 Ada 7 ve 8 parsellerde bulunan ahşap yapılar için koruma önerisi geliştirilmelidir.

774 Ada 50 parselde bulunan kagir yapının mimari tasarım özelliklerinin korunması önerilmektedir.

774 Ada 4 parselde bulunan kagir yapının mimari tasarım özelliklerinin korunması önerilmektedir.

*Özgün hali ile korunmuş metruk yapılar yıkılmak üzeredir. 774 ada 10 ve 49 parseller, 1072 ada 47,48 ve 56 parsellerde bulunan metruk yapılar özgünlüğünü yitirmeden restore edilmelidir. Yapılar, restorasyon sürecine kadar geçici destek elemanlarıyla çevre için güvenli hale getirilmelidir.

- Özgün hali ile korunmuş metruk yapı
- Koruma önerisi geliştirilmesi gereken yapılar
- Mimari tasarım özelliklerinin korunması gereken yapı

1072 Ada 54 ve 55 parsellerde bulunan kagir yapıların mimari tasarım özelliklerinin korunması önerilmektedir.

1072 Ada 50 parselde bulunan ahşap yapı için koruma önerisi geliştirilmelidir.

1072 Ada 49 parselde bulunan ahşap yapı için koruma önerisi geliştirilmelidir.

1072 Ada 42 parselde bulunan kagir yapının mimari tasarım özelliklerinin korunması önerilmektedir.

1072 Ada 41 parselde bulunan ahşap yapı tescile önerilmektedir.

1072 Ada 103 parselde bulunan kagir yapının mimari tasarım özelliklerinin korunması önerilmektedir.

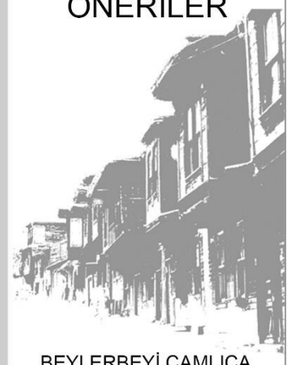
1072 Ada 33 ve 34 parsellerde bulunan ahşap yapılar koruma önerisi geliştirilmelidir.

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KORUMA ve RESTORASYON
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

*Kırmızı çerçeveli yapılar veya parseller tescillidir.

ÖNERİLER

BEYLERBEYİ ÇAMLICA CADDESİ
TARİHİ DOKUSUNUN KORUNMASI AMAÇLI KENTSEL TASARIM REHBERİ

DANIŞMAN:
DR.ÖĞR.ÜYESİ MEVLÜDE KAPTI

HAZIRLAYAN:
MUHSİNE KANBEROĞLU

Şekil 5. 1: Kentsel Miras Alanı Önerisi (Kanberoğlu, 2023)

5.2.1.3 Özgünlük

Alanının tarihi çevre bütünlüğünü bozucu nitelikteki uygulamalar için özgünlük esasına dayanan yapı ölçeğinde standartlar oluşturulmalıdır.

Koruma Hedefleri

- Çalışma alanında var olan tarihi dokunun nitelikleri vurgulanmalıdır. Apartman yapılarının yükseklik ve kütle boyutları geleneksel konutları geri plana atmamalıdır.
- Cumhuriyet dönemi yapıları, geleneksel konut dokusuyla bütünleşmelidir.
- Nitelikli yapılar, özgün değerleri ile korunmalıdır.
- Cadde'nin insan algısında oluşturduğu görüntü karakteristik kimliği yansıtmalıdır.
- Rekonstrüksiyon çalışmaları maddi beklentilerle dayanmamalıdır. Özgün dokunun tamamlayıcı ögeleri olan yapılar yeniden canlandırılmalı ve bütünlük algısı devam ettirilmeli düşüncesi benimsenmelidir. Bu bağlamda miras niteliğindeki geleneksek konut yerleşiminin insan zihninde oluşturduğu imge, özgün olana en yakın hali ile canlanmış olacaktır.
- Restitüsyon projeleri ve rekonstrüksiyon uygulamaları tarihi çevreye dair yanlış bir izlenim oluşturmamalıdır.

Koruma Standartları

- Geleneksel konut dokusunun ön plana çıkmasını engelleyen her türlü ögeye yasal sınırlar konulmalı ve bu ögelere koruma imar planı bağlamında müdahale edilmelidir.
- Cumhuriyet dönemi yapıları yapıldıkları dönemin mimari üslubunu yansıtmalıdır.
- Sonradan eklenmiş ve Cadde bütüne uyum sağlamayan niteliksiz yapısal elemanlar ve malzemeler özgün hallerine göre değiştirilmelidir.
- Cadde üzerindeki çoğu yapının, yakın geçmişe kadar özgün halleri ile korunmuş olduğu bilinmektedir. Bu nedenle yapıların restitüsyon projelerini üretebilmek için yeteri kadar görsel ve yazılı belge vardır. Belgelerin yeterli olmadığı durumlarda ise diğer özgün yapıların tipolojik verilerinden ve Türk geleneksel konut mimarisinin tipik özelliklerinden faydalanılarak restitüsyon projesi hazırlanabilir. Bu bağlamda yeniden yapılan geleneksel konutlar nitelikli olmak ve özgün yapının mimari kimliğini yansıtmak zorundadır.

Koruma Önerileri

Cumhuriyet dönemi yapıları, yapıldıkları dönemdeki özgün hallerine dönüştürülmelidir. Bu bağlamda Cumhuriyet dönemi yapılarının kaplama malzemeleri, pencere ve kapı gibi yapısal elemanların malzeme ve oranları, korkuluk ve demir parmaklık gibi nitelik oluşturucu unsurların özgün hallerine göre yeniden düzenlenmesi önerilmektedir.

Geleneksel konutların niteliksiz rekonstrüksiyon uygulamaları tespit edilerek özgün yapının malzeme ve oranlarına göre yeniden yapılmalıdır (Şekil 5.2). Tespiti yapılan miras yapılar, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun; "660 sayılı Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımı İlke Kararları" (1999) kapsamında uygun olan müdahale biçimine göre korunacaktır.

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi | Özgünlük

772 Ada 8 parselde bulunan ahşap yapının doğrama biçim ve oranları özgün yapıyı yansıtmamaktadır.

772 Ada 6 parselde bulunan ahşap yapının doğrama biçim ve oranları özgün yapıyı yansıtmamaktadır.

772 Ada 3 parselde bulunan ahşap yapının doğrama biçim ve oranları özgün yapıyı yansıtmamaktadır.

772 Ada 23 parselde bulunan ahşap yapının doğrama biçim ve oranları özgün yapıyı yansıtmamaktadır.

774 Ada 16 parselde bulunan kagir yapının ahşap cephe kaplaması niteliksizdir.

774 Ada 14 parselde bulunan ahşap yapının doğramaları ve çatı biçimi geleneksel konut ölçü ve oranlarında değildir.

774 Ada 13 parselde bulunan ahşap yapının doğrama biçim ve oranları, zemin kat ve birinci kat arasındaki yükseklik ilişkisi özgün yapıyı yansıtmamaktadır.

774 Ada 4 parselde bulunan ahşap yapının doğrama biçim ve oranları özgün yapıyı yansıtmamaktadır.

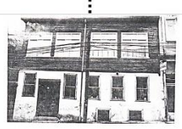

1072 Ada 189 parselde bulunan ahşap yapının özgün durumuna dair görsel belgeye ulaşılamıştır ancak yapının rekonstrüksiyon yapılmış hali geleneksel konut ölçü ve oranlarında değildir.

1072 Ada 52 parselde bulunan kagir yapının balkonu kapatılarak tarihi çevre için niteliksiz hale getirilmiştir.

1072 Ada 51 parselde bulunan ahşap yapının doğrama biçim ve oranları ve cephe düzeni özgün yapıyı yansıtmamaktadır.

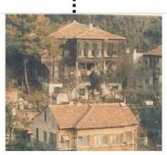

1072 Ada 46 parselde bulunan ahşap yapının erken dönemde müdahale gördüğü bilinmektedir. Yapının özgün haline dair görsel veriye ulaşılamamıştır ancak yapının cephe düzeni ve doğrama oranları geleneksel boyutlarda değildir.

1072 Ada 40 parselde bulunan ahşap yapının doğrama biçim ve oranları özgün yapıyı yansıtmamaktadır. Cephenin zemin katında niteliksiz malzeme ile yapılan derzli sıva özgün değildir.

1072 Ada 39 parselde bulunan ahşap yapının cephe düzeni, çatı biçimi özgün yapıyı yansıtmamaktadır. Betonarme strüktür ile inşa edilen yapı, yapının etrafında bulunan setler, istinat duvarları ve merdivenler tarihi çevrede tahribat oluşturucu niteliktedir.

1072 Ada 35 parselde bulunan ahşap yapının cephe düzeni, çatı biçimi özgün yapıyı yansıtmamaktadır.

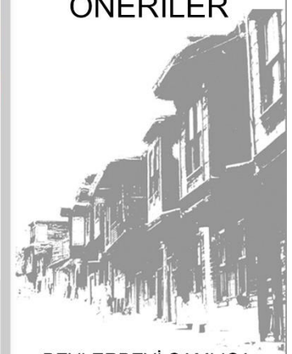
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KORUMA ve RESTORASYON
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

*Belirtilen parsellerde bulunan yapıların tarihi çevre ile uyumsuz ve özgün yapıyı yanstımayan niteliksiz düzenlemeleri, özgün yapıya göre değiştirilmelidir.
Yapılar "660 sayılı Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımı İlke Kararları" kapsamında uygun olan müdahale biçimine göre korunmasılıdır.

*Kırmızı çerçeveli yapılar veya parseller tescillidir.

ÖNERİLER

BEYLERBEYİ ÇAMLICA CADDESİ
TARİHİ DOKUSUNUN KORUNMASI AMAÇLI KENTSEL TASARIM REHBERİ

DANIŞMAN:
DR.ÖĞR.ÜYESİ MEVLÜDE KAPTI

HAZIRLAYAN:
MUHSİNE KANBEROĞLU

Şekil 5. 2: Özgünlük Paftası (Kanberoğlu, 2023)

5.2.1.4 Bağlantılar

Kentsel bağlantılar, yaya dolaşım, araç trafiği, toplu taşıma, bisiklet kullanım imkanları, otopark ve altyapı sistemlerini kapsamaktadır.

Tasarım Hedefleri

- Çağdaş bir kentin ulaşım ve dolaşım sisteminin kentli için verimli olarak işlemesi gerekir.
- Kent hayatının önemli bir parçası olan kentsel bağlantılar; bütünleşik, erişilebilir, yürünebilir, güvenli, sürekli ve çeşitli olmalıdır.
- Ulaşım bağlantıları ile kullanıcılar, çağdaş kent içinde konforlu bir şekilde çeşitli ulaşım sistemlerine erişim sağlarken bağlantıların mevcut tarihi doku ile ilişkisi sağlıklaştırılmalıdır.
- Beylerbeyi Çamlıca Caddesi iki noktayı birbirine bağlayan bir mekanizma olmaktan öte insanların etkileşim içinde bulunduğu, sosyal hayatın gelişimini sağlayan, kullanım çeşitliliğiyle yaşam kalitesini yükselten kamusal bir alan olmalıdır.
- Cadde; ulaşım ağları, yürüyüş imkanları, bisiklet erişimi gibi çeşitli sistemlerle ulaşılabilir olmalıdır.
- Ulaşım sistemi mekânsal kaliteyi düşürmemeli, mekânı oluşturan ögeler kolaylıkla okunabilmelidir.
- Tarihi dokuyu tahribata uğratıcı her türlü risk için önlem alınmalıdır.

Tasarım Standartları

Cadde'de yaşanan erişim sorunları, tarihi çevre algısını geri plana atmaktadır. Tarihi dokunun sürekliliğini koruyarak dokuyu ön plana çıkaracak ve çağdaş kentin bir parçası olarak konforlu kentsel mekânlar oluşturmak için temel kararlar belirlenmiştir.

- Motorlu taşıt öncelikli dolaşım sistemi azaltılarak yaya öncelikli dolaşım sistemi benimsenmelidir.
- Tarihi çevreler kent bütünü içinden ayrılan bir parça olarak değil kentle bütünleşmiş ve gündelik hayatın içinde dahil olan bir mekân olarak yaşatılmalıdır.
- Taşıtların ve yayaların izlediği yol, güzergâh, hız ve bunlarla bağlantılı olarak çevrede yaşanan güvenlik sorunu, gürültü, görüntü ve hava kirliliğinin, tarihi çevre üzerinde oluştuğu olumsuz etki giderilmelidir.

- Tarihi dokunun önüne geçen yoğun trafik sorunu için alternatif yol seçenekleri geliştirilmelidir.
- Kaldırımlar ve yaya yolları bütün kullanıcı grupları için erişilebilir olmalıdır.
- Çağdaş ulaşım gerekliliklerin tarihi dokuyu tahrip etmeden karşılanmalıdır.
- Araçlar için park alanları mevcut kapasitenin arttırılmasına yönelik değil, yerel kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik düzenlenmelidir.
- Mevcut düzende yolların dar olmasından dolayı Cadde üzerinde araç park etmek yasaktır. Yol kenarına ve kaldırımlara araç park edilmeyen düzen devam ettirilmelidir.
- Cadde üzerindeki trafik yoğunluğunu azaltmak amacıyla Cadde'ye gündüz saatlerinde kamyon girmesinin yasaklandığı uygulama devam ettirilmelidir.
- Trafik akışında alternatif yol olarak kullanılabilecek paralel dar yollarda, yol kenarına araç park edilmemesi için düzenlemeler yapılmalıdır.
- Yolun araç kapasitesi düşürülerek trafik yavaşlatılmalıdır.
- Yaya dolaşım ve toplu taşıma standartları geliştirilerek kullanıcıların motorlu araç kullanım yoğunluğu düşürülmelidir.
- Ulaşım ile ilgili kararlar ilgili uzmanlık alanları ile değerlendirilip geliştirilmelidir.

Tasarım Önerileri

Tarihi çevrenin sınırları ve çağdaş kentin gereksinimleri çatıştığı noktada çözüm odaklı entegre bir sistem geliştirilmek gerekmektedir. Bu bağlamda Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nin yavaş sokak olarak düzenlenmesi önerilmektedir. Geleneksel konut bütünlüğünün korunup mahalle kültüründe ön plana çıkan sosyal ilişkiler ağını destekleyen mekânsal gelişim modeli benimsenmiştir.

Hem tarihi doku üzerinde oluşan baskıyı azaltmak hem de çağdaş kentin ulaşım ağının sürekliliğini sağlamak için yolun tek yön olarak yeniden düzenlenmesi önerilmektedir. Bu bağlamda kaldırımlar genişletilerek yaya dolaşım ve erişimi için elverişli kentsel mekân oluşturulabilir.

Araç trafiğinin temel sebebi, kullanıcıların 1.derece yoğunluklu Yalıboyu Caddesi'ne erişimi sağlamak amacıyla ana arter olarak Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'ni kullanmasıdır. Gündelik alışkanlıklar, erişimin yakın mesafe kat edilerek sağlanması, yönlendirmelerin doğrudan Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'ne yapılması gibi nedenler Cadde'de trafik yoğunluğunu arttırmaktadır. Alternatif yolların gündelik güzergâh olarak tercih edilmesi önerilmektedir. Bu bağlamda yol üzerlerine Yalıboyu Caddesi ve köprü yolunu işaret eden tabelalar yerleştirilmelidir. Alternatif yolların kullanılması

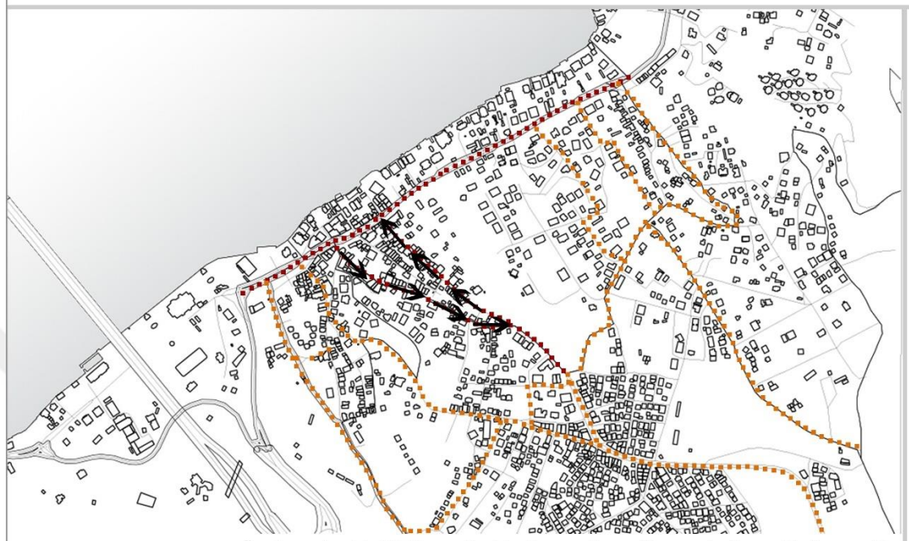
desteklenerek tarihi dokunun yoğun olduğu dar sokakların üzerindeki baskı azaltılacaktır.

Tarihi dokunun yoğun olduğu Cadde ve sokaklarda yol kenarı araç parkı yasaklanmalıdır. Çağdaş kent hayatının gereksinimlerinden kopmamak için erişimin kolay olduğu belli konumlara otopark noktaları oluşturulmalıdır. Cadde üzerinde engelli araç parkı için özel cepler oluşturulmalıdır.

Cadde'nin boyutları, bisiklet ve mikromobilite araçları için ayrı bir güzergâh oluşturmaya elverişli olmadığı için yol üzerinde paylaşımlı şeritler oluşturulması önerilmektedir. Paylaşımlı yollar ile kaldırımlar, işaretler ve sinyaller gibi geleneksel ögelerin yerini ayırt ediciliği, sosyal etkileşimi, yürümeyi, bisiklete binmeyi, evrensel erişilebilirliği ve düşük trafik hızlarını teşvik eden entegre, insan odaklı bir kamusal alan oluşturmak hedeflenmektedir. Bu paylaşımlı yollar, taşıt yolu ile aynı seviyededir. Zemin üzerine belli işaretler, renklendirmeler ve uyarı levhaları ile belirtilen paylaşımlı yollar oluşturulurken motorlu taşıtların da hız sınırı düşürülmelidir. Bu bağlamda yerleşim yeri hız limiti 50 km/saat iken bu Cadde'de azami hız limitinin 20 veya 30 km/saat olarak düzenlenmesi gerekir.

Yavaş sokak kurgusuna göre motorlu taşıt hızının zorunlu olarak azaltılması için araç zonu ile yaya zonu 100 metrede bir şaşırtmalı olarak şikanlar ile düzenlenmelidir (Şekil 5.3).

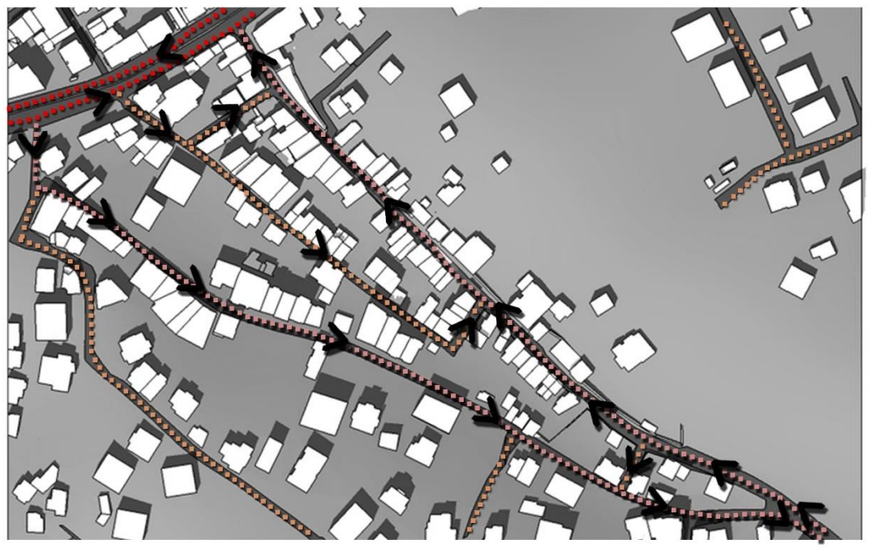
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KORUMA ve RESTORASYON
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Özel araçlar için Yalıboyu Caddesi'ne erşim sağlanacak alternatif güzergahlar

Trafik Akışı için Öneri

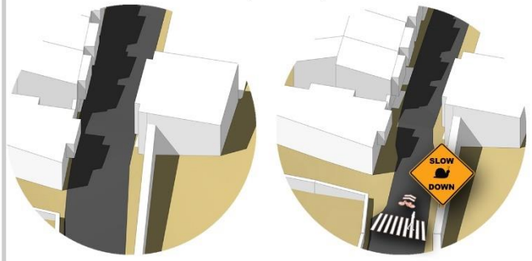
Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nin trafik yoğunluğunun azaltılarak tarihi çevre değerlerinin korunması için trafik akışının tek yöne olarak düzenlenmesi önerilmektedir.
Cadde üzerinde oluşacak motorlu araç trafik akışı toplu taşıma yoğunluklu olmalıdır.
Cadde üzerindeki araç trafiğinin oluşturduğu baskıyı azaltmak için özel araçların alternatif yolları tercih etmesi gerekir. Alternatif yol güzergahlarına eklenecek tabelalarla yapılan yönlendirmeler Cadde üzerindeki trafik yoğunluğunu azaltacaktır.

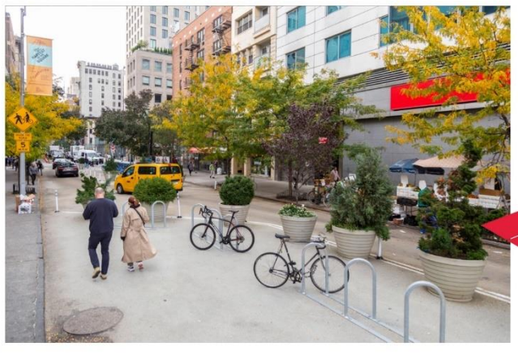
Yavaş sokak önerisi; Şikan (Chicane)

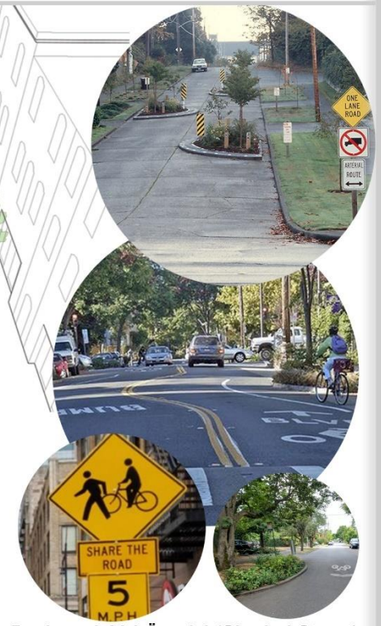
Trafik hızının yavaşlatılmasında önemli bir etkisi olan yapay öge şikan, Beylerbeyi Çamlıca Caddesi için önerilmektedir. Şikanlar sayesinde Cadde üzerindeki kamusal alan miktarı artar ve aydınlatma, oturma elemanı, bisiklet parkı gibi olanaklar için uygun alanlar oluşturulur.
Sürücünün görüş açısına yolda hafif virajın olduğunu ifade eden tabelalar eklenmeldir (URL-14).

Mevcut yol düzeni

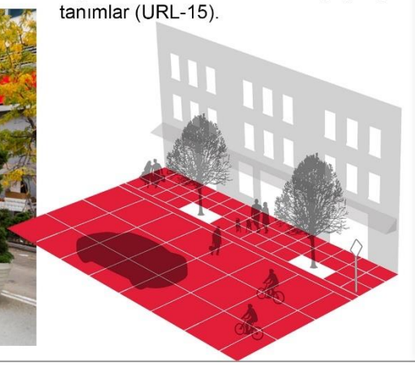
Öneri yol düzeni

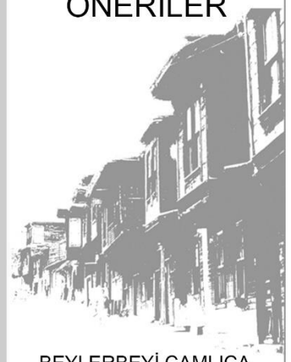

Paylaşımlı Yol Önerisi (Shaded Street)

"Yaya öncelikli" cadde olarak da bilinen paylaşımlı yol; yayaların, bisikletlilerin ve sürücülerin geçiş hakkını paylaştığı, yavaş seyahat hızları için tasarlanmış bir yoldur. Paylaşımlı yollar, sokağın güvenliğini, estetiğini ve genel deneyimini geliştirirken tüm kullanıcıların ihtiyaçlarını dengelemek için çeşitli şekillerde tasarlanabilir. Paylaşımlı yollarda sokak kotu ve kaldırım kotu arasında fark yoktur. Kaldırım ve yol kaplama farkları kullanım çeşitliliğini tanımlar (URL-15).

ÖNERİLER

BEYLERBEYİ ÇAMLICA CADDESİ
TARİHİ DOKUSUNUN KORUNMASI AMAÇLI KENTSEL TASARIM REHBERİ

DANIŞMAN:
DR.ÖĞR.ÜYESİ MEVLÜDE KAPTI

HAZIRLAYAN:
MUHSİNE KANBEROĞLU

Şekil 5. 3: Ulaşım Önerisi (Kanberoğlu, 2023)

5.2.1.5 İşlev

Tasarım Hedefleri

- Beylerbeyi Çamlıca Caddesi geçmişten günümüz kadar olan süreçte konut yoğunluklu kullanılmıştır. Bu rehber kapsamında kullanıcı odaklı tasarım hedeflenmektedir.
- Geleneksel doku ile kentsel mekân ilişki kuvvetlendirilerek kullanıcının dokudaki aidiyet hissi geliştirilmelidir.
- Yerel kullanıcının ihtiyaç ve menfaati gözetilerek canlandırma yapılması gerekir. Bu bağlamda çalışma alanında soylulaştırmanın önüne geçilmelidir.
- Konut- ticari işlev dengesi ile alanın kullanım sürekliliği sağlanmalıdır. Mevcut düzende olduğu gibi ofis olarak kullanılan binaların yoğunluklu olması kullanım dengesini bozmaktadır. Sokağın günün her saatinde güvenli bir kentsel mekân olması için, ticari birimlerin kullanım çeşitliliği ve karma işlevler ile donatılması gerekir.
- Yapılacak her türlü işlev verme müdahalesi, sosyal bağlamı kuvvetlendirecek nitelikte olmalıdır.

Tasarım Önerileri

Turistik kent dokusunun yoğun olduğu sahil aksına yakın olan Cadde'nin üzerindeki dönüşüm baskısına yönelik yasal koşullar getirilmesi önerilmektedir.

Yapılan düzenlemeler kapsamında bölgede rant oluşmaması için yasal kısıtlamalar getirilmelidir.

Alanın karakteristik özelliklerini bozmayacak ve çevreye ilave bir yoğunluk getirmeyecek ticari işlevler eklenebilir. Butik ticari birimler; kafe, atölye gibi çevredeki halkın da günlük kullanımlarında dahil olabilecekleri işlevleri barındırmalıdır. Bu tip işlevler Cadde düzenine eklenerek bölgede yaşayan kullanıcıların sosyal bağları kuvvetlendirilebilir.

Yalıboyu Caddesi'ne yakın konumdaki dükkanların alt katlarının birçoğu, ticari birim olarak kullanılmaktadır. Büfe, berber, kasap gibi günlük ihtiyaçların karşılanabileceği işlevler ile donatılan mekânların varlığı sürdürülebilir. Ancak ticari birimlerin tarihi çevre ile uyumlu, uygun ölçekte olması ve yaya dolaşım sistemini engellememesi gerekir.

Çevrede yaşayan halkın sokağı etkin biçimde kullanımına yönelik, dükkân önlerine "parklet" önerisi verilmektedir (Şekil 5.4; Şekil 5.5). İki veya üç aracın park edeceği kadar alanın insanların dinlenmesi, keyifli vakit geçirmesi için kamusal veya yarı kamusal alan olarak düzenlendiği parkletler, kentsel mekânda farklı bir deneyim imkânı sunarak aidiyet hissini arttırmaktadır. Parkletler, kaldırımdan farklı malzeme ile ayrılan platformlar üzerine kurulabilir. Bu platform üzerine oturma alanları, masa, saksı, bisiklet parkı gibi çeşitli kent mobilyaları eklenerek kamusal alanının işlevsel niteliği arttırılabilir.

Şekil 5. 4: "Parklet" olarak adlandırılan parklarda kaldırımın çeşitli işlevlerde kullanımı (URL-16).

Şekil 5. 5: Mevcut durumda hurdalık, depo olarak kullanılan 1072 ada 38 ve 102 parsellerde bulunan yapıların yerel kullanıcıya hizmet eden ticari işlev önerisi (Kanberoğlu, 2023)

5.2.1.6 Yeşil Doku

İnsan psikolojisinden yaşamsal faaliyetlere kadar birçok konuda fayda sağlayıcı özelliği olan yeşil dokunun, insan odaklı tasarımın önemli bir parçası olması da kaçınılmazdır. Beylerbeyi semti, Osmanlı döneminden itibaren hasbahçeleri, koruları

ile saray eşrafı tarafından dinlenme, keyif mekânı olarak kullanılmıştır. Bu nedenle Beylerbeyi semtinin yeşil dokusunun kent hafızasında simgesel değeri vardır.

Beylerbeyi'nin doğal dokusunun önemli bir parçası olan Cadde'yi çevreleyen yeşil alanların sürdürülebilir korunmasına yönelik yaklaşım esasları geliştirilmelidir. Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'ni çevreleyen yeşil dokular; rekreasyon alanı olarak düzenlenen ve millet bahçesi olarak projelendirilmiş koruluk alan, yapı adalarının ortalarında kalan konut bahçeleri, yolun üst kotunda bulunan bazı konutların ön bahçeleri, çeşmeli meydanın bulunduğu alandaki park ve bazı boş parsellere hiçbir müdahale yapılmadığında gelişen otsu bitki, çalılık ve ağaçları kapsamaktadır.

Koruma/Tasarım Hedefleri

- Açık yeşil alanlar, sosyal hayatın bir parçası olarak değerlendirilerek yaşam kalitesine arttırmaya yönelik düzenlemeler içermelidir.
- Açık yeşil alanlarda, kamusal kullanımın niteliğini arttırmaya yönelik peyzaj düzenlemeleri yapılmalıdır.
- Tarihi dokunun yeşil alanlarla bütünleşik bir düzende gelişmiş olan kimlik özelliği korunmalıdır.
- Metropol kentine göre bölgenin yeşil alan oranının yüksek yoğunlukta olan düzeni korunmalıdır.
- Kentsel yeşil sistemin bir parçası olarak çalışma alanındaki yeşil doku bütünlüğü ve işlevi devam ettirilmelidir.
- Yerel kullanıcının spor ve rekreasyon faaliyetlerini sürdürebileceği aktif alanlar doğal doku ile tasarlanmalıdır.
- Özel mülklerin bahçelerinde var olan bahçecilik faaliyetleri devam ettirilmelidir.
- Mevcut ekolojik çeşitlilik korunmalıdır.
- Açık yeşil alanların kentsel mekân düzenlemeleri farklı yaş grubundaki kullanıcıların ihtiyaçlarına göre düzenlenmeli ve düzenlemeler gerektiği takdirde değiştirilebilir ve kaldırılabilir esneklikte olmalıdır.
- Potansiyel boşluklar, yeşil alan değerlendirilerek kullanıcının yeşil doku ile etkileşimi arttırılmalıdır.

Koruma/Tasarım Standartları

- Çalışma alanının bir yakasını çevreleyen koru, doğal miras alanı olarak tescil edilmiş, yasal olarak koruma altındaki alandır.
- Mevcut doğal dokuyu tahrip edecek yapılaşmalara izin verilmemelidir.

- Yeşil dokunun kamusal alan olarak kullanılmasına dair düzenlemeler yerel ölçekli olmalıdır. Kentsel ölçekli kamusal alan oluşturmaya yönelik projeler tarihi ve doğal doku üzerindeki baskıyı arttıracaktır.
- Açık yeşil alanlar, tüm yerel kullanıcılar için erişilebilir olarak düzenlenmelidir.
- Açık yeşil alanların, kullanıcılar için güvenli ve görünür olması gerekir.
- Özel mülklerin bahçelerinin oluşturduğu yeşil doku da kimliğin bir parçası olarak koruma altına alınmalıdır.
- Boğaziçi'nde sık rastlanan ve bir zamanlar Cadde'nin karakteristik kimliğinin bir parçası olan çınar ağaçları korunması gerekli doğal varlıklardır. Yakın zamanda yok olmuş asırlık çınar ağacının yerinde yeniden filizlenen çınar ağaçları korunup geliştirilerek Cadde'nin karakteristik ögelerine kazandırılmalıdır.
- Doğal dokunun korunması, sürdürülmesi ve önerilerin değerlendirilip geliştirilmesi için ilgili uzmanlık alanları (peyzaj mimarı, ziraat mühendisi, ekolog vb.) sürece dahil edilmelidir.

Tasarım Önerileri

Kamusal alan niteliğindeki park ve rekreasyon alanındaki kentsel boşluklarda yeşil alan düzenlemelerine dair öneriler sunulmaktadır. Sosyal etkileşimin sağlanacağı kamusal alanların, oturma elemanları, aydınlatma gibi kentsel ögelerin tasarlanması gerekir. Bu tasarımlar mevcut yeşil dokuyu bozmayan, dokuyu vurgulayıcı nitelikte olmalıdır.

Çalışma alanının geçmişinde var olduğu bilinen bahçecilik faaliyetlerine referans gösterilebilecek tasarım önerilmektedir. Bostan niteliğindeki kentsel alan, çevrede yaşayanların etkileşim içinde bulunabilmesi için bir fırsattır. Bu yolla, özel bahçeye sahip olmayan yerel kullanıcıların da yaşam kalitesinin yükseltilmesi için yeşil doku kullanılmış olacaktır.

Cadde üzerindeki özel mülke ait bazı parsellerin boş olarak kaldığı görülmektedir. Geçmişte üzerinde herhangi bir yapı bulunmayan ve günümüzde beton veya parke taşı ile kaplanmış parseller tanımsız boşluklardır. Bu alanlarda restitüsyon yapılmayacağı gibi yeni yapı yapmak da mümkün değildir. Bu nedenle âtıl haldeki arsalara, çevre halkın faydalanabileceği ölçeklerde bahçe düzenlemeleri yapılması önerilmektedir. Bu alanlarda yapılan düzenlemeler geçici olacağı için esnek tasarım benimsenmelidir.

Ticari olarak işlevlendirilen yapıların arka veya ön bahçelerinde de yerel halkın faydalanabileceği yeşil doku ile düzenlemelerinin yapılması önerilmektedir (Şekil 5.6).

Yarı kamusal alan olarak nitelendirilebilecek kafe veya atölye gibi işletmelerin bahçeleri, kullanıcılara farklı mevsimlerde farklı deneyimler yaşatma imkânı sunacak ekolojik çeşitliliği barındırmalıdır.

Yeşil dokuya dair tasarım ve korumaya önerileri, ilgili disiplinlerin uzmanları ile değerlendirilip geliştirilecektir. Bu bağlamda Boğaziçi'ndeki bitki çeşitliliği ve ekolojik sürdürülebilirliğe dair kapsamlı raporlar hazırlanmalıdır.

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi | Yeşil Doku

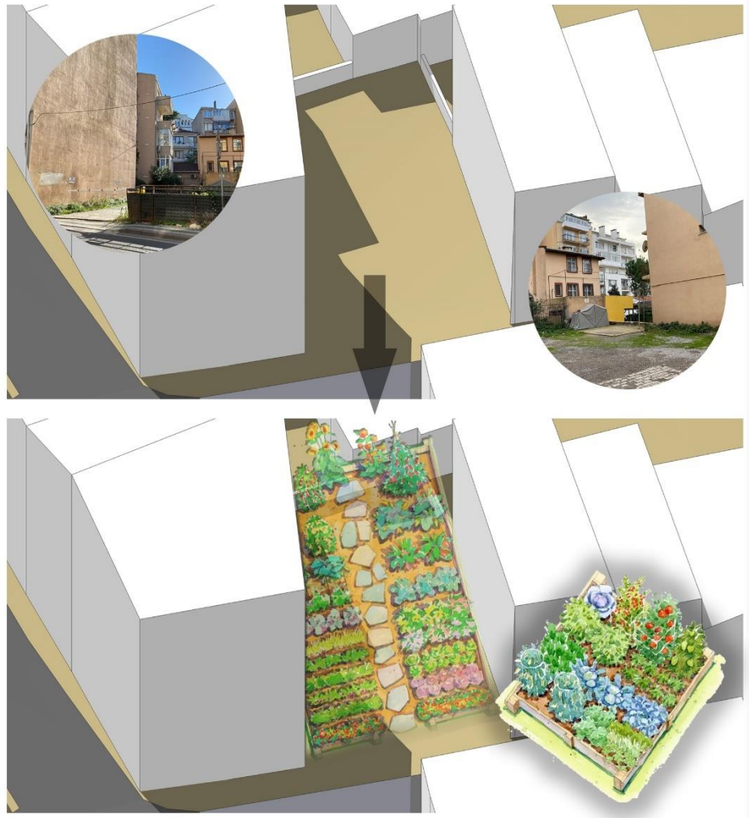

Yeşil Alan Önerisi
1-1072 ada 67 parsel
2-774 ada 44 parsel
3-772 ada 11 parsel

Belirlenen konumlardaki boş alanlar, yerel kullanıcının faydalanabileceği geçici olarak yeşil sistem içine katılabilir.
Belirlenen parseller mikroklima etkisi oluşturan ve ekolojik çeşitliliği destekleyen bostanlar olarak değerlendirilmesi önerilmektedir. Bostanlar, geçmişte bahçecilik faaliyetlerin yürütüldüğü bölge için hem geçmiş kullanımlara referans olabilecek hem de halkın sosyal etkileşimini ve topluluk duygusunu desteklemektedir. Geçici faaliyet olan bahçelerin esnek kullanımı kapsamında yükseltilmiş yataklar üzerinde sebze yetiştiriciliğine dayanan tasarım önerilmektedir.

2-774 ada 44 parsel

İllüstrasyonlar: Gary Palmer (URL-17)

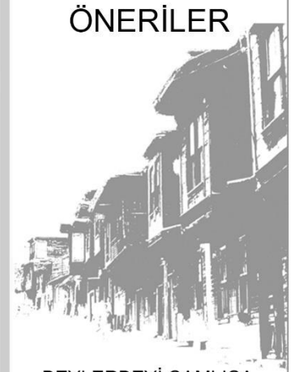

Topluluk Bahçesi (Community Garden) (URL-18)

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KORUMA ve RESTORASYON
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ÖNERİLER

BEYLERBEYİ ÇAMLICA CADDESİ
TARİHİ DOKUSUNUN
KORUNMASI AMAÇLI
KENTSEL TASARIM
REHBERİ

DANIŞMAN:
DR.ÖĞR.ÜYESİ MEVLÜDE KAPTI

HAZIRLAYAN:
MUHSİNE KANBEROĞLU

Şekil 5. 6: Yeşil Doku Önerisi (Kanberoğlu, 2023)

5.2.2 Alanın Yapısal Elemanları (Mekân ve Detaylar)

Çalışma kapsamında çalışma alanının mimari niteliklerinin kentsel mekânda oluşturduğu etki değerlendirilmiştir. Tarihi dokunun miras niteliğindeki ögelerinin korunup gelecek nesilleri aktarılması temel hedef olarak benimsenmiş, alanın sürdürülebilir korunmasına yönelik standartlar ve öneriler geliştirilmiştir. Bu bağlamda tarihi dokunun yapıtaşı olan geleneksel konutların mimari miras ölçeğinde benimsenen temel ilkeleri;

- Miras yapıların koruma ve restorasyon çalışmaları çağdaş koruma anlayışı benimsenerek yapılmalıdır.
- Her yapının kendine özgü sorunları vardır. Standart koruma ölçütlerinin dışında miras yapıların rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri hazırlanarak müdahale yöntemleri geliştirilmelidir.
- Kentsel tasarım rehberi kapsamında yapılacak koruma uygulaması, sokak görüntüsünün iyileştirmesine yönelik cephe düzenlemesi olarak değil her bir yapının mekânsal özellikleri, sosyal yapıya kattığı değer gibi bütün nitelikleri ile geleceğe aktarılması gerekir.
- Koruma ve restorasyon uygulamaları, çağdaş yaşam şartlarının getirdiği ihtiyaçlara göre yapılmalıdır. Ancak yapılacak uygulamaları yapısal ve çevresel özgün dokunun tahribatına yol açmamalıdır. Eklenmesi veya tamamlanması gereken ögelerin sade, anlaşılır ve uyumlu olması gerekir.
- Yapılara yapılan müdahaleler gerektiğinde yapıdan ayrıştırılarak eski haline dönüştürülebilir nitelikte olmalıdır. Bu bağlamda geliştirilen çağdaş teknikler takip edilerek uygulama sürecine eklenebilir.
- Yapılar korunurken yapıların tarihi çevre ile olan sosyal, kültürel ve fiziki ilişkileri de korunmalıdır.
- Geleneksel dokuda var ise nitelikli dönem ekleri de belgelenerek korunmalıdır.
- Öncelikli benimsenecek ilke, mevcut mirasın korunması olmalıdır. Yıkılmak üzere olan metruk yapıların bakım, onarım, güçlendirme ve restorasyon uygulamaları süreci hızlı bir şekilde yürütülmelidir. Bu sürecin uzamasıyla çevre için tehlike oluşturucu nitelikteki yapıların yıkılması da kaçınılmaz olacaktır.
- Rekonstrüksiyon uygulamaları spekülatif bir ortam oluşturmaktadır. Aynı zamandan bazı restitüsyon projeleriyle özgün yapı tamamen aynı olacak biçimde yapılamamaktadır. Bu bağlamda rekonstrüksiyon, en son tercih olan uygulama olacaktır.

5.2.2.1 Mekânsal Tipolojiler

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nde bulunan yapıların mekânsal nitelikleri geleneksel konut mimarisinin tipik özellikleri ve boyutlarını yansıtmaktadır. Ancak birçok yapının iç mekân kurgusu günümüzde kadar gelen süreç boyunca değiştirildiği için özgün karakterde mekânsal nitelikleri yansıtan yapıların sayısı azdır.

Metruk haldeki yapılar ve iç mekân kurguların değiştirilerek yeniden inşa edilen yapılar araştırma, inceleme, belgeleme sonucu oluşturulacak restitüsyon ve restorasyon projelerine göre yeniden düzenlenmelidir. Bu bağlamda yapılacak restorasyon çalışmasında mimari mirasın korunmasına yönelik temel ilkeler benimsenmelidir. Mekânsal değerlerin korunmasına yönelik çalışmalar hazırlanan kentsel tasarım rehberi kapsamının dışında kalmaktadır.

5.2.2.2 Silüet

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'ndeki yerleşim dokusunun silüet etkisini oluşturan bina yüksekliği- taban alanı ilişkisidir. Bu bağlamda hazırlanan mevcut Cadde silüetine göre karakteristik özellikleri açığa çıkaracak kararlar alınmalıdır.

Koruma Hedefleri

- Tarihi dokunun eğimli topografya üzerinde kademeli olarak yükselen yerleşim dokusu karakter oluşturucu öge olarak korunmalıdır. Cadde üzerindeki bütün yapılar da bu karakteristik yerleşim düzenine uyumlu olmalıdır.
- Beylerbeyi Çamlıca Caddesi silüetini oluşturan insan ölçeğinde, az katlı ve birbiri ile uyumlu boyutlarda yapılar topluluğu korunmalıdır.
- Bitişik nizam olarak parsellenmiş alanlardaki yüksek katlı yapıların sağır duvar yan cepheleri, Cadde bütününde algılanmaktadır. Estetik olarak niteliksiz bir görüntü oluşturan bu cephelerin yükseklik oranları kontrol altına alınarak daha az belirgin olması sağlanmalıdır.

Koruma Standartları

- Cadde üzerindeki tarihi yapıların yükseklikleri değiştirilmemelidir. Yapıların özgün hallerinde olmayan teras katı, çekme kat gibi uygulamalar yapılmamalıdır.
- Cumhuriyet dönemi yapılarının yükseklikleri geleneksel konutların yükseklileri ile uyumlu ölçülerde olmalıdır. Kat kazanmak amacıyla terasların ve çekme katların normal kata dönüştürülmesinin önüne geçilmelidir.

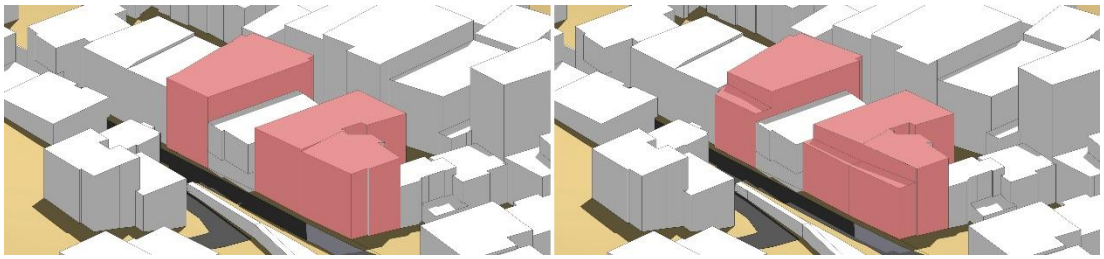
- Cadde üzerinde yer alan tescilsiz yapıların koruma öncelikli sit alanı içerisinde olmasından dolayı, bu yapılarda yapılacak tadilat tamirat projeleri KUDEB'in izni ve denetiminde tabiidir. Bu bağlamda yapıların malzeme, renk, cephe sağırlık-şeffaflık oranları izin ve denetim kapsamında değiştirilebilir.
- Cadde silüetindeki tescilli olmayan yapıların cephe yenileme uygulamalarına belli standartlar getirilmelidir.
- Cephe yenileme-düzenleme uygulamalarında, Cumhuriyet dönemi yapılarında geleneksel konuta benzetilen taklit uygulamalar yapılamaz.
- Cadde üzerindeki kagir yapılarda tüm cephede ahşap kaplama uygulaması yapılmamalıdır.
- Cadde üzerindeki yapıların balkonları var ise, kapatılmamalıdır.
- Cephe yenileme uygulamalarında nitelikli özgün tasarım uygulamaları değiştirilmemelidir.
- Kagir binalardaki cephe yenileme uygulamalarında mümkün olduğunca sade bir mimari dil tercih edilmeli ve uygulamalar tarihi çevre ile uyumlu olmalıdır.

Koruma Önerileri

Cumhuriyet dönemi yapılarının çekme katlarının tam kat olacak şekilde değiştirilmesi, Cadde silüetinde yükseklik oranlarını değiştirmektedir. Yükseklik farkının artmasıyla Cadde silüetinde geleneksel konutlar ile apartman yapıları arasındaki uyumsuz kütle oranları daha da belirginleşmektedir. Bu sebeple çekme katların özgün hallerine dönüştürülmesi önerilmektedir (Şekil 5.7; Şekil 5.8; Şekil 5.9).

Şekil 5. 7: (Solda) 774 ada 1,2,3,4,50 parseller mevcut çekme katlar ve (Sağda)öneri çekme katlar (Kanberoğlu, 2023)

Şekil 5. 8: (Solda) 774 ada 1,2,3,4,50 parseller mevcut çekme katlar ve (Sağda)öneri çekme katlar (Kanberoğlu, 2023)

Şekil 5. 9: Çekme katları tam kat olarak değiştirilmiş yapılar (Kanberoğlu, 2023)

5.2.2.3 Cepheler

Geleneksel konut dokusunun cephe elemanlarının tanımlaması yapılarak tipolojik veriler oluşturulmuştur. Cephe elemanlarının özgünlük değeri bağlamında korunmasına yönelik hedefler, standartlar ve öneriler geliştirilmiştir.

Çıkmalar

Koruma Hedefleri

- Düz, gönye ve çokgen çıkma çeşitleri Cadde silüetinde hareketli bir görüntü oluşmasına neden olmaktadır. Aynı zamanda kademi olarak yükselen silüette bina çıkmalarının insan ölçeğinde oluşturduğu kademeli yükselme görünüşü,

estetik algıyı oluşturmaktadır. Tarihi yerleşim dokunuşun karakter oluşturucu ögesi olan çıkmalar, özgün halleri ile korunmalıdır.

Koruma Standartları

- Bina çıkmaları, yeniden yapılan ve restore edilen binalarda geleneksel boyutlarda olmalıdır.
- Çıkmaların ön cepheye ve yan cepheye bakan pencere boyutu ve malzemesi değiştirilemez.
- Zamanla yükselen yol kotu nedeniyle kamyon, otobüs gibi yüksek araçların bina çıkmalarına çarpmasına yönelik önlemler alınmalıdır.
- Binaların çıkmalarında yapılacak herhangi bir bakım onarım faaliyeti için KUDEB izni gereklidir.
- Çıkmalarda var ise bezeme elemanı, balkon, söve gibi ögeler aynı boyut ve biçimde korunmalıdır. Bu gibi ögeler özgün yapıda yok ise yeniden yapım sırasında yapıya eklenemez.

Koruma Önerileri

Yıkılmak üzere olan binaların çıkmaları, sokak üzerinde tehlike oluşturduğu için yapılarda geçici destek sistemleri geliştirilebilir.

Restore edilen veya yeniden yapılan yapılar için özgün boyutlar, görsel belgelere ve yapıdan gelen izlere göre belirlenebilir. Özgün olmayan çıkma boyutları karakteristik niteliği bozmaktadır. Bu nedenle tespiti yapılan binaların çıkmalarının özgün boyutlarına göre yeniden düzenlenmesi önerilmektedir.

Şekil 5. 10: (Solda) 774 ada 10 parsel ve (Sağda) 772 ada 9 parselde bulunan yapıların özgün çıkma boyutları (Kanberoğlu, 2023)

Şekil 5. 11: 1702 ada 47 parselde bulunan yapının özgün çıkma boyutu (Kanberoğlu, 2023)

Pencereler

Koruma Hedefleri

- Pencereler, cephe karakterini oluşturan en önemli ögelerden biri olarak değerlendirilmeli ve özgün halleri ile korunmalıdır.
- Pencerelerin karakteristik özelliklerine dahil olan nitelikler korunmalıdır. Bu nitelikler Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nde; zemin kat pencerelerinde mahremiyetin sağlanması amacıyla ahşap kafeslerin kullanılması, güvenlik amacıyla demir parmaklıklar kullanılması, bitirme elemanı olarak bezemeli söve ve denizlik detayları kullanılmasıdır.
- Cumhuriyet dönemi yapılarının pencere boyutları birbirlerine benzer biçimlerdedir. Bu yapıların da pencereleri özgün malzeme ve oranlara korunması ve geleneksel dokunun önüne geçmeyecek sadelikte olması gerekir.

Koruma Standartları

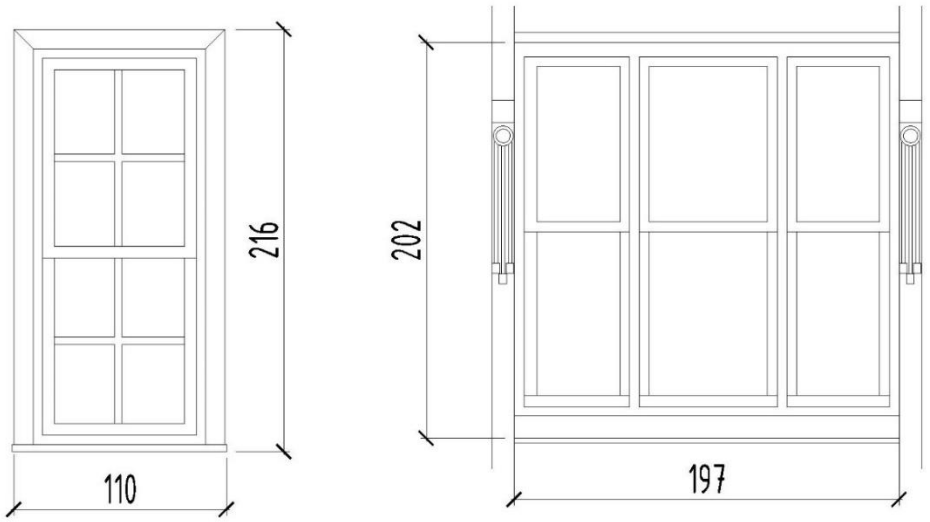
- Özgün cephe oluşturmak için pencerelerin özgünlüğü esastır. Pencereler, yeniden yapılan ve restore edilen binalarda geleneksel boyutlarda olmalıdır.
- Özgün pencere boyutu, şekli ve malzemesi değiştirilemez.
- Cadde üzerindeki yapıların birçoğunda yapılan uygulama, özgün pencere boyutlarında veya bu boyutlar değiştirilerek yerlerine PVC pencereler yerleştirilmesidir. Bu uygulamalar ahşap görünümlü olarak özgün olana benzetilmeye çalışılsa da hiçbir koşulda yapıların pencereleri PVC malzemeden olmaz. Bu durum Cumhuriyet dönemi yapılarında da geçerlidir.

- Özgün yapının pencere detayında var olmayan nitelikler yeniden yapım veya restorasyon sırasında eklenemez.
- Pencerelerin bakım ve onarımlarının sıklıkla yapılması, özgünlüğün bozulmasının ve yıpranmanın önüne geçilmesini sağlayacaktır.
- Ahşap malzeme bozulmaların geciktirilmesi için su etkisine karşı önlemler alınmalıdır.
- Ahşap malzemede oluşan kopma, çatlama, çürüme gibi bozulmaların kısmi onarımları yapılarak işlevsel kullanım devam ettirilebilir. Ancak özgünlüğü bozacak boyuttaki bozulmaların onarımı için KUDEB'ten izin almak gerekir.
- Pencerelerin yeniden üretilme durumunda, günümüz teknolojinde çevresel şartlara dayanıklı ahşap malzeme tercih edilmesi, sürekli bakım ve onarım yükünü hafifletecektir.
- Cadde üzerindeki yapıların birçoğunun zemin katlarında bulunan ahşap kafesler yok olmuş ve demir parmaklıklar değiştirilmiştir. Bu elemanların, Cadde bütünlüğünü sağlayıcı ve karakter oluşturucu niteliklerinden dolayı yeniden üretilmesi gerekir.

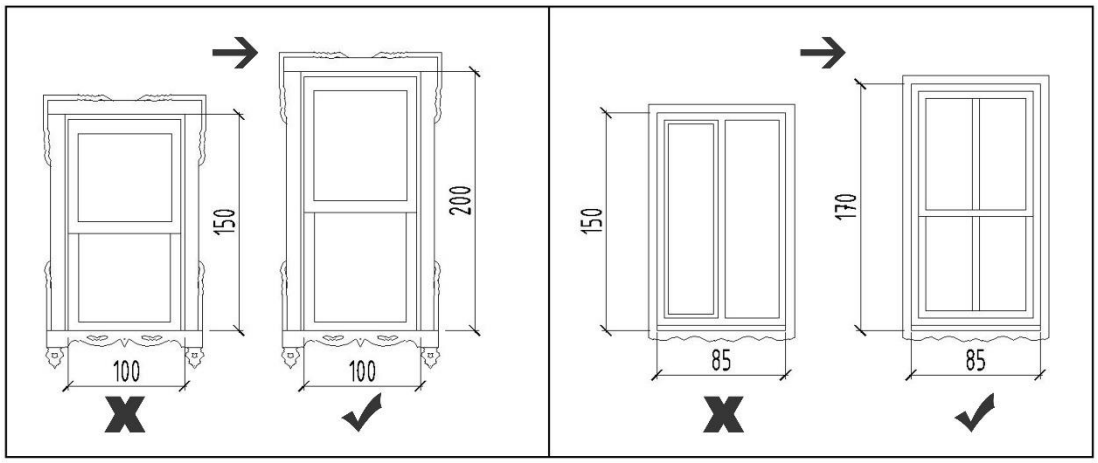
Koruma Önerileri

Tespiti yapılan binaların pencerelerinin özgün hallerine göre değiştirilmesi önerilmektedir.

Cumhuriyet dönemi yapılarının pencereleri PVC malzeme ile değiştirilmiş veya pencere oranları değiştirilmiş ise pencereler metal veya ahşap malzemeden olacak önerilere göre yeniden üretilmedir (Şekil 5.12; Şekil 5.13).

Şekil 5. 12: (Solda) 774 ada 49 parselde ve (Sağda) 1702 ada 57 parselde bulunan yapıların özgün pencere boyutları (Kanberoğlu, 2023)

Şekil 5. 13: (Solda) 772 ada 6 parselde (Sağda) 1702 ada 52 parselde bulunan yapıların özgün olmayan pencere boyut ve malzemeleri özgün boyutlara göre değiştirilmesi (Kanberoğlu, 2023)

Yapı Girişleri ve Giriş Kapıları

Koruma Hedefleri

- Yapıların bina girişleri ve kapıları cephe karakterini oluşturan ögeler olarak özgün halleri ile korunmalıdır.
- Yapı girişlerinde var ise sahanlıklı giriş, avlulu giriş, taşlıklı giriş mekânı gibi karakteristik ögeler korunmalıdır.

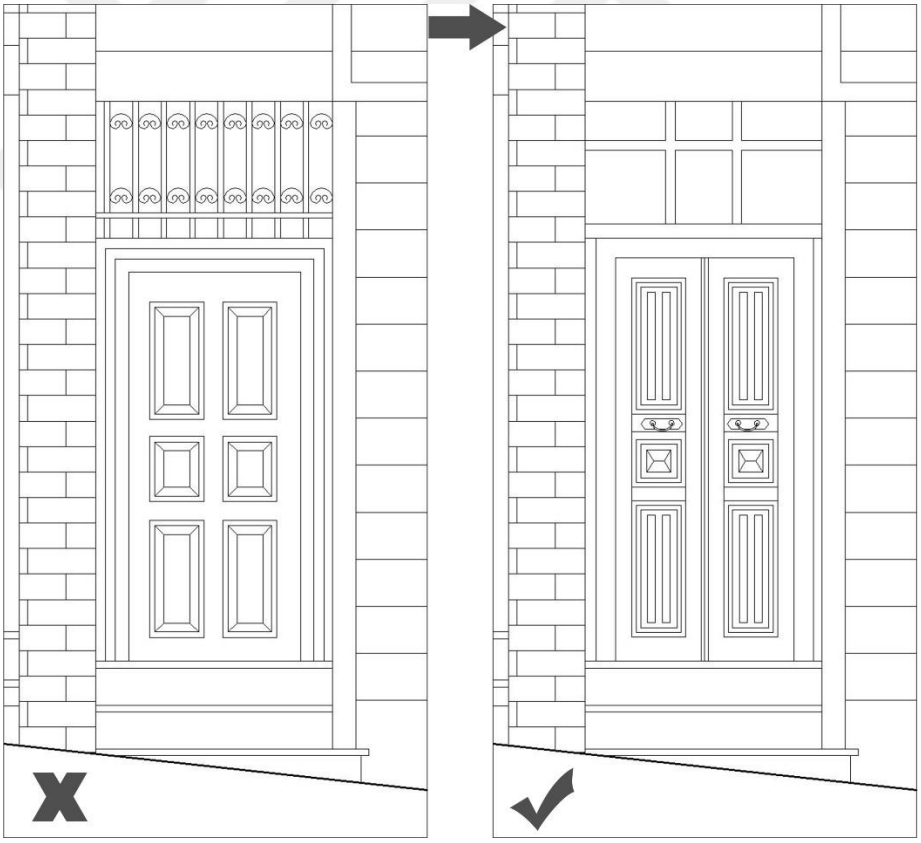
Koruma Standartları

- Yapılarda özgün giriş ve giriş kapısı esastır. Yeniden yapılan veya restore edilen binalarda bina giriş biçimi ve giriş kapısının malzeme ve boyutları değiştiremez.
- Geleneksel konutların özgün ahşap kapılarının yerlerine niteliksiz metal kapılar yerleştirilemez.
- Cumhuriyet dönemi yapılarının karakteristik özelliği olan yapı cephesinde niş biçimindeki sahanlıklı giriş sistemi ve nitelikli metal giriş kapıları değiştirilemez.
- Özgün yapının kapı detayında var olmayan nitelikler yeniden yapım veya restorasyon sırasında eklenemez.
- İnsan ve çevre faktörüne bağlı olarak çabuk bozulmalara maruz kalabilen ahşap giriş kapılarında sürekli bakım şarttır.
- Ahşap kapıların su ile ilişkili alt başlık ve tablaları veya tekmelikleri daha sık bozulacağından özellikli bakım ve onarım gerektirebilir.
- Ahşap malzemede oluşan kopma, çatlama, çürüme gibi bozulmaların kısmi onarımları yapılarak işlevsel kullanım devam ettirilebilir. Ancak özgünlüğü bozacak boyuttaki bozulmaların onarımı için KUDEB'ten izin almak gerekir.

- Kapıların yeniden üretilme durumunda, günümüz teknolojinde çevresel şartlara dayanıklı ahşap malzeme tercih edilmesi, sürekli bakım ve onarım yükünü hafifletecektir.
- Özgün nitelikteki metal kapılarda pas giderilmesine yönelik devamlı bakım uygulamaları yapılmalıdır. Metal kapı bozulmalarında kısmi onarım veya tamamen yenileme uygulamalarında da özgün detaylar esas alınmalıdır.
- Yapı girişlerinin avlu duvarından yapıldığı yapıların özgün halleri esastır.
- Koru içerisindeki köşklere erişimi sağlayan, Cadde'ye açılan bahçe kapılarının özgün halleri esastır.

Koruma Önerileri

Niteliksiz olarak tespiti yapılan bina kapılarının özgün hallerine göre değiştirilmesi önerilmektedir. Kapıların özgün hallerine dair yeteri kadar görsel belgeye ulaşılamayan durumlarda analojik verilere dayanarak yeniden üretim yapılabilir (Şekil 5.14).

Şekil 5. 14: 772 ada 8 parselde bulunan yapının; (Solda) Özgün olmayan kapısı, (Sağda) Özgün kapı restitüsyonuna göre yeniden üretilmesi (Kanberoğlu, 2023)

Payandalar, Bitirme Elemanları ve Bezemeler

Koruma Hedefleri

- Geleneksel konutlarda yapısal ve estetik nitelikle yapıya eklenmiş ahşap payandalar, silmeler, bezemeler cephe karakterini oluşturan ögeler olarak korunmalıdır.
- Cumhuriyet dönemi yapılarında kimlik oluşturan cephe elemanları özgün nitelikleri ile korunmalıdır.

Koruma Standartları

- Özgün cephe elemanları esastır. Bu elemanlar yok edilemez, başka form ve malzemedeki elemanlar ile değiştirilemez.
- Bezeme elemanları detaylı olarak işlendikleri için ahşap malzeme bozulmalarının meydana gelmesi kolaydır. Bu bağlamda sürekli bakım şarttır.
- Yapısal olarak destek niteliğini yitirmiş payandalar özgün boyut ve formda yeniden üretilebilir.
- Cephe müdahalelerinde yapının özgün halinde olmayan yapısal destek ve bezeme elemanları eklenemez.
- Cumhuriyet dönemi yapılarında, geleneksel yapılara benzetilerek süsleme elemanları eklenemez. Bina köşelerine, pencere ve kapı çerçevelerine niteliksiz bezeme ekleri yapılmamalıdır.
- Özellikle Cumhuriyet dönemi yapılarında balkon korkuluğu, çatı parapeti gibi modern mimari kimliğin yansıtıldığı cephe elemanları değiştirilemez.
- Cumhuriyet dönemi yapılarında sıkça rastlanan metal malzeme bozulmalarına karşı pas giderici önlemler almak gerekir. Metal malzeme onarımlarında özgün malzeme ve formdaki cephe elemanları kullanmalıdır.

Koruma Önerileri

Niteliksiz olarak tespiti yapılan veya dayanımını yitiren payanda, silme, bezeme gibi cephe elemanlarının özgün hallerine göre değiştirilmesi önerilmektedir.

Bahçe ve Avlu Duvarları

Tasarım/Koruma Hedefleri

- Tarihi çevrenin nitelikleri ile uyumlu, özgün bahçe ve avlu duvarları korunmalıdır.

- Tarihi dokuya uyumsuz ölçeklerde ve doğal topografyayı bozan nitelikteki duvarlar ayrıştırılarak yeniden değerlendirilmelidir.

Tasarım/Koruma Standartları

- Mevcut ise özgün bahçe ve avlu duvarları esastır. Özgün avlu duvarı değiştirilip garaj kapısı olarak değerlendirilmiş ise bu sistem tarihi doku ile uyumlu olarak tasarlanmalıdır. Yasal olmayan garaj yapıları kaldırılmalıdır.
- Set oluşturmak amacıyla yapılan yüksek istinat duvarları tarihi çevre ile uyumsuzdur. Bu tip tahribat oluşturucu uygulamalar yerine doğal eğim ile uyumlu malzeme ve boyutlarda set uygulamaları yapılmalıdır.
- Cadde kimliğine göre yapıların oluşturduğu arayüzler esas olarak alınmalıdır. Bu arayüzlerin olmadığı yerlerde yeşil doku, sokak çeperinde kendini göstermelidir. Yüksek duvarlar doğal doku ile cadde ilişkisini kestiği için yol kenarına insan ölçeğinden yüksek duvar yapılamaz.

Tasarım/Koruma Önerileri

Cadde üzerindeki yüksek istinat duvarları, koru içerisindeki doğal dokuyu tahrip edici setler ve niteliksiz avlu duvarlarının Cadde'nin kimliği ile uyum sağlayacak şekilde yeniden değerlendirilmesi önerilmektedir (Şekil 5.16).

Şekil 5. 15: 1702 ada 33 parselde bulunan istinat duvarının; doğal eğim ile uyumlu, insan ölçeğinde ve doğal malzeme ile yeniden inşa edilmesi önerisi (Kanberoğlu, 2023)

Çatılar

Koruma Hedefleri

- Çalışma alanının topografik özelliklerinden dolayı çatıların oluşturduğu doku kent imajını etkilemektedir. Estetik algının oluşmasında çatıların belirleyici etken olduğu bölgede, çatıların oluşturduğu dokunun belli bir düzen içinde olması gerekir.
- Alaturka kiremit kaplamalı kırma veya beşik çatılar Boğaziçi karakteristik kimliğini oluşturan ögeler olarak korunmalıdır.

Koruma Standartları

- Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'ni çevreleyen yapıların özgün çatı formu ve çatı eğimi esastır.
- Geleneksel konutların restorasyonu veya yeniden yapımı sırasında özgün form değiştirilemez.
- Özgün yapıda çatı arası yaşam alanı olarak kullanılmıyorsa, restorasyon ile çatı arasına yaşam alanı işlevi verilmemelidir.
- Geleneksel konutların çatı kaplama malzemesi alaturka kiremittir. Yağmur iniş borularının özgün malzemesi ise metaldir.
- Çatılar ondüline, plastik gibi niteliksiz malzemeler ile kaplanamaz.
- Çatı, hava koşullarının ve suyun etkisinin en yoğun olduğu yapısal elemanlardan biridir. Bu nedenle çatılar, sürekli bakım gerektirir.
- Çatı ve oluk hasarlarına dair onarımlar, KUDEB'ten alınan izine göre uygulanabilir.
- Çatılarda, çatının özgün yapı malzemesine ve strüktürüne zarar vermeyecek biçimde enerji verimliliği sağlayan yalıtım malzemesi kullanılabilir.
- Cumhuriyet dönemi yapılarının çatı formaları geleneksel konutlar ile uyumlu olmalıdır. Bu bağlamda çatı formu teras veya tek eğimli olamaz.
- Caddeyi çevreleyen yapıların örtü sisteminin eğimi yüzde 30 ile 35 arasında olacak şekilde standartlaştırılmalıdır.

Koruma Önerileri

Niteliksiz malzeme ile kaplanmış ve/veya çatı formu değiştirilmiş yapıların tespiti yapılarak özgün hallerine göre yeniden düzenlenmesi önerilmektedir. Geleneksel konutların çatıları özgün malzeme olan için alaturka kiremit ile kaplanmalıdır. Cadde

üzerindeki Cumhuriyet dönemi yapılarının çatı kaplama malzemelerinin ise alaturka kiremit veya metal olarak düzenlenmesi önerilmektedir.
Tam kat olarak değiştirilen çekme katların özgün durumlarına göre yeniden düzenlenmesi önerilmektedir. Bu bağlamda değiştirilen çatı örtü sisteminin de özgün haline göre dönüştürülmesi gerekir.

Tarihi Yapının Sürdürülebilirliği için Enerji Verimliliği

Tasarım/Koruma Hedefleri

- Tarihi yapıların özgün malzemesi enerji verimliliği sağlayan özellikleri ile korunması hedeflenmektedir.
- Tarihi dokuda ön plana çıkan ahşap malzemenin mevsimlere göre havalandırma, doğal yolla ısıtma veya soğutma, ışıklandırma özellikleri korunmalıdır.
- Tarihi yapılarda çağdaş gereksinimlerin karşılanamadığı durumlarda yapının özgünlüğüne zarar vermeyen önlem niteliğinde müdahaleler yapılabilir.

Tasarım/Koruma Standartları

- Mevcut kaynakların verimli kullanılması sürdürülebilir koruma için esastır.
- Enerji verimliliği için yapılan uygulamalar yapının özgünlüğüne zarar veremez. Uygulamalar, gerektiğinde sökülüp çıkarılabilir veya değiştirilebilir esneklikte olmalıdır.
- Mevcut yapının havalandırma, güneşlenme veya ısıtma sistemine zarar verici yalıtım uygulamamaları yapılamaz. Müdahaleler mevcut sistemin bozulduğu veya yeterli olmadığı noktalarda yapılmalıdır.
- Ahşap malzeme, çalışma alanının denize yakın konumu ve iklim şartlarından dolayı nemli hava ile uyum sağlamaktadır. Yaşayan bir malzeme olarak nitelendirilen ahşap malzemenin nemi bünyesinde tutup bırakan havalandırma özelliği enerjinin verimli kullanılması bağlamında korunmalıdır. Yapılacak hatalı müdahalelerde ahşabın bu özelliğinin kaybolması malzemenin tamamen yok olmasına neden olabilir.
- Niteliksiz malzeme ile yapılan sıva uygulamaları hava geçişini engellediği için özgün malzemenin çürüyüp yok olmasına neden olabilir. Bu nedenle çimento esaslı sıvalar kaldırılarak özgün halleri sıvalı olan duvarlar horasan sıva ile kaplanmalıdır.
- Enerji verimliliği sağlayacak çatı yalıtımında, havalanmayı kesmeyecek doğal esaslardan oluşturulmuş malzemeler öncelikli tercih edilmelidir.

- Geleneksel yapıların ve nitelikli cephelere sahip Cumhuriyet dönemi yapılarının dış duvarları yalıtım malzemesi ile kaplanamaz.
- Yeterli düzeyde enerji verimliliği sağlanamayan ahşap yapılarının duvar aralarında ve döşeme aralarında havalandırmayı kesmeyecek yalıtım malzemesi yerleştirilebilir.
- Enerji verimliliği sağlanması için yapısal müdahaleler en aza indirilmelidir. Kapı ve pencerelerin yeniden yapılma durumunda enerji verimliliği sağlayan çift cam uygulamaları yapılabilir. Ancak ısı kaybını önlemek için özgün ahşap malzeme doğrama malzemesi yerine benzer olsa dahi farklı herhangi bir malzeme getirilemez.
- Tarihi yapılardaki enerji verimliliği ilgili uzmanlık alanları ile değerlendirilip geliştirilmelidir.

5.2.3 Kentsel Mekân Tipolojileri

Kentsel mekânın detaylarına dair kararlar alınarak tasarım veya korumaya yönelik öneriler geliştirilmelidir. Rehber, kamusal açık mekânlardan işlevsel ve estetik niteliklerini kapsamaktadır.

5.2.3.1 Yol, Kaldırım ve Merdivenler

Tasarım/Koruma Hedefleri

- Tarihi çevrenin temel yapı taşlarında yol dokusu, özgün kaplama malzemeleri, merdivenli yollar korunmalıdır.
- Cadde'nin tüm kullanıcılar için erişilebilir olmasına yönelik müdahaleler geliştirilmelidir.
- Kamusal alan olarak değerlendirilen ve aktif sosyal hayatın sürdürüldüğü kaldırımlar yaşam kalitesini yükseltecek nitelikte olmalıdır.

Tasarım/Koruma Standartları

- Yaya öncelikli bir dolaşım sistemi benimsenmektedir.
- Yaya dolaşımında konfor, erişilebilirlik ve süreklilik için kaldırım genişlikleri yeterli olmalıdır.
- Kaplama malzemesi Cadde'nin nitelikli dokusunu tamamlayıcı detay olarak değerlendirilmektedir. Mevcut zemindeki asfalt kaplama, kaldırım kaplamaları

Cadde'nin karakterine uyumsuzdur. Özgün karakteri bozucu ve tarihi dokuyu tahribata uğratıcı kaplamalar ayrıştırılmalıdır.

- Aydınlatma direği, basamak gibi kısıtlayıcılar, kaldırımların sürekliliğini bozamaz.
- Zamanla yükselen yol kotu binaların özgün girişlerinin bozulmasına neden olmaktadır.
- Cadde'nin kimliğini oluşturan merdivenli yollar kaldırılamaz, özgün malzemesi değiştirilemez, niteliksiz malzeme ile kaplanamaz.
- Kaldırımların eğimi erişilebilirlik kapsamında %8'i geçmemelidir.

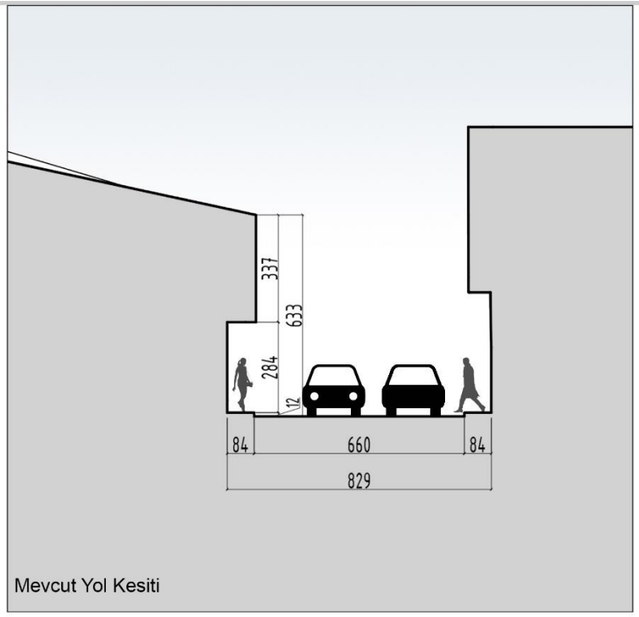
Tasarım/Koruma Önerileri

Cadde'nin tarihi dokusunun ön plana çıkmasının hedeflendiği tasarım rehberinde, kaybolan özgün niteliklerin geri getirilmesine yönelik öneriler sunulmaktadır. Bu bağlamda mevcut yol kotunun özgün kota düşürülmesi ve döşemenin özgün taş malzeme ile kaplanması önerilmektedir.

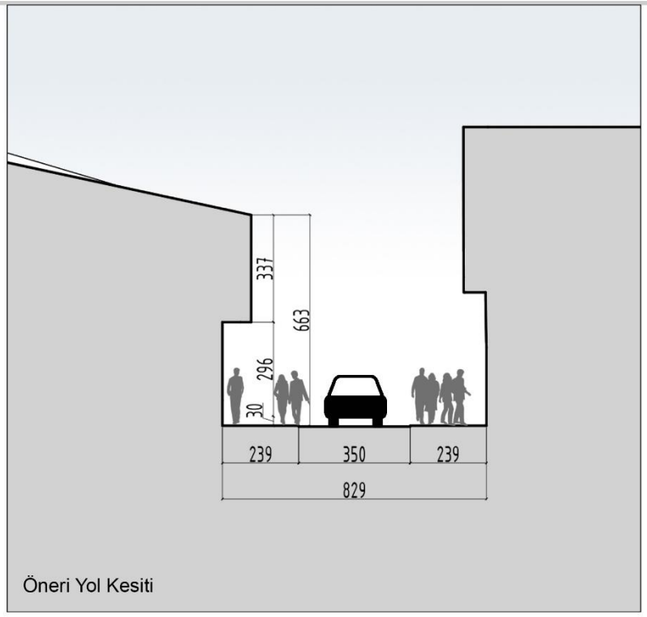
Özgünlük esasına göre niteliksiz malzemeler ile kaplanmış veya yeniden yapılmış merdivenlerin de doğal topografya ile uyum sağlayacak taş malzeme ile özgün formlarına dönüştürülmesi önerilmektedir.

Tek şerit olarak yeniden düzenlenecek yolun erişilebilir ve sürekli olması esasına dayanan kaldırım ve yol ölçüleri önerilmektedir (Şekil 5.17). Kaldırımların sosyal hayatın bir parçası olarak değerlendirilmesine yönelik yaşam kalitesini arttırıcı tasarım önerileri de sunulmaktadır.

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KORUMA ve RESTORASYON
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Mevcut Yol Kesiti

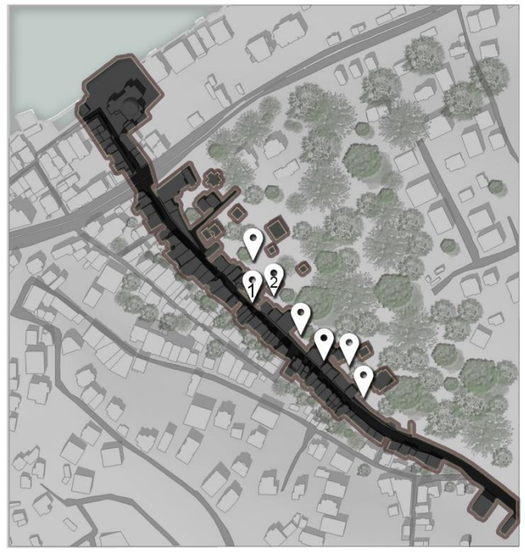

Öneri Yol Kesiti

Yol

Mevcut yol kotunun özgün kota düşürülmesi ve döşemenin özgün taş malzeme ile kaplanması önerilmektedir. Bu bağlamda zaman içindeki müdahale durumuna göre yol kotunun 30cm ile 50cm düşürülebilir.
Mevcut durumda motorlu araç hakimiyetindeki çift şeritli yol, kentsel tasarım rehberi kapsamında tek şerit olarak yeniden düzenlenmektedir. Yolun erişilebilir ve sürekli olması esasına dayanan kaldırım ve yol ölçüleri önerilmektedir. Bu bağlamda yol genişliği, 350cm olarak belirlenmiştir. Kaldırımların genişliği ise 230cm ile 250cm arasında değişkenlik gösterebilir.
Cadde için yaya öncelikli paylaşımlı yol önerilmektedir. Paylaşımlı yollarda sokak kotu ve kaldırım kotu arasında fark yoktur. Kaldırım ve yol kaplama farkları kullanım çeşitliliğini tanımlar. Bu bağlamda mevcut yol kestinde olan kaldırım yüksekliği öneri yol kesitinde yoktur.

Merdivenler

Koru içinde üst kotlar bulunan yapılara Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nden erişim sağlanmaktadır. Belirtilen konumlarda yapı ile Cadde'yi bağlayan merdivenli yollar mevcuttur. Bu merdivenli yollar, tarihi çevreyi tamamlayıcı nitelikte oldukları için özgün hallerine göre korunmalıdır.
Özgün halleri taş malzeme ile kaplanmış olan merdivenlerin zamanla beton malzeme ile yeniden inşa edildiği görülmektedir.
Belirtilen konumlardaki merdivenlerin özgünlük ve tarihi çevre uyumu esasına dayanarak taş malzeme ile yeniden düzenlenmesi önerilmektedir.

1

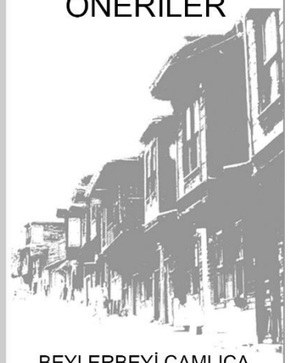

2

Kaldırımlar

Kamusal alan olarak kabul edilen kaldırımlar için tarihi çevrede yer ve adiyet hissinin oluşturulmasında önemli bir katkı sağlayan yaya öncelikli tasarım anlayışı benimsenmiştir. Kaldırım tasarımı, çağdaş kentte tarihi çevrenin tüm kentli için erişilebilir olması esasına dayanır.
Kaldırım genişlikleri hem yaya akışının devamlılığını sağlayacak hem de sosyal hayatın devam ettiği bir kentsel mekan oluşmasında olanak sağlayacak ölçülere sahip olmalıdır. Bu bağlamda mevcut yol genişliği ve kaldırım genişliğinin yeniden düzenlenmesi önerilmektedir.
Tek şerit olarak yeniden düzenlenen yol için kaldırım genişliği 230cm ile 250cm arasında olacaktır. Kaldırım eğimi %8'i geçmeyecek biçimde düzenlenmelidir.
Bu ölçülere göre düzenlenen kaldırımlarda; sosyal hayatı teşvik edici kent mobilyaları, parkletler, bisitlet parkları, engelliler için araç park noktaları, özel yeşil alanlar gibi çağdaş kentin ögeleri, tarihi çevre deneyiminin verimini arttıcaktır.

ÖNERİLER

BEYLERBEYİ ÇAMLICA CADDESİ TARİHİ DOKUSUNUN KORUNMASI AMAÇLI KENTSEL TASARIM REHBERİ

DANIŞMAN:
DR.ÖĞR.ÜYESİ MEVLÜDE KAPTI

HAZIRLAYAN:
MUHSİNE KANBEROĞLU

Şekil 5. 16: Yol, Merdiven Dokusu ve Kaldırımlar Önerisi (Kanberoğlu, 2023)

5.2.3.2 Kent Mobilyaları

Tasarım Hedefleri

- Dış mekânların yaşam kalitesi yüksek olduğu kadar estetik çekiciliği de yüksek olmalıdır.
- Yeni eklenecek tasarımlar mevcut kimliği yok etmeyecek ve özgün kimliği vurgulayıcı nitelikte olmalıdır.
- Özgünlük esasına dayanan tasarımlar benimsenmelidir. Yapılan tasarımlar doğrultusunda sıradan olmayan bir mekân hissi oluşturmak hedeflenmektedir.
- Tasarımlar, yerel kullanıcıyı sosyal aktivitelere teşvik etmeye yönelik olmalıdır.
- Özgün niteliklere sahip olmayan cephelerin düzensiz ve bakımsız görüntüsüne müdahale edilmelidir.
- Cadde'ye özgü yapılacak dış mekân detaylarının tasarımları sürdürülebilir olmalı ve sürekli bakım ile verimli biçimde kullanılmalıdır.

Tasarım Standartları

- Mekânda yapılacak değişiklikler tarihi çevrede yeni tasarım yapma standartlarına göre olmalıdır. Bu bağlamda yeni tasarımlar, tarihi çevrenin önüne geçmeyecek sadelik, yoğunluk ve esneklikte olmalıdır.
- Sosyal yaşamın devamlı olarak devam ettirilebilmesi için güvenli mekânlar oluşturulmak esastır.
- Kent mobilyası önerilerinin değerlendirilip geliştirilmesi için ilgili uzmanlık alanları (kentsel tasarımcı, mobilya tasarımcısı, grafik tasarımcı vb.) sürece dahil edilmelidir.

Tasarım Önerileri

Dış mekândaki imajı etkileyen detaylara yönelik tarihi çevre ile uyum esasına dayanan tasarım önerileri sunulmaktadır.

Dış mekân imajını oluşturan kent mobilyaları; oturma elemanları, yönlendirme bilgilendirme tabelaları, sınır elemanları, atık kutuları, toplu taşıma durağı, aydınlatma elemanlarına dair detay tasarımlarını kapsamaktadır.

Tez kapsamında önerilen kent mobilyaları ilgili disiplinlerin uzmanları tarafından değerlendirilip geliştirilecektir. Bu bağlamda konu ile ilgili kapsamlı raporlar hazırlanmalıdır.

Oturma Elemanları

Cadde için oturma elemanı önerileri, malzeme ve biçim olarak işlevsel ve estetik beklentileri karşılamalıdır. Malzeme kalitesi yüksek elemanların tercih edilmesi dış hava koşullarında kolayca etkilenen oturma elemanlarının sürdürülebilir biçimde kullanılmasını sağlayacaktır. Oturma elemanları ortak kullanım alanlarında dolaşımı kesmeyecek alanlarda konumlandırılabilir. Esneklik ilkesine göre oturma elemanları için tanımlanan ölçüler, modüler olmalıdır (Şekil 5.18).

Şekil 5. 17: Oturma elemanı önerileri (URL-19)

Yönlendirme ve Bilgilendirme Tabelaları

Yönlendirme ve bilgilendirme tabelaları için işlev, biçim ve malzeme olarak verim sağlanacak öneriler sunulmaktadır. Yaya ve araç dolaşımına ilişkin işleyişin tabelalar; doğru konumda ve anlaşılır biçimlerde olmalıdır. Tarihi çevrenin nitelikli yapısının tanıtılmasına yönelik bilgilendirme tabelaları ise herkes tarafından kolayca algılanabilir ve estetik olarak dokuya uyum sağlayan nitelikte olmalıdır.

Tabelaların malzemeleri sürdürülebilir olacak dış hava şartlarına uygun malzemelerden seçilmelidir. Tabela biçimi ise dokuya uyumlu oranlarda olmalıdır. Tabelaların üzerinde yazacak yazı veya biçim için kolayca anlaşılır renk, büyüklük ve yazı karakteri kullanılmalıdır.

Tabelalarda kentsel bir rotaya dahil edilebilecek Cadde ile ilgili konum, tarihçe gibi bilgiler eklenmelidir. Dijital olarak sunulacak ve devamlı güncel tutulacak bilgilere erişim için tabela üzerinde karekod bulundurulmalıdır (Şekil 5.19; Şekil 5.20).

Şekil 5. 18: Yönlendirme tabelası önerileri (URL-20)

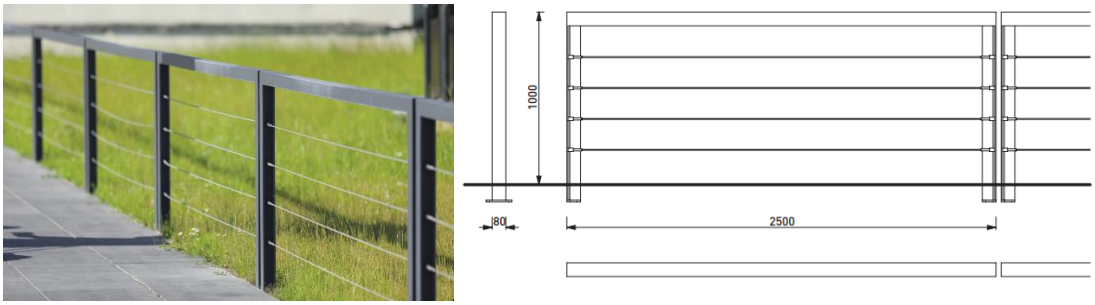

Şekil 5. 19: Bilgilendirme tabelası önerileri (URL-21)

Sınır Elemanları

Sınır elemanları, hiyerarşik düzen içinde özel mülkleri tanımlamak için kullanılır. Çit, korkuluk veya babalar sınır elemanları olarak örneklendirilebilir. Cadde'nin eğimli topografyası nedeniyle sınırlar, çoğu zaman set duvarları veya bitkilendirilmiş hizalar ile tanımlanmaktadır. Cadde ile özel mülk ilişkisinin set duvarları ile kurulmadığı düzende yeni sınır elemanları tasarlanmalıdır.

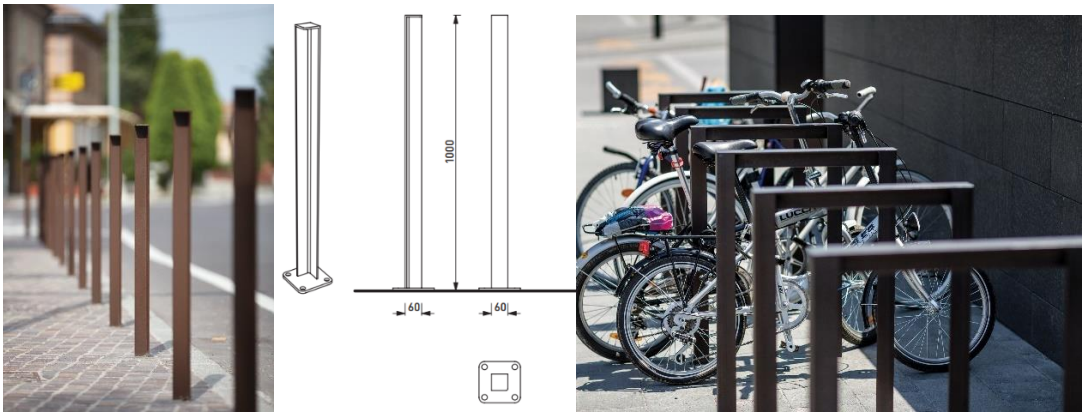
Doğal yolla oluşmayan sınır bölücülerinin tasarımları geçirgen niteliklere sahip olmalıdır. Aynı zamanda dış mekân hava koşullarından etkilenmeyecek sağlam malzemelerden seçilecek elemanlar sürdürülebilir olmalı, bakım ve onarımı kolay olmalıdır. Sınır elemanları, doğal doku ile bütünleşebilecek ölçek ve oranlarda olmalıdır (Şekil 5.21; Şekil 5.22; Şekil 5.23).

Şekil 5. 20: Sınır elemanı önerileri (URL-22)

Şekil 5. 21: (Solda) Sınır elemanı önerisi (URL-23) ve (Sağda) Korkuluk önerisi (URL-24)

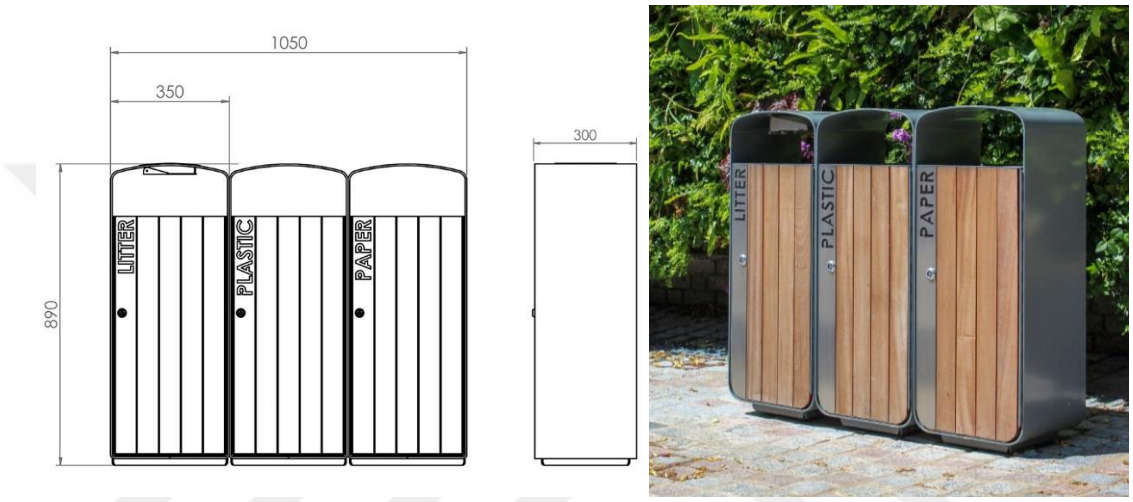
Şekil 5. 22: Sınır elemanı önerileri (URL-25)

Atık Kutuları

Atık kutuları çağdaş kentin gereksinimlerini karşılayacak donanımlara sahip olmalıdır. Çevre koruma önceliğindeki kentin geri dönüştürülebilir atık ayrıştırma sistemine

uygun atık kutuları önerilmektedir. Cadde üzerinde belli konumlarda yeterli büyüklükteki atık kutuları yerleştirilerek işlevsel ve görsel olarak algılanabilir bir düzen oluşturmak gerekir.

Atık kutularının malzemeleri dış hava şartlarına dayanıklı ve sürdürülebilir olmalıdır. Kutular renk ve malzemesiyle tarihi çevre ile uyumlu ve herkes tarafından kullanılabilir boyutlarda olmalıdır. Cadde üzerindeki tekerlekli büyük çöp konteynırlarının yerine belli konumlarda yer altı atık istasyonları kurulması hem görüntü hem de hijyen yönünde Cadde'nin yaşam kalitesinin yükseltilmesini sağlayacaktır (Şekil 5.24).

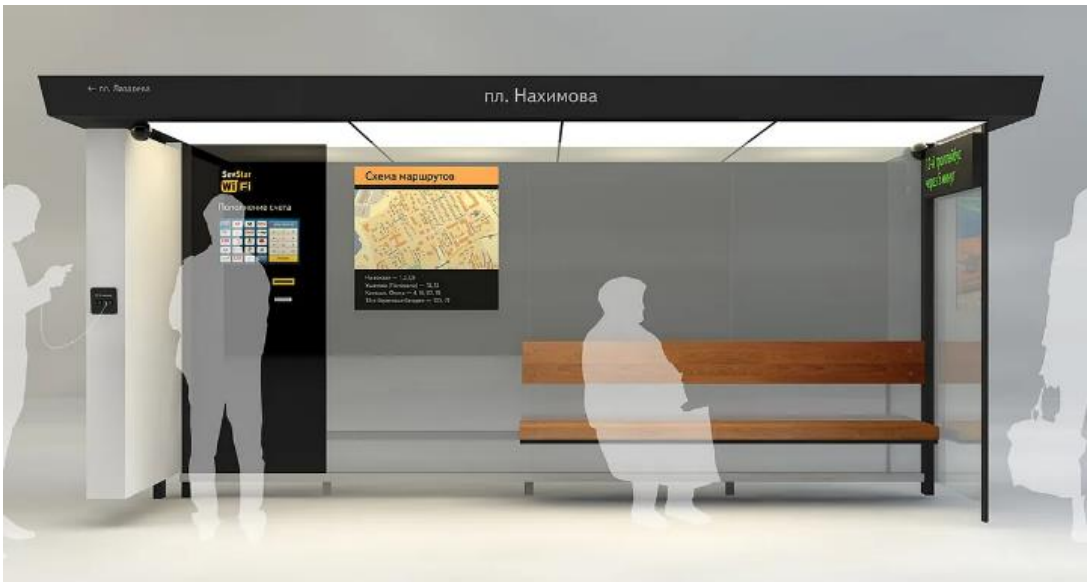
Şekil 5. 23: Atık kutusu önerileri (URL-26)

Toplu Taşıma Durağı

Toplu taşıma durağı en yoğun yaya akışının sağlandığı kentsel eleman olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda durağın konfor düzeyinin ve kalitesinin yüksek olması esastır. Durakların erişilebilir olarak tasarlanması toplu taşımanın teşvik edilmesini sağlayacaktır.

Mevcut durumdaki toplu taşıma durağı, diğer toplu taşıma güzergahları ve istasyonlar ile entegre olmaya uygun bir konumdadır. Mevcut durağın bekleyen yolcular için güvenli, estetik, konforlu ve işlevsel olabilmesine yönelik tasarımlar geliştirilmelidir.

Durak, bekleyen yolcu için dış hava koşullarının etkisini azaltacak biçimde tasarlanmalıdır. Durağın malzemesi hava şartlarından etkilenmeyecek ve sürekli bakım onarım gerektirmeyecek sağlam malzemeler ile yapılması önerilmektedir. Durak, teknolojik olanaklar ile donatılmalı ve bakış açısını etkilemeyecek biçimde geçirgen tasarlanmalıdır (Şekil 5.25).

Şekil 5. 24: Toplu taşıma durağı önerileri (URL-27)

Aydınlatma

Aydınlatma elemanları tasarımında günün her saati kullanılabilecek güvenlikli bir kentsel mekân oluşturmak hedeflenmektedir.

Aydınlatma elemanları, kaldırımlardaki yaya dolaşımını etkilemeyecek boyutlarda olmalıdır. Cadde üzerinde konumlandırılan aydınlatmaların dış mekânda ve konut içlerinde ışık düzeyinin oluşturduğu etki dengeli olmalıdır. Işık kirliği oluşturmadan ışığı homojen şekilde dağıtacak tasarımlar tercih edilmelidir (Şekil 5.26; Şekil 5.27).

Araç ve yaya dolaşım alanı, bahçe ve kamusal alan aydınlatmalarına yönelik farklı tipteki tasarımlar bir arada kullanılabilir. Enerji verimli aydınlatma armatürü tercih edilerek sürdürülebilir çevre koruması sağlanmalıdır.

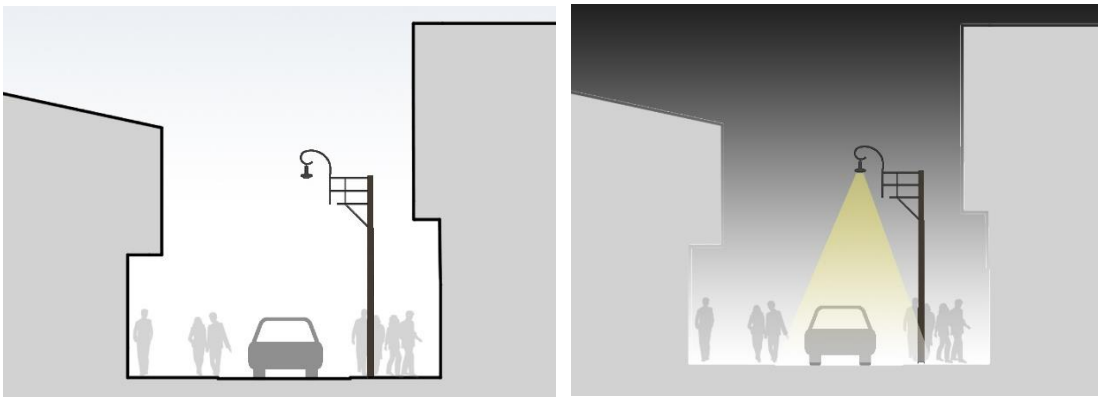

Şekil 5. 25: (Solda) Cephe elemanı aydınlatma önerisi (Kanberoğlu, 2022), (Ortada) Duvar üzeri aydınlatma önerisi ve (Sağda) Merdiven aydınlatma önerisi (URL-28)

Şekil 5. 26: (Solda ve ortada) Yol için baba ve aydınlatma önerisi (URL-29) ve (Sağda) peyzaj aydınlatma önerisi (URL-30)

Görsel belgelerden ulaşılabilen Cadde'nin özgün aydınlatma elemanlarının, tarihi çevrede bütünlük ve süreklilik algısının devamlılığı doğrultusunda yeniden üretilmesi önerilmektedir (Şekil 5.28).

Şekil 5. 27: Özgün sokak aydınlatması önerisi (Kanberoğlu, 2023)

5.2.3.3 Zemin Kat Kullanımı ve Cephedeki Estetik Algısı

Tasarım Hedefleri

- Cadde'yi çevreleyen karma işlevli apartman yapılarının zemin kat kullanımları estetik ve işlevsel olarak tarihi çevre ile uyumlu olması gerekir.
- Zemin kat ticari kullanımlarında vitrin düzenleri estetik olarak uyumlu olmalıdır. Bu bağlamda ticari birimlerin vitrinleri mülk sahibine sunulacak seçeneklerden tercih edilen tasarıma göre yeniden düzenlenecektir.

Tasarım Standartları

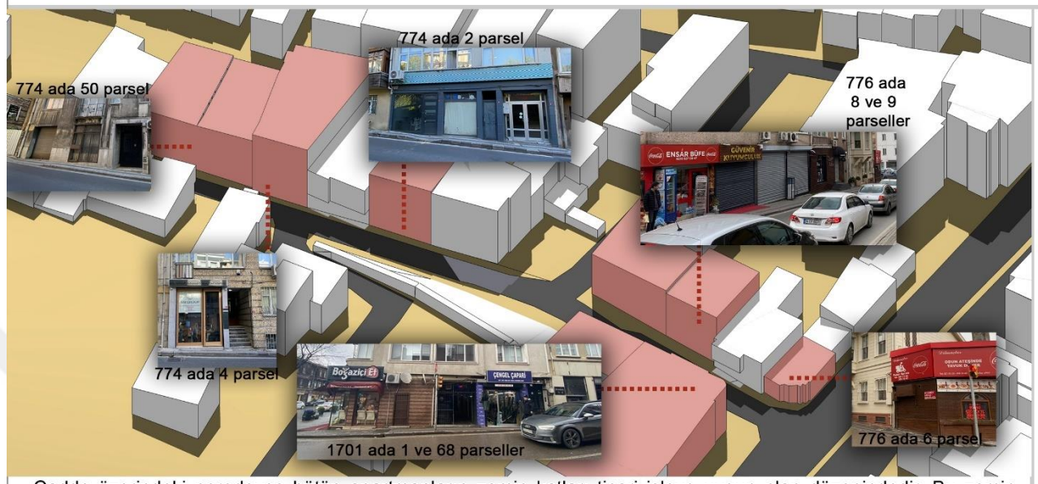
- Ticari işlevle kullanılan zemin katlar tarihi çevreye yoğunluk getirecek işlevler ile donatılmamalıdır. Yerel kullanıcının ihtiyaçlarına yönelik ticari birimlerin işlevleri sürdürülebilir.
- Tarihi yapılar, ticari olarak işlevlendirilse dahi zemin kat kullanımı veya vitrin düzenlemeleri kapsamında özgün nitelikleri bozulamaz.
- Ticari birimlerin tabelaları belli standartlarda olmalıdır. Ticari olarak işlevlendirilen tarihi yapıların tabelaları da bu standartlara göre yapılmalıdır.
- Tercih edilen tabelalar tarihi çevre ile uyumlu malzeme, yazı karakteri ve büyüklükte olmalıdır. Tabelalar yalnızca tarihi yapının belirlenen noktalarına asılabilir.
- Cadde'yi çevreleyen yapıların tamamında görüntü kirliliği oluşturan klimalar, antenler kaldırılarak Cadde üzerinden görünmeyen arka cephe veya çatıya kaldırılmalıdır. Görüntü kirliliği oluşturan kablolar ve borular ise altyapı sistemi ile entegre edilmelidir.

Tasarım Önerileri

Cadde üzerinde bakımsız kepenkleri olan, niteliksiz malzeme ile değiştirilmiş dükkân doğramaları özgün Cadde karakterini bozucu nitelikte olduğu için tespiti yapılan dükkanların tarihi çevre ile uyumlu olacak şekilde yeniden düzenlenmesi önerilmektedir.

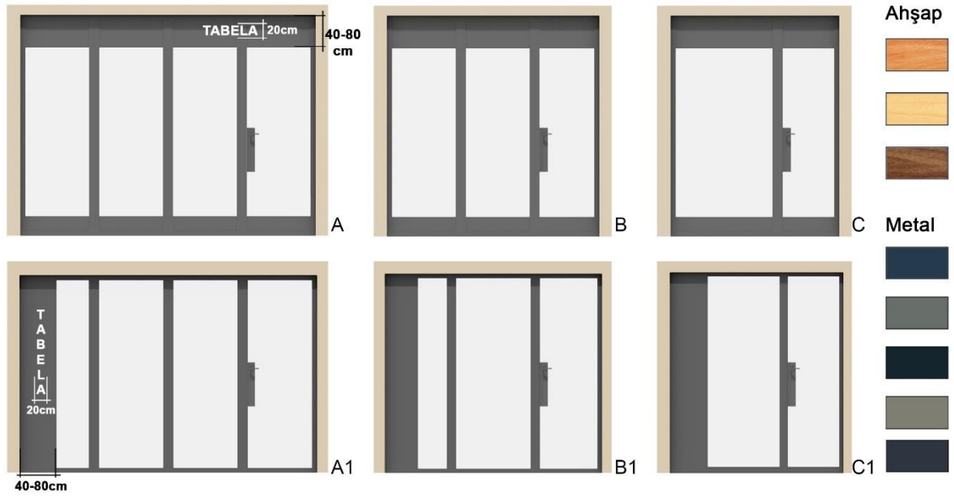
Rehberde, zemin katların işlevsel kullanımlarına ve estetik bütünlüğüne yönelik seçenekler sunulacaktır (Şekil 5.29). Sunulan seçenekler, zemin katların yarı kamusal kullanımı ile yerel halkın fayda sağlamasına yöneliktir.

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi | Zemin Kat Kullanımı

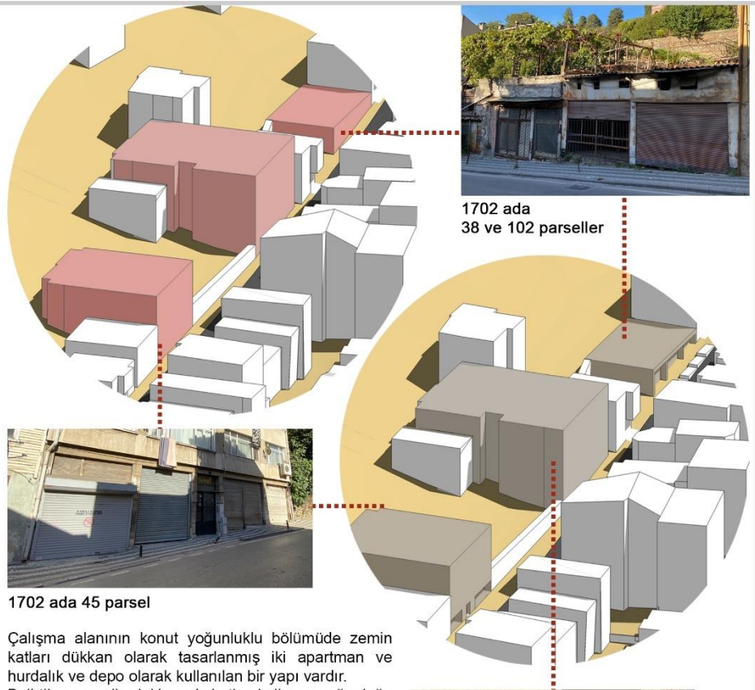

Cadde üzerindeki neredeyse bütün apartmanların zemin katları ticari işleve uygun plan düzenindedir. Bu zemin katların bir kısmı aktif bir şekilde kullanılırken bir kısmı da boştur. Özellikle Cadde'nin Yalıboyu Caddesi'ne yakın olan bölümünde büfe, kasap, berber, lokanta gibi yerel kullanıcıların ihtiyaçlarına yönelik ticari yapılanma yoğundur. Belirtilen parsellerdeki zemin katların doğrama tiplerine dair öneriler sunulmaktadır. Kullanıcının cephe boyutuna göre tercih edebileceği seçeneler doğrultusunda zemin kat kullanımlarının daha tanımlı, estetik ve işlevsel olarak belli bir düzen içinde olacağı öngörülmektedir.

Doğrama Tipleri

*Dükkarın özgün doğramalarının özgünlüğü korunmuş ise bu dükkanlarda özgün doğramaların bakım ve onarım yapılarak korunacaktır.
*Kapıların doğrama içindeki konumu ve açılış biçimi, dükkanın kullanım durumuna göre değişkenlik gösterebir.
*Dükkan kepenk kutuları doğrama ile cephe arasında gizlinen kepenk sistemde olacaktır.
*Tabelalar, doğramaların üstünde veya yanında bulunan şerit şeklindeki boşlukta, belirtilen ölçülerde olacaktır.

1702 ada 45 parsel

Çalışma alanının konut yoğunluklu bölümüde zemin katları dükkan olarak tasarlanmış iki apartman ve hurdalık ve depo olarak kullanılan bir yapı vardır.
Belirtilen parsellerdeki zemin katlar, kullanıcı yoğunluğu az olan bir bölgede yer aldığı için butik işlevler ile donatılabilir. Bu işlevler yerel kullanıcının faydalanabileceği ve sosyal hayatın teşvik edildiği niteliklere sahip olmalıdır.
Kamusal alanların yayılması, yer ve aidiyet hissini pekiştirmede doğrudan veya dolaylı etkilere sahiptir. Kamusal alan olan kaldırımların sosyal aktiviteler için kullanımı kentsel mekan kalitesini arttırmaktadır. Bu bağlamda kafe, atölye gibi kullanım çeşitliliğine sahip dükkanlarda sosyal hayat, kaldırımlarda da devam edebilmektedir.

1702 ada 42 parsel

1

2

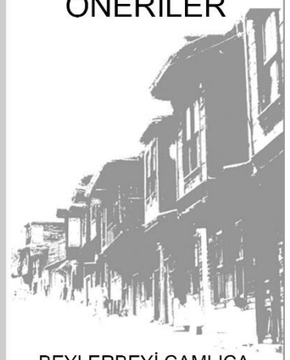
Cadde'nin eski fotoğraflarında olan güneşlikler tarihi dokuya uyumlu olacak ve mevsimsel ihtiyaçlara çözüm olacak biçimde yeniden üretilebilir (2).

Butik işlevli dükkanların doğramaları belirlenen doğrama tiplerine göre seçilecektir. Ancak bu tip işleve sahip dükkanlarda kaldırımlardaki yaya dolaşımının aksamaması için doğramaların, zemin kat cephesinden 60-100 cm genişliğinde iç boşluk bırakılarak takılması önerilmektedir. Bu boşluk sergileme elemanları, oturma elemanları, bitkiler ile doldurulabilir. Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nde bulunan çiçekçi ve kafe işlevinde kullanılan dükkan örneğinde oturma elemanları, doğrama ile kaldırım arasındaki boşlukta, kaldırımları işgal etmeyen bir düzende konumlandırılmıştır (1).

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KORUMA ve RESTORASYON
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ÖNERİLER

BEYLERBEYİ ÇAMLICA CADDESİ
TARİHİ DOKUSUNUN
KORUNMASI AMAÇLI
KENTSEL TASARIM
REHBERİ

DANIŞMAN:
DR.ÖĞR.ÜYESİ MEVLÜDE KAPTI

HAZIRLAYAN:
MUHSİNE KANBEROĞLU

Şekil 5. 28: Zemin Kat Kullanımı Önerisi (Kanberoğlu, 2023)

5.2.3.4 Kentsel Mekânda Renk, Doku ve Malzeme

Koruma Hedefleri

- Tarihi çevrelerde standart renk skalası oluşturulmamasına karşı, kentsel tasarım rehberlerine göre belli yönlendirmeler yapılabilir. Kimi çevrelerde doğal doku ve topografya ile bağlantılı olarak kimi çevrelerde ise malzeme ile bağlantılı olarak oluşan renk dokusu, kentsel kimlikte etkin belirleyicilerden biri olarak tanımlanması yapılmalıdır.
- Mevcut tarihi yapıda boya var ise renk olarak korunmalıdır.
- Cadde'nin karakterini oluşturan yapıların özgün malzemesi, dokusu ile korunmalıdır.
- Renk ve malzemenin bozulmasına yönelik tespitler yapılarak risk önleyici önlemler alınmalıdır.

Koruma Standartları

- Yapının yeniden boyanmasına yönelik kararlarda özgünlük esas alınmalıdır.
- Yerleşim dokusunun tarihi yapılarının ön plana çıkması için uyumsuz ve parlak renkler yerine birbirleri ile uyumlu pastel renkler tercih edilmelidir.
- Tarihi yapının malzemesinin zarar görmemesine yönelik boya cinsi seçilmelidir.
- Cadde üzerinde var ise taş ve tuğla kaplamalı yüzeyler boyanmamalıdır.
- Tarihi çevrelerde ahşap, taş, metal ve sıva özgün malzemelerdir. Bu malzemelerin yerine niteliksiz herhangi bir malzeme getirilemez.
- Beton, çimento esaslı sıva gibi malzemeler tarihi doku ile uyumsuz olduğu için tarihi yapılardan uzaklaştırılmalıdır. Bazı örneklerde var olan horasan sıva gibi özgün yapı malzemeleri korunarak gelecek nesillere aktarılmalıdır.
- Mevcut malzeme kullanılamayacak durumda ise onarımı sırasında aynı tip yapı malzemesi ile yenileme yapılmalıdır.
- Cumhuriyet dönemi yapılarında rastlanan dökme mozaik, mozaik, döneminin özelliğini yansıtan özgün sıva biçimlerini özgün halleri esastır. Bu malzemelerin bozulması durumunda aynı malzeme ile yenileme yapılmalıdır.

Özgün tarihi dokunun neredeyse tüm yapısal elemanlarının malzemesi ahşaptır. Ahşap malzemenin korunmasına ve restorasyonuna yönelik standartlar geliştirilmiştir. Bu bağlamda;

- Ahşap malzemenin korunması; bünyesel koruma, kimyasal koruma ve yangın geciktirici olarak farklı yöntemlerle sağlanabilir. Bünyesel koruma; ahşap malzemenin kuru tutulması, güneş ve ışığında ve yüksek ısı değişimlerinden uzak tutulması gibi önlemler almayı kapsamaktadır. Bünyesel koruma, ahşap malzemede çürümenin engellenmesinde yeterli olmamaktadır. Bu nedenle kimyasal koruma yöntemleri de ahşabın cinsine ve kullanım yerine göre tercih edilmelidir. Koruyucu kimyasal maddeler çeşitli yöntemlerle ahşabın içerisine enjekte edilmesiyle sağlanan koruma yöntemi emprenye olarak tanımlanmaktadır. Bozulmanın cinsine ve boyutuna göre kullanılacak çeşitli teknikler uzman incelemesi ve hazırlanacak rapora göre belirlenmelidir. Ahşap malzeme bozulmasına karşı en önemli tehditlerden biri olan yangın için ise koruma amaçlı farklı teknikler geliştirilmiştir. Bu bağlamda koruyucu maddelerin malzemeye sürme, püskürtme ve basınç yolu ile aktarma gibi çeşitli yöntemleri vardır. Bu yöntemler de ahşabın cinsine ve kullanım işlevine göre uzmanlar tarafından belirlenen biçimde kullanılmalıdır (KUDEB, 2009, s.137-155).
- Ahşap malzemenin restorasyonu; tahribatın cinsine göre çeşitlilik gösterir. Boya sökme, ekleme ve parça değiştirme amacıyla çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Özellikle dış cephe boyasında meydana gelen hasar veya yanlış bir uygulama için boya sökme yöntemi doğru olarak seçilmelidir. Özgün ahşap malzemeni tahrip edilmemesi için ahşabın bozulmasına ve kullanım yerine göre tercih edilebilecek yöntemler; mekanik, kimyasal, ısıl işlem yapma ve kumlama olarak sıralanabilir. Ekleme ve parça değiştirme işleminde ise ahşabın çürüyen parçaları kesilip yerlerine aynı türden ve boyutta yeni ahşap malzeme eklenebilir. Ahşap malzemenin bütünlenecek kısmı özgün detaya göre profil bıçaklarıyla yeniden üretilir (KUDEB, 2009, s.137-155).
- Ahşap malzemenin restorasyonunda özellikle süslemeli ahşapların iç kısımları çürümüş, dış kısımların sağlam olduğu durumlarda sağlamlaştırma uygulaması tercih edilmektedir. Sağlamlaştırma uygulaması ahşabın bozulma cinsine göre daldırma, fırça ile sürme ve enjeksiyon yöntemleriyle yapılabilir. Sıvı hale getirilmiş doğal veya sentetik reçinelerin ahşap malzemenin boşluklarına dolacak şekilde aktarılmasıyla işlem gerçekleştirilir.
- Onarım işlemi tamamlandıktan sonra boyanacak yere astar atılır. Astarın kurumasının ardından zımparalama işlemi yapılır ve boya uygulaması yapılır (KUDEB, 2009, s.137-155).

Konutların kapıları, pencere parmaklıklar, korkuluk, yağmur iniş borusu gibi cephe elemanlarında metal malzemenin kullanıldığı görülmektedir. Bu bağlamda metal malzemenin korunmasına yönelik standartlar;

- Metal malzemeye suyun teması malzeme bozulmasını hızlandırmaktadır. Bu nedenle metaller devamlı olarak kuru tutulmalıdır.
- Metal malzeme bozulması çoğunlukla kopma veya paslanma olarak gerçekleşir. Paslanmanın sebebi bulunarak hasarın önlenmesine yönelik tedbirler alınmalıdır.
- Metal malzemedeki paslanma mekanik veya kimyasal yöntemler kullanılarak restore edilebilir. Ancak kullanılacak yöntemlerin özgün malzemeye zarar vermemesi için uzman görüşüne başvurulmalıdır.
- Metal malzemenin restorasyonu sırasında malzemeyi koruyucu etkisi olan patinaya zarar verilmemelidir.
- Metallerdeki mekanik bozulmalara karşı sağlamlaştırma ve güçlendirme yöntemleri kullanılabilir.
- Metali dış etkilere karşı koruyacak kimyasal maddelerin kullanılması metal malzemenin özgünlüğüne zarar vermemelidir.
- Renk önerilerinin değerlendirilip geliştirilmesi için ilgili uzmanlık alanları sürece dahil edilmelidir.

Koruma Önerileri

Cadde'yi çevreleyen yapıların, bakımı ve onarımı yapılarak doğal malzemesi korunacaktır. Ahşap malzeme üzerine boya yapılacak ise kentsel tasarım rehberinde önerilen renkler tercih edilmelidir (Şekil 5.30).

Cadde üzerindeki yapılarda niteliksiz malzeme ile kaplanmış yapılar var ise önerilen yönteme göre özgün malzeme ile değiştirilmelidir.

Tez kapsamında önerilen renk seçenekleri, ilgili disiplinlerin uzmanları tarafından değerlendirilip geliştirilecektir.

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi | Renk ve Malzeme

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KORUMA ve RESTORASYON
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Ahşap Yapı Cepheleri için Renkler

*Ahşap yapılarda; kapak, kafes korkuluk, söve, demir parmaklık gibi detaylar var ise cephe rengi ile uyumlu olacak farklı bir renk ile boyanabilir.

R:132 G:163 B:158
R:237 G:211 B:194
R:114 G:88 B:61
R:89 G:119 B:117
R:222 G:159 B:150
R:192 G:146 B:94
R:177 G:90 B:73
R:92 G:108 B:105
R:220 G:189 B:145
R:225 G:155 B:129
R:172 G:183 B:167
R:165 G:108 B:79
R:223 G:218 B:198
R:189 G:203 B:212
R:101 G:48 B:42
R:224 G:225 B:219
R:218 G:222 B:233

*Bazı ahşap yapılarda; yapının subasman kotuna kadar, zemin kat pencere denizliği kotuna kadar veya zemin katın tamamında sıva ile kaplanmış yüzey var ise bu yüzeylerde farklı bir renk ile boya uygulamaları görülmektedir. Bu durumda cephe boyası için iki farklı renk seçimi yapılabilir. Belirtilen kotlara kadar taş veya tuğla kaplama var ise özgün malzeme korunmalı ve üzeri boyanmamalıdır.

Kagir Yapı Cepheleri için Renkler

*Kagir yapılarda; kapak, kafes korkuluk, söve, demir parmaklık gibi detaylar var ise cephe rengi ile uyumlu olacak farklı bir renk ile boyanabilir.

R:132 G:163 B:158
R:242 G:239 B:230
R:143 G:130 B:121
R:89 G:119 B:117
R:223 G:207 B:194
R:94 G:107 B:89
R:177 G:90 B:73
R:191 G:157 B:132
R:187 G:183 B:156
R:225 G:155 B:129
R:175 G:184 B:167
R:219 G:179 B:128
R:223 G:218 B:198
R:228 G:227 B:223
R:132 G:131 B:127
R:224 G:225 B:219
R:212 G:200 B:184
R:93 G:93 B:93

*Bazı kagir yapılarda; özgün yapının subasman kotuna kadar, zemin kat pencere denizliği kotuna kadar veya zemin katın tamamında farklı renk boya uygulamaları görülmektedir. Bu durumda cephe boyası için iki farklı renk seçimi yapılabilir. Kagir yapıların subasman kotuna kadar özgün taş, tuğla veya mermer kaplamaları var ise özgün malzeme korunmalı ve üzeri boyanmamalıdır.

Ahşap Doğrama için Renkler

Ahşap Doğrama

Özgün ahşap doğrama yapısal özelliklerini kaybetmemiş ise bakımı yapılarak kullanılabilir. Ahşap doğramının değiştriilmesi durumunda özgün ağaç cinsi belirlenerek özgün yapım şekli uygulanmalıdır. Bu gibi değişimler esnasında enerji verimliliği için özgün yapıların tek cam uygulamaları çift cam olarak değiştirilebilir. Buna göre özgün ahşabın kesit genişliğinde belli ölçüde değişikler olabilir.

Kagir Yapı Doğramaları için Renk ve Malzeme

Ahşap Doğrama

Metal Doğrama

RAL 5008
RAL 7005
RAL 7016
RAL 7023
RAL 7024

Korunması Gerekli Renk ve Malzemeler

Özgün ahşap cephe kaplamaları, ahşabın yapısal özelliklerini ve dayanımını yitirmediği sürece korunmalıdır. Ahşabın kullanım ömrü boyunca sürekli bakımı yapılarak dayanım süresi arttırılabilir. Ahşap malzemenin değiştirilmesi durumunda ağaç cinsi, kesim ve yapım şekli özgün olana uygun olmaldır.
Yapıldıkları dönemin özelliklerini yansıtan kagir binaların cephelerinde seramik, mozaik, çini gibi ögeler var ise özgün renk ve malzemeleri korunmalıdır.

Ahşap Kaplama (Özgün)
R:150 G:143 B:137

R:138 G:156 B:197
R:162 G:156 B:142
774 ada 50 parselde bulunan yapının cephesinde bulunan seramik ve mermer kaplamalar özgün renk ve malzemesi ile korunmalıdır.

Dökme Mozaik Kaplama
R:130 G:133 B:126
R:208 G:196 B:183
R:179 G:164 B:146
774 ada 4 parselde bulunan yapının cephesinde bulunan dökme mozaik kaplamalar özgün renk ve malzemesi ile korunmalıdır.

Seramik Kaplama
R:179 G:202 B:223
R:57 G:145 B:201
774 ada 2 parselde bulunan yapının cephesinde bulunan seramik kaplamalar özgün renk ve malzemesi ile korunmalıdır.

Mozaik Kaplama
R:205 G:203 B:176
1702 ada 42 parselde bulunan yapının cephesinde bulunan mozaik kaplamalar özgün renk ve malzemesi ile korunmalıdır.

ÖNERİLER

BEYLERBEYİ ÇAMLICA CADDESİ TARİHİ DOKUSUNUN KORUNMASI AMAÇLI KENTSEL TASARIM REHBERİ

DANIŞMAN:
DR.ÖĞR.ÜYESİ MEVLÜDE KAPTI

HAZIRLAYAN:
MUHSİNE KANBEROĞLU

Şekil 5. 29: Renk Doku ve Malzeme Önerisi

5.2.3.5 Kamusal Alanlar

Kentsel mekânın temel ilkelerinden biri olan okunabilirlik, fiziki olarak hiyerarşik düzenin oluşturulmasıyla sağlanabilir. Fiziki çevrenin farklılıkları insan hareketini yönlendirici özelliklere sahiptir. Bu bağlamda kamusal alanların bu hareket içindeki yeri değerlendirilmelidir.

Okunabilir bir kentsel mekân, kamusal alanlar ve özel mekânları içerdiği gibi yarı kamusal alanlar ve yarı özel mekânları da içermelidir. Yaşanabilir kentsel mekânlar oluşturmak için hiyerarşik düzendeki arayüzlerin nitelikli olarak düzenlenmesi gerekir.

Çalışma alanı konut yoğunluklu bitişik yapı adalarının olduğu bir düzene sahip olduğu için özel mekânlar kamusal alanlara göre daha çoktur. Bu bağlamda, sosyal ağın kurulmasında yarı özel ve yarı kamusal alanların ilişkisi öne çıkmaktadır. Kentsel mekânın arayüzlerinin tanımladığı alanlarda nitelik arttırıcı kurgular yapılabilir.

Cadde üzerinde bulunan kamusal alanlar; çeşmeli meydan ve yanında bulunan park, yol, korunun rekreasyon alanı olarak kullanılan bölümüdür. Yarı kamusal alanlar ise çevrede yaşayan belli insanların vakit geçirdiği kapı önleri, merdivenli yollar, boş parsellerdeki tanımsız alanlardır. Özel alanlar, konut içi ve konutların özel bahçeleri; yarı özel alanlar ise apartman yapılarının içleri, bahçeleri gibi mekânları kapsamaktadır.

Tasarım/Koruma Hedefleri

- Kamusal alanlar, sokakta devam eden yaşamın niteliklerini, insanlar arasındaki ilişkileri destekleyerek plansız karşılaşmalar için uygun zemin oluşturmalıdır.
- Kamusal alanlar ve arayüz mekânların ilişkisi yaya hareketine yön verecek nitelikte okunabilir olmalıdır.
- Tarihi çevrenin karakteristik yapısının getirdiği kimlik, yer duygusu ve aidiyet kavramları, değişken metropol kent hayatı içinde açığa çıkamamaktadır. İnsan hareketinin kısıtlı olduğu kentsel mekânda algının odağı sürekli değişmekte ve gerekli farkındalık oluşamamaktadır. Yaşanan hızlı kent hayatında, somut olmayan değerleri açığa çıkaracak mekân deneyimi için gerekli süreyi oluşturacak kurgular gerekir. Kamusal ve yarı kamusal alan düzenlemeleri ile yerel kullanıcını bulunduğu çevre ile arasındaki bağ kuvvetlenmelidir.
- Mahalle ölçeğinde insan etkileşimini sağlayan ortak değerlerin korunmasına yönelik bilincin oluşması için yerel kullanıcının sosyal bağlarının kuvvetli olması

gerekir. Bu bağlamda kamusal alan tasarımları bağların oluşumunu destekleyen niteliklerle donatılmalıdır.

- Çalışma alanında kamusal alanların kısıtlıdır. İnsan etkileşiminin sürekliliğinin aksamaması için yarı kamusal alanların tasarım niteliği önem kazanmaktadır. Binaların önleri, merdivenli yollar gibi yarı kamusal alanlar insanların plansız karşılaşmalarına olanak sağlayacak, toplumsal birliktelik ve aidiyet duygusunun öne çıkaracak nitelikte olmalıdır.

Tasarım/Koruma Standartları

- Kamusal alanlar yerel halkın ihtiyaçlarını karşılayacak donatılara sahip olmalıdır.
- Kamusal alanlar tüm kullanıcılar için erişilebilir ve güvenli olmalıdır.
- Kamusal ve yarı kamusal alanların peyzaj düzenlemeleri, kent mobilyası tasarımları yer hissini arttırarak özgün karakteri vurgulamalıdır.

Tasarım/Koruma Önerileri

Cadde üzerindeki kamusal alanların niteliğini arttırmaya yönelik tasarım önerileri ve yeni kamusal alan olabilecek niş mekân önerileri geliştirilmiştir.

Cadde'nin odak noktası çeşmeli meydanın nitelikli bir kamusal mekân olması, sosyal etkileşimi teşvik etmesi için kent mobilyaları ve peyzaj düzenlemesi önerilmektedir. Cadde'nin diğer bir kamusal alanı koruluk alanda yapılacak rekreasyon alanının yerel ölçekte kalması ve yerel kullanıcının ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi önerilmektedir.

Kamusal alanlar yeşil doku ile bütünleşmiş biçimde değerlendirilmektedir. Bu bağlamda mevcut park ve bahçelerin kamusal niteliklerini korumak öncelikli hedeftir. Yeşil alanların kamusal kullanımının çoğaltılması için belirlenen boş parsellerin geçici kullanımı için bahçeler tasarlanarak kamusal alanların genişletilmesi önerilmektedir.

Bina önleri ve merdivenli ara yolların niteliğini arttırmak, yerel kullanıcının yarı kamusal alanların kullanımına teşvik edecektir. Bu bağlamda sosyal ağların yayılması ve insan etkinliklerinin çoğaltılması için kaldırımların genişlemesi ve yollardaki araç trafiğinin yavaşlatılması önerilmektedir.

Yarı kamusal alan olarak değerlendirilebilecek diğer bir fırsat, ticari işlevli zemin katlardır. Konut ve ticari işlev dengesi kurulmak üzere, sosyal ağları genişletmeye yönelik ticari işletmelerin teşvik edilmesi önerilmektedir. Yerel kullanıcı etkileşimini yapı adalarının arka bahçelerinde veya kaldırımlarda arttırabilecek kafe, atölye gibi ticari işlevler önerilmektedir.

5.2.4 Uygulama ve İzleme

Kentsel tasarım rehberinin etkin bir biçimde yönetimi için uygulama sisteminin sorumlu birimler tarafından kontrolü gerekir. Bu bağlamda yerel yönetimlerin tasarım rehberini izlemesi ve uygulama sürecini yönetmesi gerekir. İzleme sürecinde rehberin öngördüğü hedefe ulaşma düzeyini nesnel ölçütler ve yöntemler ile ortaya konmalıdır. İzleme süreci sonrası değerlendirmelerde ise rehberin imar planına etkisi, plan değişikliği yapılıp yapılamayacağına, tasarımın eksik yönleri ve tekniklerine dair konular ele alınabilir (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2017, s.32).

Kentsel tasarım rehberine ele alınan konuların uygulama sürecindeki etkisi, göstergeler doğrultusunda belirlenerek olumlu ve olumsuz yanları ortaya konmalıdır. Bu hazırlıkların yapılması, rehber kapsamında öngörülenin aksi bir sonuçta geri dönülebilir bir esneklik sağlayacaktır. Uygulama sürecindeki izleme faaliyetlerin devamlılığı kentsel tasarım rehberinin verimliliğini arttıracaktır. Özellikle tarihi çevre ile ilgili olan kentsel tasarım rehberlerinde uygulama ve izleme aşaması, belgeleme ve rapor oluşturma için önemli bir süreçtir. Bu sürece sorumlu birimlerin ilgili meslek dallarında uzmanların dahil olması gerekir.

6. SONUÇ

Tezin sonuç bölümünde tarihi dokuların korunması amaçlı kentsel tasarım rehberi ilkeleri hazırlanmasına dair süreç, bağlamı ile ilişkilendirilerek açıklanmaktadır. Tez kapsamında ele alınan konu irdelenirken amaçlananlar, elde edilen veriler ve sonuç ürünleri de bütüncül olarak değerlendirilmektedir.

Çalışma konusu tarihi çevrelerin korunması gerekliliği ile temellendirilmiştir. Kentsel koruma ihtiyacı, Gestalt kuramı; belli bir bütünlük içinde var olan parça ile tek başına var olan parçanın birbirinden farklı olması ile açıklanabilir (Köksal, 1994, s.22). Tarihi dokudaki yalnızca mimari elemanların değil sosyal aktivite ve bunun getirdiği çeşitlenmeler, karakter, kimlik gibi kavramların bir araya gelerek farklı bir bütünü açığa çıkarması başlıca bir koruma değeri oluşturmaktadır. Koruma çalışmaları bu bütünü korumaya yönelik yaklaşımları içermelidir.

Çağdaş tarihi çevre koruma teorisine göre de tarihi alanlar; geçmiş çağlardan beri içinde bulundukları toplumların kültürel, sosyal ve dini değerlerini içinde barındıran çeşitliliklerin somut bir kanıtı olarak değerlendirmektedir. Bu nedenle korunması ve günümüz hayatı içine katılması gerektiğine vurgu yapılmıştır (UNESCO, 1976).

İnsan yaşamının doğal gereklerinden olan iletişim ve etkileşimin ön plana çıktığı bir düzene göre kurgulanmış geleneksel dokuların, günlük temel ihtiyaçların basitçe çözümlerinin bulunduğu bir düzeni mevcuttur.

Tarihi alanların değerini ortaya koyan belirleyici unsurlardan biri de somut olmayan kavramların varlığıdır. Bir tür aura olarak yer, içinde anlam, bilgi, tarihsellik, deneyim gibi bir dizi farklı boyut içerir. Bu duruma göre zaman içinde deneyime sahip mekânın bellek, algı gibi bilişsel faktörlerde bir yere dönüşmesi beklenebilir. Aidiyet ise insanın çevresiyle kurduğu anlamlı ilişkidir. Tarihi dokular anılarda ve toplumsal bellekte anlam kazanırlar. Geleneksel dünyadaki neden sonuç ilişkisi yer-zaman-mekân kavramlarını belirginleştirmektedir (Özbek Eren, 2007, s.45).

Tarihi kent mimari, kentsel ve mekânsal nitelikleriyle yeni müdahale düşünceleri için bir kaynak olarak değerlendirilmelidir. Bu kaynak, farklı süreçler boyunca kurulmuş kentlerin o süreçlerde etkili olan fiziksel, sosyal, ekonomik, kültürel durum içinde özgün bir şekilde inşa edilmiş dokularının altındaki düşünce ve ilişkiler sistemini içerir.

Kaynağının anlaşılmasıyla doğrudan yerel dokunun bağlayıcılığı ve özgünlüğü de artacaktır.

Farklı etmenlere bağlı olarak değişim dönüşüm içerisinde olan kentte, fiziki olarak da değişim dönüşüm ihtiyacı açığa çıkmaktadır. Tarihi çevrelerin de bu değişimden etkilenmesi kaçınılmazdır. Bu bağlamda açığa çıkan çağdaş dinamiklere, kent içerisinden ayrılamaz bir bütün olan tarihi çevrelerin dengeli bir biçimde yanıt verebilmesi için birtakım müdahale yöntemleri geliştirilmelidir. Tarihi dokunun korunması esası benimsenirken, gelişim için kentsel tasarımın temel ilke ve hedeflerinden yararlanılabileceği tespit edilmiştir.

Kentsel tasarımın temel ilke ve hedeflerinin daha çok üst ölçek kararlarını içermesi ve alana özgü sorunlara yanıt verememesi, uygulanma sürecinde güçlükler oluşturmaktadır. Hedeflenen değerlere yeterince verimli ulaşılamadığı anlaşılınca açığa çıkan uygulama araçlarından biri olan kentsel tasarım rehberleri, hem kentsel tasarım temel ilke ve hedeflerini içermekte hem de özel bir alana veya konuya dair detaylı çözümleri ve seçenekleri de paydaşlara sunmaktadır.

Kentsel tasarım rehberleri, karar verme sürecinde yere özgü yaklaşımlarla dengeleri oluşturmaya çalışmaktadır. Aynı zamanda rehberler fiziki ve sosyal bütünleşmeyi, kontroller ile kalite oluşturmayı, mekân oluştururken bütüncül hareket etmeyi, reçete yerine çeşitli seçenekler sunarak uygulama pratiklerini objektif olarak yönlendirmeyi hedeflemektedir (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve MSGSÜ, 2016, s.156).

Çetiz'e göre (2000, s.35) rehberler olmadan bütünsel bir çevre başarılı bir şekilde oluşturulamaz. Kent için hazırlanan rehberler komşuluk seviyesinde detaylı kentsel tasarım planlarına çatı oluşturur. Rehberlerde; malzeme, ağaç ve bitki örtüsünün çeşitleri, kent mobilyası çeşidi ve konumu gibi bütün parçalarını oluşturan ögelere dair temel bilgiler sunulabilmektedir.

Kentsel tasarım rehberleri, üst ölçek kararlarını ve mekânsal detaylara dair yönlendirmeleri içeren bir fonksiyona sahip olduğu için tarihi dokunun korunması ve çağdaş kent hayatı içinde yaşatılması amaçlanan çalışma konusu için uygun bir araç olarak değerlendirilmiştir.

Tez çalışması kapsamında hazırlanan tarihi alandaki kentsel tasarım rehberi ilkelerinin kentsel tasarım rehberinin diğer paydaşlarıyla değerlendirilip geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Çalışma alanı, korunması gerekli birçok değeri bir arada barındıran Boğaziçi kültürünün bir parçasıdır. Boğaziçi köylerinden biri olan Beylerbeyi semtinde yer alan Beylerbeyi-Çamlıca Caddesi, kent kimliğinde ve belleğinde önemli bir yer tutmaktadır.

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi, yapılı ve doğal çevresi ile tarihi sürekliliği barındırarak günümüze kadar gelmiş kültürel miras alanıdır. Çalışma alanının fiziki çevresinin ve sosyal yapının günümüze kadar gelen süreci tez kapsamında irdelenerek korunması gerekli değerler açığa çıkarılmaya çalışılmıştır.

Çalışma alanına kültürel miras özelliğini kazandıran en önemli konu, 19.yy'da inşa edilmiş geleneksel konutların hala varlığını sürdürmesidir. Eruzun'a göre (1989, s.69), yerleşim ilkelerinde dokuyu oluşturan en önemli birimin evdir. Kimi özgün halleri ile korunmuş kimi ise zamanla değişime uğramış yapı grupları kent belleğinde önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Farklı dönemlerin mimarlık ürünleri, kentin gelişim ve değişim sürecin tanımlanmasına ve birçok boyutta incelenmesine olanak sağlarlar. Bir mimarlık ürünün irdelenmesi ile ürünün yapıldığı dönemin sosyal, kültürel yapısı, estetik anlayışı, teknik ve teknolojik imkanların ne şekilde kullanıldığı, dönemin ekonomik şartları gibi belleği oluşturan bilgilere ulaşılabilir. Bu nedenle Cadde üzerinde belge değeri yüksek mimarlık yapıları, bu yapıların birbirleri ile ilişkisi ve yapılaşmada yaşanan değişim süreçleri irdelenmiştir.

Boğaziçi'ne sit alanı olma özelliğini kazandıran tarihi ve doğal dokunun bir arada oluşudur. Bu bağlamda çalışma alanında var olan ve yasal olarak da koruma altında olan tabiat varlıklarının korunma ve kent hayatı içinde yaşatılması önem kazanmaktadır. Çelik ve Yazgan'a göre (2007, s.8) Tarihi binanın çevresinde geleneksel yaşımın bir bölümünün geçtiği bahçe ve avlular da bütünün bir parçası olarak korunması gerekli değerleri içerir. Bahçe ve avlu, geçmişteki yaşamın ve toplumun yapısının nasıl olduğunu, malzeme kullanımlarına, açık ve yarı açık mekanların kullanımlarına, ekolojik sistemde geçmişte var olan türlerin neler olduğuna dair fikir edinilmesi açısından önemlidir. Tarihi yapıların arasındaki açık ve yarı açık alanların arasındaki yeşil doku da tarihi dokunun önemli bir ögesidir. Bu yeşil doku, kentlerde oluşacak dolu-boş oranında, mikroklima etkisinde, kent siluetinin oluşmasında, yöre halkının rekreasyon etkinliklerinde, kentte sağlanması gerekli yeşil sistemin sürekliliğinde büyük bir rol oynamaktadır.

1970'li yıllardan itibaren, çalışma alanının korunması gerekli değerleri ile ön plana çıkması gereken, özellikli bir alan olduğu anlaşılma başlanmıştır. Daha sonraları çıkarılan yasalar kapsamında Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nin tarihi ve doğal dokusu koruma altına alınmıştır. Ancak tez çalışması ile açığa çıkarılan değerlerin, günümüz şartları çerçevesinde verimli biçimde korunamadığına dair tespitler ortaya konmuştur. Alan özelinde belli bir koruma çabası olsa da ülkede yaşanan değişim dönüşüm sürecinden, yatırımcı veya kullanıcı için fırsat niteliğindeki düşük yapılaşma yoğunluğu olan tarihi ve doğal dokuların etkilenmesi de kaçınılmaz olmuştur.

Çalışma alanının tarihi sürekliliğini devam ettiren değerleri; kişisel, toplumsal veya politik nedenlerle yok olmuş veya yok olmak üzeredir. Tarihi çevreyi oluşturan en önemli yapıtaşları olan geleneksel ahşap konutları terk edilip bakımsız durumda bırakılması, tarihi dokunun burada yaşayan insanların beklentilerin karşılayacak donatılara sahip olamaması, alanın çevresinde hızla gerçekleşen kentleşmeye bağlı olarak tarihi merkezin üzerindeki baskının artması, araç trafiği ve çevre kirliliğin artması gibi birçok nedenlerle tarihi dokunun tehdit altında olduğu gözlenmektedir.

Geçmişte yapılmış tarihi doku algısını bozan tahribat oluşturucu müdahaleler ve geçmişten gelen sorunların yıllardır çözüme erişememesi de çalışma alanı ile ilgili çağdaş yöntemlerle hazırlanacak bir müdahale aracının gerekliliğini ön plana çıkarmıştır. Bu bağlamda alana sit özelliğini kazandıran niteliklerin korunması ve yaşatılması için kentsel tasarım rehberinin tercih edilmesi gerekliliğine dair nedenler, hazırlanan kentsel tasarım rehberi ilkeleri ile amaçlananlar ve benimsenenler ortaya konmuştur.

Tarihi dokunun korunması amacıyla kentsel tasarım rehberi ilkeleri oluştururken, ortaya konan temel hedefler ekseninde gelişim sağlanmıştır. Özgün niteliklerin üzerinde oluşturulabilecek her türlü baskı ve tehdide karşı da önceden planlama yapılıp önleyici tedbirler almak ve niteliğin ön plana çıkmasına yönelik yol gösterici yönlendirmeler yapmak, temel hedeflerdendir. Bu bağlamda kentsel tasarım rehberi ile belli nicel tanımlamalar yapılsa da erişilmesi gereken hedefin kültürel dokunun korunması ve yaşatılması olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim tarihi çevreye yalnızca mimari ve mekânsal birtakım ögeler olarak tanımlamak ve çevreyi bu şekilde korumak-tasarlamak çağdaş koruma yaklaşımının dışındadır. Bölgedeki sosyal değerler de planlama aşamalarına dahil edilerek kültür ve kullanıcı odaklı bütünleşik koruma ilkesi benimsenmelidir. Bu ağı anlamak, anlatmak ve sürdürmek tarihi çevrenin yok olmasının da önüne geçecektir.

Koruma yaklaşımı ile temellendirilen kentsel tasarım rehberinin ilke ve hedeflerinin belirlenmesinin ardından, bağlama dair analiz çalışmaları yapılmıştır. Bu analiz çalışmaları ile üst ve alt ölçekte cadde imajının bütünü irdelenmiş ve bütünü oluşturan parçaların insan zihninde oluşturduğu algı değerlendirilip**,** korunması gereken değerler öne çıkarılmıştır. Analiz çalışmaları ile mevcut sorunların Cadde'de oluşması beklenen yer ve anlam kavramları üzerindeki etkisi, sorunların kaynağına dayandırılarak değerlendirilmektedir. Bu bağlama göre kent içinde etkin bir bağlantı noktası olan çalışma alanında yerin ruhu kavramı kaybolmak üzeredir. Bu gibi somut olmayan kavramların nitelik ile ilişkili olduğu görülmektedir. Özellikle yerel kullanıcının toplu olarak kullandığı kentsel mekânların yaşam kalitesi, aidiyet hissi ile doğrudan

bağlantılıdır. Analiz çalışmaları kapsamında değerlendirilen kentsel mekânların niteliğinin arttırılması ile tarihi çevre değerinin de arttırılabileceği anlaşılmaktadır.

Alanda yapılan analiz çalışmaları kapsamında, geçmiş dönemlere ait görsel veriler ile günümüzdeki durum karşılaştırılması yapılmıştır. Alanın özgün fiziki çevresinde yaşanan değişim süreci ülkede yaşanan politik ve sosyal gelişmeler ile ilişkilendirilerek değerlendirilmiştir. Görsel veriler ile Cadde'nin karakterini oluşturan özgün yapı biçimlerinde yapılan değişiklikler ve değişim sürecindeki yapılaşmanın geleneksel doku ile uyumu da değerlendirilmiştir.

Analiz çalışmaları ile tarihi dokunun yerleşim düzeninin korunması gerekliliği ve alanda kaybolmak üzere olan yerin ruhu gibi somut olmayan kavramların yeniden açığa çıkmasının gerektiği ortaya konmuştur. Geleneksel konut dokusunun korunmasının yanında mevcut tarihi dokunun kent hayatının olağan akışının içinde yaşatılması için sentez yöntemler geliştirilmelidir. Restore edilecek dokunun yaşam kalitesinin arttırılması için gerekli teknik altyapılar ile donatılması gereklidir. Kullanılan malzemeden restorasyon tekniklerine kadar bütün sistem yenilikçi ve teknolojik gelişmeler takip edilerek gerçekleştirilmedir. Çağdaş kavramlarla tanımlanmış kültür varlığının öznesini korumanın yanında tarihi çevreyi ekolojik yönden de koruma yaklaşımları geliştirilmeli, çevrede yaşayan canlı, cansız her bir dinamiğe saygı gösterilerek koruma çalışmaları yürütülmedir. Plan ve uygulamalarda çağdaş yöntem ve içeriğe yer verilmesi ve güncel konuların devamlı takibi şarttır.

Tarihi çevre koruma kültürel sürekliliği sağlayarak gelecek kuşaklara aktarımı sağlayacak ideolojik bir yaklaşımın parçası olmalıdır. Çevredeki koruma ve kullanım dengesi sağlanarak tarihi çevre koruma çalışmaları yürütülmelidir. Tarihi bir çevrenin yeniden düzenlenmesi için yapılan müdahaleler tarihi dokunun önüne geçmeyecek nitelikte olmalıdır. Yeni uygulamalar biçimsel ve estetik değer olarak tarihi çevreye uyumlu olmalıdır.

Çalışma alanının mimari ve kentsel nitelikleri ile ortaya çıkan özgün karakter, korunması gerekli temel unsur olarak belirlenmiştir. Alanda var olan kültürel zenginliğin metropol kent hayatının içinde yaşatılma çabası da temel hedeftir. Kentsel tasarım rehberi kararları ile Cadde'nin geçmişte sahip olduğu kültürel ve sosyal değerlerin yeniden canlandırılması için hedefler, standartlar ve öneriler geliştirilmiştir.

Kentsel tasarım rehberleri tüm paydaşlar tarafından açıkça anlaşılır nitelikte olmalıdır. Bu nedenle farklı konulardaki benzer tanımlar, ilgili konuya göre tek tek açıklanmaktadır. Bu yöntem ile rehber kullanıcısının belirli bir konuya diğer

konulardan bağımsız olarak erişim sağlayıp yeterli bilgi düzeyine ulaşabilmesi hedeflenmektedir.

Kentsel tasarım rehberinin yönlendirici niteliği kapsamında tanımlanan kararlardan koruma/tasarım hedefleri ve koruma/tasarım standartları, çağdaş koruma kuramına ve korumanın yasal boyutuna göre belirlenmiştir. Çalışma alanının ve konusunun sınırlarının belirlenmesi, öneri kararlarının da çerçevesini oluşturmaktadır. Kentsel tasarım rehberinin esneklik ve özgünlük esasına göre geliştirilen öneriler ile sonuç ürünleri elde etmek hedeflenmektedir. Öneriler; üst ve alt ölçekte alınan kararları, kararların oluşturduğu sonuçları, bu bağlamda yapılan özgün tasarımları ve bazı teknik detayları kapsamaktadır. Rehberin daha anlaşılır ve açıklayıcı olması için öneriler bölümlerinde görsel verileri ile desteklenen paftalar hazırlanmıştır.

Tarihi çevre koruma bilimsel bir olgudur. Kentsel tasarım rehberi ile alınan her bir karar bilimsel bir çerçevede olmalıdır. Tarihi bir dokunun içinde sınıflandırılacak ögelerin her biri uzmanlık gerektiren disiplinlerdir. Bu nedenle kentsel tasarım rehberinin hazırlık ve uygulama süreçlerinde farklı disiplinlerden oluşan uzmanların yer aldığı bir ekip kurulmalıdır. Kent korumacısı, kent plancısı, mimar, restoratör mimar, sosyolog, tarihçi, coğrafyacı, ekonomist bu ekipte bulunması gerekli meslek dallarındandır. Tez kapsamında hazırlanan kentsel tasarım rehberi önerileri, ileride bu alanda profesyonel bir ekip ile hazırlanacak kentsel koruma ve tasarım projelerinde seçenek olarak değerlendirilebilecek bir belge niteliğindedir.

Sonuç olarak; hazırlanan bu tez çalışması, tarihi dokunun yoğunlukta olduğu bir Cadde üzerindeki kentsel mekânın insan hayatına katılım sağlaması için koruma temelli düzenlemeleri kapsamaktadır. Boğaziçi sit alanının bir parçası olan Beylerbeyi Çamlıca Caddesi'nin günümüze kadar gelen süreci nedenleri ve sonuçları ile ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu sürecin koruma bağlamındaki sonuçlarına, hazırlanan kentsel tasarım rehberi ilkeleri ile çözüm yolları aranmıştır. Çalışma alanı ile ilgili yapılan analizler ve belgeleme çalışmaları, gelecekte bölgede yapılacak proje ve uygulamalarda fayda sağlaması amaçlanmaktadır. Hazırlanan kentsel tasarım rehberi ilkelerinin de benzer alanlar veya benzer çalışma konuları için bir örnek model niteliğinde olması hedeflenmektedir.

KAYNAKLAR

Ahunbay, Z. (2004). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*. YEM, İstanbul.

Akça, M. (2007). *Tarihi Yarımada İçerisinde Bulunan Hanlar Bölgesinin Kentsel Tasarım İlkeleri Açısından İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Akın, N. (1988). Türkiye'de Tarihi Çevre Koruma, Örnekler ve Sorunlar. *Mimarlık*, *1*, 40–43.

Anonim. (1979). Hayatta ve Sanatta Boğaziçi. İçinde *İslam Ansiklopedisi* (Cilt 2, s. 292). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Arısoy, A. (2018). Nairobi 1976 Kararları Perspektifinden, Kentsel Korumanın Sosyal Sorunları. *Yerel Kimlik*, *56*, 58–62.

Arısu, S. (2018). Kentsel Tasarım Kavramında Kentsel Tasarım Rehberlerinin Yeri ve Önemi. *Kent Akademisi*, *11*(2), 243–255.

Artan, T. (1994). Tarihte Boğaziçi. İçinde *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* (Cilt 2, s. 281–286). İstanbul:Tarih Vakfı.

Atasoy, N. (2015). İstanbul Bahçeleri. İçinde *Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi* (Cilt 4, s. 534). İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi. Erişim adresi https://istanbultarihi.ist/143-istanbul-bahceleri

Attoe, W., & Logan, D. (1989). *American Urban Architecture- Catalysts in the Design of Cities*. University of California, Berkeley. Erişim adresi https://publishing.cdlib.org/ucpressebooks/view?docId=ft5k4006v5;chunk.id=0;doc.view=print

Avcıoğlu, S. (2016). Tarihi Çevrelerde Kentsel Koruma ve Kentsel Yenileme Eğilimleri: Yasal ve Yönetsel Çerçeve. *Idealkent*, *7*(20). Erişim adresi http://idealkentdergisi.com

Ayataç, H. (2000). *Planlama Sürecinde Kentsel Tasarımın Yeri ve Rolünün Tanımlanması için Bir Yöntem Denemesi; Örnekleme Alanı Türkiye* (Doktora Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Baraz, R. (1994a). Beylerbeyi Çamlıca Yolu Sokağı. İçinde *Teşrifat Meraklısı Beyzade Takımının Oturduğu Bir Kibar Semt: Beylerbeyi* (Cilt 1, s. 122). İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı.

Baraz, R. (1994b). Beylerbeyi Nahiyesi. İçinde *Teşrifat Meraklısı Beyzade Takımının Oturduğu Bir Kibar Semt: Beylerbeyi* (Cilt 1, s. 14). İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı.

Barnett, J. (1982). *An Introduction to Urban Design*. Harper & Row, New York. s.12.

Bülbül, A. H. (2019). *Sayfiyeden Metropole Boğaziçi'nde Koruma*. İlgi Kültür Sanat, İstanbul.

Buz, S. (2010). *Beylerbeyi ve Çengelköy Küçük Ahşap Sivil Mimarlık Örneklerinde Taşıyıcı Sistem Oluşumu Üzerine Bir Araştırma* (Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Carmona, M. (1996). Controlling Urban Design Part 1: Possible Renaissance. *Journal of Urban Design*, *1*(1), 47–73.

Commission for Architecture and the Built Environment (CABE) ve The Department of Transport, Environment, and the Regions (DETR). (2000). *Urban design in the planning system: towards better practice by design*. 15–16. Erişim adresi http://www.detr.gov.uk/

Çeçener, B. (1992). Ülkemizde Taşınmaz Kültür ve Doğa Varlıklarını Koruma Olayı ve Bu Konuda Bazı Eleştirel Görüşler. *Ege Mimarlık Dergisi*, *2*, 46–48.

Çeçener, B. (2008). *Beylerbeyi Kültür ve Doğa Varlıkları Kılavuzu*. TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, İstanbul.

Çelik, D., & Yazgan, M. E. (2007). Kentsel Peyzaj Tasarımında Tarihi Çevre Korumaya Yönelik Yasa ve Yönetmeliklerin İrdelenmesi. *ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, *9*(11).

Çetiz, M. (2000). *Kentsel Tasarım, Uygulama Araçları, Sorunlar ve Öneriler* (Yüksek Lisans). MSGSÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2017). *Yerel Yönetimler için Kentsel Tasarım Rehberi Hazırlama El Kitabı*. Erişim adresi https://webdosya.csb.gov.tr/db/mpgm/icerikler/kt-rehber--hazirlama-el-k-tabi-kasim-2017-20180322122217.pdf

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve MSGSÜ. (2016). *Kentsel Tasarım Rehberleri*. T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yayını, İstanbul.

Çubuk, M. (1994). Boğaziçi. İçinde *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* (Cilt 2, s. 266–281). İstanbul: Tarih Vakfı.

Dağıstan Özdemir, M. Z. (2005). Türkiye'de Kültürel Mirasın Korunmasına Kısa Bir Bakış. *Planlama- TMMOB Şehir Plancıları Odası*, *31*(1), 20–26.

Dağlı, Y., & Karaman, S. A. (2003). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: İstanbul* (Cilt 1). Yapı Kredi Yayınları, İstanbul. s.428.

Deleon, J. (2003). Beylerbeyi. İçinde *Boğaziçi Gezi Rehberi* (ss. 159–160). Remzi Kitabevi, İstanbul.

Delimollaoğlu, D. (1989). *Boğaziçi Yerleşimlerinden Beylerbeyi'nde Bir Doku Araştırması* (Yüksek Lisans Tezi). MSGSÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Derviş, S. (1936, 28 Nisan). Çöken Boğaziçi 1: Beylerbeyi. *Son Posta*, 6. Erişim adresi https://www.gastearsivi.com/gazete/son_posta/1936-04-28/6

Deviren, S. (2009). Karşı Taraf. İçinde *İstanbullulaşmak, Olgular, Sorunsallar, Metaforlar* (ss. 202–203). İstanbul: Garanti Galeri, İstanbul.

Duyguluer, F. (1989). *İmar Mevzuatının Cumhuriyet Dönemi Mimarlığına ve Şehir Planlamasına Etkileri*. TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara.

Eke, F., & Özcan, Ü. (1988). Tarihi dokunun korunması ve uluslararası deneyimler. *Mimarlık*, *1*, 34–36.

Ekinci, O. (1992). Kent Planlamasında "Kültürel Kimlik" Sorunu. *Ege Mimarlık Dergisi*, *2*, 39–42.

Ekinci, O. (1994). Boğaziçi Yasası. İçinde *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* (Cilt 2, s. 290–292). İstanbul: Tarih Vakfı.

Ekinci, O. (1998). Boğaziçi Kıyı (Yalı) Kuşağında Koruma Uygulamaları Genel Kararı. *Mimarlık*, *283*, 57–60. Erişim adresi http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/516/9239.pdf

Ekinci, O. (2000). Türkiye'de "Korumama" Politikaları. *Mimarlık*, *292*, 56–63.

Elçi, T. (2016). *Boğaziçi*. Cinius Yayınları, İstanbul. s.212.

Ergen, B. (2006). *Kentsel Koruma ve Kentsel Tasarım İlişkisi Üzerine Bir Araştırma Tokat Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Eruzun, C. (1989). Kültürel süreklilik içinde Türk evi. *Mimarlık*, *236*, 68–71.

Germiyanoğlu, C. (1961). Beylerbeyi. İçinde R. E. Koçu (Ed.), *İstanbul Ansiklopedisi.* (C. 5, s. 2671). Reşad Ekrem Koçu ve Mehmed Ali Akbay İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kollektif Şirketi, İstanbul.

Gökbilgin, M. T. (1992). Boğaziçi. İçinde *İslâm Ansiklopedisi* (C. 6, ss. 251–262). Türk Diyanet Vakfı. Erişim adresi https://islamansiklopedisi.org.tr/bogazici

Göktürk, H. (1960). Beylerbeyi Çamlıca Yolu. İçinde R. E. Koçu (Ed.), *İstanbul Ansiklopedisi* (C. 5, s. 2683). Reşad Ekrem Koçu ve Mehmed Ali Akbay İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kollektif Şirketi, İstanbul.

Gören, D. (2014). *20.yy'da Beylerbeyi Kentsel Dokusunda Yaşanan Değişim* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

İnciciyan, P. (2018). *Boğaziçi Sayfiyeleri* (O. Duru, Ed.). Alfa, İstanbul.

İnciciyan, P. (1976). *18. Asırda İstanbul* (H.D. Andreasyan, Çev.). Baha Matbaası.

Jacobs, J. (2009). *Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı* (B. Doğan, Çev.). Metis Yayınları, İstanbul. s.15.

Kamacı, E. (2014). 2863 Sayılı KTVKK'nın Uluslararası Yasal Düzenlemeler Bağlamında Değerlendirilmesi. *METU Journal of the Faculty of Architecture*, *31*(2), 1–23. Erişim adresi https://doi.org/10.4305/METU.JFA.2014.2.1

Karaman, A. (1992). Kentsel Tasarımda Çevresel Bütünlük ve Süreklilik. İçinde *1. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu*, (s.63–72). İstanbul: MSÜ Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü.

Karaman, A. (1999). Bir Disiplin ve Meslek Olarak Kentsel Tasarımın Yeni Konumu. İçinde *1. Ulusal Kentsel Tasarım Kongresi*. İstanbul: MSGSÜ.

Keleş, R. (1980). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu, Ankara.

Kılıç, H. (2006). *Boğaziçi Korularının Kentiçi Yeşil Alan Sistemi İçerisindeki Yeri ve Rekreasyonel Açısından Potansiyeli* (Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. s.35.

Koçu, R. E. (1961). Beylerbeyi Muhallebicisi. İçinde *İstanbul Ansiklopedisi* (C. 5, s. 2690). Reşad Ekrem Koçu ve Mehmed Ali Akbay İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kollektif Şirketi, İstanbul.

Köksal, A. (1994). Kentsel Koruma Bağlamının Tanım Sınırları. İçinde *II. Kentsel Koruma Yenileme ve Uygulamalar Kolokyumu*. İstanbul: MSÜ.

Kömürciyan, E. Ç. (1988). *VII. Asırda İstanbul* (H. Andreasyan & K. Pamukciyan, Ed.). Eren Yayıncılık, İstanbul. s.47.

Konuk, G. (1992). Zamanın ve Mekânın Bir Sentezi Olarak Kentsel Tasarım. İçinde *1.Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu*, s.74. İstanbul: MSÜ.

Konyalı, İ. H. (2021). *Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar* (Cilt. 2). İstanbul: Üsküdar Belediyesi Kültür Yayınları.

Kuban, D. (1973). Osmanlı Çağında Boğaziçi Yerleşmesi. *İstanbul Boğazı ve Çevresi Sorunları Sempozyumu*, s.132. İstanbul: Kurtuluş Matbaası.

Kuban, D. (2000). *İstanbul Bir Kent Tarihi Bizantion, Konstantinopolis, İstanbul*. Türk Tarih Vakfı, İstanbul

KUDEB. (2009). *Geleneksel Ahşap Yapı Uygulamaları*. İstanbul.

Lang, J. (1994). *Urban Design: The American Experience*. Van Nostrand Reinhold, New York. s.82.

Lang, J. (2005). *Urban Design a Typology of Procedures and Products*. Architectural Press, Oxford.

Madran, E. (2009). Tarihi Çevrenin Tarihi- Osmanlı'dan Günümüze Tarihi Çevre: Tavırlar, Düzenlemeler. *Dosya 14-1,* 6–16. Erişim adresi http://www.mimarlarodasiankara.org/dosya/dosya14-1.pdf

Maltaş Erol, A., & Görmez, K. (2020). Teoride ve Pratikte Yeni Şehircilik Akımı. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *22*(1), 271–310. Erişim adresi https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1093833

Oktay, D. (2001). Kentsel Tasarımın Kuramsal Çerçevesine Güncel Bir Bakış. *Mimarlık*, *302*, 45–49. Erişim adresi http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/551/8249.pdf

Orhan, M. (2015). *Kentsel Kalitenin Geliştirilmesi Bağlamında Stratejik Bir Yaklaşım; Kentsel Tasarım Rehberi Kavramsal Model Önerisi* (Doktora Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Özbek Eren, İ. (2007). Mimari Tasarım Bağlamında Mimarlık ve "Yer" İlişkisi. *Yapı Dergisi, 305,* s.44-48.

Özel, S. (2005). 5226 Sayılı "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" Üzerine Bir Değerlendirme. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, *63*(1–2), 126.

Pamukciyan, K. (1988). Notlar- Fasıl VII. İçinde *XVII: Asırda İstanbul* (p. 276). Eren Yayıncılık, İstanbul.

Polat, S., Yıldız, Ö., & Dostoğlu, N. (2018). Kültürel Miras Alanları İçin Kullanıcı Odaklı Bir Kentsel Tasarım Rehberi Modeli: Bursa Hanlar Bölgesi Örneği. *MEGARON*, *13*(4), 584–596. Erişim adresi https://doi.org/10.5505/MEGARON.2018.32043

Rossi, A. (1984). *The Architecture of the City*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press, Londra.

Rowley, A. (1998). Private-Property Decision Makers and the Quality of Urban Design. *Journal of Urban Design*, *3*(4), 151–173. Erişim adresi https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13574809808724423?needAccess=true

Salman, Y. (2004). *Boğaziçi Tarihi Sit Alanının Yok Olma Süreci ve Kalan Sınırlı Değerlerin Korunma Olasılıkları* (Doktora Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Salman, Y. (2009). Restorasyon. İçinde P. Derviş, B. Tanju, & U. Tanyeli (Edl.), *İstanbullulaşmak, Olgular, Sorunsallar, Metaforlar* (ss. 285–287). İstanbul: Garanti Galeri.

Salman, Y., & Kuban, D. (2006). Boğaziçi Tarihi Sit Alanının Yokoluş Süreci. *İTÜDERGİSİ/a. Mimarlık, Planlama, Tasarım*, *5*(1), 104–114.

Samur, İ. Z. (2007). *Örnek Alan Eminönü- Sirkeci'de Kentsel Tasarım Rehberi Hazırlanması* (Yüksek Lisans Tezi). MSGSÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Sarıkaya, Y. (2009). Tarihi Çevre Koruma Mevzuatına Genel Bir Bakış. *Dosya 14-1,* 62.

Shirvani, H. (1985). *The Urban Design Process*. Van Nostrand Reinhold Company, New York.

Şala, D. (2013). *Kentsel Kimlik Bağlamında Kentsel Tasarım Rehberinin İrdelenmesi (İzmir- Kemeraltı Tarihi Kent Merkezi Örneği)* (Yüksek Lisans Tezi). MSGSÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Tağmat, T. S. (2007). Mimarlık ve Yaşam Kalitesi: Avrupa'da Kentsel Yaşam Kalitesi Yaklaşımları. *Mimarlık*, *335*. Erişim adresi http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=53&RecID=1331

Tankut, G. (2005). Doğal ve Tarihi Çevrenin Korunması: Sorunlar ve Olası Çözümler. *Planlama-TMMOB Şehir Plancıları Odası*, *31*(1), 9–12.

Taşçı, H. (2014). *Şehir, Mekân, Meydan*. Kaktüs Yayınları, İstanbul. s.32.

Tekeli, İ. (1990). Bir Kentin Kimliği Üzerine Düşünceler. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *6*(1–2), 252.

Tekeli, İ. (1992). Kentsel Korumada Değişik Yaklaşımlar Üzerine Düşünceler. İçinde *Kent Planlaması Konuşmaları* (s. 97). TMMOB Mimarlar Odası, Ankara.

Tekeli, İ. (1998). Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması. İçinde Y. Sey (Ed.), *75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık: Cilt. Bilanço 98* (ss. 1–24). Tarih Vakfı, İstanbul.

Tekin, A. (2010). *Kentsel Tasarımda Yeni Şehircilik Yaklaşımı ve Kadıköy-Yeldeğirmeni Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Tezer, H. K. (2002). *Kentsel Morfoloji Bağlamından Kentsel Tasarım Rehberinin İrdelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). MSGSÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Ünlü, T. (2006). Kentsel Mekânda Değişimin Yönetilmesi. *METU JFA*, *23*(2), 63–92.

Urban.koop Kent Çalışmaları Kooperatifi. (2021). *Dumlupınar Kentsel Tasarım Rehberi.* Erişim adresi https://www.tasarimrehberleri.com/dumlupinar-kentsel-tasarim-rehberi/

Yücel, A. G. (2018). *Ayaş Karakaya Geleneksel Mimarisinin Korunması Bağlamında Kentsel Tasarım Rehberi Önerisi* (Yüksek Lisans Tezi). MSGSÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yücel, C. (2013). Tarihi Kent Merkezlerinin Korunmasında "Yerel Koruma Kapasitesi" Kavramı. İçinde T. Köroğlu (Ed.), *4. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Sempozyumu* (ss. 225–235). Kentsel Bölgesel Araştırmalar Ağı, Mersin. Erişim adresi

https://www.academia.edu/27209307/Tarihi_Kent_Merkezlerinin_Korunmas%C4%B1nda_Yerel_Koruma_Kapasitesi_Kavram%C4%B1

1710 Sayılı Eski Eserler Kanunu. (1973). *T.C. Resmî Gazete,* 6 Mayıs 1973. Erişim adresi https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14527.pdf

2960 sayılı Boğaziçi Kanunu. (1983). *T.C. Resmî Gazete*, 6682, 18 Kasım 1983. Erişim adresi https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2960.pdf

3194 Sayılı İmar Kanunu. (1985). *T.C. Resmî Gazete, 6682*, 9 Mayıs 1985.

660 sayılı Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımı İlke Kararları. (1999). *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu*, 5 Kasım 1999. Erişim adresi https://teftis.ktb.gov.tr/yazdir?C56E3890060289672222C87CA363768C

Avrupa Konseyi. (1990). Green Paper on the Urban Environment. Brüksel. Erişim adresi http://aei.pitt.edu/1205/1/urban_environment_gp_COM_90_218.pdf

Avrupa Konseyi. (2005). Avrupa Konseyi Toplum İçin Kültürel Mirasın Değeri Çerçeve Sözleşmesi (H. F. Güngör, Ed.).

ICOMOS. (1987). Washington Tüzüğü.

ICOMOS. (2008). Québec Bildirgesi.

ICOMOS. (2011). Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimiyle İlgili Valetta İlkeleri.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982). *T.C. Resmî Gazete,* 9 Kasım 1982.

Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları, Proje Büroları ile Eğitim Birimlerinin Kuruluş, İzin, Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik. (2005). *T.C. Resmî Gazete*, 11 Haziran 2005. Erişim adresi https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/03/20060330-5.htm

Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu. (2004). *T.C.Resmi Gazete*, 14 Temmuz 2004.

UNESCO. (1976). Tarihi Alanların Korunması ve Çağdaş Rolüne İlişkin Tavsiye (Nairobi Tavsiyeleri). Erişim adresi http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13133&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği. (2014). *T.C. Resmî Gazete*, 14 Haziran 2014.

Venedik Tüzüğü. (1964). İkinci Uluslararası Tarihi Bina Mimarları ve Teknisyenleri Kongresi.

Url-1<*https://drive.google.com/file/d/1YQIkofIychpgHhUxkDwlYoAXYrtguBd2/view*>, erişim tarihi 21.8.2022.

Url-2<*http://historic-cities.huji.ac.il/turkey/istanbul/maps/artaria_1800_istanbul.html*>, erişim tarihi 21.8.2022.

Url-3<*https://www.etuna.net https://drive.google.com/file/d/1cA1_RFb8EOXbYfheYF4mfxbS8qXto0UH/view*> erişim tarihi 21.8.2022.

Url-4<*https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/*>, erişim tarihi 10.8.2022.

Url-5<*https://drive.google.com/file/d/1rjQVAmmCp5ZHlz-C77ogIKjpXlyBu-if/view*> erişim tarihi 10.8.2022.

Url-6<*https://www.sahibinden.com/ilan/emlak-konut-satilik-bogazin-incisi-beylerbeyi-nde-kesintisiz-bogaz-manzarali-kosk-1032601036/detay*>, erişim tarihi 15.8.2022.

Url-7<*https://tr.pinterest.com/pin/309341068129845371/*> erişim tarihi 30.10.2022.

Url-8<*https://yandex.com.tr/harita/*> erişim tarihi 30.10.2022.

URL9<*https://tr.pinterest.com/pin/501799583478374476/*> erişim tarihi 30.10.2022.

Url-10<*https://www.sahibinden.com/ilan/emlak-konut-satilik-beylerbeyi-nde-sahile-yakin-bahceli-satilik-mustakil-kosk-1072915539/detay*>, erişim tarihi 15.8.2022.

Url-11<*https://www.google.com/maps/*> erişim tarihi 30.10.2022.

Url-12<*https://www.sahibinden.com/ilan/emlak-konut-satilik-beylerbeyi-nde-essiz-bogaz-manzarali-2-buyuk-terasli-120-net-2-plus1-1037385890/detay*>, erişim tarihi 15.8.2022.

Url-13<*https://www.uskudar.bel.tr/tr/main/pages/beylerbeyi-kupluce-misirli-millet-bahcesi/563*>*,* erişim tarihi 12.12.2022.

Url-14<*https://nacto.org/publication/urban-street-design-guide/street-design-elements/curb-extensions/chicane/*>, erişim tarihi 4.1.2023.

Url-15<*https://www.nycstreetdesign.info/geometry/shared-street*>*,* erişim tarihi 4.1.2023.

Url-16<*https://pacificnurseries.com/parklets-in-san-francisco/#.ZAz2enZBxPY*>*,* erişim tarihi 11.1.2023.

Url-17<*https://www.bhg.com/gardening/plans/vegetable/vegetable-garden-plans/*>*,* erişim tarihi 13.1.2023.

Url-18<*https://seewhatgrows.org/community-gardens-important-community/*>, erişim tarihi 13.1.2023.

Url-19<*https://www.archiexpo.com/*>, erişim tarihi 28.2.2023.

Url-20<*https://www.studiobinocular.com/projects/adelaide/*>*,* erişim tarihi 18.1.2023.

Url-21-<*https://www.behance.net/gallery/27886799/Barcelona-Points-of-Historical-Interest?tracking_source=search%7Csignage*>*,* erişim tarihi 28.2.2023.

Url-22<*https://www.mmcite.com/us/lotlimit*>*,* erişim tarihi 28.2.2023.

Url-23<*https://bulgininc.com/category/modern/,*> erişim tarihi 28.2.2023.

Url-24<*https://landezine-award.com/redevelopment-of-seghizzi-square-and-the-burg-of-the-castle-of-gorizia/*>*,* erişim tarihi 28.2.2023.

Url-25-<*https://www.mmcite.com/us/lot*>*,* erişim tarihi 28.2.2023.

Url-26<*https://www.baileystreetscene.co.uk/street-furniture/litter-bins*>*,* erişim tarihi 28.2.2023.

Url-27<*https://www.behance.net/gallery/125949317/Bus-stop*>, erişim tarihi 28.2.2023.

Url-28<*https://www.archiexpo.com/prod/iguzzini/product-4910-1979014.html*>, erişim tarihi 28.2.2023.

Url-29<*https://www.mmcite.com/us/elias*>, erişim tarihi 28.2.2023.

Url-30<*https://www.lampsplus.com/products/hinkley-atlantis-cedar-linear-led-path-light__8v438.html*>, erişim tarihi 28.2.2023.

EKLER

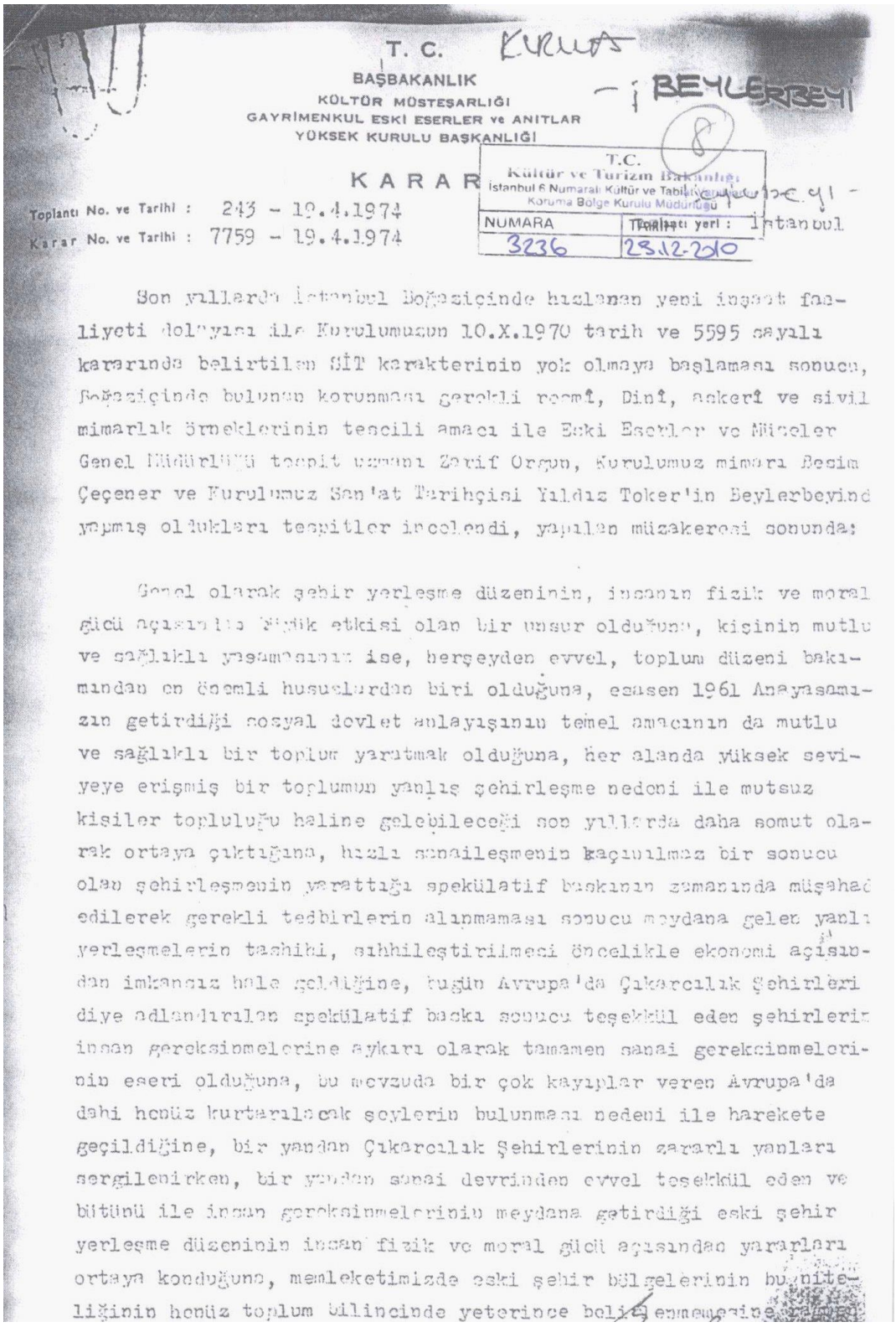
EK A: Kurul Arşiv Belgeleri

EK B: Silüet Çizimleri

EK A

Sayfa

EK A 1: 1974 tarihli 7759 sayılı karar (6 Numaralı KVKBK arşivi) 238
EK A 2: 1974 tarihli 7759 sayılı karar (devam) 239
EK A 3: 1974 tarihli 7759 sayılı karar (devam) 240
EK A 4: 1974 tarihli 7759 sayılı karar (devam) 241
EK A 5: 1974 tarihli 7759 sayılı karar ve toplu tescil kararları (devam) 242
EK A 6: 1974 tarihli toplu tescil kararları (devam) 243
EK A 7: 1974 tarihli toplu tescil kararları (devam) 244
EK A 8: 1974 tarihli toplu tescil kararları (devam) 245
EK A 9: 772 ada 39 parseldeki yapıda korumaya aykırı müdahalelere dair karar yazısı (6 Numaralı KVKBK arşivi) 246
EK A 10: 1702 ada 50 parseldeki izinsiz yapılaşmaya dair karar yazısı (6 Numaralı KVKBK arşivi) 247

T. C.
BAŞBAKANLIK
KÜLTÜR MÜSTEŞARLIĞI
GAYRİMENKUL ESKİ ESERLER ve ANITLAR
YÜKSEK KURULU BAŞKANLIĞI

KURULUŞ
BEYLERBEYİ

T.C.
Kültür ve Turizm Bakanlığı
İstanbul 6 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıkları
Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü
NUMARA: 3236
Tescil tarihi: 23.12.2010

K A R A R

Toplantı No. ve Tarihi : 243 - 19.4.1974
Karar No. ve Tarihi : 7759 - 19.4.1974

İstanbul

Son yıllarda İstanbul Boğaziçinde hızlanan yeni inşaat faaliyeti dolayısı ile Kurulumuzun 10.X.1970 tarih ve 5595 sayılı kararında belirtilen SİT karakterinin yok olmaya başlaması sonucu, Boğaziçinde bulunan korunması gerekli resmî, Dinî, askerî ve sivil mimarlık örneklerinin tescili amacı ile Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü teşkil uzmanı Zarif Orgun, Kurulumuz mimarı Besim Çeçener ve Kurulumuz Sanat Tarihçisi Yıldız Toker'in Beylerbeyinde yapmış oldukları tespitler incelendi, yapılan müzakeresi sonunda:

Genel olarak şehir yerleşme düzeninin, insanın fizik ve moral gücü açısından büyük etkisi olan bir unsur olduğuna, kişinin mutlu ve sağlıklı yaşamasının ise, herşeyden evvel, toplum düzeni bakımından en önemli hususlardan biri olduğuna, esasen 1961 Anayasamızın getirdiği sosyal devlet anlayışının temel amacının da mutlu ve sağlıklı bir toplum yaratmak olduğuna, her alanda yüksek seviyeye erişmiş bir toplumun yanlış şehirleşme nedeni ile mutsuz kişiler topluluğu haline gelebileceği son yıllarda daha somut olarak ortaya çıktığına, hızlı sanayileşmenin kaçınılmaz bir sonucu olan şehirleşmenin yarattığı spekülatif baskının zamanında müşahad edilerek gerekli tedbirlerin alınmaması sonucu meydana gelen yanlı yerleşmelerin tashihi, sıhhileştirilmesi öncelikle ekonomi açısından imkansız hale geldiğine, bugün Avrupa'da Çıkarcılık Şehirleri diye adlandırılan spekülatif baskı sonucu teşekkül eden şehirlerin insan gereksinmelerine aykırı olarak tamamen sanai gereksinmelerinin eseri olduğuna, bu mevzuda bir çok kayıplar veren Avrupa'da dahi henüz kurtarılacak şeylerin bulunması nedeni ile harekete geçildiğine, bir yandan Çıkarcılık Şehirlerinin zararlı yanları sergilenirken, bir yandan sanai devrinden evvel teşekkül eden ve bütünü ile insan gereksinmelerinin meydana getirdiği eski şehir yerleşme düzeninin insan fizik ve moral gücü açısından yararları ortaya konduğuna, memleketimizde eski şehir bölgelerinin bu niteliğinin henüz toplum bilincinde yeterince belirlenmemesine

EK A 1: 1974 tarihli 7759 sayılı karar (6 Numaralı KVKBK arşivi)

T. C.
BAŞBAKANLIK
KÜLTÜR MÜSTEŞARLIĞI
GAYRİMENKUL ESKİ ESERLER ve ANITLAR
YÜKSEK KURULU BAŞKANLIĞI

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı İstanbul 5 Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu

NUMARA 3236 | TARİH 23.12.2015

- 2 -

KARAR

Toplantı No. ve Tarihi : 243 - 19.4.1974
Karar No. ve Tarihi : 7759 - 19.4.1974

Toplantı yeri : İstanbul

yasalarımıza SİT korumasının getirildiğine, SİT korumasının sadece tarih ve san'at açısından ele alınmasının, korunmalarının bir yönü olduğuna, korumada, bu bölgelerin en azından ışık, hava ve tabiatla ilişkileri açısından insana sağladığı faydaları mutlak ortaya koymanın gerekli olduğuna, belirtilecek bir diğer husus ise, kalkınmakta olan ülkelerin mevcut konut potansiyelinden azami şekilde faydalanma zorunluluğunda bulunduğu hususu olduğuna,

1960 yılından sonra hızlı bir sanayileşme dönemine giren memleketimizin, şehirleşme olgusu ile karşı karşıya geldiğine, o tarihe kadar hemen hemen bütünü ile kendini koruyabilen eski il ve ilçelerimizin, büyük bir inşaat faaliyetine sahne olmaya başladığına, genel olarak bu hızlı şehirleşmiye hazırlıklı bulunmayan planlama ve denetleme ile görevli kuruluşların hadisenin gerisinde kaldığına, fiziki planlama alanında görülenin, genellikle, spekülatif arsaların çizim haline getirilmesi olduğuna, bu tutum dolayısı ile, aslında tamamen insan gereksinmelerinin sonucu teşekkül eden ölçülü eski şehir yerleşme düzenimizin giderek yerini sağlığa aykırı yozlaşmış bir yeni düzene bıraktığına, şehirleşme hadisesinin başında bulunan memleketimizin, Batı memleketlerindeki kötü örneklerden esinlenerek gereken tedbiri almasının zorunlu bulunduğuna, bu gün şehirlerimizde uygulanan yerleşme ölçülerinin eskinin şehircilik aleminin de bu güne kadar hiç görmediği çok yüksek kesafetlere ulaştığına, büyük kısmı ile eski olan şehirlerimizde yeni düzenin getireceği gayrı sıhhiliğin henüz büyük halk kitlelerince hissedilmediğine, ancak İstanbul'da, Şişli, Tepebaşı, Cihangir gibi bazı mıntıkalarda somut olarak görülebilen neticenin aslında sadece İstanbul'un bütününü değil, Bursa, İzmir, Kayseri, Adana, Kocaeli V.S. gibi bir çok büyük şehirlerimizi tehdit ettiğine, eski şehir yerleşme ölçülerimize uygun yeni bir yerleşme düzeninin dahi brüt 300-400 kişi/Hk.kesafet getireceğine bu ölçünün ise yanlış eski bir şehrin planlanmasında değil yeni bir yerleşme için dahi şehircilik ilmi açısından uygun oldu-

EK A 2: 1974 tarihli 7759 sayılı karar (devam)

BAŞBAKANLIK T.C. KÜLTÜR MÜSTEŞARLIĞI
GAYRİMENKUL ESKİ ESERLER ve ANITLAR
YÜKSEK KURULU

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı İstanbul 6 Nolu Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Kurulu
NUMARA 3236 TARİH 23.12.2010

KARAR

Toplantı No. ve Tarihi : 243 - 19.4.1974
Karar No. ve Tarihi : 7759 - 19.4.1974

Toplantı yeri : İstanbul

ğuna, insan gereksinmeleri açısından ilmen de uygunluğu saptanan eski şehir yerleşme ölçülerimizin korunmasının öncelikle fiziki planlama ile görevli kuruluşlara ait olduğuna, esasen Kurulumuzun yıllardanberi, korunmasını ön gördüğü SİT sahalarının tahrip olmasının veya yenilenmemesinin en önemli nedeni, bu sahaların yanlış planlanması olduğuna, korumanın ilk ve en önemli unsurunun ölçü koruması olduğuna, eski yerleşme düzeni ve ölçüleri fiziki planlar ile korunan SİT bölgelerinde, genellikle dış cephe korumasına taraftar olan Kurulumuzun, belge niteliğindeki yapıların iç kısımlarında istenen değişikliğe müsaade ettiğine, aynı saha içindeki boş parsellere ise eski yapı ölçülerine uygun olarak yeni bina yapılmasına imkân tanındığına,

Konumuz olan Beylerbeyinin bütünü ile, bir SİT anlayışı içinde korunması gerekli eski tipik yerleşme bölgelerimizden olduğuna, Boğaziçi bütünlüğünün de bir parçası olan Beylerbeyinde son bir kaç senedir başlayan inşaat faaliyetinin, arazinin meyilli olması dolayısı ile de, bölgeye büyük kesafet getirici nitelikte olduğuna, gerek korunması zorunlu olan yapıların, gerek Boğaziçinin yeşilini teşkil eden ağaçların yok olmasına getiren bu inşaat haklarını sağlayan imar uygulamasının 1710 sayılı Eski Eserler Kanununun 13.maddesi mucibince durdurulmasına, aşağıda belirtilen prensipler muvacehesinde bölgenin SİT anlayışlı koruma planının yapılmasına,

1-) Resmî, dinî yerler ile gerek bu kararlarında belirtilen münferit ağaçların, gerek koru, mesire yeri gibi tabii SİT sahalarının aynen korunma imkânlarının getirilmesine,

2-) Çok zorunlu hallerin dışında yollarda kesinti yapılmaması, merdivenli yolların aynen korunmasına,

3-) Zorunlu hallerin dışında sahil şeridinin değiştirilmemesine,

4-) Korunması gerekli sivil mimarlık örneklerinin, bilhassa dış cephe mimari ve malzemesini korumak şartı ile iç kısımlarında,

EK A 3: 1974 tarihli 7759 sayılı karar (devam)

T. C.

BAŞBAKANLIK
KÜLTÜR MÜSTEŞARLIĞI
GAYRİMENKUL ESKİ ESERLER ve ANITLAR
YÜKSEK KURULU BAŞKANLIĞI

T.C.
Kültür ve Turizm Bak...
İstanbul 5 Nolu Kültür ve Tabi...
Kay. No: 81 Kul...

NUMARA 3236 | TARİH 23.12.2013

KARAR

Toplantı No. ve Tarihi : 243 - 19.4.1974
Karar No. ve Tarihi : 7759 - 19.4.1974

Toplantı yeri : İstanbul

sosyal yapımızdaki değişikliğin ve sıhhileştirmenin gereği olan imkânların getirilmesine, (5505 sayılı kararımızda II.grup olarak nitelendirilen şartlar muvacehesinde),

5-) Orijinal kaplamasını muhafaza eden yollarda, sadece bu kaplamanın onarım imkânlarının sağlanmasına,

6-) Korunması gerekli sivil mimarlık örnekleri ile bütünlük teşkil eden yüksek bahçe duvarlarının plânda işaret edilerek aynen korunmasına ve aynı tekniğe onarılması imkânının getirilmesine,

7-) Evvelce 10.X.1973 tarih ve 5595 sayılı kararımız ile tescil edilen yollar bandında Boğaziçi Sahil Çevresi Koruma Plânı şartlarının geçerli olduğu, yeni plânda da aynen belirtilmesine,

8-) Evvelce 14.12.1973 tarih ve 7518 sayılı kararımızla sınırları belirtilen koru ve mesire sahalarının, adı geçen kararımız hükümlerine tabi olduğu, yeni plânda da geçerli kılınmasına,

9-) Korunması gerekli sivil mimarlık örneklerinin bina sahası ve inşaat sahası ortalamalarının araştırılmasına ve bu ölçülerin meydana getirdiği kesafetin korunmasına, (kişi başına 20 veya 25 m2 düşme payı ölçüsüne göre) koruma sahası içinde yapılacak yeni inşaatların bina sahaları ve inşaat sahalarını, bu kesafeti sağlıyacak ölçüler içinde tutulmasına,

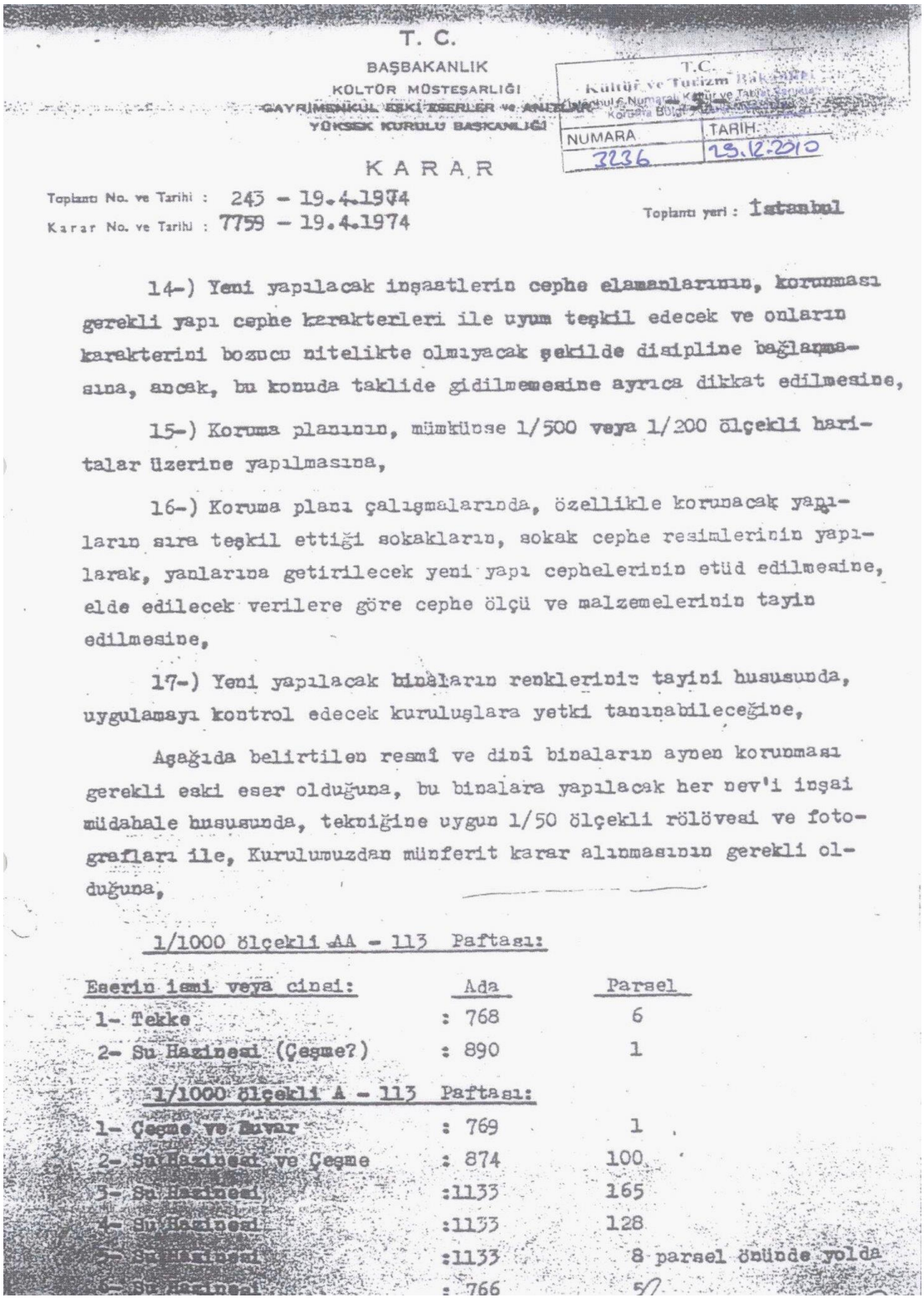
10-) Yeni yapılacak binaların hiç bir nedenle 3 katı aşamıyacağına (bu hususu temin etmek üzere meyilli arazilerde sıfır kotunun gerekir ise mazide tayin edilme imkânlarının düşünülmesine.)

11-) 4 ve üç kat yapılamıyacağına,

12-) Hiç bir nedenle birden fazla bodrum yapılamıyacağına, bu bodrumların iskâna tahsis edilmemesi için gerekli bütün plan tedbirlerinin düşünülmesine,

13-) Çıkma ve saçak imkânlarının getirilebileceğine, ancak yapılacak çıkmaların 0.70 metreyi aşamıyacağına,

EK A 4: 1974 tarihli 7759 sayılı karar (devam)

T. C.
BAŞBAKANLIK
KÜLTÜR MÜSTEŞARLIĞI
GAYRİMENKUL ESKİ ESERLER ve ANITLAR
YÜKSEK KURULU BAŞKANLIĞI

T.C.
Kültür ve Turizm Bakanlığı
Kültür ve Tabiat Varlıkları
Kurulu Müdürlüğü
NUMARA 3236
TARİH 29.12.2010

KARAR

Toplantı No. ve Tarihi : 243 - 19.4.1974
Karar No. ve Tarihi : 7759 - 19.4.1974

Toplantı yeri : İstanbul

14-) Yeni yapılacak inşaatlerin cephe elemanlarının, korunması gerekli yapı cephe karakterleri ile uyum teşkil edecek ve onların karakterini bozucu nitelikte olmıyacak şekilde disipline bağlanmasına, ancak, bu konuda taklide gidilmemesine ayrıca dikkat edilmesine,

15-) Koruma planının, mümkünse 1/500 veya 1/200 ölçekli haritalar üzerine yapılmasına,

16-) Koruma planı çalışmalarında, özellikle korunacak yapıların sıra teşkil ettiği sokakların, sokak cephe resimlerinin yapılarak, yanlarına getirilecek yeni yapı cephelerinin etüd edilmesine, elde edilecek verilere göre cephe ölçü ve malzemelerinin tayin edilmesine,

17-) Yeni yapılacak binaların renklerinin tayini hususunda, uygulamayı kontrol edecek kuruluşlara yetki tanınabileceğine,

Aşağıda belirtilen resmî ve dinî binaların aynen korunması gerekli eski eser olduğuna, bu binalara yapılacak her nev'i inşai müdahale hususunda, tekniğine uygun 1/50 ölçekli rölöveai ve fotografları ile, Kurulumuzdan münferit karar alınmasının gerekli olduğuna,

1/1000 ölçekli AA - 113 Paftası:

Eserin ismi veya cinsi:	Ada	Parsel
1- Tekke	: 768	6
2- Su Hazinesi (Çeşme?)	: 890	1

1/1000 ölçekli A - 113 Paftası:

1- Çeşme ve Duvar	: 769	1
2- Su Hazinesi ve Çeşme	: 874	100
3- Su Hazinesi	:1133	165
4- Su Hazinesi	:1133	128
5- Su Hazinesi	:1133	8 parsel önünde yolda
6- Su Hazinesi	: 766	5/

EK A 5: 1974 tarihli 7759 sayılı karar ve toplu tescil kararları (devam)

BAŞBAKANLIK
KÜLTÜR MÜSTEŞARLIĞI
GAYRİMENKUL ESKİ ESERLER ve ANITLAR

KARAR

Toplantı No. ve Tarihi : 243 - 19.4.1974
Karar No. ve Tarihi : 7759 - 19.4.1974

Toplantı yeri : İstanbul

7- Su Hazinesi	:	1133	65
8- Çeşme	:	1133	65
9- Beylerbeyi Hamamı	:	766	20
10- Beylerbeyi Camii	:	766	4
10-A Mektep?	:	766	4
10-B Kütüphane?	:	766	23
11- Namazgah ve Çeşme	:	766	2
12- Su Hazinesi (Çeşme?)	:	782	1
13- Çeşme	:	773	8

T.C.
Kültür ve Turizm Bakanlığı
İstanbul 6 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü
NUMARA 3236
TARİH 23.12.2010

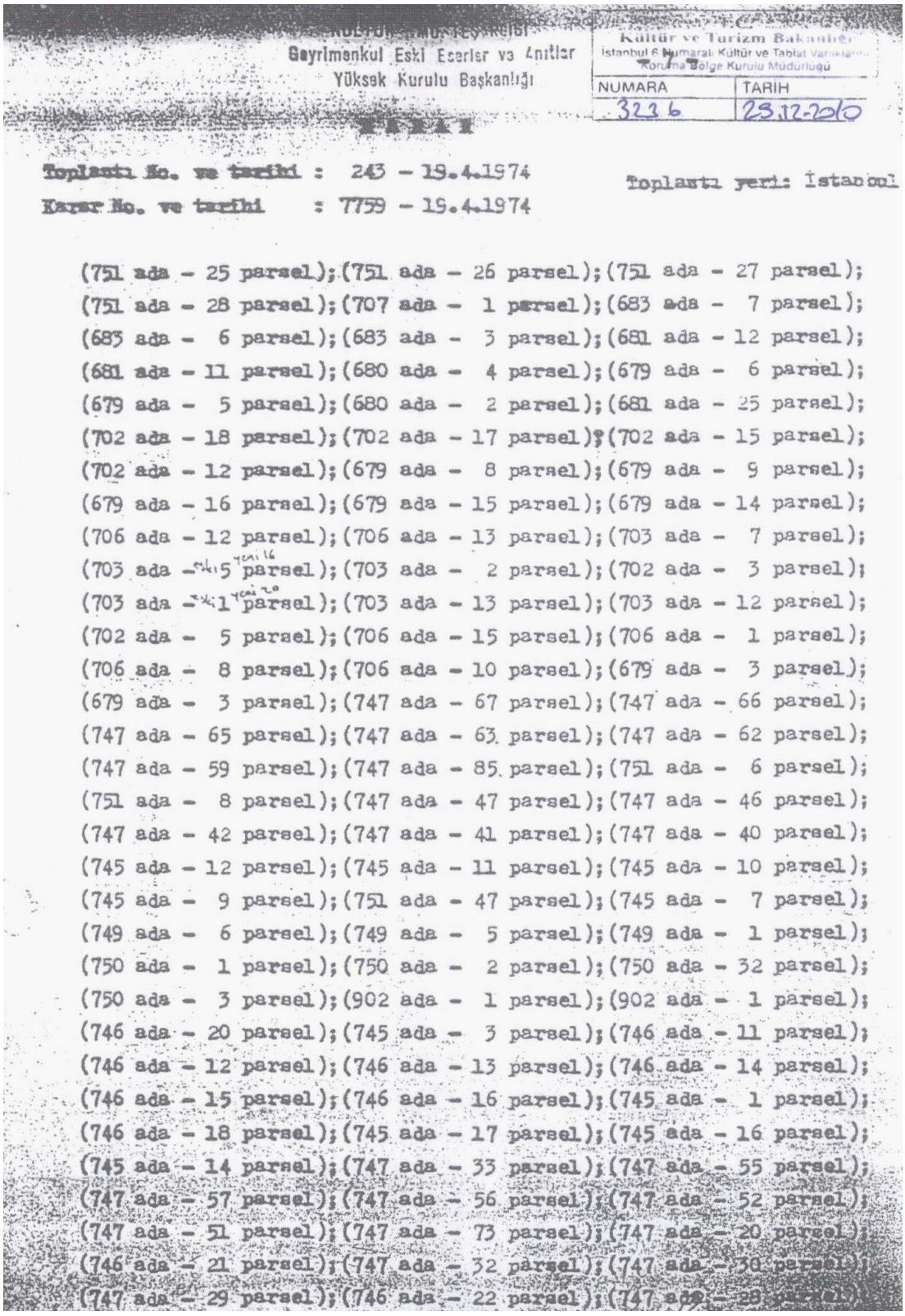
1/1000 ölçekli A - 112 Paftası:

1- Küplüce Camii	:	751	44
2- Mezarlık	:	751	10
3- Mezarlık	:	747	49
4- Mezarlık	:	679	4
5- Çeşme	:	751	30
6- Su Terazisi	:	679	3
7- Su Hazinesi yeri halen yıkılmıştır.	:	679	18
8- Kuyu	:	679	6 parsel önünde yolda
9- Çeşme Hazinesi arka duvarı kalıntısı	:	681	1
10- Cami	:	702	1

Aşağıda ada ve parsel numaraları belirtilen sivil mimarlık örneklerine, tekniğine uygun 1/50 ölçekli tam rölevesi ile yeterince iç ve dış fotografları gönderilip Kurulumuzdan özel karar alınmadığı sürece, inşai yönden her hangi bir müdahalede bulunulamıyacağına,

(702 ada - 1 parsel);(681 ada - 15 parsel);(681 ada - 10 parsel);
(681 ada - 13 parsel);(683 ada - 1 parsel);(683 ada - 17 parsel);
(683 ada - 9 parsel);(683 ada - 10 parsel);(751 ada - 20 parsel);
(751 ada - 19 parsel);(683 ada - 12 parsel);(683 ada - 11 parsel);

EK A 6: 1974 tarihli toplu tescil kararları (devam)

Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar
Yüksek Kurulu Başkanlığı

Kültür ve Turizm Bakanlığı
İstanbul 6 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü
NUMARA 3236
TARİH 23.12.2010

Toplantı No. ve tarihi : 243 - 19.4.1974
Karar No. ve tarihi : 7759 - 19.4.1974

Toplantı yeri: İstanbul

(751 ada - 25 parsel);(751 ada - 26 parsel);(751 ada - 27 parsel);
(751 ada - 28 parsel);(707 ada - 1 parsel);(683 ada - 7 parsel);
(683 ada - 6 parsel);(683 ada - 3 parsel);(681 ada - 12 parsel);
(681 ada - 11 parsel);(680 ada - 4 parsel);(679 ada - 6 parsel);
(679 ada - 5 parsel);(680 ada - 2 parsel);(681 ada - 25 parsel);
(702 ada - 18 parsel);(702 ada - 17 parsel);(702 ada - 15 parsel);
(702 ada - 12 parsel);(679 ada - 8 parsel);(679 ada - 9 parsel);
(679 ada - 16 parsel);(679 ada - 15 parsel);(679 ada - 14 parsel);
(706 ada - 12 parsel);(706 ada - 13 parsel);(703 ada - 7 parsel);
(703 ada - eski 5 yeni 16 parsel);(703 ada - 2 parsel);(702 ada - 3 parsel);
(703 ada - eski 1 yeni 20 parsel);(703 ada - 13 parsel);(703 ada - 12 parsel);
(702 ada - 5 parsel);(706 ada - 15 parsel);(706 ada - 1 parsel);
(706 ada - 8 parsel);(706 ada - 10 parsel);(679 ada - 3 parsel);
(679 ada - 3 parsel);(747 ada - 67 parsel);(747 ada - 66 parsel);
(747 ada - 65 parsel);(747 ada - 63 parsel);(747 ada - 62 parsel);
(747 ada - 59 parsel);(747 ada - 85 parsel);(751 ada - 6 parsel);
(751 ada - 8 parsel);(747 ada - 47 parsel);(747 ada - 46 parsel);
(747 ada - 42 parsel);(747 ada - 41 parsel);(747 ada - 40 parsel);
(745 ada - 12 parsel);(745 ada - 11 parsel);(745 ada - 10 parsel);
(745 ada - 9 parsel);(751 ada - 47 parsel);(745 ada - 7 parsel);
(749 ada - 6 parsel);(749 ada - 5 parsel);(749 ada - 1 parsel);
(750 ada - 1 parsel);(750 ada - 2 parsel);(750 ada - 32 parsel);
(750 ada - 3 parsel);(902 ada - 1 parsel);(902 ada - 1 parsel);
(746 ada - 20 parsel);(745 ada - 3 parsel);(746 ada - 11 parsel);
(746 ada - 12 parsel);(746 ada - 13 parsel);(746 ada - 14 parsel);
(746 ada - 15 parsel);(746 ada - 16 parsel);(745 ada - 1 parsel);
(746 ada - 18 parsel);(745 ada - 17 parsel);(745 ada - 16 parsel);
(745 ada - 14 parsel);(747 ada - 33 parsel);(747 ada - 55 parsel);
(747 ada - 57 parsel);(747 ada - 56 parsel);(747 ada - 52 parsel);
(747 ada - 51 parsel);(747 ada - 73 parsel);(747 ada - 20 parsel);
(746 ada - 21 parsel);(747 ada - 32 parsel);(747 ada - 30 parsel);
(747 ada - 29 parsel);(746 ada - 22 parsel);(747 ada - 28 parsel);

EK A 7: 1974 tarihli toplu tescil kararları (devam)

T. C.
BAŞBAKANLIK
KÜLTÜR MÜSTEŞARLIĞI
Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar
Yüksek Kurulu Başkanlığı

T.C.
Kültür ve Turizm Bakanlığı
İstanbul 6 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü
NUMARA 3236
TARİH 29.12.2010

E m r e k

Toplantı No.ve tarihi: 243 - 19.4.1974
Karar No. ve tarihi : 7759 - 19.4.1974

Toplantı yeri: İstanbul

(746 ada - 27 parsel);(746 ada - 28 parsel);(746 ada - 29 parsel);
(746 ada - 2 parsel);(746 ada - 4 parsel);(746 ada - 5 parsel);
(747 ada - 25 parsel);(747 ada - 85 parsel);(771 ada - 7 parsel);
(772 ada - 14 parsel);(747 ada - 21 parsel);(747 ada - 19 parsel);
(772 ada - 15 parsel);(772 ada - 18 parsel);(747 ada - 15 parsel);
(747 ada - 13 parsel);(747 ada - 87 parsel);(775 ada - 19 parsel);
(775 ada - 20 parsel);(775 ada - 32 parsel);(779 ada - 1 parsel);
(765 ada - 7 parsel);(777 ada - 24 parsel);(766 ada - 21 parsel);
(766 ada - 22 parsel);(766 ada - 23 parsel);(766 ada - 20 parsel);
(775 ada - 4 parsel);(775 ada - 5 parsel);(776 ada - 12 parsel);
(775 ada - 9 parsel);(774 ada - 32 parsel);(774 ada - 31 parsel);
(774 ada - 30 parsel);(774 ada - 29 parsel);(774 ada - 28 parsel);
(774 ada - 27 parsel);(774 ada - 26 parsel);(775 ada - 24 parsel);
(774 ada - 20 parsel);(771 ada - 1 parsel);(1133 ada- 33 parsel);
(772 ada - 17 parsel);(772 ada - 15 parsel);(772 ada - 10 parsel);
(772 ada - 9 parsel);(772 ada - 8 parsel);(772 ada - 7 parsel);
(772 ada - 6 parsel);(772 ada - 5 parsel);(772 ada - 4 parsel);
(772 ada - 3 parsel);(772 ada - 23 parsel);(1133 ada- 34 parsel);
(1133 ada- 35 parsel);(1133 ada- 39 parsel);(1133 ada- 40 parsel);
(1133 ada- 46 parsel);(1133 ada- 47 parsel);(1133 ada- 49 parsel);
(774 ada - 14 parsel);(774 ada - 13 parsel);(774 ada - 12 parsel);
(774 ada - 10 parsel);(774 ada - 8 parsel);(774 ada - 7 parsel);
(774 ada - 49 parsel);(1133 ada- 48 parsel);(1133 ada- 50 parsel);
(1133 ada- 51 parsel);(1133 ada- 53 parsel);(1133 ada- 56 parsel);
(774 ada - 3 parsel);(776 ada - 10 parsel);(776 ada - 11 parsel);
(776 ada - 7 parsel);(1133 ada- 9 parsel);(1133 ada-105 parsel);
(766 ada - 19 parsel);(768 ada - 1 parsel);(768 ada - 2 parsel);
(769 ada - 3 parsel);(769 ada - 4 parsel);(768 ada - 5 parsel);
(769 ada - 9 parsel);(769 ada - 10 parsel);(769 ada - 11 parsel);
(769 ada - 13 parsel);(769 ada - 14 parsel);(768 ada - 7 parsel);
(769 ada - 16 parsel);(769 ada - 17 parsel);(769 ada - 19 parsel);
(769 ada - 22 parsel);(769 ada - 23 parsel);(769 ada - 24 parsel);

EK A 8: 1974 tarihli toplu tescil kararları (devam)

T.C
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
İstanbul VI Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını
Koruma Bölge Kurulu

Toplantı Tarihi ve No: 04.03.2010/261 **Toplantı Yeri**
Karar Tarihi ve No: 04.03.2010/2455 İSTANBUL

KARAR

İstanbul ili, Üsküdar ilçesi, Beylerbeyi Mahallesi, GEEAYK'nın 14.12.1974 tarihli ve 8172 sayılı kararı ile ilan edilen "Boğaziçi Doğal ve Tarihi Sit Alanı" ve aynı Kurul'un 24.06.1983 tarihli ve 15175 sayılı kararıyla uygun bulunan "1/1000 ölçekli Boğaziçi Sahil Şeridi ve Öngörünüm Bölgesi Uygulama İmar Planı" kapsamında yer alan ve bu planda "Konut Alanı"nda kalan, İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 19.07.1988 tarihli ve 516 sayılı kararı ile korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilen, aynı Kurulun 19.06.1989 tarihli ve 1403 sayılı kararı ile 36 ve 39 parsellerin tevhidi onaylanan, 39 parselde yer alan yapının ise II. grup korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescili yinelenerek teklif edilen projesinin uygun olduğuna ve buna göre uygulama yapılabileceğine karar verilen, aynı Kurul'un 12.03.1990 tarihli ve 2190 sayılı kararı ile restorasyon tadilat projesi onaylanan, İstanbul III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 04.01.2006 tarihli ve 1281 sayılı kararı ile müelliflik devri uygun bulunan, Kurulumuzun 26.08.2009 tarihli ve 1985 sayılı kararı ile 36 ve 39 parsellerin tevhidinin plana işlendiği plan tadilatı teklifi uygun bulunan, tapuda özel mülkiyete ait, bahçeli ahşap ev vasıflı 126 pafta, 1702 ada, 39 parsel ile tapuda arsa vasıflı 36 parsel sayılı taşınmazlara ilişkin, 39 parselde yer alan projesi uygulanmakta olan yapıya ilişkin, aykırı uygulama yapıldığının bildirildiği 22.07.2009, 24.08.2009, 17.09.2009, 25.09.2009 tarihli başvurular, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı, Boğaziçi İmar Müdürlüğünün 28.08.2009 tarihli ve M.34.0.İBB.0.70.12-310.07.01-5805/TN:1955700 sayılı yazısı ile Kurulumuzda değerlendirilmek üzere Müdürlüğümüze iletilen 39 parsele ait "Kapalı Garaj ve Havuz Projesi" ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı, Boğaziçi İmar Müdürlüğünün 09.09.2009 tarihli ve M.34.0.İBB.0.70.12-310.11/6947 TN:1985342 sayılı yazısı ve ekleri, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı, İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı, Koruma Uygulama ve Denetim Müdürlüğü (KUDEB)nün 14.09.2009 tarihli ve M.34.İBB.0.13.84/TN.1966563 sayılı yazısı ve uzman raporu üzerine, 16.12.2009 tarih ve 2246 sayılı kurul kararı gereği 36 ve 39 parsellere ilişkin konu 18.02.2010 tarihinde yerinde incelendi, yapılan görüşmeler sonucunda;

İstanbul İli, Üsküdar İlçesi, 126 pafta, 1702 ada, 36-39 parsellere ilişkin 12.03.1990 tarih ve 2190 sayılı karar eki onaylı restorasyon tadilat projesine göre yapılan izinsiz ve aykırı uygulamalar nedeniyle ilgilileri hakkında 2863 sayılı yasa kapsamında soruşturma açılmasının istenmesine, sunulan projenin uygun olmadığına (toprak ve blokaj dolgu alanında betonarme imalat öngörüldüğünden ve projede yer alan yapının onaylı restorasyon tadilat projesine göre aykırılıklar taşıdığından) karar verildi.

EK A 9: 772 ada 39 parseldeki yapıda korumaya aykırı müdahalelere dair karar yazısı (6 Numaralı KVKBK arşivi)

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
İstanbul 6 Numaralı Kültür Varlıklarını
Koruma Bölge Kurulu

Toplantı Tarihi ve No: 30.12.2015 / 223 **Toplantı Yeri**
Karar Tarih ve No : 30.12.2015 / 3069 İSTANBUL

KARAR

İstanbul İli, Üsküdar İlçesi, Beylerbeyi Mahallesi, 125 pafta, 1702 ada, 50 parselde yer alan, özel mülkiyete ait, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 14.12.1974 tarih 8172 sayılı kararı ile Boğaziçi Doğal ve Tarihi Sit Alanı olarak tespit ve ilan edilen, yine aynı Kurulun 24.06.1983 tarih 15175 sayılı kararı ile belirlenen ve 1/5000 ile 1/1000 ölçekli imar planları onaylanan Boğaziçi Öngörünüm Bölgesinde kalan, aynı Kurulun 24.06.1983 tarih ve 15175 sayılı kararı ile korunması gerekli kültür varlığı olarak tescilli, İstanbul III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 02.06.1999 tarih ve 10967 sayılı kararı ile koruma grubu II.grup olarak belirlenerek kalıntı rölövesi uygun bulunan, Kurulumuzun 21.08.2013 tarih ve 1234 sayılı kararı ile korunması gerekli kültür varlığı kalıntısı yerine yapılmış olduğu saptanan yapının kaldırılmasına, taşınmazdaki izinsiz uygulama giderilinceye kadar taşınmazın vergi muafiyetinden faydalanamayacağına, korunması gerekli kültür varlığının Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 05.11.1999 tarih ve 660 sayılı İlke Kararına göre hazırlanacak restitüsyon projesinin Kurulumuza iletilmesine karar verilmesinin ardından 11.06.2015 tarihli şikayet başvurusu üzerine söz konusu taşınmazdaki tek katlı garaj yapısının mevcudiyetini koruduğu, ayrıca parsel üzerinde parsel üzerinde arazi eğimi boyunca iki sıra çelik putrel döşenerek arazi asansörü altyapısı oluşturulduğunun tespit edildiği belirtilerek tespitlere ilişkin 27.10.2015 tarih 1324 Sıra No'lu Yapı Tatil Tutanağının iletildiği İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Boğaziçi İmar Müdürlüğünün 03.12.2015 tarih ve TN:1248342 sayılı yazısı söz konusu parseldeki izinsiz garaj yapısı uygulamasının devam ettiği ve arazi asansörünün yapılmış olduğu belirtilen 18.12.2015 tarih ve 3697 sayılı uzman raporu eşliğinde okundu, ekleri ve 1566 sayılı işlem dosyası incelendi, yapılan görüşmeler sonucunda;

İstanbul İli, Üsküdar İlçesi, 125 pafta, 1702 ada, 50 parsel sayılı taşınmazda Kurulumuzun 21.08.2013 tarih ve 1234 sayılı kararında da belirtildiği gibi korunması gerekli kültür varlığı kalıntısı yerine yapılmış olduğu saptanan yapının ve daha sonra yapıldığı anlaşılan arazideki diğer izinsiz uygulamaların kaldırılmasına, Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 05.11.1999 tarih ve 660 sayılı İlke Kararına göre hazırlanacak restitüsyon projesinin Kurulumuza iletilmesine, aykırı uygulamaların giderilmemesi halinde 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 65. maddesi gereği sorumluları hakkında yasal soruşturma açılacağının ilgili tüm taraflara hatırlatılmasına, alanın Doğal Sit statüsü açısından 17.08.2011 tarih ve 28028 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren, 648 sayılı "Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname" ve Çakışan Alanlara ilişkin 01.10.2012 tarihli protokol gereğince Çevre ve Şehircilik Bakanlığının ilgili Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunca da değerlendirilmesi gerektiğine karar verildi.

EK A 10: 1702 ada 50 parseldeki izinsiz yapılaşmaya dair karar yazısı (6 Numaralı KVKBK arşivi)

EK B

Sayfa

EK B 1: Cadde'nin Güneybatı Cephesi ……251

EK B 2: Cadde'nin Güneybatı Cephesi (devam)……252

EK B 3: Cadde'nin Güneybatı Cephesi (devam)……253

EK B 4: Cadde'nin Kuzeydoğu Cephesi ……254

EK B 5: Cadde'nin Kuzeydoğu Cephesi (devam)……255

EK B 6: Cadde'nin Kuzeydoğu Cephesi (devam)……256

EK B 7: Arşiv Cadde Silüetleri Güneybatı Cephesi ……257

EK B 8: Arşiv Cadde Silüetleri Kuzeydoğu Cephesi ……258

EK B 9: Cadde ve Çevresinin Üç Boyutlu Modeli ……259

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi | 772 Ada Silüeti

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KORUMA ve RESTORASYON
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi Güneybatı Silüeti (1) Ölçek:1/200

	772 Ada 10 Parsel	772 Ada 9 Parsel	772 Ada 8 Parsel	772 Ada 7 Parsel	772 Ada 6 Parsel	772 Ada 5 Parsel	772 Ada 4 Parsel	772 Ada 3 Parsel	772 Ada 23 Parsel
Tescil Durumu	Tescilli	Tescilli	Tescilli	Tescilli	Tescilli	Tescilli	Tescilli	Tescilli	Tescilli
Yapım Sistemi	Betonarme	Betonarme	Betonarme	Ahşap Karkas	Betonarme	Ahşap Karkas	Ahşap Karkas	Betonarme	Betonarme
Yapısal Sağlamlık Durumu	İyi	İyi	İyi	İyi	İyi	Kötü	İyi	İyi	İyi
İşlev	Ofis	Konut	Konut	Konut	Konut	Konut	Konut	Konut	Konut
Kullanım Durumu	Aktif	Aktif	Aktif	Aktif	Aktif	Metruk	Aktif	Aktif	Aktif
Özgünlük ve Doku Uyumu	Rekonstrüksiyon Sivil Mimarlık Mirası	Rekonstrüksiyon Sivil Mimarlık Mirası	Rekonstrüksiyon Sivil Mimarlık Mirası	Rekonstrüksiyon Sivil Mimarlık Mirası	Rekonstrüksiyon Sivil Mimarlık Mirası	Özgün Sivil Mimarlık Mirası	Rekonstrüksiyon Sivil Mimarlık Mirası	Rekonstrüksiyon Sivil Mimarlık Mirası	Rekonstrüksiyon Sivil Mimarlık Mirası

EK B 1 Cadde'nin Güneybatı Cephesi

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi | 774 Ada Silüeti

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KORUMA ve RESTORASYON
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi Güneybatı Silüeti (2) Ölçek:1/200

	774 Ada 45 Parsel	774 Ada 44 Parsel	774 Ada 16 Parsel	774 Ada 15 Parsel	774 Ada 14 Parsel	774 Ada 13 Parsel	774 Ada 12 Parsel	774 Ada 11 Parsel	774 Ada 10 Parsel	774 Ada 9 Parsel	774 Ada 8 Parsel	774 Ada 7 Parsel
Tescil Durumu	Tescilsiz	Tescilsiz	Tescilsiz	Tescilli	Tescilli	Tescilli	Tescilli	Tescilsiz	Tescilli	Tescilsiz/ Mimari Özellikleri Korunması Gerekli	Tescilli	Tescilli
Yapım Sistemi	Betonarme	-	Kagir	Betonarme	Ahşap Karkas	Betonarme	Kagir	Kagir	Ahşap Karkas	Kagir	-	-
Yapısal Sağlamlık Durumu	İyi	-	İyi	İyi	Orta	İyi	Orta	İyi	Kötü	İyi	Yıkılmış	Yıkılmış
İşlev	Konut	-	Konut	Konut	Konut	Konut	Konut	Konut	Konut	Ticari	-	-
Kullanım Durumu	Aktif	Boş Parsel	Aktif	Aktif	Aktif	Aktif	Aktif	Aktif	Aktif	Aktif	-	-
Özgünlük ve Doku Uyumu	Niteliksiz/ Doku ile Uyumsuz	-	Niteliksiz/ Doku ile Uyumsuz	Niteliksiz/ Doku ile Uyumlu	Müdahale Edilmiş Sivil Mimarlık Mirası	Rekonstrüksiyon Sivil Mimarlık Mirası	Özgün yapının yerine yapılmış niteliksiz yapı	Niteliksiz/ Doku ile Uyumlu	Özgün Sivil Mimarlık Mirası	Nitelikli/ Doku ile Uyumlu	Sivil Mimarlık Mirası	Sivil Mimarlık Mirası

EK B 2 Cadde'nin Güneybatı Cephesi (Devam)

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi | 774 Ada Silüeti

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KORUMA ve RESTORASYON
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi Güneybatı Silüeti (3) Ölçek:1/200

	774 Ada 49 Parsel	774 Ada 50 Parsel	774 Ada 4 Parsel	774 Ada 3 Parsel	774 Ada 2 Parsel	774 Ada 1 Parsel	Toplu Taşıma Durağı
Tescil Durumu	Tescilli	Tescilsiz/ Mimari Özellikleri Korunması Gerekli	Tescillsiz/ Mimari Özellikleri Korunması Gerekli	Tescilli	Tescilsiz	Tescilsiz	
Yapım Sistemi	Ahşap Karkas	Kagir	Kagir	Betonarme	Kagir	Kagir	
Yapısal Sağlamlık Durumu	Kötü	İyi	İyi	İyi	İyi	İyi	
İşlev	Konut	Konut	Konut+Ticari	Konut	Konut+Ticari	Konut	
Kullanım Durumu	Metruk	Aktif	Aktif	Aktif	Aktif	Aktif	
Özgünlük ve Doku Uyumu	Özgün Sivil Mimarlık Mirası	Nitelikli/ Doku ile Kütle Olarak Uyumsuz	Nitelikli/ Doku ile Kütle Olarak Uyumsuz	Rekonstrüksiyon Sivil Mimarlık Mirası	Niteliksiz/ Doku ile Kütle Olarak Uyumsuz	Niteliksiz/ Doku ile Kütle Olarak Uyumsuz	

EK B 3 Cadde'nin Güneybatı Cephesi (Devam)

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi | 1702 Ada Silüeti

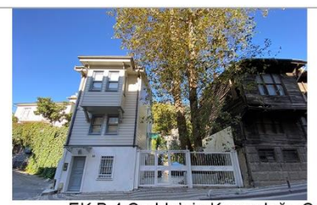
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KORUMA ve RESTORASYON
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi Kuzeydoğu Silüeti (1) Ölçek:1/200

	1702 Ada 67 Parsel		1702 Ada 189 Parsel	1702 Ada 56 Parsel	1702 Ada 55 Parsel	1702 Ada 54 Parsel	1702 Ada 52 Parsel	1702 Ada 51 Parsel
Tescil Durumu	Tescilsiz		Tescilli	Tescilli	Tescillsiz/ Mimari Özellikleri Korunması Gerekli	Tescillsiz/ Mimari Özellikleri Korunması Gerekli	Tescilsiz	Tescilli
Yapım Sistemi	-		Ahşap Karkas	Ahşap Karkas	Kagir	Kagir	Kagir	Betonarme
Yapısal Sağlamlık Durumu	-		İyi	Kötü	İyi	İyi	İyi	İyi
İşlev	Park		Konut	Konut	Konut	Konut	Konut	Konut
Kullanım Durumu	-		Aktif	Aktif	Aktif	Aktif	Aktif	Aktif
Özgünlük ve Doku Uyumu	-		Rekonstrüksiyon Sivil Mimarlık Mirası	Özgün Sivil Mimarlık Mirası	Nitelikli/ Doku ile Kütle Olarak Uyumlu	Nitelikli/ Doku ile Kütle Olarak Uyumlu	Niteliksiz/ Doku ile Olarak Uyumsuz	Rekonstrüksiyon Sivil Mimarlık Mirası

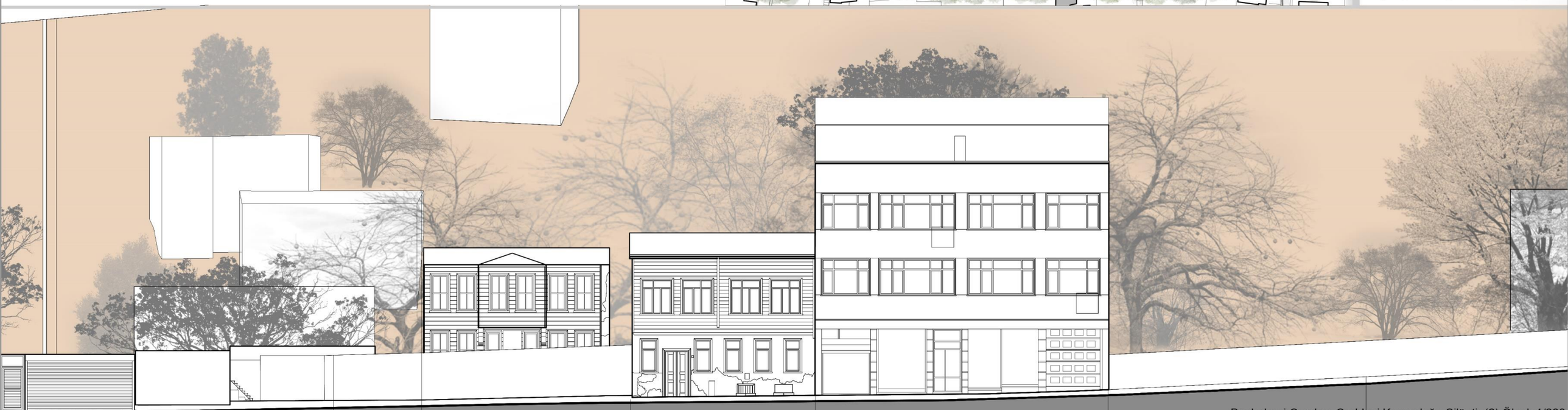
EK B 4 Cadde'nin Kuzeydoğu Cephesi

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi | 1702 Ada Silüeti

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KORUMA ve RESTORASYON
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

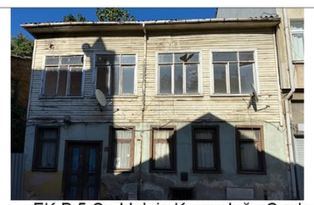
Beylerbeyi Çamlıca Caddesi Kuzeydoğu Silüeti (2) Ölçek:1/200

	1702 Ada 50 Parsel	1702 Ada 49 Parsel	1702 Ada 48 Parsel	1702 Ada 47 Parsel	1702 Ada 46 Parsel	1702 Ada 45 Parsel	1702 Ada 44 Parsel	1702 Ada 43 Parsel
Tescil Durumu	Tescilli	Tescilli	Tescilli	Tescilli	Tescilli	Tescilsiz	Tescilsiz	Tescilsiz
Yapım Sistemi	-	-	Ahşap Karkas	Ahşap Karkas	Ahşap Karkas	Kagir	Kagir	Kagir
Yapısal Sağlamlık Durumu	Yıkılmış	Yıkılmış	Kötü	Kötü	Orta	İyi	İyi	İyi
İşlev	-	-	Konut	Konut	Konut	Konut	Konut	Konut
Kullanım Durumu	-	-	Metruk	Metruk	Kullanılmıyor	Aktif	Aktif	Aktif
Özgünlük ve Doku Uyumu	Sivil Mimarlık Mirası	Sivil Mimarlık Mirası	Özgün Sivil Mimarlık Mirası	Özgün Sivil Mimarlık Mirası	Müdahale Edilmiş Sivil Mimarlık Mirası	Niteliksiz/ Doku ile Kütle Olarak Uyumsuz	Niteliksiz/ Doku ile Kütle Olarak Uyumsuz	Niteliksiz/ Doku ile Kütle Olarak Uyumsuz

EK B 5 Cadde'nin Kuzeydoğu Cephesi (Devam)

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi | 1702 Ada Silüeti

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KORUMA ve RESTORASYON
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

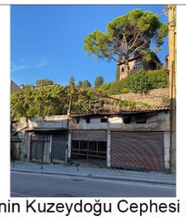

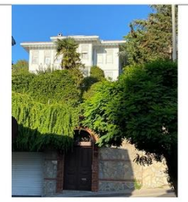
Beylerbeyi Çamlıca Caddesi Kuzeydoğu Silüeti (3) Ölçek:1/200

	1702 Ada 42 Parsel	1702 Ada 41 Parsel	1702 Ada 40 Parsel	1702 Ada 39 Parsel	1702 Ada 38 Parsel	1702 Ada 102 Parsel	1702 Ada 103 Parsel	1702 Ada 35 Parsel
Tescil Durumu	Tescilsiz/ Mimari Özellikleri Korunması Gerekli	Tescilsiz/ Tescile Önerilen	Tescilli	Tescilli	Tescilsiz	Tescilsiz	Tescilsiz/ Mimari ÖzellikleriKorunması Gerekli	Tescilli
Yapım Sistemi	Kagir	Ahşap Karkas	Betonarme	Betonarme	Kagir	Kagir	Kagir	Betonarme
Yapısal Sağlamlık Durumu	İyi	Kötü	Orta	İyi	Orta	Orta	İyi	İyi
İşlev	Konut	Konut	Konut	Konut	Depo	Depo	Konut	Konut
Kullanım Durumu	Aktif	Metruk	Aktif	Aktif	Kullanılmıyor	Kullanılmıyor	Aktif	Aktif
Özgünlük ve Doku Uyumu	Nitelikli/ Doku ile Kütle Olarak Uyumsuz	Nitelikli/ Doku ile Uyumlu	Müdahale Edilmiş Sivil Mimarlık Mirası	Rekonstrüksiyon Sivil Mimarlık Mirası	Niteliksiz/ Doku ile Uyumsuz	Niteliksiz/ Doku ile Uyumsuz	Nitelikli/ Doku ile Uyumlu	Rekonstrüksiyon Sivil Mimarlık Mirası

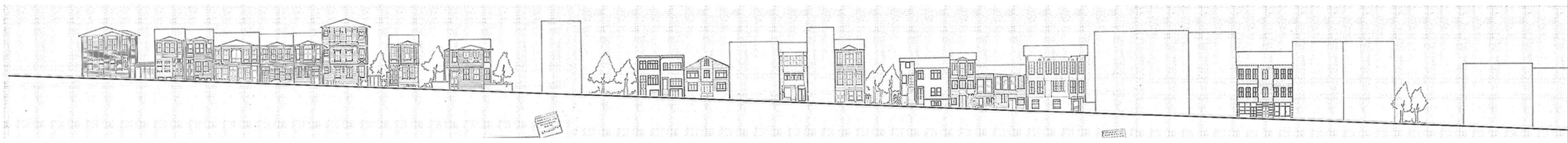

Beylerbeyi Çamlıca Caddesi | Cadde Silüetleri (Güneybatı Cephesi)

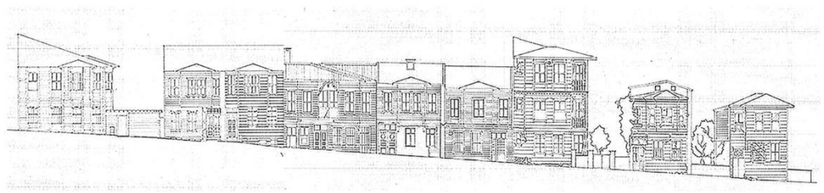
(Kaynak: MSGSÜ Restorasyon Anabilim Dalı Rölöve Arşivi, Arşiv Numarası: 10c/2284)

1989 Yılına Ait Silüet

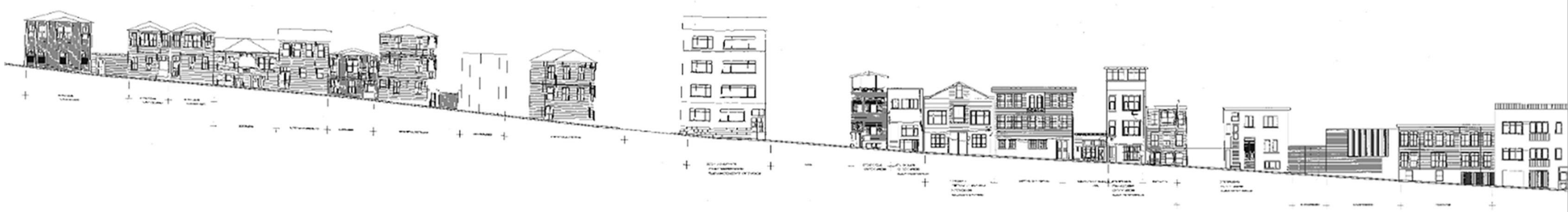
(Delimollaoğlu,1989)

2002 Yılına Ait Silüet

(Kaynak: MSGSÜ Restorasyon Anabilim Dalı Rölöve Arşivi, Arşiv Numarası: 19d/2849, 2002)

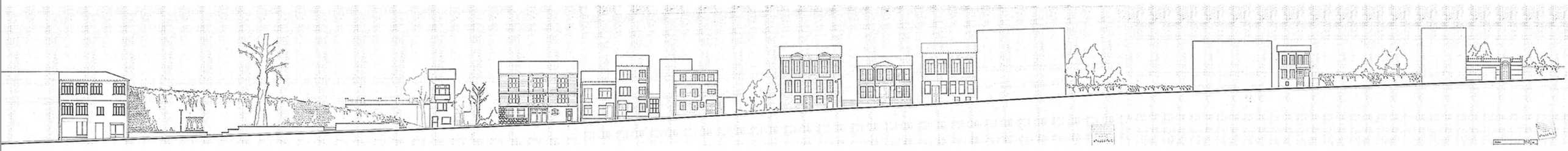
*2011/2012 Yılına Ait Silüet

*2011/2012 tarihlerinde İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Anabilim Dalı Restorasyon Yüksek Lisans Programı kapsamında hazırlanmıştır.

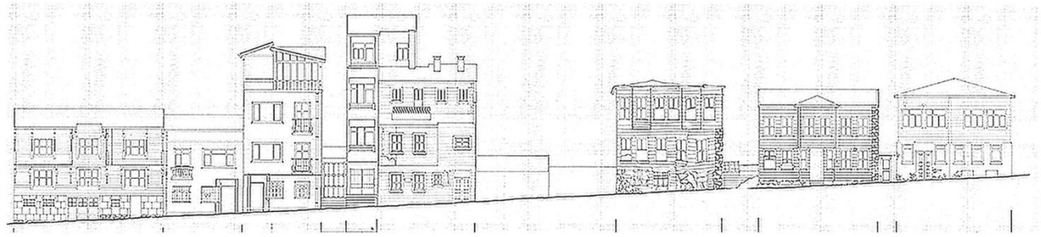
Beylerbeyi Çamlıca Caddesi | Cadde Silüetleri (Kuzeydoğu Cephesi)

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KORUMA ve RESTORASYON
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

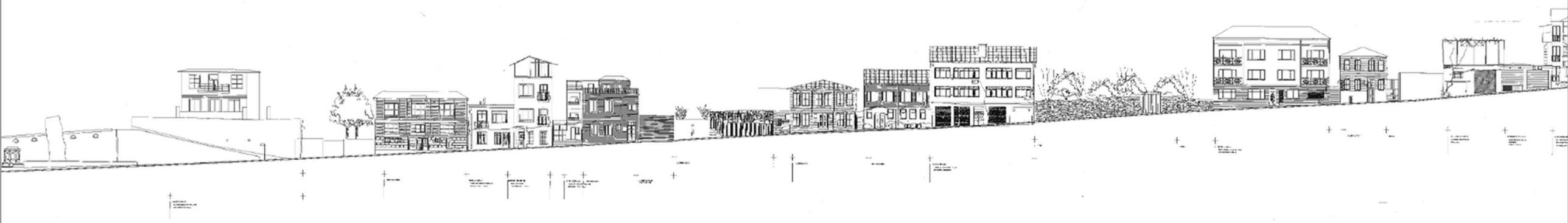
(Kaynak: MSGSÜ Restorasyon Anabilim Dalı Rölöve Arşivi, Arşiv Numarası: 10c/2284)

2002 Yılına Ait Silüet

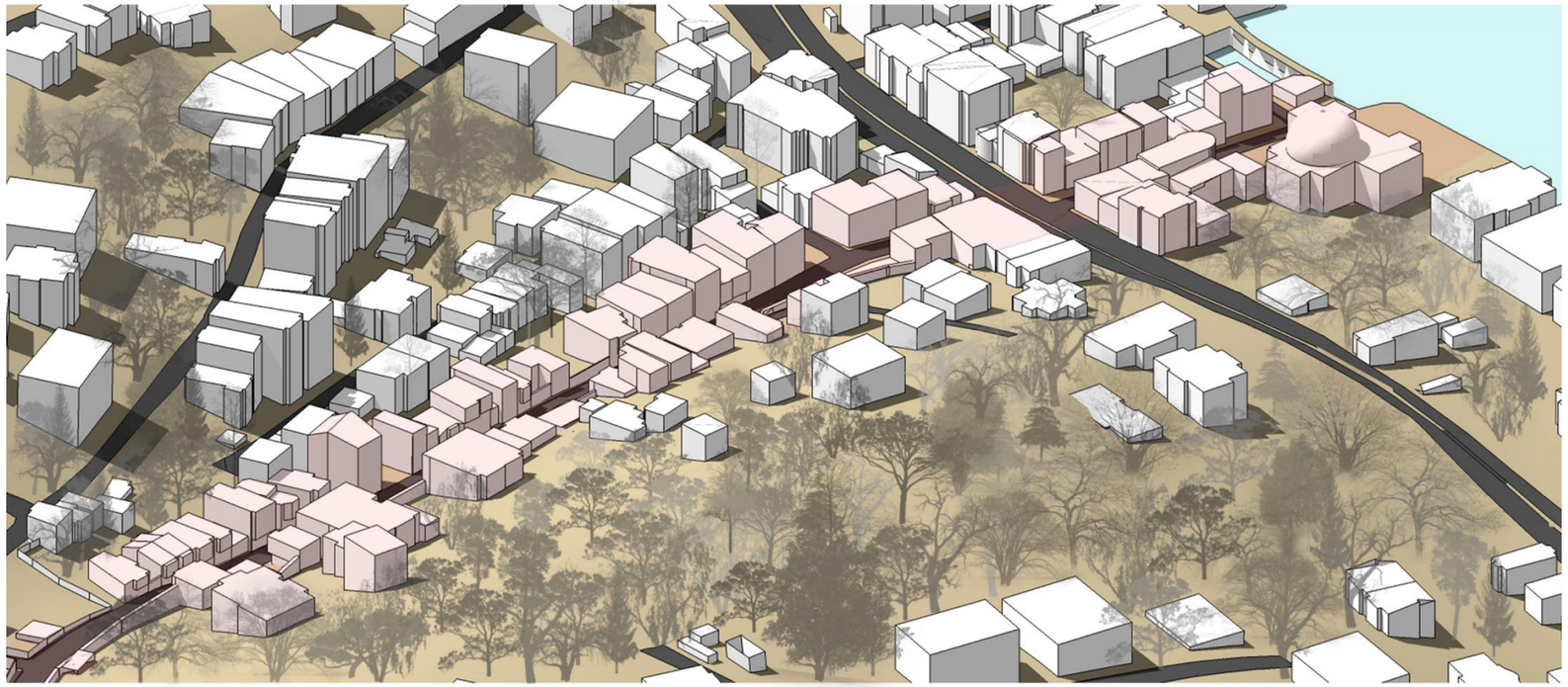
(Kaynak: MSGSÜ Restorasyon Anabilim Dalı Rölöve Arşivi, Arşiv Numarası: 19d/2849, 2002)

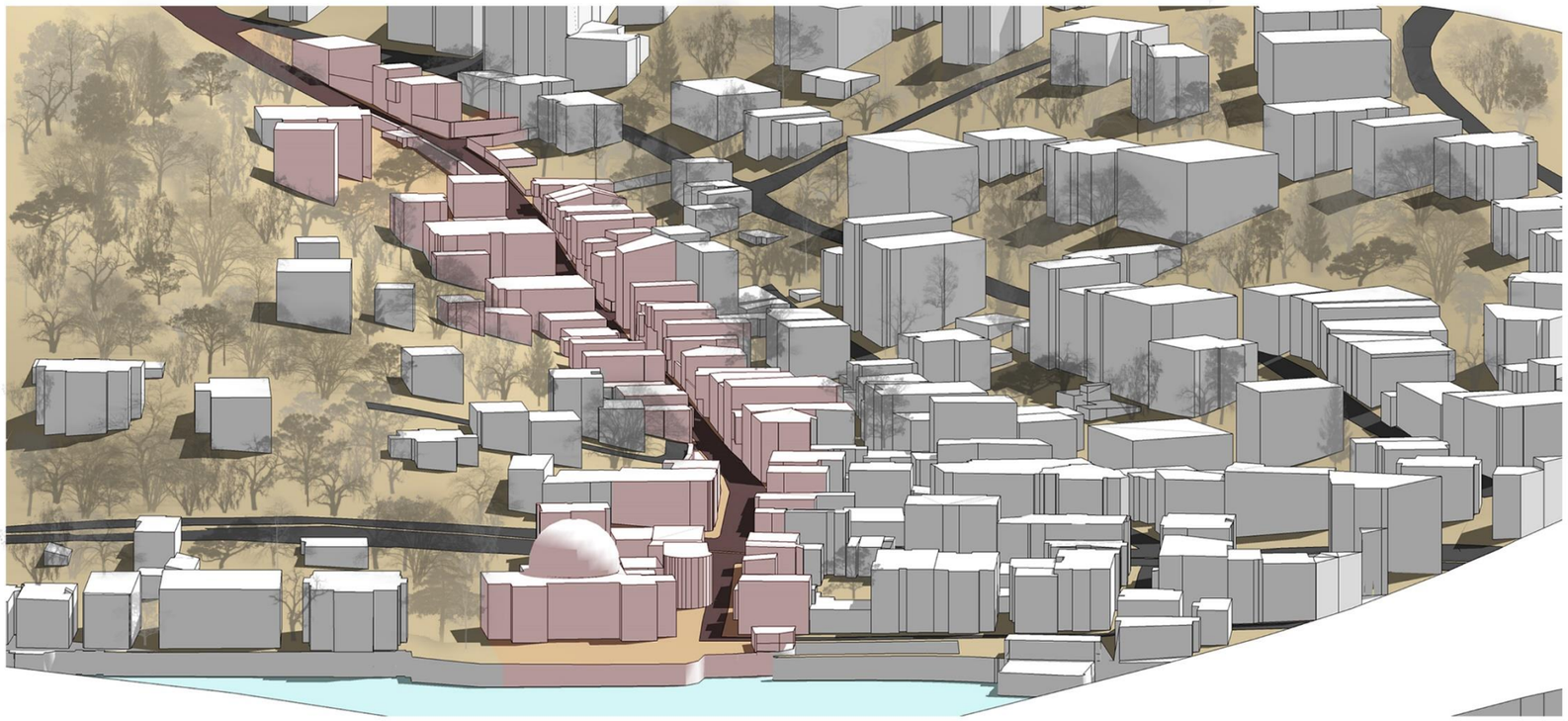
*2011/2012 Yılına Ait Silüet

*2011/2012 tarihlerinde İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Anabilim Dalı Restorasyon Yüksek Lisans Programı kapsamında hazırlanmıştır.

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KORUMA ve RESTORASYON
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

EK B 9 Cadde ve Çevresinin Üç Boyutlu Modeli